

νέο φροντιστήριο

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

νέο φροντιστήριο

Χρήστος Ραβάνης, Δασκάλου Άννα

Το συγκεκριμένο βιβλίο ανταποκρίνεται στις ανάγκες εξέτασης του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας της Α΄ τάξης του Γενικού Λυκείου και στοχεύει στην επιτυχή προετοιμασία των μαθητών στην ύλη του μαθήματος.

Παράλληλα, επιδιώκεται να αποτελέσει για τους μαθητές ένα εργαλείο που θα τους βοηθήσει να θέσουν τις βάσεις για την επιτυχία στις πανελλαδικές εξετάσεις της Γ΄ Λυκείου.

Περιλαμβάνει τη θεωρία για το μη λογοτεχνικό κείμενο και τη θεωρία που θα χρειαστούν οι μαθητές, ώστε να προσεγγίσουν το λογοτεχνικό κείμενο.

Ακόμη, αναπτύσσονται οι θεματικοί κύκλοι που ανταποκρίνονται στις θεματικές ενότητες του σχολικού βιβλίου και ακολουθούν κριτήρια συνεξέτασης με κείμενα από την Τράπεζα Θεμάτων, τις ασκήσεις που τα συνοδεύουν, αλλά και επιπλέον κριτήρια για την καλύτερη αφομοίωση και εμπέδωση της ύλης.

ΘΕΩΡΙΑ ΓΛΩΣΣΑΣ	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ	8
ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ	9
Η ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	12
ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ	18
ΣΥΝΟΧΗ - ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	22
ΕΠΙΛΟΓΗ ΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ	27
ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΓΚΛΙΣΗΣ	28
Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	28
ΜΑΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ ΛΟΓΟΣ	29
ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	29
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΥΦΟΥΣ	30
ΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ	30
Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΩΤΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΛΟΓΟ	32
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	32
ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	33
ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΙΤΛΟΥ	33
ΕΙΔΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ	34
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ	44
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΚΘΕΣΗΣ	46
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	48
ΑΦΗΓΗΣΗ	50
ΤΟ ΑΡΘΡΟ	52
Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ	53
Ο ΠΡΟΦΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟΣ ΛΟΓΟΣ (ΟΜΙΛΙΑ)	55
ΘΕΩΡΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ	57
ΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ	57
ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥΣ	65
ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΣ	67

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ – ΜΟΝΤΕΡΝΑΣ ΠΟΙΗΣΗΣ	72
Η ΑΦΗΓΗΣΗ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	75
ΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΑΦΗΓΗΤΗ	75
ΕΣΤΙΑΣΗ - Η ΟΠΤΙΚΗ ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ	75
ΟΙ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ	76
ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ- ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ	76
ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ - ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	84
ΓΛΩΣΣΑ	84
ΓΛΩΣΣΟΜΑΘΕΙΑ	97
ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ	103
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ	111
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	122
ΟΙ ΝΕΟΙ: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	134
ΓΗΡΑΤΕΙΑ (ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ)	142
ΧΑΣΜΑ ΓΕΝΕΩΝ	154
ΠΡΟΤΥΠΑ-ΕΙΔΩΛΑ	166
ΜΟΔΑ-ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ	176
ΑΓΑΠΗ - ΈΡΩΤΑΣ	186
ΦΙΛΙΑ	198
ΓΕΛΙΟ ΚΑΙ ΚΩΜΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ	206
ΝΕΟΙ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΚΙΝΗΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ	217

Θεωρία Γλώσσας

Περίληψη

Η περίληψη είναι η σύντομη απόδοση ενός κειμένου ή του προφορικού λόγου. Είναι ένα νέο κείμενο και μια προσωπική δημιουργία αυτού που τη γράφει και ουσιαστικά αποδίδει μετασχηματιστικά και με σαφήνεια το αρχικό κείμενο, ώστε να μπορεί να το υποκαθιστά. Δεν έχει την προχειρότητα των σημειώσεων και δεν γράφεται για προσωπικούς σκοπούς. Είναι ένα κείμενο αυστηρά οργανωμένο - που θα διαβαστεί και θα αξιολογηθεί από κάποιους τρίτους - έχει λόγο πυκνό και μια σαφή δομή.

Πάντα στην περίληψη, στην αρχή της, γράφουμε το **θεματικό κέντρο (θέμα, θέση)** και μετά παρουσιάζουμε τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας το αναπτύσσει. Θα πρέπει να θυμόμαστε ότι δεν πρέπει να αρχίσουμε να γράφουμε την περίληψη διαβάζοντας και αποδίδοντας περιληπτικά την μια μετά την άλλη τις παραγράφους του κειμένου. Η όλη διαδικασία της περίληψης θα πρέπει να γίνει σε δύο στάδια, όπου κατά το πρώτο θα επικεντρωθούμε στην κατανόηση του κειμένου και στην καταγραφή κάποιων στοιχείων του αρχικού κειμένου στο πρόχειρό μας, ενώ κατά το δεύτερο στάδιο θα προβούμε με βάση τις κατανοήσεις του πρώτου σταδίου και με βάση κάποιες τεχνικές πύκνωσης, στην συγγραφή της περίληψης.

Πρώτο στάδιο

Όταν ξεκινώ να γράψω περίληψη έχω στόχο να αποδώσω το νόημα του αρχικού κειμένου κατά το 1/3 περίπου. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να επιλέξω το ουσιώδες και να παραλείψω το επουσιώδες, αποδίδοντας το με πυκνό λόγο.

- Αρχικά διαβάζω ολόκληρο το κείμενο και το κατανοώ. Είναι μεγάλο σφάλμα να ξεκινήσω την περίληψη χωρίς να έχω μια γενική εικόνα του κειμένου και να παρουσιάζω κενά στην κατανόησή του.
- Κρατώ σημειώσεις από το σύνολο του κειμένου και τις παραγράφους του.
- Εντοπίζω το θεματικό κέντρο του. Κάθε κείμενο γράφεται για κάποιο σκοπό, έχει ένα θέμα που προβληματίζει τον συγγραφέα, γύρω από το οποίο ο συγγραφέας να αναπτύξει κάποιους προβληματισμούς του(θέση). Αφού το εντοπίσω, θα ξεκινήσω από αυτό την περίληψή μου. Το θεματικό κέντρο μπορεί να εντοπιστεί στον τίτλο, είτε στον πρόλογο, είτε στο κύριο θέμα, είτε και στον επίλογο του κειμένου, είτε να γίνει κατανοητό από το σύνολο του κειμένου.
- Σημειώνω τις θεματικές προτάσεις των παραγράφων και τις σημαντικές λεπτομέρειες τους.
- Αν δεν υπάρχει θεματική πρόταση γράφω πλαγιότιτλο.
- Διακρίνω τις επιμέρους ενότητες ή τα κεφάλαια του κειμένου και καταγράφω το θέμα τους και τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στις ενότητες.
- Σημειώνω τις διαρθρωτικές λέξεις γιατί με βοηθούν να κατανοήσω τις σχέσεις και την πορεία της σκέψης.

Δεύτερο στάδιο

Αφού κρατήσω σημειώσεις, τις οργανώνω σε συνεχή λόγο με αλληλουχία και συνοχή.

- Αρχικά προτάσσω το θεματικό κέντρο και παρακολουθώ την πορεία της σκέψης και τους συλλογισμούς του συγγραφέα που έχουν στόχο να αποδείξουν το θέμα.
- Επιμένω στην καταγραφή των σχέσεων μεταξύ των λεπτομερειών και της θεματικής πρότασης, αλλά και των παραγράφων και της θεματικής ενότητας στην οποία ανήκουν, καθώς και των εννοτήτων με το κεντρικό θέμα.
- Γράφω σε πλάγιο λόγο και με δικό μου λεξιλόγιο αποφεύγοντας όσο γίνεται φράσεις από το κείμενο. Αν χρειαστεί τις παραθέτω αυτούσιες σε εισαγωγικά.
- Δεν σχολιάζω και δεν αναλύω το κείμενο.
- Τηρώ τις αναλογίες, ώστε τα μέρη του αρχικού κειμένου να έχουν ανάλογη έκταση στην περίληψη.
- Πυκνώνω τον λόγο μου με την χρήση της ακριβούς κάθε φορά λέξης, με την επιλογή του κατάλληλου επιθετικού προσδιορισμού, με τις σύνθετες λέξεις, με την παθητική σύνταξη, με την χρήση των μετοχών και με το να αποφεύγω τις περιφράσεις.

Τεχνικές πύκνωσης

Για να αποδοθεί το νόημα του αρχικού κειμένου περιληπτικά, είναι απαραίτητη η εφαρμογή κάποιων πρακτικών πύκνωσης.

- Καταρχάς, η πιο συνήθης τεχνική πύκνωσης είναι αυτή της παράλειψης όλων εκείνων των στοιχείων του κειμένου που αποτελούν επαναλήψεις, παραδείγματα και επεξηγήσεις.
- Εξίσου σημαντική είναι και η διαδικασία πύκνωσης που βασίζεται στην χρήση των υπερωνύμων (χαρά, λύπη, πένθος= Συναισθήματα). Εδώ είναι σημαντικό ότι προσπαθούμε να αποδώσουμε με έναν ευρύτερο νοηματικά όρο μια σειρά από όρους του αρχικού κειμένου και για αυτό θα πρέπει να είμαστε ακριβείς στην επιλογή του όρου αυτού.
- Επίσης, συχνά μπορούμε αντικαταστήσουμε ένα απόσπασμα που περιγράφει μια συμπεριφορά ή ένα φαινόμενο, αποδίδοντας λεκτικά την συμπεριφορά ή το φαινόμενο αυτό.
- Τέλος, πρέπει να θυμόμαστε ότι με την χρήση των μετοχών μπορούμε να αντικαταστήσουμε ολόκληρες δευτερεύουσες φράσεις, όπως επίσης, μπορούμε με την χρήση ουσιαστικών να υποκαταστήσουμε ρηματικά σύνολα. Ακόμα, μπορούμε αν κάποιο ουσιαστικό ακολουθείται από μια σειρά επιθέτων, τότε να επιλέξουμε και να παρουσιάσουμε παραφρασμένα στην περίληψή μας μόνο αυτό που θεωρούμε το πιο αντιπροσωπευτικό για ουσιαστικό επίθετο.

Συμβουλές για τη συγγραφή της περίληψης

Όταν συντάσσουμε την περίληψη του κειμένου που μας έχει δοθεί θα πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας και να φροντίζουμε ορισμένα δεδομένα.

- Καταρχάς, η περίληψη είναι ένα δικό μας κείμενο και θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από το δικό μας ύφος και το δικό μας λεξιλόγιο. Για αυτό τον λόγο λοιπόν θα πρέπει να κάνουμε χρήση του δικού μας λεξιλογίου και να μην αντιγράφουμε το λεξιλόγιο του αρχικού κειμένου. Κάτι τέτοιο θα πρέπει να το κάνω σπάνια, ή όταν έχω μπροστά μου κάποια ορολογία που δεν μπορεί να αποδοθεί διαφορετικά, ή όταν βρίσκομαι αντιμέτωπος/η με ένα όρο για τον οποίο δεν γνωρίζω κάποιο συνώνυμο. Στην περίπτωση αυτή θα γράψω τον όρο μέσα σε εισαγωγή, φροντίζοντας να μην επαναλάβω το ίδιο και σε άλλο σημείο της περίληψης.
- Είναι πολύ σημαντικό να θυμάμαι, ότι ενώ όπως είπαμε πρέπει να γράψουμε με το δικό μας λεξιλόγιο, από την άλλη θα πρέπει να είμαστε πιστοί/ες στην απόδοση των νοημάτων του συγγραφέα. Αυτό σημαίνει ότι ποτέ δεν δηλώνει την συμφωνία ή την διαφωνία μου για τις απόψεις του συγγραφέα, ούτε προβαίνω σε κάποια κρίση αναφορικά με τις απόψεις του. Περίληψη σημαίνει συνοπτική απόδοση του περιεχομένου ενός κειμένου και όχι αξιολογική του επισκόπηση. Άρα σε καμιά περίπτωση –στο επίπεδο του νοήματος- δεν θα πρέπει να γράφουμε διαφορετικά πράγματα από αυτά που γράφει ο συγγραφέας. Κάτι τέτοιο μπορεί να καταστρατηγηθεί μόνο στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) όταν θέλουμε να αποδώσουμε κυριολεκτικά κάποιους μεταφορικούς όρους του κειμένου β) όταν θέλουμε να αποδώσουμε κάποιο σχόλιο του συγγραφέα(π.χ. ειρωνεία).
- Τέλος, για να αποτυπωθεί στην περίληψή μου η επικοινωνιακή πρόθεση του συγγραφέα του αρχικού κειμένου, μπορώ να κάνω χρήση κάποιων ρημάτων που να αποδίδουν τις προθέσεις του αυτές. Έτσι όταν στο αρχικό κείμενο υπάρχει αφήγηση κάποιου γεγονότος, μπορώ να χρησιμοποιήσω ρήματα όπως: εξιστορεί, αφηγείται, διηγείται. Όταν υπάρχει κάποια περιγραφή, μπορώ να κάνω χρήση ρημάτων όπως: παρουσιάζει, περιγράφει, παρατηρεί. Τέλος, όταν σε ένα κείμενο αναπτύσσεται κάποια μορφή επιχειρηματολογίας, τότε μπορώ ανάλογα με την μορφή του επιχειρήματος, να χρησιμοποιήσω τα εξής ρήματα: **αναφέρει, υποστηρίζει, αντικρούει, τονίζει, αποσαφηνίζει, συμπεραίνει, υποθέτει, προτείνει, επεξηγεί, προσθέτει, σχολιάζει.**

Περίληψη και επικοινωνιακό πλαίσιο.

Η περίληψη είναι ένα κείμενο το οποίο γενικά δεν είναι ενταγμένο σε κάποιο επικοινωνιακό πλαίσιο. Στην περίπτωση όμως που από την άσκηση μας ζητηθεί να την παρουσιάσουμε σε κάποιο ακροατήριο (π.χ. μαθητικό συνέδριο), τότε αυτόματα θα τεθούν σε αυτή τα εξωτερικά χαρακτηριστικά μιας ομιλίας (προσφώνηση, αποφώνηση).

Η δομή της παραγράφου

Τα κείμενα αποτελούνται από μονάδες γραπτού λόγου όπως είναι η παράγραφος, στην έκταση της οποίας, ο συγγραφέας επιδιώκει να ολοκληρώσει κάποιο νόημα που διαπραγματεύεται. Για αυτό και θεωρούμε ότι κάθε παράγραφος είναι ένας αυτόνομος νοηματικός κόσμος, όπου τα νοήματα έχουν μια αυτοτελή ύπαρξη και ανάπτυξη.

Για να είναι επαρκώς πληροφοριακή και σαφής μια παράγραφος θα πρέπει να έχει μια συγκεκριμένη δομή, όπου το κάθε τμήμα αυτής της δομής, εμπεριέχει διαφορετικές σκέψεις και επιτελεί διαφορετική λειτουργία για την ολοκλήρωση του συλλογισμού που παραθέτει. Τα δομικά μέρη της παραγράφου είναι :

1. **Θεματική περίοδος**
2. **Λεπτομέρειες / σχόλια**
3. **Κατακλείδα.**

- Η **θεματική περίοδος** μιας παραγράφου βρίσκεται στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων στην αρχή της (αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να απαντηθεί και στο μέσο της, ή και να λείπει εντελώς-συχνά νοούμενη από το περιεχόμενο της προηγούμενης παραγράφου. Σε κάθε περίπτωση, εμείς όταν γράφουμε θα θέτουμε την θεματική πρόταση πάντα στην αρχή της παραγράφου).
- Πάντα στην Θεματική περίοδο δηλώνεται με ξεκάθαρο τρόπο η βασική θέση του επιχειρήματος που θα γίνει αντικείμενο διαπραγμάτευσης στο σύνολο της παραγράφου. Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι το συγκεκριμένο μέρος της δομής δεν συγκροτεί κάποια μορφή εισαγωγής ή προλόγου του επιχειρήματος. Αντίθετα, όπως ειπώθηκε εκεί τοποθετείται το βασικό επιχείρημα, έτσι ώστε να καταστεί σαφές στον αναγνώστη ποια είναι η σκέψη που θα αναπτυχθεί στο επόμενο σκέλος της δομής.
- Στις **λεπτομέρειες / σχόλια**, που είναι και το πιο μακροσκελές μέλος της δομής, γίνεται η διεξοδική ανάλυση και ανάπτυξη της βασικής θέσης που έχει καταγραφεί στην Θεματική περίοδο. Οι λεπτομέρειες είναι μια σειρά από προτάσεις- συλλογισμοί που επεξεργάζονται περαιτέρω το νόημα της Θεματικής. Ανάλογα με το πώς θέλουμε να παρουσιάσουμε τις σκέψεις μας στις λεπτομέρειες, υπάρχουν και διαφορετικοί τρόποι που μπορούμε να το επιτύχουμε αυτό (δες Τρόποι ανάπτυξης των παραγράφων).
- Η **κατακλείδα** αποτελεί την ομαλή ολοκλήρωση του συλλογισμού η οποία έχει σαν σκοπό είτε να συνοψίσει το συνολικό νόημα των γραφομένων ή να παραθέσει κάποιο συμπέρασμα που προκύπτει από όλα αυτά. Συχνά παρατηρούμε ότι η χαρακτήρας της είναι προαιρετικός και για αυτό και δεν υπάρχει στις περισσότερες από τις παραγράφους. Κάτι τέτοιο μπορούμε να ακολουθήσουμε και εμείς κατά την γραφή της παραγωγής λόγου.

Τρόποι ανάπτυξης της παραγράφου

Πέραν της αρχιτεκτονικής που έχει κάθε παράγραφος, με την ύπαρξη διακριτών μερών με συγκεκριμένο περιεχόμενο και λειτουργία, οι παράγραφοι μπορεί να κατηγοριοποιηθούν και ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο «διηγούνται» το περιεχόμενό τους. Ανάλογα με τον τρόπο που κυρίως στις λεπτομέρειες χρησιμοποιούν για να αναλύσουν τις σκέψεις, οι τρόποι ανάπτυξης της παραγράφου μπορεί να είναι:

- Ορισμός
- Διαίρεση
- Παραδείγματα
- Αιτιολόγηση
- Αίτιο-αποτέλεσμα
- Σύγκριση-αντίθεση
- Αναλογία
- Συνδυασμός μεθόδων.

Ορισμός: σε αυτόν τον τρόπο ανάπτυξης προσπαθούμε να ορίσουμε μια έννοια(Οριστέα έννοια). Αυτό το κάνουμε με την αναφορά πρώτα στο Γένος της (μια ποιοτικά ίδια αλλά πολύ πιο ευρεία έννοια) και τέλος παραθέτουμε την Ειδοποιό διαφορά/ες(διαφορές που επιτρέπουν να τις ξεχωρίσουμε).

Παράδειγμα:

Το ποδόσφαιρο (Οριστέα έννοια), είναι ένα ομαδικό άθλημα (Γένος), στο οποίο συμμετέχουν δύο αντίπαλες ομάδες των έντεκα παικτών που επιδιώκουν να βάλουν τέρμα (Ειδοποιός διαφορά).

Ο άνω ορισμός είναι σύντομος, υπάρχουν όμως και ορισμοί εκτεταμένοι. Σε κάθε περίπτωση για να υποστηρίξεις ότι μια παράγραφος είναι αναπτυγμένη με την μέθοδο του ορισμού, πρέπει να έχεις βρεις και τα τρία συστατικά του ορισμού.

Διαίρεση: όπως και στην περίπτωση του ορισμού, έτσι και στην περίπτωση της διαίρεσης, ο τρόπος αυτός ανάπτυξης έχει τρία συγκεκριμένα στοιχεία. Αρχικά, μια έννοια την οποία διαιρεί(Διαιρετέα έννοια), υπάρχει κάποιο κριτήριο με το οποίο γίνεται η διαίρεση(Διαιρετική βάση) και τέλος το «πηλίκο» της μεταξύ τους διαίρεσης(Είδη της διαίρεσης)

Παράδειγμα:

Οι μαθητές της τάξης (Διαιρετέα έννοια)ανάλογα με το φύλο τους(Διαιρετική βάση) χωρίζονται σε αγόρια και κορίτσια(Είδη της διαίρεσης).

Για να αιτιολογήσουμε την απάντησή σας για τον συγκεκριμένο τρόπο ανάπτυξης, όσο και για τον τρόπο του ορισμού πρέπει να παρουσιάσουμε συγκεκριμένα τους όρους της παραγράφου που συνιστούν τα τρία μέρη αυτών των τρόπων ανάπτυξης.

Παραδείγματα: Σε αυτόν τον τρόπο ανάπτυξης υπάρχει μια θεματική πρόταση που υποστηρίζει κάποιο συγκεκριμένο επιχείρημα. Στις λεπτομέρειες γίνεται χρήση παραδειγμάτων που επεξηγούν το επιχείρημα της θεματικής πρότασης. Συχνά στις λεπτομέρειες θα βρούμε τις διαρθρωτικές λέξεις για παράδειγμα, λόγου χάρη, π.χ.

Παράδειγμα:

Η επιστήμη σήμερα βρίσκει εφαρμογή σε πολλούς τομείς της σύγχρονης ζωής. Στην ιατρική βοηθά να γίνονται ανώδυνα οι επεμβάσεις, στην εκπαίδευση η ψηφιακή εξέλιξη βοηθά τους μαθητές να μαθαίνουν ευκολότερα, στην τέχνη τους καλλιτέχνες να δημιουργούν με μεγαλύτερη έμπνευση.

Αιτιολόγηση: Στην συγκεκριμένη μέθοδο, στην θεματική περίοδο υποστηρίζεται κάποια άποψη. Στις λεπτομέρειες αιτιολογείται η άποψη αυτή με συχνή εκεί την παρουσία κάποιου αιτιολογικού συνδέσμου(γιατί, επειδή, διότι)

Παράδειγμα:

Ο δρόμος προς την επιτυχία στις πανελλαδικές εξετάσεις είναι μακρύς και δύσβατος. Αυτό γίνεται γιατί η ύλη των εξετάσεων είναι μεγάλη και προκαλεί γνωστικές δυσκολίες στους μαθητές. Επίσης, γιατί συχνά δεν έχουν την δυνατότητα να αντιμετωπίσουν τόσο πειστικές καταστάσεις.

Αίτιο-αποτέλεσμα: Στην θεματική περίοδο της παραγράφου παρουσιάζεται το αίτιο ενός φαινομένου. Στις λεπτομέρειες παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του φαινομένου.

Παράδειγμα:

Οι ρίζες του φαινομένου του ρατσισμού μπορεί να ανιχνευθούν στην ποιότητα του σύγχρονου πολιτισμού. Όλη αυτή η αντικοινωνική συμπεριφορά, συχνά έχει σαν αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση ομάδων και ατόμων σε μια ιδιότυπη απομόνωση.

Σύγκριση-αντίθεση: Σε αυτόν τον τρόπο ανάπτυξης, στην θεματική περίοδο παρουσιάζονται δύο έννοιες και δηλώνεται με ένα γενικό τρόπο η μεταξύ τους διαφορά. Στις λεπτομέρειες αναλύεται η μεταξύ τους διαφορά. Η ανάλυση αυτή μπορεί να γίνει με δύο τρόπους. Στον πρώτο τρόπο, αρχικά παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά της πρώτης έννοιας. Στην συνέχεια, αφού πρώτα παρατεθεί κάποιος αντιθετικός σύνδεσμος(αντίθετα), παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά της δεύτερης έννοιας. Σύμφωνα με τον δεύτερο τρόπο στις λεπτομέρειες η αντίθεση επιτυγχάνεται

με την σημείο προς σημείο αντιπαραβολή των χαρακτηριστικών των δύο εννοιών.

Παράδειγμα:

Ο αθλητισμός και ο πρωταθλητισμός είναι δύο δράσεις με διακριτό μεταξύ τους περιεχόμενο. Στον αθλητισμό προωθείται, η συμμετοχή, η κοινωνική διάσταση του ατόμου και η υγεία του. Αντίθετα, στον πρωταθλητισμό αυτό που έχει σημασία είναι η πρωτιά, ενώ αποθεώνεται ο ατομικισμός και συχνά οδηγεί την υγεία του ατόμου στα άκρα.

Αναλογία: Με την αναλογία γίνεται η αναγνώριση κάποιας ομοιότητας(πραγματικής ή φαντασιακής)μεταξύ δύο εννοιών(συνήθως η δεύτερη από τις δύο είναι πιο οικεία στον αναγνώστη και μέσω αυτής γίνεται κατανοητή και η πρώτη στον αναγνώστη). Στην θεματική περίοδο παρουσιάζονται οι δύο έννοιες μεταξύ των οποίων παρατηρείται κάποια συνάφεια. Στις λεπτομέρειες πρώτα γίνεται η ανάλυση της πιο οικείας έννοιας και στην συνέχεια της λιγότερο γνωστής για τον αναγνώστη έννοιας.

Παράδειγμα:

Όπως η πειθαρχία είναι απαραίτητος παράγοντας για την λειτουργία κοινωνίας, το ίδιο σημαντική είναι για την λειτουργία της οικογένειας. Στο πλαίσιο της οικογένειας, μόνο μέσω της ύπαρξης μιας καθολικής για όλους πειθαρχίας είναι δυνατή η επίτευξη στόχων και αρμονικών σχέσεων. Με την ύπαρξη και την διατήρηση ανάλογων συνθηκών και σε κοινωνικό επίπεδο είναι δυνατή η διασφάλιση της συνοχής και της αίσθησης για ισότιμη συλλογική ζωή.

Συνδυασμός μεθόδων: Αυτός ο τρόπος ανάπτυξης γίνεται με την συνύπαρξη σε μια παράγραφο πάνω από έναν τρόπου ανάπτυξης. Στον συγκεκριμένο τρόπο μπορεί να συνδυαστούν οποιοδήποτε τρόποι μεταξύ τους. Σε κάθε περίπτωση στην απάντηση μας δεν απαντάμε απλώς συνδυασμός μεθόδων, αλλά παρουσιάζουμε ονομαστικά και παρουσιάζουμε συνοπτικά τους τρόπους που συνδυάζονται στην παράγραφο.

Παράδειγμα:

Εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα χωρίζεται σε τρία διαφορετικά επίπεδα: η πρωτοβάθμια που περιλαμβάνει το νηπιαγωγείο και το δημοτικό, η δευτεροβάθμια που περιλαμβάνει το γυμνάσιο και το λύκειο και η τριτοβάθμια που περιλαμβάνει τις πανεπιστημιακές σπουδές. Ο διαχωρισμός αυτός κρίθηκε απαραίτητος γιατί σε κάθε επίπεδο αντιστοιχούν γνώσεις που μπορεί να αφομοιωθούν από το στάδιο εξέλιξης του ανθρώπου.

Η πρόθεση του συγγραφέα και οι τρόποι ανάπτυξης

Ο συντάκτης του κειμένου συνήθως δεν επιλέγει τους τρόπους ανάπτυξης των παραγράφων του τυχαία, αλλά τους επιλέγει για το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που θέλει να επιτύχει. Υπό αυτή την έννοια κάθε τρόπος ανάπτυξης εξυπηρετεί και άλλο σκοπό.

- Αναλυτικότερα, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί την μέθοδο του **ορισμού** όταν θέλει να προσδιορίσει το ακριβές περιεχόμενο μιας έννοιας αν θεωρήσει ότι δεν είναι αρκετά γνωστή στο κοινό. Επίσης μπορεί να χρησιμοποιήσει τον ορισμό όταν θέλει να γνωστοποιήσει μια έννοια στο κοινό, ή όταν θέλει να αποτρέψει την όποια σύγχυση με άλλους όρους.
- Με την μέθοδο της **διαίρεσης** ο συγγραφέας επιδιώκει την ολόπλευρη ανάλυση κάποιας έννοιας και όλων των ιδιαίτερων πτυχών της, βοηθώντας τον αναγνώστη να την καταλάβει ολόπλευρα. Ταυτόχρονα, αφού διαιρέσει την έννοια που εξετάζει με κάποιο κριτήριο, μπορεί να επικεντρωθεί και να αναλύσει τις νέες προκύπτουσες έννοιες.
- Με την μέθοδο των **παραδειγμάτων** συνήθως γίνεται μια προσπάθεια για να εξηγηθεί περαιτέρω το γενικό και ασαφές περιεχόμενο της θεματικής πρότασης. . επίσης η χρήση των παραδειγμάτων στις λεπτομέρειες, καθιστούν το περιεχόμενο του κειμένου πιο εύληπτο και κατανοητό για τον αναγνώστη, ο λόγος είναι πιο παραστατικός και άμεσος, ενώ μπορεί συχνά να προσδώσει και μια συναισθηματική νότα. Τέλος, η χρήση των παραδειγμάτων είναι ένας απλός τρόπος για να τεκμηριώσει ο συγγραφέας την κεντρική θέση του επιχειρημάτων τους.
- Με την μέθοδο της **αιτιολόγησης**, την οποία πολύ συχνά συναντάμε σε κείμενα επιχειρηματολογίας, γίνεται μια προσπάθεια απόδειξης ή τεκμηρίωσης της θεματικής πρότασης. Επίσης, με την χρήση της αιτιολόγησης προσδίδεται πειστικότητα και αντικειμενικότητα στον λόγο, δίδοντας απαντήσεις στο γιατί, απευθυνόμενος κυρίως στην λογική του αναγνώστη.
- Με την μέθοδο του **αιτίου-αποτελέσματος**, ο συντάκτης επιχειρεί αφενός να παρουσιάσει σφαιρικά ένα φαινόμενο παρουσιάζοντας αφενός τις συνθήκες που επέτρεψαν την δημιουργία του(αίτιο) και αφετέρου να περιγράψει και την σοβαρότητά του, παρουσιάζοντας και τις συνέπειές του(αποτελέσματα). Ταυτόχρονα, εκθέτει στον αναγνώστη τις αιτιακές σχέσεις που σχετίζονται με το υπό εξέταση φαινόμενο και με αυτό τον τρόπο μπορεί να γίνει κατανοητό πως μια δράση μπορεί να επιφέρει πολλές αρνητικές συνέπειες ή πως διάφορα αίτια μπορεί να οδηγήσουν στην δημιουργία ενός προβλήματος.
- Με την μέθοδο της **σύγκρισης και αντίθεσης** επιδιώκεται βασικά να γίνει κατανοητό το περιεχόμενο δύο εννοιών, κυρίως μέσω της αντιπαράθεσης των διαφορετικών τους χαρακτηριστικών. Όταν ο συντάκτης του κειμένου επιλέγει να κάνει την σύγκριση μεταξύ των δύο εννοιών σε ένα προς ένα χαρακτηριστικό, τότε εξειδικεύει τις διαφορές με βάση συγκεκριμένα κριτήρια. Επίσης, όταν η

σύγκριση-αντίθεση αφορά κάποιο φαινόμενο σε διαφορετικά χρονικά σημεία, πιθανώς ο συντάκτης να θέλει να επισημάνει την πρόοδο ή την οπισθοχώρηση που έχει προκύψει με την πάροδο του χρόνου αναφορικά με αυτό το φαινόμενο.

- Με την μέθοδο της **αναλογίας**, γίνεται η προσπάθεια ένα φαινόμενο που είναι δύσκολο στην κατανόηση του ή είναι άγνωστο στο αναγνωστικό κοινό, να καταστεί κατανοητό ή να παρουσιαστεί πιο απλουστευτικά, με την διασύνδεσή του με κάποιο άλλο φαινόμενο που είναι άμεσο και οικείο στον αναγνώστη. ταυτόχρονα, η αναλογία προσδίδει παραστατικότητα και ζωντάνια στον λόγο, γεγονός που έλκει τον αναγνώστη και του καθιστά το κείμενο πιο προσιτό.
- Με την χρήση του **συνδυασμού των μεθόδων**, όπου έχουμε ύπαρξη πάνω από ένα τρόπο ανάπτυξης στην ίδια παράγραφο, ο συγγραφέας εξυπηρετεί διαδοχικά, ανάλογα με τους τρόπους που χρησιμοποιεί, τους επικοινωνιακούς σκοπούς που ο κάθε τρόπος ανάπτυξης εξυπηρετεί.

1. Ποια είναι η δομή των παραγράφων που ακολουθούν;

- Τα παιδιά από πολύ νωρίς στη ζωή τους υιοθετούν πολύπλοκους τρόπους, τους «μηχανισμούς άμυνας», όπως τους ονομάζουμε, για να αντιμετωπίσουν τις απειλές που δέχονται από τους σημαντικούς για αυτά ενήλικες. Αυτοί οι μηχανισμοί συντελούν στην εξομάλυνση του άγχους και των αποτυχιών και στην προστασία της ακεραιότητας του Εγώ, με το να αυξάνουν το αίσθημα της προσωπικής αξίας. Σε ένα μεγάλο βαθμό χρησιμοποιούμε τους μηχανισμούς άμυνας ασυνείδητα. Ένας από τους βασικούς σκοπούς για τους οποίους υιοθετούμε τους μηχανισμούς άμυνας είναι η μείωση της έντασης και του άγχους. Το άτομο, λοιπόν, κάνει τις επιλογές του και οργανώνει τη δραστηριότητά του με τέτοιο τρόπο, ώστε να μειώσει και — αν είναι δυνατόν — να αποφύγει το άγχος, τον πόνο ή όποια άλλη ταλαιπωρία.
- Μια τρίτη σχολή θεωρεί ότι η τηλεόραση επιφέρει κάποιες επιδράσεις σε μερικούς τύπους ανθρώπων κάτω από ορισμένες συνθήκες. Τα μέλη της κοινωνίας δημιουργούν από μόνα τους τις συνθήκες μέσα στις οποίες αυξάνονται οι πιθανότητες επίδρασης της τηλεόρασης. Με άλλα λόγια, η τηλεόραση από μόνη της δεν επηρεάζει. Ένα παράδειγμα: μια τηλεοπτική διαφήμιση μπορεί να επηρεάσει κάποιους τηλεθεατές να αγοράσουν μια οδοντόπαστα ή ένα αποσμητικό, υπενθυμίζοντάς τους κάποιο προσωπικό τους πρόβλημα. Αλλά αυτό το πρόβλημα το έχουν αυτοί που αποφασίζουν να αγοράσουν το εν λόγω προϊόν. Η διαφήμιση δε θα ήταν αποδοτική χωρίς τη δική τους ανάγκη. Τα ΜΜΕ έχουν περιστασιακά κάποιες σημαντικές ή δευτερεύουσες επιδράσεις σε συγκεκριμένους τύπους ανθρώπων. Για παράδειγμα, τα παιδιά που είναι ζωηρά ή έχουν επιθετική διάθεση και εκτίθενται σε βίαια τηλεοπτικά προγράμματα, είναι δυνατό να ενθαρρυνθούν να κάνουν το ίδιο. Επίσης, τα άτομα που είναι απομονωμένα από το υπόλοιπο κοινωνικό περιβάλλον εξαρτώνται όλο και περισσότερο για την ενημέρωσή τους από τα ΜΜΕ.
- Όσοι έχουν να κάνουν με σημερινούς Νέους, όλων των ηλικιών, νομίζω ότι είναι υποχρεωμένοι να μάθουν τη «γλώσσα» τους και να τους μιλούν στη «γλώσσα» τους. Διαφορετικά θα είναι αδύνατη η συνεννόηση μαζί τους. Γιατί έχουν το δικό τους τρόπο οι Νέοι σήμερα ν' αντιλαμβάνονται και να εξηγούν τα πράγματα, τα δικά τους μέτρα να εκτιμούν τις καταστάσεις. [...] Επαφή μαζί τους θα έχουμε μόνο αν μνηθούμε κι εμείς στις σημασιολογήσεις¹ και στις εκτιμήσεις τους. Τούτο δεν σημαίνει ότι θα τις παραδεχτούμε κιόλας· σημαίνει μόνο ότι θα είμαστε σε θέση να τις καταλαβαίνουμε. Και έως εκεί θα φτάσουμε εάν έχουμε πυκνές σχέσεις μαζί τους και εάν τους ακούμε πάντοτε με υπομονή και συμπάθεια.

2. Ποιος είναι ο τρόπος ανάπτυξης των παρακάτω παραγράφων; Γιατί επέλεξε αυτόν/-ους τους τρόπους ο συγγραφέας;

- Σ' αυτόν τον υπαρκτό εκδημοκρατισμό της γνώσης ορθώνονται τρεις γκρίνιες. Η μία είναι η άρνηση της τεχνολογίας, εξαιτίας των πιθανών κινδύνων που έχει η ανάπτυξή της. Ο Πολ Βιρίλιο, για παράδειγμα, έγραψε την «Πληροφοριακή Βόμβα». Είναι σίγουρος ότι η κοινωνία της γνώσης ενέχει κινδύνους, αλλά άγνωστους. Δεν τους ξέρει, αλλά...υπάρχουν. Η δεύτερη γκρίνια έχει να κάνει με τα «παιδάκια της Αφρικής». Το ακούμε για κάθε νέα τεχνολογία: «Τι να το κάνω εγώ το εμβόλιο για το Αλτσχάιμερ, όταν τα παιδιά της Αφρικής δεν έχουν ούτε ασπιρίνη για τον πυρετό;». Το επιχείρημα έχει εν μέρει λογική. Πραγματικά «τι να το κάνεις το εμβόλιο για το Αλτσχάιμερ, αν δεν έχεις Αλτσχάιμερ;». Αν όμως αποκτήσεις, το πρώτο που ξεχνάς είναι τα «παιδάκια της Αφρικής». Η τρίτη γκρίνια έχει να κάνει με το διαβόητο «ψηφιακό χάσμα». Βέβαια, καμιά τεχνολογία, καμιά επιστημονική επανάσταση δεν διαχέεται αμέσως σε όλη την υφήλιο. Ο Γουτεμβέργιος τύπωσε την πρώτη Βίβλο το 1455· ωστόσο στην Ελλάδα η τυπογραφία ήρθε στις αρχές του 19ου αιώνα. Όσο για το τυπωμένο βιβλίο, ακόμη πασχίζουμε να γίνει κτήμα του ελληνικού λαού. Το σημαντικό, όμως, είναι ότι η επανάσταση έγινε και ακόμη προχωρεί. Εξάλλου, αυτοί που μιλούν για ψηφιακό χάσμα στην Αφρική πρέπει να αναλογιστούν ποιο είναι το τυπογραφικό χάσμα του δυτικού κόσμου με την Αφρική.
- Όταν μιλάμε για τουρισμό εννοούμε γενικά τα ταξίδια μακριά από το σπίτι που ξεπερνούν τις είκοσι τέσσερις ώρες και που γίνονται για οιονδήποτε άλλο σκοπό – περιπέτεια εκπαίδευση, φυγή, υγεία κ.λπ. – εκτός από τον κερδοσκοπικό. Και όταν χαρακτηρίζουμε ένα είδος τουρισμού ως κοινωνικό τουρισμό, καταλαβαίνουμε πως πρόκειται για τουρισμό που περιλαμβάνει όλους. «Όλους» σημαίνει και εδώ, όπως και σε πλείστες άλλες μορφές «κοινωνικών παροχών», τους λιγότερο προνομιούχους της ζωής, δηλαδή εκείνους που δεν έχουν ή που δεν έχουν πάντοτε τα υλικά και τα πολιτιστικά μέσα για να ταξιδεύσουν και για να χαρούν, όπως αξίζει, τις διακοπές ή την άδειά τους. Πρόσθετα γνωρίσματα του κοινωνικού τουρισμού είναι ότι «κατευθύνεται» από το κράτος ή την κοινωνία με τη βοήθεια ή την ανοχή του κράτους, ότι δεν είναι εμπορικός και ότι συνήθως αποβλέπει σε πολλούς σκοπούς, όπως π.χ. ανθρωπιστικούς, εθνικούς, πολιτιστικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς, ακόμη και ότι επιδιώκει να πραγματοποιηθεί κάτω από τις καλύτερες δυνατές συνθήκες.
- Ο πολιτισμός έχει δύο όψεις, την υλική και την πνευματική. Η πρώτη αποβλέπει στην εξυπηρέτηση των υλικών αναγκών του ανθρώπου και περιλαμβάνει όλα τα ορατά επιτεύγματά του, από τα ατελή παλαιολιθικά εργαλεία μέχρι την τηλεόραση και τους υπολογιστές. Η δεύτερη έχει στόχο να ικανοποιήσει τις πνευματικές ανησυχίες του ανθρώπου, να απαντήσει στα προαιώνια ερωτήματά του για τη ζωή, το θάνατο, τη φύση, την αλήθεια, την ελευθερία. Εκφράζεται κατά κύριο λόγο με τη θρησκεία, την επιστήμη και την τέχνη. (Ν. Φράγκος)

- Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η τηλεργασία μπορεί να οριστεί ως η μορφή εργασίας που εκτελείται από ένα άτομο κυρίως ή σε ένα σημαντικό μέρος της, σε τοποθεσίες εκτός τους παραδοσιακού εργασιακού χώρου, για έναν εργοδότη ή πελάτη, και η οποία περιλαμβάνει τη χρήση των τηλεπικοινωνιών και προηγμένων τεχνολογιών πληροφόρησης ως ένα ουσιαστικό και κεντρικό χαρακτηριστικό της εργασίας. (Εξετάσεις 2001 -Β' Λυκείου)
- Η δεύτερη λειτουργία της διαφήμισης είναι πιο έμμεση, αλλά και πιο επικίνδυνη από αυτήν που αναφέραμε πιο πάνω. Και αυτή είναι ο εθισμός των μαζών στο να δέχονται και τελικά να υπακούουν στα μηνύματα της διαφήμισης. Όταν οι μάζες εθίζονται στο να δέχονται και να υπακούουν τα διαφημιστικά μηνύματα, τότε είναι ευκολότερο να υπακούσουν και σε μηνύματα πολιτικού ή ιδεολογικού χαρακτήρα. Μ' αυτόν τον τρόπο εκείνοι που ελέγχουν τα μέσα «μαζικής ενημέρωσης» αποκτούν μια τρομακτική δύναμη να επιβάλουν ιδεολογίες και ηγέτες. (Θ. Λιανός)
- Αξιοπρόσεκτες, επίσης είναι και οι επιπτώσεις αυτής της νέας αίσθησης του χρόνου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Παρατηρείται π.χ. δυσκολία συγκέντρωσης της προσοχής των παιδιών, όπως και υπερβολική κινητικότητα, αφού η καθημερινή ζωή δεν συμβαδίζει με το ρυθμό της τηλεοπτικής εικόνας. Πολύ φυσικό είναι να θεωρείται ανιαρό το σχολικό μάθημα, όπως και ο διάλογος στην οικογένεια, που τώρα έχει αντιπάλους τα κανάλια με τα ελκυστικά τους προγράμματα. Ας μην παραλείψουμε και τις ταινίες του Σαββατόβραδου, οι οποίες έχουν στοιχίσει σε πλήθος παιδιών την απουσία από τον κυριακάτικο εκκλησιασμό ή από το οικογενειακό τραπέζι. (Εξετάσεις 2003 -Β' Λυκείου)
- Ανάμεσα στην τέχνη και την επιστήμη υπάρχει μια ριζική διαφορά: η επιστήμη είναι τελειοποιήσιμη, η τέχνη όχι. Η πρόοδος, σκοπός αδιάκοπα μετατοπισμένος, σταθμός ολοένα ανανεωμένος, αλλάζει ορίζοντες. Το ιδανικό καθόλου. Λοιπόν, η πρόοδος είναι το κίνητρο της επιστήμης, το ιδανικό είναι ο γεννήτορας της τέχνης. Ένας σοφός μας κάνει να ξεχνούμε έναν άλλο σοφό. Ένας ποιητής όμως δε μας κάνει καθόλου να λησμονούμε έναν άλλο ποιητή. Η τέχνη προχωρεί με το δικό της τρόπο· μετατίθεται σαν την επιστήμη, όμως οι διαδοχικές της δημιουργίες επειδή περιέχουν το αναλλοίωτο, μένουν· ενώ οι σχεδόν θαυμάσιες της επιστήμης, επειδή δεν είναι παρά συνδυασμός του ενδεχόμενου, σβήνονται η μια μετά την άλλη. (Β. Ουγκώ)
- Τα αποτελέσματα της δωρικής εισβολής δεν άργησαν να φανούν. Όπου εγκαταστάθηκαν οι Δωριείς, σταμάτησε κάθε πρόοδος, η τέχνη οπισθοδρόμησε και οι άνθρωποι ξαναγύρισαν στις πρωτόγονες συνθήκες. Τα αγγεία τώρα είναι χοντροειδή και μεγάλα με άτεχνες παραστάσεις ή απλά γεωμετρικά σχήματα σε αντίθεση προς τα κομψά κρητομυκηναϊκά με τις φυσικότερες παραστάσεις. Η θαλασσοκρατία πέρασε στα χέρια των Φοινίκων. Ακολούθησαν κύματα μεταναστεύσεων προς τα νησιά του Αιγαίου και τα μικρασιατικά παράλια. (Ν. Γρηγοριάδης)
- Αξιοπρόσεκτη η παρατήρηση. Δεν αληθεύει όμως στη δική μας εποχή. Γιατί σήμερα και τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε και ο αέρας, το «κλίμα

του σχολείου» έχει αλλάξει. Παλαιότερα ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί αποκλειστικά και μόνο από το δάσκαλό του. Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι κρούνοι της (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι. Μπορεί λοιπόν ο μαθητής, ανάλογα με τη δύναμη και την όρεξή του, να προμηθεύεται ελεύθερα και απεριόριστα «ειδήσεις» από τις περιοχές της ανθρώπινης περιέργειας: ιστορικές, γεωγραφικές, βιολογικές, ανθρωπολογικές, φυσικής, χημείας, κοσμογραφίας, ηλεκτρολογίας, κάθε λογής τεχνικής». (Εξετάσεις 2004 – Γ' Λυκείου)

Συλλογισμοί

Συλλογισμός ονομάζεται η διαδικασία με την οποία ο ανθρώπινος νους καταstrώνει ένα επιχείρημα. Οι συλλογισμοί διακρίνονται στα παρακάτω είδη:

Ως προς τον αριθμό των προκειμένων τους:

- **Άμεσος** (το συμπέρασμα προκύπτει από μία μόνο πρόταση - κρίση)
π.χ. Τα μαθηματικά είναι σχολικό μάθημα.
Άρα τα μαθηματικά διδάσκονται στο σχολείο.
- **Έμμεσος** (το συμπέρασμα προκύπτει από δύο ή περισσότερες προτάσεις - κρίσεις)
π.χ. Όλοι οι οργανισμοί είναι θνητοί.
Ο άνθρωπος είναι οργανισμός.
Άρα ο άνθρωπος είναι θνητός.

Ως προς τη συλλογιστική τους πορεία:

- **Παραγωγικός** (από το γενικό συμπεραίνουμε για το ειδικό)
π.χ. Οι πλανήτες είναι ετερόφωτα σώματα.
Η γη είναι πλανήτης.
Άρα η γη είναι ετερόφωτο σώμα.
- **Επαγωγικός** (από το ειδικό συμπεραίνουμε για το γενικό)
π.χ. Η γάτα είναι τετράποδο.
Τα τετράποδα είναι ζωντανά πλάσματα.
Άρα η γάτα είναι ζωντανό πλάσμα.
- **Αναλογικός** (από τα επιμέρους συμπεραίνουμε πάλι για τα επιμέρους – έχει πάντα πιθανολογικό χαρακτήρα)
π.χ. Κάποιος Έλληνας ηθοποιός βραβεύτηκε στο εξωτερικό.
Ο Νίκος είναι Έλληνας ηθοποιός
Άρα ο Νίκος είναι πιθανό να έχει βραβευτεί.

Άμεσος (το συμπέρασμα προκύπτει από μία μόνο πρόταση - κρίση)	Τα μαθηματικά είναι σχολικό μάθημα. Άρα τα μαθηματικά διδάσκονται στο σχολείο.
Έμμεσος (το συμπέρασμα προκύπτει από δύο ή περισσότερες προτάσεις - κρίσεις)	Όλοι οι οργανισμοί είναι θνητοί. Ο άνθρωπος είναι οργανισμός. Άρα ο άνθρωπος είναι θνητός.

Παραγωγικός (από το γενικό συμπεραίνουμε για το ειδικό)	Οι πλανήτες είναι ετερόφωτα σώματα. Η γη είναι πλανήτης. Άρα η γη είναι ετερόφωτο σώμα.
Επαγωγικός (από το ειδικό συμπεραίνουμε για το γενικό)	Η γάτα είναι τετράποδο. Τα τετράποδα είναι ζωντανά πλάσματα. Άρα η γάτα είναι ζωντανό πλάσμα.
Αναλογικός (από τα επιμέρους συμπεραίνουμε πάλι για τα επιμέρους – έχει πάντα πιθανολογικό χαρακτήρα)	Κάποιος Έλληνας ηθοποιός βραβεύτηκε στο εξωτερικό. Ο Νίκος είναι Έλληνας ηθοποιός. Άρα ο Νίκος είναι πιθανό να έχει βραβευτεί.

Αν η διαίρεση γίνει με βάση το είδος των προτάσεων που αποτελούν τις προκείμενες, διακρίνουμε τους συλλογισμούς σε:

- **κατηγορικούς**, όταν οι προκείμενες είναι κατηγορικές προτάσεις
(κατηγορικοί συλλογισμοί είναι όλα τα προηγούμενα παραδείγματα)
- **υποθετικούς**, όταν η μία προκείμενη ή και οι δύο είναι υποθετικές προτάσεις·
π.χ.: Αν βρέξει, δεν θα πάμε εκδρομή.
Άρχισε να βρέχει.
Άρα: Δεν θα πάμε εκδρομή.
- **διαζευκτικούς**, όταν μία έστω προκείμενη είναι διαζευκτική πρόταση·
π.χ.: Ή θα πάμε στο θέατρο ή στον κινηματογράφο.
Αποφασίσαμε να πάμε στο θέατρο.
Άρα: Δεν θα πάμε στον κινηματογράφο.

1. Να συμπληρώσετε τους παρακάτω συλλογισμούς:

I. Ο Θαλής, ο Ηράκλειτος και ο Πυθαγόρας είναι Ίωνες φιλόσοφοι.
Οι Ίωνες φιλόσοφοι είναι Προσωκρατικοί.

.....

II. Οι περισσότεροι επιμελείς μαθητές εισάγονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

.....

Ο Γιώργος είναι πιθανό να εισαχθεί στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

III.

.....

Η Μαρία είναι γλωσσομαθής.

Άρα η Μαρία έχει πολλές πιθανότητες να βρει δουλειά.

2. Να εντοπίσετε τη συλλογιστική πορεία με την οποία οργανώνονται τα παρακάτω επιχειρήματα (παραγωγική – επαγωγική):

- i. Όσοι δεν εργάζονται είναι τεμπέληδες. Ο Κώστας δεν εργάζεται. Άρα ο Κώστας είναι τεμπέλης.
- ii. Ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας αναφέρονται σε κάτι που έχει ήδη γίνει. Οι χρόνοι αυτοί είναι συντελεσμένοι χρόνοι του ρήματος. Άρα οι συντελεσμένοι χρόνοι του ρήματος αναφέρονται σε κάτι που έχει ήδη γίνει.
- iii. Τα μέρη του λόγου είναι λέξεις. Το επίθετο είναι μέρος του λόγου. Άρα το επίθετο είναι λέξη.
- iv. Τα δάση αποτελούν σημαντικό κρίκο του φυσικού οικοσυστήματος. Ο σύγχρονος άνθρωπος καταστρέφει τα δάση με εντατικούς ρυθμούς. Κατά συνέπεια, ο σύγχρονος άνθρωπος βλάπτει το φυσικό οικοσύστημα.
- v. Όπου απουσιάζει ο ανταγωνισμός, ο άνθρωπος δεν πλουτίζει τα εφόδιά του. Σε παλαιές εποχές απουσίαζε ο ανταγωνισμός. Άρα, ο άνθρωπος σε παλιές εποχές δεν πλούτιζε τα εφόδιά του. (Εξετάσεις Γ' Λυκείου, 2004)
- vi. Ο εικοστός αιώνας δικαίως χαρακτηρίζεται ως αιώνας των μεγαλύτερων και σημαντικότερων κοινωνικο - οικονομικών αλλαγών. Με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, ο μέσος «Δυτικός άνθρωπος» ζει στο κατώφλι του 21ου αιώνα μία πολύ διαφορετική καθημερινή ζωή από τον αντίστοιχο άνθρωπο των αρχών του 20ου αιώνα. Ένα σημαντικό ποσοστό ευθύνης γι' αυτές τις δραματικές αλλαγές στην καθημερινή ζωή φέρει και η πρόοδος στις λεγόμενες βιοϊατρικές επιστήμες. Η ανακάλυψη της δομής του DNA, πριν από 45 περίπου χρόνια, και η επακόλουθη «έκρηξη γνώσης» στους τομείς της Μοριακής Βιολογίας και της Γενετικής φέρνουν την ανθρωπότητα αντιμέτωπη με μια νέα τάξη πραγμάτων. (Εξετάσεις Γ' Λυκείου, 2002)

- vii. Θεσμοί που δοκιμάστηκαν στο παρελθόν επί αιώνες, που καθιερώθηκαν με αίμα πολύ, έχουν πια διαβρωθεί. Η οικογένεια, που ήταν η ζεστή φωλιά όπου πλάθονταν και οπλίζονταν ο άνθρωπος, κάθε μέρα γίνεται και πιο σκιώδης. Ο τρόπος ζωής που είχε το παρελθόν κληροδοτήσει από γενιά σε γενιά – τιμιότητα, ντροπή, αξιοπρέπεια και κοινωνική συνεργασία – κινδυνεύει και αναιρείται καθημερινά από την πρακτική της εποχής μας. Το παρελθόν, ως αυθεντία, ως πηγή κανόνων βίου, υποφέρει από δεινή αμφισβήτηση. (Επαναληπτικές εξετάσεις Γ', 2004)

3. Να εντοπίσετε τη συλλογιστική πορεία με την οποία αναπτύσσονται οι παράγραφοι:

1. Ο εικοστός αιώνας χαρακτηρίζεται ως ο αιώνας των μεγαλύτερων και σημαντικότερων κοινωνικο-οικονομικών αλλαγών. Με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας ο μέσος Δυτικός άνθρωπος ζει στο κατώφλι του εικοστού αιώνα μία πολύ διαφορετική καθημερινότητα από τον αντίστοιχο άνθρωπο των αρχών του εικοστού αιώνα. Ένα σημαντικό ποσοστό ευθύνης γι' αυτές τις δραματικές αλλαγές την καθημερινή ζωή φέρει και η πρόοδος στις λεγόμενες βιοϊατρικές επιστήμες. Η ανακάλυψη της δομής του DNA πριν από 45 περίπου χρόνια και η επακόλουθη έκρηξη στους τομείς της Μοριακής Βιολογίας και της Γενετικής φέρνουν την ανθρωπότητα αντιμέτωπη με μια νέα τάξη πραγμάτων.
2. Πολλοί υπεύθυνοι του Άουσβιτς ήταν αναγνώστες του Γκαίτε και λάτρεις του Μπραμς. Δεν πιστεύω ότι η διάδοση της λογοτεχνικής παιδείας και της μουσικής καλλιέργειας συντελεί απαραίτητα στην πρόοδο του καλού.
3. Το νεοελληνικό φροντιστηριακό φαινόμενο έχει προφανώς συμβάλει στη μορφή που έχουν λάβει τα σχολικά μαθήματα τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και ως προς τη διδακτική και τον τρόπο εξέτασης. Το φροντιστήριο έχει στη χώρα μας αποβεί συνδιαμορφωτής της εκπαίδευσης μαζί με το υπουργείο Παιδείας και τα σχολεία. Όσον αφορά όμως την Έκθεση Ιδεών δεν πρόκειται για συνδιαμόρφωση αλλά για σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα γέννησή της στα φροντιστήρια.
4. Οι δράστες της αεροπειρατείας ήταν όλοι Άραβες μουσουλμάνοι. Στην πόλη μας υπάρχουν μερικοί Άραβες μουσουλμάνοι. Επομένως αυτοί είναι πιθανοί αεροπειρατές.
5. Οι περισσότεροι χρησιμοποιούμε μανιωδώς την τεχνολογία αλλά παραπονιόμαστε πως καταλύει τις παραδοσιακές αξίες μας. Ακόμη βλέπουμε τηλεόραση περισσότερο από τους άλλους Ευρωπαίους αλλά την κατηγορούμε ότι μας κάνει αντικοινωνικούς. Δηλώνουμε υποστηρικτές των κατατρεγμένων Κούρδων αλλά δεν θέλουμε να τους δούμε εγκατεστημένους στη γειτονιά μας. Φαίνεται ότι αυτό που γενικόλογα ονομάζουμε πρόβλημα ταυτότητας στη σημερινή Ελλάδα είναι μια διάσταση ανάμεσα στον τρόπο ζωής και τις ιδέες μας.
6. Τα κρούσματα αθλητών που έχουν κάνει χρήση αναβολικών πολλαπλασιάζονται στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Είναι σαφές ότι αν δεν έχει πεθάνει τελείως ο ευγενής ανταγωνισμός, που αποτελούσε την πεμπτουσία του αθλητικού ιδεώδους, κινδυνεύει.
7. Όπου απουσιάζει ο ανταγωνισμός ο άνθρωπος δεν πλουτίζει τα εφόδιά του. Σε παλαιές εποχές απουσίαζε ο ανταγωνισμός. Άρα ο άνθρωπος σε παλαιές εποχές δεν πλούτιζε τα εφόδιά του.

Συνοχή - συνεκτικότητα

Συνοχή ονομάζεται η μορφική (εξωτερική) σύνδεση μεταξύ των προτάσεων ή των παραγράφων. Κείμενο συγκροτείται μόνο όταν υπάρχει συνοχή ανάμεσα και μέσα στις προτάσεις, δηλαδή όταν η ερμηνεία και η κατανόηση ενός στοιχείου μίας πρότασης προϋποθέτει την κατανόηση και ερμηνεία ενός άλλου στοιχείου της ίδιας πρότασης και η μετάβαση από τη μία λέξη, πρόταση ή περίοδο στην άλλη πραγματοποιείται ομαλά, χωρίς χάσματα και κενά.

Η συνοχή μίας πρότασης, μίας περιόδου, μίας παραγράφου ή μίας ενότητας επιτυγχάνεται με:

- διαρθρωτικές λέξεις και φράσεις
 - αλλά, ωστόσο, όμως, απεναντίας, εντούτοις, από την άλλη πλευρά, αντίθετα, σε αντίθεση, σε αντίθετη περίπτωση, στον αντίποδα, ενώ, παρόλα αυτά, παρόλο που, μολονότι, αντίστροφα, δε συμβαίνει όμως το ίδιο, αν και, ακόμη και αν, εξάλλου, κ.ά. **(αντίθεση - εναντίωση)**
 - επομένως, άρα, γι' αυτό λοιπόν, συμπερασματικά, ως συμπέρασμα, κατά συνέπεια, συνεπώς, έτσι, επιλογικά, καταληκτικά, συνοψίζοντας, για να συνοψίσουμε, ανακεφαλαιωτικά, ως επακόλουθο, ώστε, όπως προκύπτει, λοιπόν, τελικά, απόρροια / απότοκο / αποτέλεσμα / συνακόλουθο όλων αυτών, συνάγεται το συμπέρασμα, αυτό έχει ως αποτέλεσμα, γι' αυτό το λόγο κ.ά. **(αποτέλεσμα - συμπέρασμα)**
 - επειδή, διότι, γιατί, εξαιτίας, γι' αυτό το λόγο, αυτό είναι το αποτέλεσμα, αυτό οφείλεται, ένας ακόμη λόγος κ.ά. **(αιτιολόγηση)**
 - δηλαδή, για παράδειγμα, παραδείγματος χάρη, λόγου χάρη, με άλλα λόγια, για να γίνω σαφέστερος, για να γίνει πιο σαφές, σαφέστερα, πιο συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει, είναι καλό να διευκρινιστεί, εννοείται ότι, ειδικότερα κ.ά. **(επεξήγηση – διευκρίνιση)**
 - στην αρχή, αρχικά, όταν, έπειτα, πριν, ενώ, πρώτα, καταρχάς, ύστερα, στη συνέχεια, παλαιότερα, προηγουμένως, εντωμεταξύ, τώρα, αφότου, μετά, συγχρόνως, ταυτόχρονα, καθώς, σήμερα, αμέσως, αργότερα, τελικά, τέλος κ.ά. **(χρονική σχέση – σειρά)**
 - εκεί, εδώ, μέσα, κοντά, μακριά, έξω κ.ά. **(τοπική σχέση)**
 - επιπλέον, συμπληρωματικά, εκτός από αυτά, επιπρόσθετα, επίσης, ακόμη, έπειτα, εξάλλου, και, παράλληλα, αξίζει ακόμη να σημειώσουμε, θα ήτα παράλειψη να μην αναφέρουμε, πρόσθετα, δεν θα πρέπει να λησμονήσουμε, ας σημειωθεί ακόμη, αξίζει να προσθέσουμε κ.ά. **(προσθήκη)**
 - σε περίπτωση που, αν, εκτός αν, εφόσον, με την προϋπόθεση, με δεδομένο, με τον όρο, με τη δέσμευση, φτάνει να **(όρος - προϋπόθεση)**

- πράγματι, είναι αξιοσημείωτο, είναι αξιοπρόσεκτο, θα ήθελα να τονίσω, θα έπρεπε να τονιστεί ότι, αξίζει να σημειωθεί, προπάντων, ιδιαίτερα, ειδικά, αναντίρρητα, περισσότερο, κατεξοχήν, ξεχωριστά, το σημαντικότερο από όλα, το κυριότερο είναι, κυρίως, είναι αξιοπρόσεκτο ότι, θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή σας, έχει ιδιαίτερη σημασία να αναφέρουμε, οπωσδήποτε, φυσικά, ασφαλώς, αναμφισβήτητα, βέβαια, μάλιστα, εκείνο που προέχει κ.ά. (**έμφαση - βεβαιότητα**)
- γενικά, γενικότερα, ευρύτερα, τις περισσότερες φορές (**γενίκευση**)
- όπως, ως, όμοια, σαν κ.ά. (**αναλογία - ομοιότητα**)
- αφενός – αφετέρου, από τη μία – από την άλλη κ.ά. (**διαίρεση – ταξινόμηση**)
- ή – ή, είτε – είτε, ούτε – ούτε, μήτε – μήτε κ.ά. (**διάζευξη**)

- αντωνυμίες (δεικτικές και αναφορικές)
- επιρρήματα (τοπικά, χρονικά, τροπικά)
- επανάληψη μιας σημαντικής λέξης ή φράσης
- παράληψη μια λέξης ή φράσης που ήδη αναφέρθηκε
- χρήση μιας συνώνυμης λέξης ή φράσης κ.ά.

*** Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η χρήση των διαρθρωτικών λέξεων, ανάλογα με την πρόθεση του συγγραφέα, ενδέχεται και να εκφράζει κάποια διαφορετική από την συνηθισμένη νοηματική σχέση. Επίσης, κάποιες διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις μπορεί να εκφράζουν πάνω από μια νοηματικές σχέσεις. Για αυτό και στην περίπτωση που μας ζητηθεί να αποδώσουμε την νοηματική σχέση που κάποια διαρθρωτική λέξη δημιουργεί, είναι σημαντικό να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο η συγκεκριμένη διαρθρωτική λέξη διασυνδέει τα νοήματα στο συγκεκριμένο απόσπασμα και μόνο.

Αναφορικά με τη **συνεκτικότητα**, πρέπει να σημειωθεί ότι και αυτή- όπως και η συνοχή- αποτελεί μία από τις σημαντικότερες αρετές του κάθε κειμένου. Στην περίπτωση της συνεκτικότητας, η αρετή αυτή δεν αφορά μόνο τη νοηματική συσχέτιση των γραφομένων, αλλά και τη δόμηση των νοημάτων.

Πιο συγκεκριμένα, για να χαρακτηρίζεται από συνεκτικότητα ένα κείμενο θα πρέπει:

- α) να είναι διακριτά τα επιμέρους μέρη του (πρόλογος-κύριο μέρος-επίλογος), έτσι ώστε στο σύνολο του κειμένου να γίνεται κατανοητή η εξέλιξη και η μετάβαση από το ένα επιχείρημα στο άλλο.
- β) το κάθε επιχείρημα θα πρέπει να είναι λογικά οργανωμένο και να μην χαρακτηρίζεται από λογικά άλματα ή σφάλματα που να το ακυρώνουν.

Σε περίπτωση που ζητηθεί να αναφερθούμε στην συνεκτικότητα δύο παραγράφων, αυτό προϋποθέτει η απάντηση να εμπεριέχει τα εξής στοιχεία:

- α) καταγράφουμε συνοπτικά και παραφρασμένα το περιεχόμενο των δύο παραγράφων
- β) προσδιορίζουμε την μεταξύ τους νοηματική σχέση (πιθανότατα μια από τις κατηγορίες που αναγράφονται παρακάτω*) που καθιστά συνεκτικό το περιεχόμενό τους. Τέλος, αν υπάρχει κάποια διαθρωτική λέξη ή φράση που να δηλώνει αυτή τη νοηματική σχέση, την παραθέτουμε ως επιπλέον αποδεικτικό της απάντησής μας.

*** Πιθανές νοηματικές σχέσεις:**

- Αιτίου – αποτελέσματος
- Σύγκρισης – αντίθεσης
- Ερώτηση – απάντηση
- Προσθήκη όμοιου στοιχείου
- Συμπλήρωση του νοήματος της προηγούμενης παραγράφου
- Σχέση όρου – προϋπόθεσης
- Επεξήγηση – διασάφηση ενός νοήματος που προηγείται
- Διάζευξη – διαχωρισμός
- Αναλογία – παραλληλισμός
- Συμπέρασμα
- Χρονολογικός άξονας: η παρουσίαση των πραγματικών γεγονότων ακολουθεί τη ροή του χρόνου. Αυτή η μορφή συνεκτικότητας αφορά κυρίως ένα αφηγηματικό κείμενο.
- Τοπικός άξονας: τα γεγονότα παρουσιάζονται σε σχέση με τον τόπο, τον χώρο. Αυτή η μορφή συνεκτικότητας αφορά κυρίως ένα περιγραφικό κείμενο.

1. Ποια είναι η νοηματική σχέση των παρακάτω παραγράφων;
2. Έπειτα, δηλαδή, για τούτο, γιατί: τι δηλώνουν οι παραπάνω διαρθρωτικές λέξεις; Να τις αντικαταστήσεις με άλλες που να αποδίδουν την ίδια νοηματική σχέση.

Τρίτη αρετή είναι το συλλογικό πνεύμα. Το σύγχρονο τεχνικό σύμπαν απαιτεί τη συνεργασία πολλών ατόμων. Οι λαμπρότερες επιδόσεις απομένουν στείρες, όταν εκείνος που τις κερδίζει δεν έχει την ικανότητα να τις συνδέσει με τις ανάλογες επιδόσεις των άλλων. Η ατομική πρωτοβουλία είναι πάντα πολύτιμη. Αλλά γίνεται αληθινά ωφέλιμη, όταν δεν μεταμορφώνεται σε έκφραση αскеτισμού, αλλά σε έκφραση αλληλεγγύης.

Έπειτα ο ενθουσιασμός και το θάρρος. Μας χρειάζονται άνθρωποι γεμάτοι φλόγα δημιουργίας, πόθο για το καλύτερο, και απρόμητοι μπροστά στους κινδύνους. Και πάνω απ' όλα ανθρώπινοι. Δηλαδή προικισμένοι με τη συνείδηση της ανθρωπιάς τους. Αυτή η συνείδηση της ανθρωπιάς είναι η πραγματική, η αληθινή παιδεία. Μήτε ο πολυμαθής μήτε ο ικανός να λάμψει μέσα σ' ένα κοινωνικό σύνολο μήτε ο κάτοχος μιας προνομιούχου αγωγής είναι ο αναμφισβήτητα μορφωμένος. Για τούτο είναι μάταιο ν' αντιπαραθέτουμε το τεχνικό σύμπαν, το σύμπαν της τεχνικής, στο σύμπαν της παιδείας. Το πρώτο δεν ακυρώνει το δεύτερο: ολωσδιόλου αντίθετα, το προϋποθέτει, το απαιτεί. Γιατί η τεχνική είναι καμωμένη για τον άνθρωπο.

3. Πως εξασφαλίζεται η συνοχή μεταξύ των περιόδων της παραγράφου;

Ο διανοούμενος υπηρετεί καθολικές αξίες και όχι επιμέρους συμφέροντα ή πρόσωπα ή δυνάμεις και έχει συνείδηση της επιρροής που ασκεί στο δημόσιο χώρο του πνεύματος. Αυτός όμως ο χώρος έχει διαμορφωθεί με την πρόοδο της κοινωνίας με την ανάπτυξη των επιστημών και του εμπορίου και του αστικού πολιτισμού. Έτσι γεννήθηκε αυτό που την εποχή εκείνη ονομάστηκε κοινωνία των πολιτών, στην οποία εμπεριέχεται ο δημόσιος χώρος του πνεύματος, που διακινεί ελεύθερα απόψεις μέσα από τον τύπο. Ο πνευματικός άνθρωπος δεν έχει πλέον ανάγκη να υπηρετεί ηγεμόνες ή να είναι ερημίτης-επαίτης.

4. Να αναφέρετε τα λεκτικά στοιχεία με τα οποία επιτυγχάνεται η συνοχή μεταξύ των παραγράφων του κειμένου.

[...] Άλλες, ακόμη, τεχνικές λεπτομέρειες, όπως το κακής ποιότητας χαρτί, η άνιση κατανομή του μελανιού και γενικά η χαμηλής στάθμης παραγωγή του βιβλίου, επηρεάζουν την αναγνωσιμότητά του, τη διάθεση, δηλαδή, και τα κίνητρα του αναγνώστη να το διαβάσει. Ένα βιβλίο μπορεί να φαντάζει μωρουδίστικο εξαιτίας του σχήματος ή του μεγέθους των τυπογραφικών στοιχείων. Άλλο μπορεί να φαίνεται μη ελκυστικό λόγω του μήκους των στίχων του και της μονοτονίας της τυπογραφίας

του κι άλλα μπορεί να φαίνονται «φτηνά» και ανάξια λόγου εξαιτίας λανθασμένων επιλογών για λόγους οικονομίας, όπως η κακή ποιότητα του χαρτιού ή ένα φτωχικό εξώφυλλο.

Άλλοι, επίσης, παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν την αναγνωσιμότητα, είναι γλωσσικοί: η έκταση και το περίπλοκο λεξιλόγιο, οι σχοινοτενείς προτάσεις, η συγκεχυμένη διαδοχή και διάρθρωση των παραγράφων, των κεφαλαίων και όλου γενικά του βιβλίου.

Πολλά, βέβαια, εξαρτώνται από τη γλωσσική ικανότητα, την πνευματικότητα και εμπειρία του αναγνώστη και τις σχέσεις του με το συγγραφέα. Όπως λέει ένας συγγραφέας: η αναγνωσιμότητα του κειμένου είναι δυνατό να επηρεαστεί από το πόσο η εμπειρία και οι σκέψεις του συγγραφέα ανταποκρίνονται στις εμπειρίες και τις σκέψεις του αναγνώστη. Οι παράγοντες αυτοί σε σχέση με την ηλικία του αναγνώστη έχουν περιορισμένη σημασία, ωστόσο είναι έντονα καθοριστικοί στο ζήτημα αν θα συγκινηθεί ο αναγνώστης από το κείμενο ή θα το εγκαταλείψει.

Μολονότι η σύνδεση βιβλίου και αναγνώστη θεωρητικά είναι δυνατή, εντούτοις είναι περιορισμένης αξιοπιστίας. Αυτό οφείλεται στο κίνητρο του αναγνώστη και στην προσπάθεια που θα καταβάλει, όταν θελήσει να πάρει κάτι μέσα από ένα συγκεκριμένο βιβλίο ή περιοδικό. Ο αναγνώστης που θέλει να μάθει για τον αγαπημένο του ποδοσφαιριστή ή για την ομάδα του, για τον τραγουδιστή της αρεσκείας του, ή αναζητά πληροφορίες για μια κατασκευή ή για να βελτιωθεί σε κάτι, θα εργαστεί με πολύ ζήλο για να το πετύχει. Ένα κείμενο το οποίο βρίσκεται στις αναγνωστικές δυνατότητες ενός ατόμου μπορεί να μην είναι ελκυστικό στην ανάγνωση, αν είναι ανιαρό, προβλέψιμο και δείχνει ασήμαντο.

Επομένως, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η προσέλκυση των αναγνωστών είναι υπόθεση παροχής κινήτρων. Για να εξασφαλιστούν τα αποδοτικά κίνητρα, είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε και τα βιβλία και τους αναγνώστες. Έτσι, θα έχουμε απαντήσει στα ερωτήματα τι είναι κατάλληλο για ποιον και πώς η ανάγνωση θα αποβεί μια ευχάριστη και δημιουργική απασχόληση.

Επιλογή ρηματικού προσώπου

Με τη χρήση του κάθε ρηματικού προσώπου ο συγγραφέας επιδιώκει και διαφορετικό επικοινωνιακό αποτέλεσμα.

Το πρώτο (α') ενικό:

- Χρησιμοποιείται προκειμένου ο πομπός να μιλήσει για γεγονότα που βίωσε ή να εκθέσει προσωπικές σκέψεις και απόψεις...
- Προσδίδει αμεσότητα, ζωντάνια, ζωηρότητα, ενδιαφέρον... στο λόγο, αφού η αφήγηση εμπεριέχει το στοιχείο της προσωπικής μαρτυρίας...
- Ο λόγος ενέχει υποκειμενικότητα..., αφού τα πράγματα προσεγγίζονται μέσα από μια εσωτερική οπτική γωνία... Η εστίαση είναι εσωτερική και λειτουργεί το προσωπικό φίλτρο του πομπού...
- Ο τόνος γίνεται εξομολογητικός...
- Προκαλεί συγκινησιακή φόρτιση στο δέκτη..., αφού παρακολουθεί και βιώνει προσωπικά βιώματα του πομπού...
- Τονίζεται το «εγώ»... και ενδεχομένως υποδηλώνει ή δηλώνει με σαφήνεια - όταν γίνεται συνεχής χρήση- εγωκεντρισμό και εγωπάθεια, πιθανόν και στα όρια της αλαζονείας..., π.χ. στον πολιτικό λόγο που κινείται στα όρια της προπαγάνδας (λόγοι του Χίτλερ)...

Το πρώτο (α') πληθυντικό:

- Ο πομπός εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων, π.χ. στους ακροατές του, γίνεται «ένα με αυτούς», μιλάει «μαζί με αυτούς και γι' αυτούς» και έτσι πετυχαίνει να τους ευαισθητοποιήσει κατά τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο..., να τους περάσει άμεσα το μήνυμα... και ενδεχομένως να τους πείσει...
- Ο πομπός μιλάει εκπροσωπώντας κάποια «ομάδα», στην οποία ανήκει, π.χ. κάποιο πολιτικό κόμμα... και έτσι ο λόγος του αποκτά ευρύτερη διάσταση, καθολικότητα, μεγαλύτερη αποδοχή... και ίσως και εγκυρότητα...

Το δεύτερο (β') ενικό και πληθυντικό:

- Ο πομπός δημιουργεί έναν τεχνητό αγωγό επικοινωνίας με τον ή τους δέκτες του, απευθύνεται άμεσα σ' αυτούς, είναι σαν να συνομιλεί μαζί τους και έτσι πετυχαίνει να τους καταστήσει συμμετόχους στην προβληματική που αναπτύσσει, περνώντας τους με τον πιο άμεσο τρόπο το μήνυμά του...
- Προσδίδει διαλογικό χαρακτήρα στο λόγο...
- Ο τόνος γίνεται συνομιλητικός...
- Το ύφος και ο λόγος αποκτούν θεατρικότητα..., παραστατικότητα..., ενδεχομένως και δραματικότητα...

Το τρίτο (γ') ενικό και πληθυντικό:

- Προσδίδει αντικειμενικότητα..., αμεροληψία..., ουδετερότητα..., αφού ο πομπός προσπαθεί να αποστασιοποιηθεί από τα πράγματα και να τα προσεγγίσει στις πραγματικές τους διαστάσεις..., μέσα από μια εξωτερική οπτική γωνία, από μια μηδενική εστίαση...
- Χρησιμοποιείται για γενικεύσεις σκεπτικών, προκειμένου να προκύψουν συμπεράσματα με ευρύτερη ισχύ και αποδοχή...

Επιλογή έγκλισης

Όπως τα πρόσωπα, έτσι και οι εγκλίσεις χρησιμοποιούνται για να επικοινωνήσουν διαφορετικές πληροφορίες και οπτικές στον αναγνώστη. Πιο συγκεκριμένα:

- Η χρήση της **οριστικής** δηλώνει το πραγματικό, το βέβαιο το δυνατό ή και κάποια ευχή ή παράκληση.
- Η **υποτακτική** (με τα μόρια να, ας, και τους συνδέσμους αν όταν, πριν, μόλις, να μη, μήπως) φανερώνει κάτι το ενδεχόμενο ή επιθυμητό καθώς και την προτροπή την ευχή την απορία ή την απαγόρευση.
- Η **προστακτική** φανερώνει την επιθυμία αλλά μπορεί να διατυπωθεί και ως προτροπή ή απαγόρευση.

Η σύνδεση των προτάσεων

- Υπάρχει η παρατακτική σύνδεση που έχουμε σύνδεση ισοδύναμων προτάσεων (κύριες με κύριες ή δευτερεύουσες με δευτερεύουσες) με την χρήση

συμπλεκτικών(και, ούτε, μήτε...) αντιθετικών(αλλά, όμως, παρά...) διαζευκτικών(ή, είτε-είτε) και συμπερασματικών (λοιπόν, επομένως) συνδέσμων που καθιστά τον **παρατακτικό λόγο λιτό, απλό γοργό και κοφτό**. Με την επιλογή της παράταξης ο πομπός συντάσσει μικρό-περίοδο λόγο που είναι **απλός και πυκνός**, αλλά μπορεί να γίνει **αγχώδης** όταν επιδιώκει την μετάδοση συναισθημάτων που βιώνει ο πομπός.

- Υπάρχει επίσης και η υποτακτική σύνδεση που συνδέει ανόμοιες μεταξύ τους προτάσεις, κυρίως με τους υποτακτικούς συνδέσμους, αντωνυμίες και επιρρήματα(ότι, μήπως, ποιος, πότε, επειδή, για να, ώστε, όταν, αν, εάν και, όπως...). Στην παράταξη ο λόγος γίνεται **πυκνός και το ύφος σύνθετο και αποτελεί δείγμα υψηλού πνευματικού επιπέδου. Μπορεί όμως να γίνει και δυσνόητο ή να μαρτυρά την τάση του συγγραφέα για επιδειξιμανία**. Με την επιλογή της υπόταξης ο πομπός συντάσσει μακροπερίοδο λόγο ο οποίος κάνει το ύφος **σύνθετο** καθώς βοηθά τον δέκτη να αντιληφθεί τις διαπλοκές των εννοιών. Επίσης προσδίδει **έμφαση και το κείμενο γίνεται δυναμικό και γοργό**. Μπορεί όμως να λειτουργήσει παραπειστικά όταν οι λογικές σχέσεις που δηλώνει είναι αδύναμες και να καταστήσει τα νοήματα **ασαφή**.
- Με την χρήση τέλος του ασύνδετου σχήματος ο συγγραφέας επιδιώκει να δώσει **έμφαση και ένταση** στο λόγο ή και χρωματίσει συναισθηματικά το κείμενό του. Επίσης συμβάλλει στην **ζωντάνια και στην παραστατικότητα** του κειμένου, ενώ συνάμα το πυκνώνει.

Μακροπερίοδος και μικροπερίοδος λόγος

Μακροπερίοδος λόγος:

- Προσδίδει σοβαρότητα και επισημότητα στο ύφος του συγγραφέα.
- Υποδεικνύει άριστη γνώση και χρήση της γλώσσας από την πλευρά του γράφοντος, που δε δημιουργεί νοητικά χάσματα και ασάφειες.
- Ο λόγος αποκτά συνθετότητα και πολυπλοκότητα.

Μικροπερίοδος λόγος:

- Προσδίδει αμεσότητα, οικειότητα και προφορικότητα στο ύφος του συγγραφέα.
- Δηλώνει αυθορμητισμό, γι' αυτό, ο λόγος είναι γοργός και κοφτός με αποτέλεσμα το μήνυμα να αποδίδεται με σαφήνεια, παραστατικότητα και ζωντάνια.

Οι λειτουργίες της γλώσσας

- Όταν η γλώσσα λειτουργεί με ένα **λογικό τρόπο** και ο σκοπός του πομπού είναι η **πληροφόρηση** του κοινού, τότε γίνεται αναφορική ή κυριολεκτική, ή δηλωτική, ή λογική, πληροφοριακή χρήση της γλώσσας.
- Όταν η γλώσσα έχει μια **συνειρμική και συναισθηματική** απόχρωση και ο σκοπός του πομπού είναι να δώσει **παραστατικότητα και να προσελκύσει τον**

δέκτη, τότε η χρήση της γλώσσας γίνεται ποιητική, ή μεταφορική, συνυποδηλωτική, ή υποδηλωτική, ή συγκινησιακή.

Χαρακτηρισμός του ύφους

Στο χαρακτηρισμό του ύφους / τόνου ενός κειμένου θα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη τα εξής: το κειμενικό είδος, την πρόθεση του συντάκτη και τον δέκτη.

Για να χαρακτηρίσουμε το ύφος, θα πρέπει να λαμβάνουμε πάντα υπόψη τα εξής κριτήρια: την σύνταξη, το λεξιλόγιο, τα σχήματα λόγου, τα σημεία στίξης, τα ρηματικά πρόσωπα, τον μακρόπερίοδο ή τον μικροπερίοδο λόγο. Σύμφωνα με τα παραπάνω ένα κείμενο, ως προς το ύφος του, μπορεί να χαρακτηριστεί: **πυκνό, μεστό, σύνθετο, εξεζητημένο, επιστημονικό, επίσημο, γλαφυρό, διδακτικό, προτρεπτικό, απλό, λιτό, οικείο, σαρκαστικό, καυστικό, δηκτικό, εξομολογητικό, αλληγορικό, στοχαστικό.**

π.χ. Πλούτος και δύναμη από την μία, από την άλλη πενία και έλλειψη προστασίας διανοητικής και ηθικής απέναντι στις καταχθόνιες μηχανές της μαζικής υποβολής. Τι περιμένει τον άνθρωπο κάτω από αυτόν το φοβερό τροχό της μοίρας που έρχεται να τον συνθλίψει- δεν χρειάζεται πολλή σοφία να το μαντέψει κανείς. Ο εξανδραποδισμός... Αυτό θα είναι άραγε το τίμημα της προόδου; Και το αξίζει; Ιδού ή απορία.

Το ύφος του κειμένου χαρακτηρίζεται πυκνό και σύνθετο, καθώς έχει πολλά ουσιαστικά νοήματα τα οποία παρουσιάζει κυρίως με την χρήση του υποταγμένου λόγου. Ταυτόχρονα είναι μεταφορικό και αλληγορικό, καθώς χρησιμοποιεί κυρίως τα επίθετα με την ποιητική τους χρήση, αλλά και γιατί χρησιμοποιεί σχήματα λόγου. Επίσης είναι διδακτικό, στοχαστικό και προτρεπτικό, καθώς με τον ερωτηματικό-απορηματικό τόνο του προκαλεί προβληματισμό και παρακινεί τον αναγνώστη σε στοχασμό.

Τα σημεία στίξης

Άνω τελεία (:) Τη χρησιμοποιούμε για να σημειώσουμε μικρότερη διακοπή από την τελεία και μεγαλύτερη από το κόμμα. Κυρίως μεταξύ περιόδων λόγου δηλώνει:

- Ότι μια πρόταση στο εσωτερικό μιας περιόδου αποτελεί επεξήγηση-συμπλήρωση των προηγούμενων ή αντίθεση προς τα προηγούμενα.
- Καθιστά το ύφος κοφτό, προσωπικό και δίδει έμφαση στο λόγο.

Κόμμα (,) τίθεται:

- Μεταξύ ασύνδετων λέξεων και προτάσεων

- Πριν και μετά από κλητική προσφώνηση
- Πριν από τις δευτερεύουσες προτάσεις, εκτός από τις ειδικές(ότι, πως), τις ενδοιαστικές(μήπως, μη, να μη), τις πλάγιες ερωτήσεις(τι, πως, που, πότε, πόσο) και τις βουλητικές(να).Αυτό δεν ισχύει αν οι δευτερεύουσες αυτές προτάσεις είναι επεξηγήσεις.

Διπλή τελεία (:)

- Πριν από τα λεγόμενα που καταγράφονται αυτούσια
- Πριν από αρίθμηση
- Όταν ακολουθεί η ερμηνεία ή το αποτέλεσμα μιας ενέργειας
- Μετά την παράθεση γνωμικού ή παροιμίας.

Παρένθεση ή διπλή παύλα () - -

Επεξηγεί ή συμπληρώνει όσα προηγήθηκαν, αλλά ότι περικλείεται στην παρένθεση είναι συνήθως επιπρόσθετο, ότι περικλείεται σε διπλή παύλα είναι απαραίτητη παρεμβολή για την συνέχεια του λόγου.

Θαυμαστικό (!)

Είναι σημείο στίξης που δηλώνει σχόλιο και τίθεται

- Μετά από επιφώνημα
- Μετά από φράση που εκφράζει θαυμασμό, έκπληξη ή έντονο συναίσθημα
- Για να δηλωθεί η υπερβολή μιας ενέργειας
- Για να δηλωθεί η ανησυχία του συντάκτη σχετικά με τα όσα διατυπώνει
- Για να εκφραστεί έμμεσα ο σαρκασμός του πομπού(κυρίως μέσα σε παρένθεση).

Αποσιωπητικά (...)

- Εκφράζουν προβληματισμό
- Δηλώνεται η ειρωνεία ή η αμφισβήτηση
- Για να εκφραστεί υπαινιγμός για όσα μέχρι εκείνη την στιγμή διατυπώθηκαν

Ερωτηματικό (;)

- Για να εκφραστεί ο προβληματισμός για το τι πρέπει να γίνει
- Για να εκφράσει ο πομπός την επιθυμία να πληροφορηθεί για κάτι που δεν γνωρίζει
- Για να εκφράσει προτροπή ή παράκληση, με αποτέλεσμα το ύφος να γίνεται πιο ζωντανό
- Για έμφαση στις ρητορικές ερωτήσεις
- Για να προκαλέσει συναισθήματα (αφύπνιση)
- Για να προκαλέσει το ενδιαφέρον
- Για παραστατικότητα

Εισαγωγικά (« »)

- Επανάληψη εκφράσεων που διατυπώθηκαν
- Ειρωνεία του πομπού
- Απαξίωση μιας έννοιας
- Μεταφορική χρήση μιας έννοιας
- Ειδική ορολογία.

Η χρήση της ερώτησης στον λόγο

Όταν είναι προφανείς οι απαντήσεις, οι ερωτήσεις που τίθενται είναι **ρητορικές** και έχουν ως στόχο να δώσουν έμφαση, να άρουν τη μονοτονία στο κείμενο και να ενδυναμώσουν την επιχειρηματολογία του συντάκτη. Πιο συγκεκριμένα, με τη χρήση ρητορικών ερωτήσεων:

- επιτυγχάνεται η συνοχή σε μια παράγραφο,
- διαφαίνεται η ειρωνεία, η αγωνία ή η απορία του γράφοντος,
- προσδίδεται αμεσότητα και παραστατικότητα στο κείμενο,
- ο γράφων προσπαθεί να προβληματίσει το κοινό και να το ευαισθητοποιήσει απέναντι σε κοινά προβλήματα.

Όταν τα ερωτήματα είναι στην **αρχή** του κειμένου στοχεύουν στην προσέλκυση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη.

Στη **μέση** του κειμένου συνδέουν δύο διαφορετικές νοηματικές ενότητες ή δίνουν στον συγγραφέα τη δυνατότητα να περάσει στο επόμενο θέμα του.

Με τη χρήση των ερωτήσεων προσδίδεται διαλογικός τόνος στο κείμενο (αίσθηση διαλόγου μεταξύ πομπού-δέκτη) και παράλληλα δημιουργείται ένα κλίμα οικειότητας και άμεσης προσέγγισης.

Ενεργητική παθητική σύνταξη

- Στην **ενεργητική σύνταξη** το ρήμα της πρότασης βρίσκεται σε ενεργητική φωνή, γεγονός που δίνει έμφαση κυρίως στο πρόσωπο που δρα (στο υποκείμενο), προσδίδοντας στο ύφος του κειμένου σαφήνεια, αμεσότητα και ζωντάνια.
- Η **παθητική σύνταξη** με το ρήμα σε παθητική φωνή, δίνει έμφαση στο αποτέλεσμα της δράσης παρά στο άτομο που έδρασε και ταυτόχρονα προσδίδει στο ύφος αντικειμενικότητα και το καθιστά πυκνό και σύνθετο.

Για να μετατραπεί **η ενεργητική σε παθητική σύνταξη:**

- Αρχικά μετατρέπω το ρήμα από ενεργητικό σε παθητικό.
- Στη συνέχεια τρέπω το υποκείμενο της ενεργητικής φωνής σε ποιητικό αίτιο (από +αιτιατική).
- Επίσης, το αντικείμενο το τρέπω σε υποκείμενο.

Αναλογικά, όταν μετατρέπω **την παθητική σε ενεργητική σύνταξη:**

- Θέτω το ρήμα σε ενεργητική φωνή.
- Επίσης, το ποιητικό αίτιο γίνεται υποκείμενο και παρουσιάζεται στην αρχή της πρότασης.
- Τέλος, το υποκείμενο τρέπεται σε αντικείμενο και συνήθως παρουσιάζεται στο τέλος της πρότασης.

Όταν το ρήμα είναι αποθετικό (ενεργητικής διάθεσης με κατάληξη όμως παθητικής φωνής, π.χ. εκμεταλλεύομαι), όταν τα τρέπω σε παθητική φωνή κάνω χρήση κάποιας παράφρασης ή κάποιου συνωνύμου (γίνομαι αντικείμενο εκμετάλλευσης).

Ευθύς και πλάγιος λόγος

- Ο **ευθύς λόγος** είναι ο λόγος της ακριβούς αποτύπωσης των λόγων κάποιου ή του διαλόγου μεταξύ των ατόμων. Με τη χρήση του το κείμενο αποκτά ζωντάνια και παραστατικότητα και παρουσιάζονται τα συναισθήματα και οι σκέψεις των ατόμων.
- Με την χρήση του **πλαγίου λόγου** το κείμενο αποκτά ένα μια έμμεσο χαρακτήρα, καθώς οι απόψεις παρουσιάζονται μεσολαβημένα με τη χρήση κυρίως λεκτικών, γνωστικών και ερωτηματικών ρημάτων ως ρημάτων εξάρτησης. Με αυτόν τον τρόπο το κείμενο αποκτά πιο τυπικό και σοβαρό χαρακτήρα.

Τα χαρακτηριστικά του τίτλου

Ο τίτλος είναι αναπόσπαστο και σημαντικό κομμάτι του κειμένου, καθώς συχνά επιτελεί μια σειρά από λειτουργίες. Οι λειτουργίες του τίτλου είναι:

- επιδιώκει να κεντρίσει το ενδιαφέρον
- συνοψίζει το περιεχόμενο της είδησης
- προβάλλει την οπτική του δημοσιογράφου
- αναδεικνύει την σπουδαιότητα της είδησης

Οι τεχνικές του τίτλου είναι:

- Συνήθως παραλείπονται άρθρα, ρήματα και άλλες εύκολα εννοούμενες λέξεις (σύνδεσμοι, προθέσεις).
- Αν υπάρχει ρήμα βρίσκεται σε τρίτο πρόσωπο και σε χρόνο αόριστο για να δηλωθεί το τετελεσμένο της πράξης ή σε ενεστώτα για να δηλωθεί η δραματικότητα.
- Συνηθίζεται η μεταφορική χρήση της γλώσσας με μεταφορές, προσωποποιήσεις, παρομοιώσεις, λογοπαίγνια, υπερβολές.
- Η στίξη έχει μεγάλη σημασία γιατί ενέχει και θέση σχολίου και μπορεί να

εκφράσει: θαυμασμό και επιδοκιμασία, απορία, αγανάκτηση και αποδοκιμασία, ειρωνεία.

Ειδικό Λεξιλόγιο

Ανάμεσα στις γλωσσικές ποικιλίες συγκαταλέγονται και εκείνες που συνδέονται με τον καταμερισμό της κοινωνικής / επαγγελματικής δραστηριότητας. Πρόκειται για ευδιάκριτες γλωσσικές ποικιλίες που δημιουργούνται από τις διάφορες επαγγελματικές ομάδες. Μια επαγγελματική ομάδα δηλαδή, για να εξυπηρετήσει τους επαγγελματικούς της σκοπούς, διαμορφώνει στο πλαίσιο της εθνικής γλώσσας τη δική της γλωσσική ποικιλία με ιδιότυπους όρους της ειδικότητάς της. Μερικοί ονομάζουν τις γλωσσικές αυτές ποικιλίες **ειδικές γλώσσες**. Έτσι έχουμε τις ειδικές γλώσσες των νομικών, των γιατρών, των μηχανικών, των ψαράδων, των ποδοσφαιριστών, των θεολόγων, των μαθηματικών, των χημικών κτλ., οι οποίες χαρακτηρίζονται κυρίως από **λεξιλογικές διαφορές** που οφείλονται είτε στη **χρήση ειδικών όρων** είτε στη χρήση καθημερινών λέξεων που φορτίζονται όμως κατά περίπτωση με ιδιαίτερο σημασιολογικό φορτίο.

Η λέξη π.χ. χολοκυστογραφία (σύνθετη από τις λέξεις χολή, κύστη και γράφω) αποτελεί όρο μόνο της ιατρικής επιστήμης και δηλώνει την ακτινογραφία της χοληδόχου κύστης.

Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με τη λέξη μέτρο την οποία συναντούμε και στην καθημερινή χρήση (μονάδα μέτρησης, σύγκρισης ποσών κτλ.) και στην ειδική γλωσσική ποικιλία ενός συγκεκριμένου φιλολογικού κλάδου, της μετρικής: μέτρο στίχου, μέτρο και ρυθμός κτλ.

Ασκήσεις-εφαρμογές

1. Γιατί ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το α' ρηματικό πρόσωπο στο παρακάτω απόσπασμα:

Είναι έτσι φτιαγμένη η δομή του δημόσιου και ιδιωτικού μας βίου, ώστε να παγιδεύεται ο άνθρωπος μέσα στα αντικείμενα και στις απασχολήσεις. Λες και βάλαμε όλη την τέχνη και τη σοφία μας στο να συνθλίψουμε τους εαυτούς μας. Ο άδειος από τις ασχολίες χρόνος, που θα είναι δικός μας αποκλειστικά, είναι ή ελάχιστος ή ανύπαρκτος. Δεν έχουμε καιρό να συναντηθούμε με τον εαυτό μας, να αναδιπλωθούμε και να ταξιδέψουμε μέσα μας, να ονειροπολήσουμε ή να νοσταλγήσουμε, να αποχωρισθούμε απ' όλους τους εξωτερικούς περισπασμούς, σε μια αποκλειστική συνάντηση με τον εαυτό μας.

2. Να αιτιολογήσετε τη χρήση ρηματικού προσώπου στα παρακάτω παραδείγματα:

- i. Τι είναι η φιλία; (...) να έχεις, δηλαδή, καλές διαθέσεις απέναντι σ' έναν άνθρωπο, να αισθάνεσαι στοργή γι' αυτόν, να επιζητείς την συντροφιά του και να θέλεις την ευτυχία του (...). [3] Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων, κατά τον Αριστοτέλη: «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση, συνδεόμαστε μ' έναν άνθρωπο (...)
- ii. Πυξίδα για τον ασφαλή διάπλου ανάμεσα στην Σκύλλα της εξατομίκευσης και στην Χάρυβδη της μαζοποίησης είναι η κοινωνικοποίηση του ανθρωπισμού. Χωρίς να διακινδυνεύουμε κανενός είδους προφητεία και δίχως να καταφεύγουμε σε ιστορικοφιλοσοφικές μαντείες, πιστεύουμε ότι ο κοινωνισμός του ανθρωπισμού είναι η επιταγή των καιρών μας.
- iii. Ήμουν φοβερά τυχερός που ανατράφηκα στη συγκεκριμένη οικογένεια, η οποία μου έδωσε πολλά σφαιρικά ερεθίσματα, ποτέ όμως με τη μορφή μαθήματος. Πηγαίναμε συνέχεια θέατρο, κινηματογράφο και ακολουθούσαν ενδιαφέρουσες οικογενειακές συζητήσεις για ό,τι είδαμε. Υπήρχαν γύρω μου πάρα πολλά βιβλία όλων των ειδών. Με θυμάμαι πολύ μικρό να έχω βρει κάτι βιβλία μαθηματικών του πατέρα μου και να τα χαζεύω. Μας έβαζε με τον αδελφό μου γρίφους και παζλ. Είναι άνθρωπος λακωνικός στην ομιλία του, σε αντίθεση με την πολύ εκφραστική μητέρα μου.

3. Στο απόσπασμα που ακολουθεί υπάρχει εναλλαγή ρηματικών προσώπων. Ποια είναι αυτή; Τι δηλώνει η χρήση του κάθε προσώπου;

Όταν μιλούμε για τους ασυμβίβαστους, έχουμε κυριότητα στο νου μας αυτούς τους νέους ανθρώπους. Το ασταμάτητο «όχι» τους. Έγραψα κάπου αλλού, και το πιστεύω πάντα, πως η Ιστορία προχωρεί με το «όχι», δεν προχωρεί με το «ναι». Με το «ναι» αποτελματώνεται. Το «όχι» μπορεί και να έχει ατομική προέλευση, να είναι η εξέγερση ενός προσώπου, μια αυτόβουλη ενέργεια. Το «ναι» σπανιότατα είναι η ολόψυχη και φωτισμένη συγκατάθεση. Στις περισσότερες περιπτώσεις προέρχεται από ραθυμία, ατολμία, αδιαφορία, ή έλλειψη εσωτερικής ανησυχίας. Το «ναι» πληρώνεται—και πλουσιοπάροχα κάποτε. Το «όχι» πληρώνει—και αδρότατα κάποτε.

4. Να αναγνωρίζετε την έγκλιση στα παρακάτω παραδείγματα και να εξηγήσετε τί θέλει να πετύχει με την επιλογή του αυτή ο συγγραφέας:

- i. Φέρε μου ένα ποτήρι νερό, σε παρακαλώ (_____)
- ii. Να γυρίσεις χωρίς το βράδυ (_____)
- iii. Οι δάσκαλοι του σχολείου απεργούν σήμερα (_____)
- iv. Να προσέχεις στο δρόμο (_____)
- v. Μην φύγεις χωρίς να μου το πεις (_____) (_____)
- vi. Οι γονείς μου δουλεύουν πολλές ώρες (_____)
- vii. Όταν τελειώσω θα διαβάσω (_____) (_____)
- viii. Άνοιξε την πόρτα (_____)
- ix. Σήκω όρθιος και φέρε μου τα βιβλία (_____) (_____)
- x. Περάστε προσεκτικά το δρόμο γιατί προκαλούνται πολλά ατυχήματα (_____) (_____)
- xi. Ας εξεταστεί τώρα ο ασθενής (_____)
- xii. Σε δέκα λεπτά αρχίζει η παράσταση (_____)
- xiii. Κοίταζε που πατάς! (_____) (_____)
- xiv. Όταν χιονίσει, θα πάμε για σκι (_____) (_____)
- xv. Πρόσεχε όταν οδηγείς (_____) (_____)

5. Εντοπίστε το είδος της σύνδεσης στα παρακάτω παραδείγματα και εξηγήστε γιατί προέβη στη συγκεκριμένη επιλογή ο συγγραφέας.

- i. Θα πάρω το ποδήλατο και θα κάνω μια βόλτα.
- ii. Θα πάρω το ποδήλατο, για να κάνω μια βόλτα
- iii. Πήρα το ποδήλατο, έκανα μια βόλτα.
- iv. Θα κάνω ένα μπάνιο προτού φύγω.

- v. Χαίρομαι πάρα πολύ, επειδή θα έρθει και η Ελένη μαζί μας.
- vi. Δεν είναι σωστό αλλά θα το κάνω.
- vii. Την μια έβρεχε, την άλλη έβγαζε ήλιο.
- viii. Η ώρα πέρασε, άρα δε θα έρθει.
- ix. Ή θα παίζουμε όλοι μαζί ή θα δε θα παίζει κανένας.
- x. Πήγε στο σπίτι του, γιατί λερώθηκε η μπλούζα του.
- xi. Όσπου να γίνει το φαγητό, η Μαρία διάβασε τα αγγλικά.
- xii. Παναγιώτης ορίστηκε σημαιοφόρος, επειδή ήταν αριστούχος.
- xiii. Σαν άρχιζαν οι ζέστες έπεφτε η απόδοση των μαθητών.
- xiv. Το σπίτι της θείας μου που βρίσκεται σχεδόν στην κορυφή του λόφου έχει μοναδική θέα.
- xv. Ήταν τόσο ωραία η εκδήλωση ώστε κανείς δεν έφευγε.
- xvi. Ολημερίς το χτίζανε, το βράδυ εγκρεμιζόταν.
- xvii. Κι επήγαν και παλέψανε στα μαρμαρένια αλώνια
- xviii. Αργά ντυθεί, αργά αλλαχτεί, αργά να πάει το γιόμα.
- xix. Ο Διγενής ψυχομαχεί κι η γη τονε τρομάσσει.
- xx. Δεν μπορούσε να πιστέψει πως ήταν αυτός ο τυχερός.
- xxi. Οι γονείς μου δουλεύουν σκληρά για να πάρουμε σπίτι.
- xxii. Ο αγώνας έληξε ισόπαλος' άρα κέρδισα το στοίχημα.
- xxiii. Πήγε με τα πόδια, γιατί τα λεωφορεία είχαν απεργία.
- xxiv. Μπροστά ο κύριος πίσω ο Φόρτης, δρόμο παίρνουν, δρόμο αφήνουν, φτάνουν σ' ένα κατάστημα.
- xxv. Σπίτι δεν τον εσκέπαζε, σπηλιό δεν τον εχώρει, τα όρη εδιασκεύλιζε, βουνού κορφές επήδα,
- xxvi. Στο βίτσιμα 'πιανε πουλιά, στο πέταμα γεράκια,
- xxvii. Αν και ο γιατρός του το απαγόρευσε, κάπνιζε πολύ.
- xxviii. Ο Βασίλης θέλει να γίνει μηχανικός.
- xxix. Στο χωριό δεν είχε κανείς ραδιόφωνο, ούτε ξέραμε τι είναι αυτό.
- xxx. Αν και είναι έξυπνος δεν πάει καλά στα μαθήματα.

6. Στα παρακάτω αποσπάσματα να εντοπίσετε το είδος των συνδέσμων και να προσδιορίσετε τον τρόπο σύνδεσης μεταξύ των προτάσεων.

- Η κατανόηση της αλήθειας αυτής συνετέλεσε, ώστε να δίνεται κατά τη διδασκαλία μεγαλύτερη βαρύτητα στο διάλογο παρά στο μονόλογο.
- Με τον τρόπο αυτό, ο διάλογος αποκτά ένα δραματικό στοιχείο, αφού τα δρώντα πρόσωπα δοκιμάζουν μια διαλεκτική περιπέτεια, ανάλογη με εκείνη των ηρώων της τραγωδίας, η οποία συνίσταται, κατά τον Αριστοτέλη, σε μεταβολή στο αντίθετο των

«πραττομένων».

-Υποστηρίζει συγκεκριμένα ότι, επειδή οι παιδικές ψυχές δεν μπορούν να υποφέρουν για πολύ τη σοβαρότητα και την επιμέλεια, είναι ανάγκη να διανθίζεται το μάθημα με τραγούδια και αστεία.

(Κουμάκης Γεώργιος, *Διάλογος*, Επαναληπτικές Ημερησίων 2013)

7. Γιατί χρησιμοποιείται ο μακροπερίοδος/ μικροπερίοδος λόγος στα παρακάτω αποσπάσματα; Να παρατηρήσετε τις αλλαγές που θα προκύψουν αν μετατρέψετε τον μακροπερίοδο σε μικροπερίοδο λόγο και αντίστροφα:

Αυτό που πρέπει να τονιστεί και που κατεξοχήν διακρίνει τη μητρική από μια ξένη γλώσσα είναι ότι για κάθε φυσικό ομιλητή η γνώση της μητρικής γλώσσας δεν είναι ένα απλό εργαλείο συνεννόησης («εργαλειακή αντίληψη»), αλλά είναι κύριο συστατικό της ταυτότητάς του, είναι ο πολιτισμός του μέσα από το ιστορικό εννοιολογικό φορτίο των λέξεων που χρησιμοποιεί, είναι η ψυχοσύνθεσή του και η νοοτροπία του λαού του, είναι ο τρόπος που βλέπει και εκφράζει τον κόσμο του, είναι η σκέψη του, είναι η πατρίδα του.

Γ. Μπαμπινιώτης, *Μητρικής Γλώσσας Εγκώμιον*, εφημ. *Το Βήμα*, 01.02.14

Με αυτή την έννοια είμαστε όλοι ξένοι. Επιτομή της ανθρώπινης κατάστασης, περιστασιακά άρνηση ή επιβεβαίωσή της. Αντιφατικά όντα που αναζητούν διαρκώς ταυτότητα, που ψάχνουν εναγωνίως το «εμείς», που μαθαίνουν να το βρίσκουν στην ομοιότητα και να απορρίπτουν τη διαφορά.

Τάσος Τσακίρογλου, *Ο Ξένος μέσα μας*, Η εφημερίδα των συντακτών, 2.10.15

8. Στις παρακάτω προτάσεις να αναφέρετε τη λειτουργία της γλώσσας:

- i. Αύριο στις 8 θα κόψουμε την πίτα.
- ii. Έλαμπε ολόκληρη όταν έμαθε τα ευχάριστα νέα.
- iii. Το πήρε με βαριά καρδιά.
- iv. Τα βιβλία ήταν πολύ βαριά.
- v. Αποφάσισε να αλλάξει σελίδα στη ζωή της.
- vi. Έχω υιοθετήσει μια στάση αισιοδοξίας.
- vii. Τα λόγια του ήταν φαρμάκι.
- viii. Όταν πληροφορήθηκε το δυσάρεστο γεγονός της κόπηκε το αίμα.
- ix. Λύθηκε στα γέλια όταν άκουσε την ιστορία της.
- x. Δεν υπάρχει κριτική χωρίς υποκειμενικότητα.
- xi. Έχει μια τετράγωνη λογική στη ζωή του και αυτό τον βοηθάει πολύ.
- xii. Αναλαμβάνω εγώ το βάρος των ευθυνών.
- xiii. Οι τύψεις με βαραίνουν.

- xiv. Η Άννα έχασε τα κλειδιά της, τα έψαχνε όλη την ημέρα.
- xv. Το νερό που πηγάζει από εδώ είναι πόσιμο.
- xvi. Είχαμε ένα πολύ άσχημο τσακωμό και ξεστόμισε βαριά λόγια.
- xvii. Το προηγούμενο καλοκαίρι κάναμε ένα ταξίδι στην πανέμορφη Κρήτη.
- xviii. Το έργο του έκρυβε ένα βαθύτερο νόημα.
- xix. Η γιαγιά μου, μου έλεγε πάντα να ακούω την καρδιά μου.
- xx. Έζησε στη σκιά μιας ισχυρής προσωπικότητας.

9. Πως θα χαρακτηρίζατε το ύφος στα ακόλουθα αποσπάσματα; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορά σε συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές του συγγραφέα.

Α. Κοινότατος, βέβαια, ο τόπος πως η εργασία μπορεί να είναι χαρά, όταν ασχολείσαι με αυτό που αγαπάς και ξέρεις, μ' αυτό που ταιριάζει στην κλίση σου και στο «μεράκι» σου, μ' αυτό όπου έχεις «μυηθεί» και που άρχισες να το κατακτάς. Αλλά τι χαρά μπορεί να νιώσει ένας φιλόλογος, ένας μαθηματικός, ένας γεωπόνος, που αναγκάζεται να κάνει το γκαρσόνι ή το νυχτοφύλακα για τον επιούσιο; Και τι θα προσφέρει στο περιβόητο «κοινωνικό σύνολο», κάνοντας εργασία που αγνοεί και που μισεί, και μην κάνοντας την ερ-γασία που γνωρίζει και λαχταρά; Μετρήθηκε τάχα πόση είναι αυτού του είδους η σπατάλη εργατικού δυναμικού αλλά και το «διαφεύγον κέρδος» από τη μη αξιοποίηση γνώσεων και σπουδαστικού χρόνου;

Β. Το ίδιο έγινε με όλα τα γεγονότα, τα πρόσωπα και τα πράγματα που άγγισε με το μαγικό ραβδί της η Μεγάλη Τέχνη. Ας ξαναθυμηθούμε κείνο το παλιό παραμύθι που μας έλεγε η γιαγιά, για την πολιτεία που μια κατάρρα τη μαρμάρωσε. Εκεί, λέει, όλα τα 'χε σκεπάσει η σιωπή της ακινησίας. Τ' αηδόνια ασάλευτα, βουβά πάνω στα ακίνητα κλαδιά. Τα δάση πετρωμένα. Κανένα αγέρι. Μήτε ένα θρόισμα. Οι βρύσες στερεμένες, και μπροστά στις στεγνές γούρνες μαρμαρωμένες και οι κοπέλες, με τις στάμνες στο χέρι, αδειανές. Έτσι, παντού. Οι άνθρωποι και τα ζωντανά, πετρωμένα αγάλματα. Τα μά-τια τους αδειανά από βλέμμα και το στόμα τους από φωνή. Τα κύματα στη θά-λασσα μαρμάρωσαν κι αυτά. Και κάποια μέρα, να και περνά η Πεντάμορφη, η μικρή μάγισσα. Περνά μέσα στη νεκρή πολιτεία, χαμογελά με καλοσύνη, και τ' αγγίζει όλα με το τριανταφυλλί ραβδάκι της. Τις πέτρες, τις πόρτες, τους αν-θρώπους, τα δέντρα και τα νερά. Και τότες γίνεται το θάμα. Ένας άνεμος ζω-ής φυσά πάνω στη μαρμαρωμένη χώρα.

Γ. Η ψυχική τυραννία του μελλοθάνατου είναι ίσως το πιο σοβαρό επιχείρημα για την κατάργηση της θανατικής ποινής. Πραγματικά ο καταδικασμένος σε θάνατο έχει το μονα-δικό «προνόμιο» να γνωρίζει τη βεβαιότητα του επικείμενου θανάτου του, πράγμα που τον τοποθετεί έξω από τα όρια της ανθρώπινης υπάρξεως. Η υπαρξιακή-οριακή κατάσταση του μελλοθάνατου δεν είναι αντίθετη με το Σύνταγμα, αφού δεν έχει καμιά σχέση με την απαγορευόμενη σ' αυτό προσβολή της ανθρώπινης

αξιοπρέπειας, ούτε όμως και αποτελεί μοναδική περίπτωση αυτή του θανατοποινίτη. Σε παρόμοια κατάσταση, βρίσκονται άνθρωποι που ξεκινούν για μια «αποστολή θανάτου», καθώς και ανίατα άρρωστοι που γνωρίζουν το βέβαιο επικείμενο θάνατο τους. Η απίθανη παρέκκλιση από την πρόβλεψη δεν λείπει σαν αφηρημένη δυνατότητα σε καμιά από τις παρόμοιες περιπτώσεις πορείας προς το θάνατο.

Δ. Ο Ντούσσελ, ο γιατρός που μοιράστηκε μαζί μου την καμαρούλα, έχει να μας πει ένα σωρό πράγματα για τον έξω κόσμο, τώρα πια που πάψαμε ν' ανήκουμε σ' αυτόν. Οι ιστορίες του είναι θλιβερές. Πολλοί φίλοι εξαφανίστηκαν. Η τύχη τους μας τρομάζει. Κάθε βραδιά χτενίζουν την πόλη τα στρατιωτικά αυτοκίνητα με τους πράσινους μουσαμάδες. Οι Γερμανοί χτυπούν όλες τις πόρτες και ψάχνουν για Εβραίους. Αν βρουν Εβραίους, φορτώνουν στα καμιόνια ολόκληρη την οικογένεια. Όσοι δεν κρύβονται υπογράφουν την καταδίκη τους. Οι Γερμανοί το κάνουν αυτό συστηματικά με τη λίστα στο χέρι, χτυπώντας εκείνη την πόρτα που θα βρουν να τους περιμένει πλούσια λεία.

Ε. Από το καρτέρι στην πλατεία Ομονοίας ως το καραούλι στις αίθουσες των δικαστηρίων και τατυχερά τηλέφωνα που λαμβάνει κάθε εκπομπή βρίσκεται ο «αυριανός» καλεσμένος των καθημερινών ανθρωποκεντρικών εκπομπών. Δημοσιογράφοι κάποιων «ριάλιτι σόου» στέκονται σε διάφορες πιάτσες των Αθηνών περιμένοντας την ξεχωριστή περίεργη φάτσα με την περίεργη ερωτική ιστορία, η παρουσίαση της οποίας θα ανεβάσει στα ουράνια τους αριθμούς τηλεθέασης της εκπομπής. Ε λοιπόν όλοι αυτοί οι πρωταγωνιστές καταφεύγουν στην τηλεόραση γιατί έτσι λύνονται πάρα πολλές φορές τα προβλήματά τους ή τουλάχιστον επισπεύδονται λύσεις. Μου φαίνεται πως η τηλεόραση έχει υποκαταστήσει τις κρατικές αρχές.

10. Τι δηλώνουν τα σημεία στίξης του παρακάτω αποσπάσματος:

Πόσο λίγο γνωρίζουν τον νέο άνθρωπο, εκείνον που δεν «ωρίμασε», δεν σταθεροποιήθηκε ακόμα, όσοι διατυπώνουν αυτή την αντίρρηση. Από το 3ο έτος της ηλικίας περίπου, όταν —όπως έχει παρατηρηθεί— το παιδί αντιδρά έντονα στη βούληση των «μεγάλων» και από πείσμα κάνει το αντίθετο απ' ό,τι το προστάζουν, ο Νέος είναι ένα βασανιστικά αβέβαιο, διαρκώς ταλαντευόμενο πλάσμα που αγωνίζεται να ανακαλύψει και να παραδεχτεί τον «εαυτό» του. Μέσα στην ανασφάλεια που αισθάνεται και την αδυναμία του να αναμετρηθεί γενναία με τους «μεγάλους», ιδρύει και ορθώνει το «εγώ» του με την αντίδραση, με το «όχι» σε κάθε είδος πίεσης απ' «έξω».

11. Να εξηγήσετε τη λειτουργία των σημείων στίξης στα παρακάτω αποσπάσματα:

- i. Όσο αυξάνεται ο πληθυσμός, τόσο μεγαλύτερο είναι το τίμημα για το περιβάλλον: (άνω και κάτω τελεία)
- ii. Και όλα αυτά δωρεάν! (θαυμαστικό)
- iii. Μήπως αυτό είναι μόνο μια πρόγευση από όσα μας επιφυλάσσει το μέλλον; (ερωτηματικό)
- iv. Οι ωκεανοί, τα δάση και οι βάλτοι αποτελούν φυσικές «παγίδες άνθρωπα» (εισαγωγικά)
- v. Τα δάση με μαγκρόβια δέντρα (με ρίζες μέσα στην θάλασσα) (παρένθεση)

12. Τι επιτυγχάνει με την χρήση των ερωτημάτων ο συγγραφέας;

Αλλά με ποιες αρετές πρέπει να είναι προικισμένος αυτός ο άνθρωπος; [...] Η πρώτη αρετή του καινούριου ανθρώπου θα είναι η γ α λ ή ν η. [...] Μέσα στον ταραγμένο και γεμάτο κινδύνους σύγχρονο κόσμο πρέπει να οπλίσουμε τα παιδιά μας με την αυτοκυριαρχία, που τα κάνει ικανά να υπερνικήσουν τις δυσκολίες, να περάσουν τα εμπόδια και να μην υποδουλωθούν στην επιτάχυνση: και τούτο θα γίνει με τη συνάσκηση σώματος και ψυχής (γυμναστική και φιλοσοφία).

13. Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική ή το αντίστροφο και να αιτιολογήσετε την επιλογή σύνταξης από τον συγγραφέα.

- i. «[Ο αναλφαβητισμός] αναστέλλει την οικονομική ανάπτυξη» (ενεργητική σύνταξη)
- ii. «Η μη ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης δυσχεραίνει την επιτυχή ενσωμάτωση των ατόμων στην αγορά εργασίας» (ενεργητική σύνταξη)
- iii. «θα πρέπει να αναζητηθούν συστηματικά νέοι τρόποι εκμάθησης ξένων γλωσσών» (παθητική σύνταξη)
- iv. «Στον προφορικό συνομιλιακό λόγο το κείμενο [...] προσλαμβάνεται από τον δέκτη» (παθητική σύνταξη)
- v. «Έξω από τη χώρα μας πάλι δεν έχουμε προβάλει την ελληνική γλώσσα με σωστό και ουσιαστικό τρόπο». (ενεργητική σύνταξη)
- vi. «Η τυπογραφία διεύρυνε τη γλωσσική ποικιλία με τα ποικίλα «εργαλεία» του γραπτού λόγου». (ενεργητική σύνταξη)
- vii. «...από τα περισσότερα δικτατορικά καθεστώτα απαγορεύεται η σάτιρα και η κωμωδία...» (παθητική σύνταξη)
- viii. «Οι γονείς κυριεύονται από [...] φόβους για τον αποχωρισμό των παιδιών». (παθητική σύνταξη)
- ix. «Η κοινωνία πρέπει να οργανώσει την κοινωνικοποίηση των νέων» (ενεργητική σύνταξη)
- x. «Το προσωπικό στυλ ελεύθερου χρόνου επηρεάζεται και διαμορφώνεται από την οικογένεια». (παθητική σύνταξη)

- xi. «Ο Βιτγκενστάιν δεν μας έχει διδάξει μόνο». (ενεργητική σύνταξη)
- xii. «Μαθήματα ελληνικής γλώσσας προσφέρονται σήμερα σχεδόν από όλα τα πανεπιστήμια της χώρας». (παθητική σύνταξη)
- xiii. «Η ελληνική διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα [από ειδικευμένο διδακτικό προσωπικό]». (παθητική σύνταξη)
- xiv. «Η σάτιρα από τη μια μεριά ξεσκεπάζει την ανοησία και από την άλλη καυτηριάζει το κακό» (ενεργητική σύνταξη)
- xv. «Η διάψευση αυτή προκαλεί το γέλιο» (ενεργητική σύνταξη)
- xvi. «[Το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας] αντιμετωπίζει ισότιμα τις σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες». (ενεργητική σύνταξη)
- xvii. «Η έννοια του εγγραμματοςμού δεν έχει κατακτηθεί από την πλειονότητα των παιδιών». (παθητική σύνταξη)
- xviii. «Μια τέτοια διαδικασία δημιουργεί αναπόφευκτες εντάσεις και πιθανές συγκρούσεις με το περιβάλλον, ανασφάλεια, αλλά και συγχρόνως έξαψη και διάθεση για πειραματισμούς». (ενεργητική σύνταξη)
- xix. «ο ευκολόπιστος [...] γοητεύεται από τη ρητορική τους αξία» (παθητική σύνταξη)
- xx. «Τα στοιχεία-σοκ παρουσίασε η Unesco, με αφορμή τη χθεσινή, παγκόσμια ημέρα για την εξάλειψη του αναλφαβητισμού». (ενεργητική σύνταξη)
- xxi. «Η Ελλάδα κατατάσσεται από τον ΟΗΕ στην 35η θέση παγκοσμίως, καθώς τα περισσότερα αναπτυγμένα κράτη του κόσμου έχουν εξαλείψει το πρόβλημα του αναλφαβητισμού». (παθητική σύνταξη στην 1^η πρόταση, ενεργητική σύνταξη στη 2^η)

14. Στα παρακάτω αποσπάσματα να εντοπίσετε το είδος του λόγου (ευθύς ή πλάγιος) και να τον μετατρέψετε στο άλλο είδος. Τι αλλαγές παρατηρείτε στο ύφος και στο επικοινωνιακό αποτέλεσμα;

«Μπροστά σ' αυτά, τι μας μένει για να βαστάξουμε αν απαρνηθούμε τον εαυτό μας; Δε μένω τυφλός στα ψεγάδια μας, αλλά έχω την ιδιοτροπία να πιστεύω στον εαυτό μας. Σας παρακαλώ να με συγχωρήσετε που μνημονεύω εδώ προσωπικές εμπειρίες· δεν έχω άλλο πειραματόζωο από εμένα. Και η προσωπική μου εμπειρία μου δείχνει πως το πράγμα που με βοήθησε, περισσότερο από κάθε άλλο, δεν ήταν οι αφηρημένοι στοχασμοί ενός διανοουμένου, αλλά η πίστη και η προσήλωσή μου σ' έναν κόσμο ζωντανών και περασμένων ανθρώπων· στα έργα τους, στις φωνές τους, στο ρυθμό τους, στη δροσιά τους. Αυτός ο κόσμος, όλος μαζί, μου έδωσε το συναίσθημα πως δεν είμαι μια αδέσποτη μονάδα, ένα άχερο στ' αλώνι».

(Γ. Σεφέρη, *Δοκίμες*, τ.2, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1974, σσ. 175-177, Πανελλήνιες Ημερησίων 2008)

Ο Πλάτωνας υποστηρίζει συγκεκριμένα ότι, επειδή οι παιδικές ψυχές δεν μπορούν να

νέο φροντιστήριο

υποφέρουν για πολύ τη σοβαρότητα και την επιμέλεια, είναι ανάγκη να διανθίζεται το μάθημα με τραγούδια και αστεία.

(Κουμάκης Γεώργιος, *Διάλογος*, Επαναληπτικές Ημερησίων 2013)

Παραγωγή λόγου

Το κείμενο της παραγωγής λόγου θα πρέπει πάντα να λαμβάνει κάποιες σημαντικές παραμέτρους υπόψη.

- Πρέπει να διαβάσουμε με μεγάλη προσοχή την εκφώνηση του θέματος, έτσι ώστε να κατανοήσουμε ποιο είναι το δεδομένο της έκθεσης, ποια τα ερωτήματα και σε ποιο επικοινωνιακό πλαίσιο θα αναπτύξουμε τις σκέψεις μας. Το δεδομένο της έκθεσης αποτελείται από κάποια σκέψη ή επιχείρημα που βρίσκεται κυρίως στην αρχή της εκφώνησης και το οποίο δεν το σχολιάζουμε αρνητικά και δεν το απορρίπτουμε. Αντίθετα, μπορούμε να του κάνουμε μια αναφορά αποδοχής και να το χρησιμοποιήσουμε στον πρόλόγό μας.
- Επίσης είναι σημαντικότερη παράλειψη να μην ακολουθήσουμε το επικοινωνιακό πλαίσιο που μας δίνεται από την εκφώνηση του θέματος (δοκίμιο, άρθρο, εισήγηση- ομιλία). Για αυτό και είναι απαραίτητο να σημειώσουμε τα εξωτερικά χαρακτηριστικά που συνοδεύουν το κάθε επικοινωνιακό πλαίσιο. Αυτή η διαδικασία πιθανώς να είναι καλύτερο να σημειωθεί στο πρόχειρο αμέσως μετά την ανάγνωση του θέματος, έτσι ώστε να μην την ξεχάσουμε στην συνέχεια.
- Εξίσου σημαντικό είναι να υπάρχει και να είναι εμφανής μέσα στο κείμενό μας η τριμερής δομή που είναι απαραίτητη. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει ότι ξεχωρίζουν μεταξύ τους ο πρόλογος, το κύριο θέμα και ο επίλογος.

Ειδικότερα για τον **πρόλογο**, να πούμε ότι μπορεί να οργανωθεί με δύο διαφορετικούς τρόπους (καλό είναι να αποφεύγονται οι «έτοιμοι» πρόλογοι) που μπορεί να εφαρμοστούν στην πλειονότητα των θεμάτων. Μπορούμε λοιπόν να:

1. Ακολουθήσουμε μια παραγωγική πορεία από το γενικό στο ειδικό. Σύμφωνα με αυτή την πορεία, αρχικά κάνουμε μια γενικόλογη αναφορά σε μια έννοια ευρύτερη από αυτή που μας παρουσιάζει το δεδομένο της έκθεσης, για να καταλήξουμε στο δεδομένο της έκθεσης που αποτελεί το ειδικό της συλλογιστικής μας πορείας.
2. Να κάνουμε μια αποδοχή του δεδομένου της έκθεσης και στη συνέχεια να περιγράψουμε τις κυριότερες όψεις-πτυχές του υπό συζήτηση φαινομένου.

Η μετάβαση στο **κύριο θέμα** μπορεί να γίνει με την χρήση μιας μεταβατικής φράσης ή πρότασης που συνήθως αποτελείται από δύο μέρη, ένα συγκεκριμένο, όπου συνοψίζει τα ήδη λεχθέντα και ένα προαναγγελτικό που παρουσιάζει εν συντομία το τι θα ακολουθήσει.

Στο κύριο θέμα λοιπόν διαπραγματευόμαστε τα ερωτήματα που μας έχουν τεθεί από την εκφώνηση (προσοχή στα λανθάνοντα ερωτήματα). Απαντάμε σε αυτά με την

σειρά που έχουν λογικά τεθεί από την εκφώνηση και επειδή συνήθως είναι δύο, δημιουργούμε και τις ανάλογες νοηματικές ενότητες στο πλαίσιο του κυρίως θέματος, όπου στην κάθε μία από αυτές παραθέτουμε τα επιχειρήματά μας για κάθε ένα ερώτημα ξεχωριστά. Μεταξύ των διαφορετικών νοηματικών ενοτήτων ως αρμός νοήματος τίθεται πάντα και μια μεταβατική περίοδος που να τις συνδέει και να ομαλοποιεί την μετάβαση από την μια στην άλλη. Τέλος, το κείμενο πρέπει και να έχει μια καταληκτική-συμπερασματική παράγραφο που ονομάζουμε επίλογο.

Μεγάλη σημασία θα πρέπει να δίνεται στην εξασφάλιση της συνοχής τόσο μεταξύ των διαφορετικών παραγράφων που ανήκουν στην ίδια νοηματική ενότητα, όσο και στο εσωτερικό της κάθε παραγράφου ξεχωριστά.

Ταυτόχρονα, εξίσου σημαντικό είναι η σωστή δομή και η σαφήνεια στο πλαίσιο της κάθε παραγράφου ξεχωριστά. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει η κάθε παράγραφος μας να εμπεριέχει μια θεματική πρόταση η οποία με σαφήνεια να παρουσιάζει το κεντρικό επιχείρημα που θα αναλυθεί στις λεπτομέρειες. Επίσης, η συνοχή και η συνεκτικότητα μεταξύ των νοημάτων θα πρέπει να γίνεται με την επιλογή των σωστών διαρθρωτικών λέξεων που με σαφήνεια θα περιγράφουν την νοηματική σχέση που θέλουμε, αλλά και με την χρήση συνωνύμων, αντωνυμιών και με την επανάληψη όρων ή εννοιών.

Πρόλογος • προετοιμάζει τη μετάβαση στο κύριο θέμα • προκαλεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη • αποκαλύπτει τη θέση μας για το θέμα	• Παρουσιάζουμε τα γνωρίσματα και τις εκδηλώσεις του φαινομένου ή του προβλήματος ή • Κάνουμε μια γενική διαπίστωση για την κοινωνία και στη συνέχεια μια σύντομη αναφορά στο συγκεκριμένο πρόβλημα ή • Συγκρίνουμε τις εκδηλώσεις αυτού του φαινομένου σήμερα – στο παρελθόν και καταγράφουμε ομοιότητες – διαφορές	
Κύριο Θέμα Εδώ αναπτύσσουμε το θέμα της Έκθεσής μας καταγράφοντας τα αίτια, τις συνέπειες και τις προτάσεις αντιμετώπισης του φαινομένου ή του προβλήματος. Δεν ξεχνάμε να χρησιμοποιούμε διαρθρωτικές λέξεις, ώστε να εξασφαλίσουμε τη συνοχή στο κείμενό μας.	Αίτια (από που μπορεί να πηγάζουν)	Από θεσμούς κοινωνικοποίησης • οικογένεια • σχολείο • ομάδες συνομηλίκων • κράτος • ΜΜΕ κ.ά Από τομείς της κοινωνικής ζωής • οικονομία (ανάπτυξη ή παρακμή) • τεχνολογία (ραγδαία τεχνολογική πρόοδος) • πολιτική • επιστήμη • θρησκεία • τέχνη • κοινωνικές σχέσεις • ηθικές αξίες κ.ά. Από τον ίδιο τον άνθρωπο (έλλειψη ουσιαστικής παιδείας και μορφωσης, ωφελιμιστική και ατομικιστική αντίληψη κ.ά.)
	Συνέπειες	• Στο ίδιο το άτομο ○ Ψυχοπνευματικές (π.χ. άγχος, συμπλέγματα κατωτερότητας, ανολοκλήρωτη προσωπικότητα) ○ επιπτώσεις στην υγεία του • Στις κοινωνικές σχέσεις (απομόνωση και αποξένωση των ανθρώπων) • Στην κοινωνία (πολιτιστική παρακμή, προβλήματα στην οικονομία, κυριαρχία του ανταγωνισμού, αύξηση της εγκληματικότητας, κρίση αξιών κ.ά) • Στο φυσικό περιβάλλον (φυσικές

		καταστροφές, ρύπανση, κλιματικές αλλαγές κ.ά)
	Προτάσεις αντιμετώπισης	• Από την πολιτεία (λήψη νομοθετικών μέτρων, αξιοκρατία, σωστή λειτουργία των θεσμών της κ.ά) • Από την παιδεία (ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, ανθρωπιστικός χαρακτήρας, αλλαγές στο σύστημα της εκπαίδευσης κ.ά) • Από τα ΜΜΕ (προβολές ενημερωτικών και εκπαιδευτικών εκπομπών, ντοκιμαντέρ, ταινιών κ.ά) • Από τους πνευματικούς ανθρώπους (με δημοσιεύσεις βιβλίων, άρθρων σε περιοδικά και διαλέξεων) • Από το ίδιο το άτομο (δραστηριοποίηση, ενεργή συμμετοχή, ανάληψη ευθυνών, δια βίου μάθηση κ.ά)
Επίλογος		• ανακεφαλαιώνουμε / συμπεραίνουμε / συνοψίζουμε την κύρια ιδέα της έκθεσής • σύντομη αναφορά στις προτάσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος (όταν δεν τις έχουμε συμπεριλάβει στο κύριο θέμα) • προοπτικές (αισιόδοξες και απαισιόδοξες) για το συγκεκριμένο πρόβλημα / φαινόμενο στο μέλλον

Περιγραφή

Με την περιγραφή παριστάνουμε με λόγο προφορικό, γραπτό αλλά και με τις κινήσεις και τη στάση του σώματός μας ένα πράγμα, ένα πρόσωπο, ένα γεγονός, μία ενέργεια ή μία κατάσταση πραγματική ή φανταστική. Το αντικείμενο της περιγραφής μας μπορεί να είναι στατικό (π.χ. ένα τοπίο) ή να βρίσκεται σε εξέλιξη (π.χ. ένα φυσικό φαινόμενο). Οι περιγραφές είναι άπειρες, όσα είναι και τα είδη της περιγραφής.

Περιγραφικά κείμενα μπορούμε να συναντήσουμε:

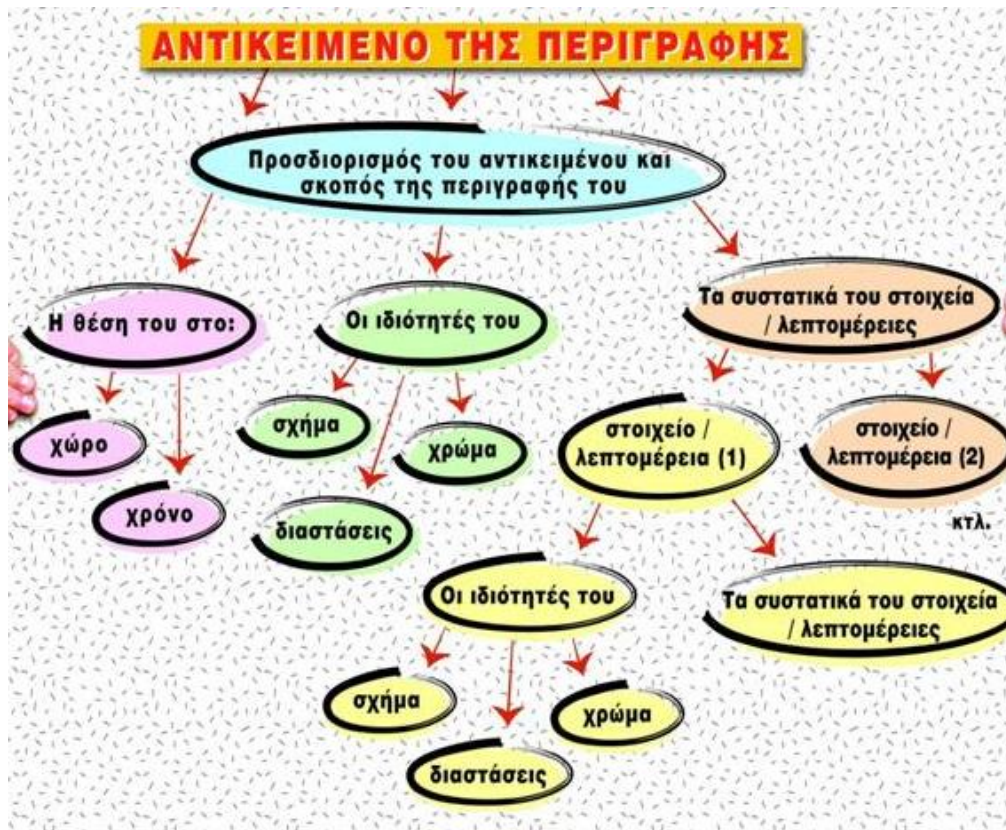
- σε εφημερίδες (π.χ. μικρές αγγελίες, ανακοινώσεις κ.ά)
- σε ενημερωτικά και διαφημιστικά φυλλάδια
- σε εγχειρίδια χρήσης μιας ηλεκτρονικής συσκευής
- σε καταλόγους μουσείων
- σε επίσημα έγγραφα (π.χ. συμβόλαια, δικογραφίες κ.ά)

Το ύφος της περιγραφής μπορεί να είναι απλό, οικείο ή και επίσημο, ανάλογο με το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται και το σκοπό που επιθυμεί αυτή να επιτύχει.

Βασικά στοιχεία της περιγραφής είναι η ακρίβεια και η σαφήνεια. Πρέπει να περιέχει επαρκείς λεπτομέρειες για να εξυπηρετήσει τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η επιλογή των λεπτομερειών καθορίζεται τόσο από το σκοπό όσο και από την οπτική γωνία του ανθρώπου που κάνει τη περιγραφή. Επιπλέον, επηρεάζεται από τη συναισθηματική του φόρτιση απέναντι στο αντικείμενο της περιγραφής.

Οι λεπτομέρειες που επιλέγονται να αναφερθούν ταξινομούνται, οργανώνονται και ιεραρχούνται. Άλλες μεγεθύνονται, άλλες προβάλλονται στην πραγματική τους διάσταση και άλλες υποτονίζονται ή αποσιωπώνται εντελώς. Η περιγραφή προχωράει παραγωγικά, δηλαδή από μία γενική εικόνα του αντικειμένου στις επιμέρους ιδιότητες / λεπτομέρειές του.

Γενικό σχήμα του αντικειμένου περιγραφής (το σχήμα αυτό δεν μπορεί να εφαρμοστεί αυτούσιο σε όλες τις περιγραφές):

Εικόνα 1¹.

Στην περιγραφή χρησιμοποιούμε την ενεργητική σύνταξη για να προβάλλουμε το πρόσωπο που ενεργεί ενώ την παθητική για να προβάλλουμε το υποκείμενο του ρήματος και να εξάρουμε το ποιητικό αίτιο.

Η γλώσσα της περιγραφής μπορεί να είναι κυριολεκτική (δηλωτική) ή μεταφορική (συνυποδηλωτική).

Θέματα / αντικείμενα περιγραφής

- Περιγραφή ενός χώρου / κτιρίου (π.χ. του εσωτερικού ή του εξωτερικού του, της αρχιτεκτονικής του δομής κ.ά.)
- Περιγραφή προσώπου / ατόμου (π.χ. των τυπικών και ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του κ.ά.). Εξαρτάται από την οπτική γωνία του ατόμου που κάνει την περιγραφή και περιέχει και το ανάλογο σχόλιο. Η οπτική γωνία διαφοροποιείται ανάλογα με τον πομπό (τη μόρφωση, την ηλικία του, τις προσωπικές του αντιλήψεις κ.ά.)
- Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης

¹ Έκφραση – Έκθεση Για το Ενιαίο Λύκειο, Α' τεύχος, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007, σελ. 145

Αφήγηση

Στην αφήγηση παρουσιάζονται προφορικά ή γραπτά μία σειρά πραγματικών ή φανταστικών – πλασματικών γεγονότων. Η αφήγηση προϋποθέτει τουλάχιστον δύο πρόσωπα, τον πομπό ή αφηγητή και τον αποδέκτη της αφήγησης. Οι πληροφορίες που δίνει ο αφηγητής στον αποδέκτη αφορούν:

- τον τόπο της αφήγησης
- το χρόνο
- τα πρόσωπα που συμμετέχουν
- τα πιθανά αίτια του συμβάντος

Η έκταση μίας αφήγησης μπορεί να είναι μικρή αλλά και εκτεταμένη. Η γλώσσα της αφήγησης εξαρτάται από τον αφηγητή αλλά και το κοινό στο οποίο απευθύνεται (τον αποδέκτη της αφήγησης).

Το αφηγηματικό περιεχόμενο διακρίνεται από την αφηγηματική πράξη. Το αφηγηματικό περιεχόμενο αφορά τα γεγονότα ή τις πράξεις των προσώπων που συνιστούν μια ιστορία, ενώ η αφηγηματική πράξη τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται αυτά τα γεγονότα από τον αφηγητή.

Στην αφήγηση διακρίνουμε τους εξής χρόνους:

- Εξωτερικοί / εξωκειμενικοί σε σχέση με την αφήγηση
 - **χρόνος του πομπού**, δηλαδή η εποχή του πομπού και η χρονική στιγμή που στέλνει το μήνυμά του μέσω της αφήγησης
 - **χρόνος του δέκτη**, δηλαδή η εποχή του δέκτη και η χρονική στιγμή που δέχεται το μήνυμα
 - **χρόνος των γεγονότων**, δηλαδή η χρονική στιγμή που διαδραματίζονται τα γεγονότα
- Εσωτερικοί / εσωκειμενικοί
 - **χρόνος της ιστορίας**, δηλαδή το χρονικό διάστημα στο οποίο εκτυλίσσονται τα γεγονότα της αφήγησης, η φυσική διαδοχή των γεγονότων
 - **χρόνος της αφήγησης**, ο οποίος δεν συμπίπτει με το χρόνο της ιστορίας, καθώς τα γεγονότα παρουσιάζονται με διαφορετική σειρά, χρονική διάρκεια και συχνότητα από ότι διαδραματίστηκαν

Όταν ο αφηγητής παραβιάζει τη χρονική σειρά των γεγονότων, δημιουργούνται αναχρονίες στην αφήγηση. Αυτές διακρίνονται σε **αναδρομικές αφηγήσεις** ή flash back (αναφορές σε προγενέστερα γεγονότα) και σε **πρόδρομες αφηγήσεις** (αποκαλύπτουν εκ των προτέρων γεγονότα που θα διαδραματιστούν στη συνέχεια).

Αναφορικά με τη σχέση του χρόνου της ιστορίας με τον χρόνο της αφήγησης ως προς τη διάρκεια, ο χρόνος της αφήγησης μπορεί να έχει μεγαλύτερη, μικρότερη ή την ίδια διάρκεια με το χρόνο της ιστορίας. Στην τελευταία περίπτωση έχουμε τη διαλογική «σκηνή».

Ακόμη, η συχνότητα των γεγονότων μπορεί να διαφέρει ανάμεσα στο χρόνο της ιστορίας και στο χρόνο της αφήγησης. Ένα γεγονός που στην πραγματικότητα έγινε μία μόνο φορά ενδέχεται να παρουσιάζεται στην αφήγηση περισσότερες από μία φορές, χωρίς ωστόσο να επαναλαμβάνεται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο.

Διάκριση της περιγραφής από την αφήγηση

ΑΦΗΓΗΣΗ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
Ένα πρόσωπο, πράγμα, ένας θεσμός, μια ιδέα παρουσιάζονται δυναμικά, καθώς ενεργούν, κινούνται ή μεταβάλλονται μέσα στο χρόνο. Δίνει πληροφορίες για το «γίνεσθαι» των πραγμάτων.	Ένα αντικείμενο παρουσιάζεται στατικά μέσα στο χώρο. Δίνει πληροφορίες για το «είναι» των πραγμάτων.

Η διάκριση της περιγραφής από την αφήγηση δεν είναι απόλυτη. Συνδέονται στενά μεταξύ τους και μπορούν να συνυπάρξουν στο ίδιο κείμενο ή ακόμη και στην ίδια περίοδο. Η παρεμβολή μίας περιγραφής σε ένα αφηγηματικό κείμενο γίνεται για να φωτιστεί η αφήγηση με επιπλέον πληροφορίες, να γίνει επιτυχής μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο, να επιβραδυνθεί η δράση της και να κρατηθεί αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

Επιχειρηματολογία (κειμενικοί τύποι)

Το άρθρο

Το άρθρο είναι δημοσίευμα σε εφημερίδα ή σε περιοδικό που πραγματεύεται ένα ειδικό, επίκαιρο θέμα γενικού ενδιαφέροντος.

Με το κύριο άρθρο, που δημοσιεύεται στην πρώτη σελίδα, η εφημερίδα εκφράζει τη γνώμη της για το σημαντικότερο γεγονός της ημέρας. Το κύριο άρθρο είναι ανυπόγραφο ή ενυπόγραφο και γράφεται από τον εκδότη, τον διευθυντή, τον αρχισυντάκτη της εφημερίδας ή και από έναν ειδικό συνεργάτη.

Εκτός από κύριο άρθρο δημοσιεύονται στον τύπο και άλλα άρθρα ποικίλου περιεχομένου (οικονομικού, πολιτικού, κοινωνικού) με τα οποία οι δημοσιογράφοι αναλύουν και σχολιάζουν τις κυριότερες ειδήσεις.

Συχνά, ωστόσο, στον τύπο εκτός από τους δημοσιογράφους, αρθρογραφούν και άλλοι, π.χ. επιστήμονες, συγγραφείς, πολιτικοί, καλλιτέχνες, για να εκφράσουν τις απόψεις τους πάνω σε ποικίλα θέματα της επικαιρότητας.

Τα άρθρα αυτά δημοσιεύονται κάτω από διάφορους τίτλους ή κατατάσσονται σε θεματικές ενότητες π.χ. «Υγεία», «Επιστήμη», «Κοινωνία» κ.ά.

Εκτός από τα παραπάνω άρθρα που **αφορμώνται από την επικαιρότητα** και δημοσιεύονται σε εφημερίδες και περιοδικά ποικίλης ύλης, υπάρχουν και τα **καθαρά επιστημονικά άρθρα**, που παρακολουθούν τις εξελίξεις της επιστήμης σε διάφορους τομείς. Τα άρθρα αυτά δημοσιεύονται σε ειδικά έγκριτα επιστημονικά περιοδικά και απευθύνονται σε συγκεκριμένο κοινό με εξειδικευμένες γνώσεις.

Χαρακτηριστικά του άρθρου

- έχει επίκαιρο χαρακτήρα
- δημοσιεύεται σε εφημερίδα, σε περιοδικό, στο διαδίκτυο, κ.α
- καταπιάνεται με θέματα ποικίλου ή και συγκεκριμένου περιεχομένου
- συνήθως δεν έχει προσωπικό οικείο τόνο
- είναι περιορισμένης έκτασης
- διαφοροποιείται από τη λογοτεχνία

Η επιστολή

Είδη επιστολών:

- φιλική (σε φιλικά ή σε συγγενικά μας πρόσωπα)
- τυπική-επίσημη (σε ένα πρόσωπο που κατέχει κάποιο αξίωμα π.χ. στο Δήμαρχο της πόλης μας)

Ποιοι είναι οι στόχοι μας, όταν γράφουμε μια επιστολή;

- να πληροφορήσουμε για συμβάντα και καταστάσεις
- να διαπιστώσουμε προβλήματα
- να μεταδώσουμε σκέψεις και συναισθήματα
- να εκφράσουμε απόψεις, εισηγήσεις, διαμαρτυρίες
- να ανακοινώσουμε αποφάσεις, προθέσεις, σκοπούς

Ποιο είναι το επικοινωνιακό πλαίσιο μιας επιστολής;

- ο πομπός (αποστολέας)
- ο δέκτης (παραλήπτης)
- ο σκοπός για τον οποίο γράφεται η επιστολή

Ανάλογα με:

- τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του αποστολέα και του παραλήπτη (ηλικία, θέση, επάγγελμα, αξίωμα, μόρφωση, προσωπικότητα, συναισθήματα)
- το σκοπό της επιστολής
- το πότε γράφεται
- τη σχέση μεταξύ του πομπού και του δέκτη

.... αλλάζουν:

- το ύφος
- η προσφώνηση
- το θεματικό περιεχόμενο
- η επιφώνηση
- η γλώσσα

Ποια είναι τα μέρη μιας επιστολής;

- **Ο τόπος και η ημερομηνία** (αναγράφονται πάνω δεξιά)
- **Η προσφώνηση:**

Αγαπημένε/η
Αγαπητέ/ή
Αξιότιμε/η κύριε/α
Κύριε /α

κ.ά.

➤ **Το περιεχόμενο της επιστολής:**

- **Πρόλογος:**

- Αφορμή για τη σύνταξη της επιστολής και στόχος του επιστολογράφου.

- **Κύριο Μέρος:**

- Έκθεση ενός θέματος, ενός προβλήματος, ενός φαινομένου, μιας άποψης και απόδειξη με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων και τεκμηριών.
- (Απάντηση σε αντίθετες απόψεις).

- **Επίλογος:**

- Σύντομη ανακεφαλαίωση. Ο επιστολογράφος καλεί τον /την αποδέκτη της επιστολής να ευαισθητοποιηθεί και να δράσει.

➤ **Η επιφώνηση:** (ανάλογη με την προσφώνηση)

Με αγάπη / με πολλή αγάπη

Φιλικά

Με εκτίμηση

Με σεβασμό

➤ **Η υπογραφή:** (Στις πανελλήνιες δεν κοινοποιούμε προσωπικά στοιχεία!)

Ο προφορικά προσχεδιασμένος λόγος (ομιλία)

Πρόκειται για προφορικό λόγο που εκφωνείται με αφορμή συγκεκριμένη περίσταση και με αντικείμενο ευρείας θεματολογίας (πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, επιστημονικό, θρησκευτικό κλπ).

Μία ομιλία μπορεί να απευθύνεται:

- σε εθνικό, διεθνές, κρατικό, διακρατικό, ή άλλο συλλογικό όργανο
- σε κοινωνικό ακροατήριο.

Είδη ομιλίας:

Εισήγηση: Εκφωνείται σε συλλογικό όργανο και περιλαμβάνει είτε προτάσεις είτε ανακοινώσεις σχετικά με συγκεκριμένο ζήτημα. Μια εισήγηση μπορεί να απευθύνεται σε όλα τα είδη ακροατηρίων.

Διάλεξη: Λόγος που εκφωνείται ενώπιον εξειδικευμένου ακροατηρίου με σκοπό την πραγμάτευση ενός εξειδικευμένου (συνήθως επιστημονικού) θέματος. Η διάλεξη συνήθως απευθύνεται μόνο σε ορισμένα είδη ακροατηρίων.

ΔΟΜΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟΥ ΛΟΓΟΥ (ΟΜΙΛΙΑΣ)

- **Προσφώνηση:** Εξαρτάται άμεσα από την ιδιότητα του δέκτη και τις επιδιώξεις του πομπού. Τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Είναι ο εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ένας ομιλητής στο ακροατήριό του. Ο πομπός απευθύνεται στους ακροατές του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.

π.χ. Αξιότιμε κύριε Διευθυντή,
Αγαπητοί καθηγητές και γονείς,
Φίλοι συμμαθητές / τριες,

- **Πρόλογος:** Ο ομιλητής παρουσιάζει με λίγα λόγια το θέμα, καθώς και τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει. Στο σημείο αυτό στοχεύει να κερδίσει το ενδιαφέρον των ακροατών του.
- **Κύριο μέρος:** Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ανάλογα με το θέμα:
 - Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος, αναδρομή στο παρελθόν.
 - Αποδεικτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα και τεκμήρια, ώστε να αναδειχτεί η ορθότητα των θέσεων του πομπού.
 - Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, ισχυροποιώντας τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται, επίσης, και οι επιπτώσεις που θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.

νέο φροντιστήριο

- **Επίλογος:** Σύντομη ανακεφαλαίωση, ευχή ή προτροπή και επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.
- **Επιφώνηση:** Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται κάτω δεξιά, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες του προς το ακροατήριό του.

π.χ. Ευχαριστώ.

Σας ευχαριστώ για την (αμέριστη) προσοχή σας.

Θεωρία λογοτεχνίας

Τα σημαντικότερα λογοτεχνικά ρεύματα

ΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΣ

Επικρατεί στην Ιταλία από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα και επηρέασε την Επτανησιακή Σχολή, η οποία όμως διαφοροποιείται από αυτόν, επειδή οι Επτανήσιοι έχουν δεχθεί και προρομαντικά στοιχεία. Κύρια γνωρίσματά του είναι :

- α) Αυστηροί μορφολογικοί κανόνες: η ισορροπία λόγου και αισθήματος, η αρμονία, η τελειότητα
- β) Σύνθεση επικών, λυρικών και δραματικών ποιημάτων υψηλής καλλιτεχνικής στάθμης
- γ) Τα θέματα αντλούνται από το ένδοξο ελληνικό παρελθόν, το οποίο συνδέεται με τους εθνικούς αγώνες του παρόντος, ενώ η ανάμνηση της κλασικής παιδείας και των αξιών της τροφοδοτεί το πάθος της εθνικής αποκατάστασης.

ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ

Ο ρομαντισμός ως κίνημα στη λογοτεχνία και την τέχνη ευρύτερα γεννήθηκε στα τέλη του 18^{ου} αιώνα στην Ευρώπη ως αντίδραση προς τον κλασικισμό και κυριάρχησε το 19^ο αιώνα. Κύρια γνωρίσματά του είναι :

- Η στροφή προς τη φαντασία και το συναίσθημα και η αμφισβήτηση των κανόνων (της τυποποίησης) του κλασικισμού.
- Αναζητά το παράδοξο, το μυστηριώδες, το όνειρο, το υπερφυσικό σε συνδυασμό με μια διάχυτη μελαγχολία και μια νοσταλγική διάθεση για τα περασμένα (όχι όμως για το κλασικό παρελθόν)
- Η εξιδανίκευση της φύσης, του έρωτα, της πατρίδας: Τα θέματά του αντλούνται από τη φύση, τον έρωτα (συνήθως μελαγχολικός ή καταδικασμένος), το θάνατο, τον ηρωισμό, τους αγώνες για την ελευθερία και δίνεται μια ιδιαίτερη εμμονή στο «εγώ» του δημιουργού ή του ήρωα.
- Η ελευθερία στη μορφή, σε αντίθεση προς τον κλασικισμό: Καταργούνται πολλοί παραδοσιακοί κανόνες, δίνεται ποιητικός ρυθμός στον πεζό λόγο, η εικόνα μετατρέπεται σε βασικό στοιχείο του έργου και, τέλος, οι ρομαντικοί αρέσκονται στη χρησιμοποίηση υποβλητικών σκηνικών (νύχτα, φεγγάρι, φύση...).

Στην Ελλάδα ο ρομαντισμός μεταφυτεύτηκε κακότεχνα από τους Φαναριώτες, που είναι οι δημιουργοί της Αθηναϊκής Σχολής. Ο ρομαντισμός της Αθηναϊκής Σχολής έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- α) Η στροφή προς το ένδοξο παρελθόν (το αρχαίο και το πρόσφατο), ωστόσο οι πατριωτικές τους εξάρσεις συνοδεύονται από μεγαλοστομία.
- β) Η χρήση της καθαρεύουσας, που θα τους φέρει πολύ πιο κοντά στην παράδοση παρά στην ανανέωση και θα τους οδηγήσει σε πολυλογία και υπερβολή.

- γ) Η επιτηδευμένη μελαγχολική διάθεση και η προσποιητή ερωτική θλίψη, που φτάνει ως την απαισιοδοξία και την έμμονη ιδέα του θανάτου.
- δ) Η χαλαρή έκφραση που μερικές φορές φτάνει ως την προχειρολογία,
- ε) Το πομπώδες ύφος

ΠΑΡΝΑΣΣΙΣΜΟΣ

Είναι το ποιητικό ρεύμα που γεννήθηκε στη Γαλλία στα μέσα του 19^{ου} αιώνα ως αντίδραση προς το ρομαντισμό και το οποίο επανέφερε την κλασική ισορροπία. Τα βασικά χαρακτηριστικά του παρνασσισμού είναι τα εξής:

- α) Αναζητά την έμπνευση του στην κλασική αρχαιότητα. Θέματά του αντλούνται από τη μυθολογία και την ιστορία, τους χαμένους πολιτισμούς της αρχαιότητας (ιδίως ελληνικό και ινδικό).
- β) Επιδιώκει την απουσία κάθε συναισθήματος, πάθους ή έντασης. Θέλει να εκφράσει τη γαλήνη, την ηρεμία, την αρμονία της κλασικής τέχνης. Το ποίημα πρέπει να έχει την ομορφιά ενός αρχαίου αγάλματος
- γ) Δίνει σημασία στην ακριβόλογη έκφραση και στη λεπτομέρεια, καθώς προσπαθεί να καλλιεργήσει μια απρόσωπη και αντικειμενική ποίηση, εκφράζοντας με τον τρόπο αυτό το επιστημονικό πνεύμα της εποχής του.
- ε) Ενδιαφέρεται υπερβολικά για τη μορφή του ποιήματος και την επεξεργασία του στίχου: σέβεται τους ρυθμικούς, μετρικούς και στιχουργικούς κανόνες και την ομοιοκαταληξία.

Οι παρνασσιστές στην προσπάθειά τους να καλλιεργήσουν την απρόσωπη και αντικειμενική έκφραση δημιούργησαν μια ποίηση χωρίς αληθινή ζωή ή ανθρώπινη παρουσία, μακριά από κάθε συναίσθημα

Στην Ελλάδα ο παρνασσισμός εμφανίζεται με την ποιητική γενιά του 1880, τη Νέα Αθηναϊκή Σχολή. Εμφανίζεται και εδώ ως αντίδραση στο ρομαντισμό, με όλα τα χαρακτηριστικά του γαλλικού παρνασσισμού. Ιδιαίτερη σημασία έχει ότι η ελληνική ποίηση στρέφεται προς τη δημοτική, επανέρχεται σε μία ισορροπία, μετά τις συναισθηματικές υπερβολές του ρομαντισμού, και η επεξεργασία του στίχου, στοιχεία που απέρριπταν ή δε φρόντιζαν οι ρομαντικοί. (Κ. Παλαμάς, Ι. Γρυπάρης, Α. Προβελέγγιος. Α. Σικελιανός. Κ. Βάρναλης)

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ

Λογοτεχνική και καλλιτεχνική κίνηση που ξεκίνησε από τη Γαλλία στα τέλη του 19^{ου} αιώνα ως αντίδραση στη ρομαντική ποίηση και στη νατουραλιστική πεζογραφία. Ο συμβολισμός εκδηλώθηκε κυρίως στην ποίηση και οι αρχές του μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

- Η χρήση συμβόλων για να εκφραστούν ιδέες, συναισθήματα και ψυχικές καταστάσεις: Τα αντικείμενα συσχετίζονται με τις ψυχικές καταστάσεις, δηλαδή γίνονται τα σύμβολα των ψυχικών καταστάσεων.
- Το εννοιολογικό περιεχόμενο του ποιήματος περιορίζεται. Το ποίημα απαλλάσσεται από κάθε φιλοσοφικό ή ηθικό-διδακτικό στοιχείο και εξωτερικεύει, κυρίως, την

ψυχική διάθεση του ποιητή.

- Η μελαγχολική διάθεση\ατμόσφαιρα του ποιήματος.
- Βασικό στοιχείο του ποιήματος είναι η μουσικότητα και η υποβλητικότητα του στίχου. Αυτό σημαίνει πως ο ποιητής προσπαθεί να υποβάλλει τις ψυχικές του διαθέσεις, δίνοντας στο ποίημα ένα τόνο μουσικό, που εξαρτάται από την ακουστική ποιότητα των λέξεων και την κατάλληλη τοποθέτησή τους ποίημα, το μέτρο, την ομοιοκαταληξία, την προσεκτική επεξεργασία του στίχου (απουσία χασμωδίων). Η μουσικότητα και η υποβλητικότητα του στίχου δημιουργούν ένα κλίμα ασάφειας και μελαγχολίας, όπου αφθονούν οι μεταφορές και οι εικόνες.

- Η μορφή «χαλαρώνει» από τους αυστηρούς κανόνες της παραδοσιακής ποίησης: Χαλαρή ομοιοκαταληξία, ελεύθερος στίχος, νέο λεξιλόγιο.

Ο ελληνικός συμβολισμός κάνει την εμφάνισή του στα πρώτα χρόνια του 20^{ου} αιώνα. Οι Έλληνες συμβολιστές οικειοποιήθηκαν κυρίως δύο από τις αρχές του γαλλικού κινήματος: α) τον υπαινικτικό και υποβλητικό χαρακτήρα που στρέφει νου και αισθήματα προς την υψηλότερη σφαίρα των ιδεών, β) την αίσθηση του ποιητή ότι όταν κάποιος φτάσει σ' αυτή τη σφαίρα, θεωρεί πλέον την ταπεινή πραγματικότητα ως τόπο μελαγχολίας.

ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό κίνημα που γεννήθηκε στη Γαλλία το 1924 με το μανιφέστο του Αντρέ Μπρετόν. Οι υπερρεαλιστές, επηρεασμένοι από την ψυχανάλυση:

- Επιδίωξαν την υπέρβαση του πραγματικού κόσμου με την καταγραφή των υποσυνείδητων ενεργειών της ψυχής και των ονείρων χωρίς την επέμβαση της λογικής => Αναζήτησαν μια άλλη πραγματικότητα, πέρα από τα δεσμά της λογικής, την υπερ-πραγματικότητα.
- Διακήρυξαν την παντοδυναμία του ονείρου, του ενστίκτου και της επανάστασης.
- Στράφηκαν ενάντια σε κάθε μορφή λογικής, ηθικής και κοινωνικής τάξης.
- Στην ποίηση χρησιμοποίησαν ως μέσα τους την αυτόματη γραφή και την καταγραφή των ονείρων.
- Στη μορφή της ποίησης οι λέξεις αυτονομούνται και συνδυάζονται μεταξύ τους, χωρίς να υπακούουν σε ορθολογικούς νόμους και έτσι δημιουργούν ζωηρές λεκτικές εντυπώσεις, απουσιάζει η στίξη, η ομοιοκαταληξία και οι στίχοι κατακερματίζονται .

ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ

Με τον όρο μοντερνισμός δηλώνουμε συνήθως μια σειρά από τάσεις. Η αρχή τους τοποθετείται στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα και η πλήρης ανάπτυξή του στις τέσσερις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα. Ένα πνευματικό κίνημα, που εξεγέρθηκε ενάντια στον παραδοσιακό πολιτισμό, αμφισβήτησε τις παραδοσιακές αξίες και επιχείρησε να καταργήσει όλους τους καθιερωμένους κανόνες. Ο βασικός αντίπαλος με τον οποίο αναμετρήθηκε η μοντερνιστική πεζογραφία ήταν ο ρεαλισμός. Προδρομικές μορφές του νεοτερικού ποιητικού λόγου μπορούν να θεωρηθούν

ποιητές όπως ο Κ. Π. Καβάφης και ο Κ. Καρυωτάκης. Η οριστική επικράτηση και καθιέρωση της μοντέρνας ποιητικής γραφής στη χώρα μας έρχεται με τη γενιά του τριάντα. Η επονομαζόμενη σχολή της Θεσσαλονίκης γίνεται το λίκνο του ελληνικού μοντερνιστικού μυθιστορήματος.

Παραδείγματα:

Ρομαντισμός

Σαν πεταλούδα στη φωτιά...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ

Σαν πεταλούδα στη φωτιά, σ' εσένα γύρες φέρω
κι οχ τη φωτιά που καίγομαι να φύγω δεν ηξέρω.
Και μόλο που φλογίζομαι, πετώ ολόγυρα σου,
να ξεμακρύνω δεν μπορώ στιγμὴν από σιμά σου.
Τα μάγια δεν τα πίστευα και μάγια είσαι ατή σου.
τα μάγια εἶν' τα θέλητ'ρα οπόχει το κορμί σου.
Γιατί με χέρι αλάθευτο ηθέλησεν η φύση
της νιότης τ' άνθια ολόβολο προικιό να σου χαρίσει.
Και ποιος εἶν' ο αναίσθητος που να σ' αλησμονήσει,
αφού σε δει για μια φορά, μαζί σου σα μιλήσει;
Τ' αηδόνη σόδωκε λαλιά, φωνή το καναρίνι,
τη χλωρασιά σου δάνεισαν των περβολιών οι κρίνοι.

Νατουραλισμός

Γ'. Τὰ βότανα

(Από τον «Ζητιάνο», του Ανδρ. Καρκαβίτσα)

Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἦρθεν ἀργά, λογχίζοντας τ' ἀκάρφωτα ξυλοκεράμιδα τῆς σκεπῆς καὶ τὶς ὀρθάνοιχτες ἀστρέχες καὶ τὴ σαρακοφαγωμένη χαμηλόπορτα, νὰ χυθῇ πάναγγο στὸ βρωμερὸ κατάλυμα τῶν ζητιάνων. Ὁ Τζιριτόκωστας ἔπειτ' ἀπὸ τὸ ἄφθονο φαγοπότι, ἔπεσε ξαπλωταριὰ γιγάντια ἐπάνω στὸ μαλακὸν ἀχυρόστρωμα καὶ ἀμέσως ἀποκοιμήθηκε. Τὸ σκοτάδι πυκνότατο καὶ ὑγρὸ με τὴ βαρεῖα ὀσμή τοῦ σάπιου ἄχυρου καὶ τοῦ κατούρου τὴν ἄχνα, ποὺ πολυκαιρινὴ ἐκαθόταν ἐκεῖ, ἐρρίχθηκαν κι ἐσκέπασαν ὅλον τὸν στενόμακρον ἀχυρῶνα ἕως τοὺς νοτισμένους τοίχους καὶ τὴν ἀραχνιασμένη σκεπὴ μὲ τύφλα καὶ μυστήριον [...].

Ἀφ' ὅτου ὅμως ὁ Τζιριτόκωστας ἄρχισε τὸ διαμετακομιστικὸ ζητιανοεμπόριό του στὸ ἐξωτερικὸν καὶ πολλοὶ τὸν ἐμιμήθηκαν, ἡ ἀπαίτησις τῶν γονέων ἔγινεν ἀκριβότερη καὶ ἡ ὑπόληψίς τους ἐμεγάλωσε. Ἀπὸ δεκαπέντε καὶ εἴκοσι δραχμές, ποὺ ἔπαιρναν πρὶν κατὰ μήνα, τώρα ἐζητοῦσαν πενήντα κι ἐξήντα καὶ ἠθέλαν νὰ ἐπισημοποιεῖται μὲ συνάλλαγμα ἢ πρᾶξις τους. Τί ἄλλο καλύτερο εὐτύχημα, παρὰ νὰ εἶνε κανεῖς πατέρας τριῶν-τεσσάρων σακατεμένων παιδιῶν; Μὲ αὐτὰ ἤμποροῦσε χωρὶς νὰ κινήθῃ ἀπὸ τὸν τόπο του, χωρὶς τὸ δαχτυλάκι του νὰ σηκώσει, νὰ γίνῃ πλούσιος [...].

Ευρέθηκαν όμως και γυναίκες που έπιστεψαν αληθινά τα λόγια των αντρών τους. Τα στοιχειά, που άλλοι θα πᾶνε παρὰ στὰ παλιοχώρια καὶ τὰ παλιόσπιτα; Ποιανούς θα πειράζουν περισσότερο παρὰ τ' ἀδύνατα βρέφη οἱ καλότυχες νεράιδες; Ευρέθηκαν ἀκόμη καὶ ἄλλες, οἱ πλέον ἔξυπνες καὶ οἱ πλέον ἀναίσθητες, που ἐγέλασαν μόνον πονηρὰ καὶ τίποτε περισσότερο.

Οι ἄντρες με την ἀπάνθρωπή τους πράξη καὶ με τους χρηματιστικούς υπολογισμούς κατόρθωσαν να ξεριζώσουν λίγο κατ' ὀλίγον ἀπὸ μέσα τους το μητρικὸν αἶσθημα, το λαθοκρυμμένο ἀπὸ γενεὰς γενεῶν στα γόνιμα στήθη κάθε γυναίκας καὶ να φυτέψουν ἄλλο.

Παρνασσισμός

[Σαν των Φαιάκων το καράβι...]

Κωστής Παλαμάς, Πατρίδες

Σαν των Φαιάκων το καράβ' η Φαντασία
χωρίς να τη βοηθάν πανιά καὶ λαμνοκόποι
κυλάει· καὶ εἶναι στα βάθη της ψυχῆς μου τόποι
πανάρχαιοι καὶ ασάλευτοι σαν την Ασία,
πεντάγωνοι καὶ ἀπόκοτοι σαν την Ευρώπη
σα μαύρη γη Αφρικὴ με σφίγγ' η ἀπελπισία,
κρατῶ μιαν ἄγρια μέσα μου Πολυνησία,
καὶ πάντα ἓνα Κολόμβο παίρνω το κατόπι.

Καὶ τα τεράστια της ζωῆς καὶ τα λιοπύρια
των τροπικῶν τα γνώρισα, καὶ με των πόλων
τυλίχτηκα τα σάβανα, καὶ χίλια μύρια

Ταξίδια εμπρὸς μου ξάνοιξαν τον κόσμον ὅλο.
Καὶ τι 'μαι; Χόρτο ριζωμένο σ' ἓνα σβῶλο
ἀπάνω, που ξεφεύγει καὶ ἀπ' τα κλαδευτήρια.

Συμβολισμός

«Αμάξι στη βροχή»

Τέλλος Άγρας

Ωρα, προσμένει μοναχὴ
η ἄμαξα, κάτω ἀπ' τη βροχή,
καὶ δεν τη μέλει·
καὶ εἶναι σα να την τυραννά
πιότερο η ξένη γειτονιά
που δεν τη θέλει.

Τ' αλογατάκια της, σιμά,
κάτω απ' τον ίδιο μουσαμά
κάνουν καρτέρι·
στον τόπο αυτόν, το θλιβερό,
πράμα δε μένει από καιρό,
να το 'χουν ταίρι.

Νεοσυμβολισμός

Αισιοδοξία

Κώστας Καρυωτάκης

Ας υποθέσουμε πως δεν έχουμε φτάσει
στο μαύρο αδιέξοδο, στην άβυσσο του νου.
Ας υποθέσουμε πως ήρθανε τα δάση
μ' αυτοκρατορικήν εξάρτηση πρωινού
θριάμβου, με πουλιά, με το φως τ' ουρανού,
και με τον ήλιον όπου θα τα διαπεράση.
Ας υποθέσουμε πως είμαστε εκεί πέρα,
σε χώρες άγνωστες της δύσης, του βορρά,
ενώ πετούμε το παλτό μας στον αέρα,
οι ξένοι βλέπουνε περίεργα, σοβαρά.
Για να μας δεχτή κάποια λαίδη τρυφερά,
έδιωξε τους υπηρέτες της όλη μέρα.
Ας υποθέσουμε πως του καπέλλου ο γύρος
άξαφνα εφάρδυνε, μα εστένεψαν, κολλούν
τα παντελόνια μας και με του πτερνιστήρος
το πρόσταγμα χιλιάδες άλογα κινούν.
Πηγαίνουμε – σημαίες στον άνεμο χτυπούν –
ήρωες σταυροφόροι, σωτήρες του Σωτήρος.

Υπερρεαλισμός

Ο Έλεγκτής

Μίλτος Σαχτούρης

Ένας μπαξές γεμάτος αίμα
εἶν' ὁ οὐρανός
καί λίγο χιόνι
ἔσφιζα τά σκοινιά μου
πρέπει καί πάλι νά ἐλέγξω
τ' ἀστέρια
ἐγώ
κληρονόμος πουλιῶν
πρέπει

ἔστω καὶ μέ σπασμένα φτερά
νά πετάω.

Ασκήσεις – εφαρμογές

1. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω αποσπάσματα με το λογοτεχνικό ρεύμα στο οποίο ανήκουν:

Τας χορδὰς ας ἀλλάζομεν ὦ χρυσὸν δῶρον, χάρμα Λητογενέος μέγα· τας χορδὰς ας ἀλλάζομεν ἰόνιος λύρα. Ανδρέας Κάλβος, «Ὡδὴ Πέμπτη, Εἰς Μούσας»	α. Κλασικισμός
Ἐκστατικά υψώνουν τα παιδιά τα χέρια. Δείχνουν τους χάρτινους κομήτες με τις μακριές ουρές. Ουράνιοι δράκοι πιο ψηλά τα αεροπλάνα, βροντούν και γράφουν στο στερέω μα με άσπρους καπνούς τις λέξεις: ΚΑΛΑ ΛΕΟΝΑ ΝΟΛΑ ΠΥ. Α. Εμπειρικός, «Οκτάνα»	β. Ρομαντισμός
Χαρὰ σ' ἐσέ, χώρα λευκὴ καὶ χώρα εὐτυχισμένη! Καμιὰ χώρα σ' ὅλη τη γῆ, καμιὰ στὴν οἰκουμένη δὲν ἦρε τέτοιο φυλαχτὸ σὰν τὸ δικό μου μάτι. Ἀπ' ἄλλες χώρες πέρασα γοργὰ - γοργὰ τρεχάτη καὶ μ' εἶδαν τῆς Ἑλλάδας μου τ' ἀγαπημένα μέρη σὰν ἄνεμο καὶ σὰν αἶτὸ καὶ σύννεφο κι ἀστέρι. Ὅμως σ' ἐσὲ τὸ θρόνο μου αἰώνια θεμελιώνω καὶ ρίξωσ' ἢ ἀγάπη μου στὰ χώματά σου μόνο. Κωστής Παλαμάς, «Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθήνα»	γ. Παρνασσισμός
Ὅπως ἀργεὶ τ' ατσάλι νὰ γίνεῖ κοφτερό καὶ χρήσιμο μαχαίρι ἐτσι ἀργοὺν κ' οἱ λέξεις ν' ἀκονιστοῦν σὲ λόγο. Στο μεταξὺ ὅσο δουλεύεις στὸν τροχὸ πρόσεχε μὴν παρασυρθεῖς μὴν ξιπαστεῖς ἀπ' τὴν λαμπρὴ ἀλληλουχία τῶν σπινθήρων. Σκοπὸς σου εσένα τὸ μαχαίρι. Ἄρης Ἀλεξάνδρου, «Τὸ μαχαίρι»	δ. Συμβολισμός
Λάλησε, Σάλπιγγα! κι' ἐγὼ τὸ σάβανο τινάζω, Καὶ σχίζω δρόμο καὶ τς ἀχνοὺς ἀναστημένους κράζω:	ε. Υπερρεαλισμός

«Μην είδετε την ομορφιά που την Κοιλάδα αγιάζει; Πέστε, να ιδήτε το καλό εσείς κι ο, τι σας μοιάζει. Καπνός δε μένει από τη γή' νιος ουρανός εγίνη' Σαν πρώτα εγώ την αγαπώ και θα κριθώ μ' αυτήνη. Διονύσιος Σολωμός, «Ο Κρητικός»	
Σὰ βγεῖς στὸν πηγαιμὸ γιὰ τὴν Ἰθάκη, νὰ εὕχεσαι νᾶναι μακρὺς ὁ δρόμος, γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις. Τοὺς Λαιστρυγόνας καὶ τοὺς Κύκλωπας, τὸν θυμωμένο Ποσειδῶνα μὴ φοβᾶσαι, τέτοια στὸν δρόμο σου ποτέ σου δὲν θὰ βρεῖς, ἂν μὲν' ἡ σκέψις σου ὑψηλὴ, ἂν ἐκλεκτὴ συγκίνησις τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα σου ἀγγίζει. Κωνσταντῖνος Καβάφης, «Ιθάκη»	στ. Μοντερνισμός

Οι κυριότερες σχολές νεοελληνικής λογοτεχνίας και οι κυριότεροι εκπρόσωποί τους

- ✚ Κρητική Σχολή (1610-1669)
Β. Κορνάρος, Χορτάτσης
- ✚ Επτανησιακή Σχολή (τέλη 18^{ου} και 19^{ου} αιώνας)
Δ. Σολωμός, Ι. Τυπάλδος, Γ. Τερτσέτης, Α. Μαβίλης, Ι. Πολυλάς, Α. Κάλβος, Α. Βαλαωρίτης,
- ✚ Η παλιά Αθηναϊκή Σχολή ή Ρομαντική Σχολή των Αθηνών (1830-1880)
Α. Σούτσος, Π. Σούτσος, Αλ. Ρίζος Ραγκαβής, Κ. Παπαρηγόπουλος, Σπ. Βασιλειάδης, Α. Παράσχος, Α. Βικέλας, Π. Καλλιγιάς, Εμμ. Ροΐδης
- ✚ Η Νέα Αθηναϊκή Σχολή (1880-1920)
Κ. Παλαμάς, Ν. Καμπάς, Γ. Δροσίνης
- ✚ Νεότερη Ποίηση
 - Πρώτη δεκαετία του μεσοπολέμου (1922-1930)
 - Γενιά του 20
Ρώμος Φιλύρας, Κ. Ουράνης, Ν. Λαπαθιώτης, Κ. Καρυωτάκης, Μ. Πολυδούρη, Μ. Παπανικολάου, Τέλλος Άγρας, Γ. Σκαρίμπας
 - Γενιά του 30
Γ. Σεφέρης, Οδ. Ελύτης, Ν. Ράντος, Γ. Σαραντάρης, Ανδρ. Εμπειρίκος, Ν. Εγγονόπουλος, Γ. Ρίτσος, Ν. Βρεττάκος
 - Πρώτη και δεύτερη μεταπολεμική γενιά (1941-1967)
 - Πρώτη μεταπολεμική γενιά
 - ❖ Η αντιστασιακή ή κοινωνική ποίηση
Α. Αλεξάνδρου, Μ. Αναγνωστάκης, Γ. Δάλλας, Δ. Δούκαρης, Τ. Καρβέλης, Μ. Κατσαρός, Κ. Κύρον, Θ. Κωτσαβάρας, Τ. Λειβαδίτης, Τ. Πατρίκιος, Γ. Παυλόπουλος, Γ. Σαραντής, Δ. Χριστοδούλου
 - ❖ Η νεοϋπερρεαλιστική ποίηση
Ε. Βακαλό, Ν. Βαλαωρίτης, Ε.Χ. Γονατάς, Έ. Κακναβάτος, Δ. Π. Παπαδίτσας, Μ. Σαχτούρης
 - ❖ Υπαρξιακή ή μεταφυσική ποίηση
Ο. Βότση, Γ. Κότσιρας
 - Δεύτερη μεταπολεμική γενιά

- Ποίηση

Κ. Δημουλά, Μ. Ελευθερίου, Κ. Χαραλαμπίδης, Ν. Χριστιανόπουλος

- Πεζογραφία

- Ρεαλισμός

Ν. Κάσδαγλης, Κ. Ταχτσής, Α. Κοτζιάς, Α. Φραγκιάς, Δ. Χατζής, Γ. Ιωάννου, Τ. Καζαντζής, Χ. Μηλιώνης, Η. Παπαδημητράκοπουλος, Π. Σφυρίδης

- Κοινωνικοί και πολιτικοί προβληματισμοί

Δ. Χατζής, Κ. Κοτζιάς, Α. Φραγκιάς, Στρ. Τσίρκας, Μ. Αλεξανδρόπουλος, Σπ. Πλασκοβίτης

- Φυγή από την πραγματικότητα

Μ. Λυμπεράκη, Μ. Κρανάκη, Α. Κορβατζής, Κ. Στεργιόπουλος, Ε. Βλάμη, Α. Βλάχος, Γ. Σαράντη

- Νέες εκφραστικές αναζητήσεις

- Ρεαλιστική γλώσσα

- Ποιητές της δεκαετίας του '70 (1967-1974)

Ν. Βαγενάς, Γ. Βαρβέρης, Γ. Βέης, Α. Βισιωνίτης, Μ. Γκανάς, Β. Δαλακούρα, Δ. Καλοκύρης, Γ. Καραβασίλης, Γ. Κοντός

Οι κυριότερες σχολές νεοελληνικής λογοτεχνίας και τα χαρακτηριστικά τους

✚ Κρητική Σχολή (1610-1669)

1. Χρήση της κρητικής διαλέκτου.
2. Χρήση στην ποίηση συνήθως του 15σύλλαβου και ομοιοκατάληκτου στίχου.
3. Άντληση των θεμάτων κυρίως από τον έρωτα και τη θρησκεία.
4. Η κρητική λογοτεχνία έχει βαθιά ελληνικό χαρακτήρα παρά τις ξένες επιδράσεις που έχει δεχτεί.

✚ Επτανησιακή Σχολή (τέλη 18^{ου} και 19^{ου} αιώνας)

1. Χρήση της δημοτικής γλώσσας.
2. Χρήση στην ποίηση συνήθως του 15σύλλαβου και ομοιοκατάληκτου στίχου.
3. Άντληση των θεμάτων κυρίως από τη θρησκεία, την πατρίδα και τον έρωτα.
4. Έμπνευση από την ιταλική στιχουργία.
5. Αγάπη για τη φύση και εξιδανίκευσή της.

✚ Η παλιά Αθηναϊκή Σχολή ή Ρομαντική Σχολή των Αθηνών (1830-1880)

1. Η μελαγχολία και η απαισιόδοξη διάθεση, ως απόηχος του ρομαντισμού της δύσης.
2. Η προσπάθεια για τόνωση του εθνικού φρονήματος του λαού.
3. Η στροφή προς το ένδοξο παρελθόν (το αρχαίο και το πρόσφατο)
4. Η χρήση της καθαρεύουσας.
5. Η χαλαρή έκφραση, που μερικές φορές φτάνει ως την προχειρολογία.
6. Το πομπώδες ύφος.

✚ Η Νέα Αθηναϊκή Σχολή (1880-1920)

1. Επιστροφή στη γνήσια λαϊκή παράδοση, στη δημοτική γλώσσα και σε όλα εκείνα τα στοιχεία που είχε περιφρονήσει η Ρομαντική Σχολή.
2. Η γενικότερη ανανέωση του ποιητικού λόγου: εγκατέλειψαν τον στόμφο και τις ρητορικές εξάρσεις του αθηναϊκού ρομαντισμού και στράφηκαν σε θέματα περισσότερο οικεία και καθημερινά, που ευνοούσαν τους χαμηλούς τόνους.
3. Η τεχνοτροπία της είναι κυρίως νατουραλιστική.
4. Ενδιαφέρθηκαν ιδιαίτερα για την επιμελημένη μορφή του στίχου και προτίμησαν μικρά στροφικά σχήματα.
5. Σημαντικό ρόλο στη στιχουργική φροντίδα έπαιξε και η έμπνευση των περισσότερων από το ρεύμα του γαλλικού παρνασσισμού.

6. Η ανάπτυξη της επιστήμης της Λαογραφίας προσέφερε στους λογοτέχνες της εποχής νέα θέματα για έμπνευση, από την καθημερινή ζωή του λαού αλλά και νέα ποιητικά πρότυπα (δημοτικό τραγούδι).

Νεότερη Ποίηση

- Πρώτη δεκαετία του μεσοπολέμου (1922-1930)
 - ο Γενιά του 20
 1. Ψυχικός κάματος.
 2. Δυσκολία προσαρμογής στην πραγματικότητα της ζωής.
 3. Το αίσθημα του ανικανοποίητου και της παρακμής.
 4. Το κλίμα της ανίας, της διάλυσης και της απιστίας.
 5. Πορεύονται στα χνάρια του συμβολισμού, ο συμβολισμός όμως δεν αντλεί τα θέματά του από την εξωτερική πραγματικότητα αλλά από τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου και τα συναισθήματά του. Ο εξωτερικός κόσμος γίνεται σύμβολο της ατομικής ζωής, οι ψυχικές καταστάσεις συσχετίζονται με τα πράγματα ως σύμβολα.
 - ο Γενιά του 30

Ποίηση:

1. Ελεύθερος στίχος.
2. Καθημερινό λεξιλόγιο.
3. Κατάργηση της λογικής αλληλουχία τους ποιήματος.
4. Κατάργηση του μέτρου και της ομοιοκαταληξίας.

Πεζογραφία

1. Προβάλλονται οι ιδεολογικές και πολιτικές συγκρούσεις, παράλληλα με τα δικαιώματα της ατομικότητας και τους προσανατολισμούς της αστικής κοινωνίας.
 2. Παρατηρούνται δύο τάσεις ως προς τη μορφή: η ρεαλιστική και η μοντερνιστική ή νεοτερική που εμφανίζεται κυρίως στη Θεσσαλονίκη, η οποία εισάγει τα νεοτερικά λογοτεχνικά ρεύματα της Ευρώπης, όπως τον εσωτερικό μονόλογο, τη ροή της συνείδησης κτλ.
 3. Προσπάθεια να διατηρηθούν στη μνήμη τα γεγονότα της Μικρασιατικής καταστροφής μέσα από βιωματικές καταγραφές των συγγραφέων.
 4. Αντιπολεμική, αντηρωική διάθεση.
- Πρώτη και δεύτερη μεταπολεμική γενιά (1941-1967)
 - Πρώτη μεταπολεμική γενιά
 - ❖ Η αντιστασιακή ή κοινωνική ποίηση
 1. Κατόρθωσε να εκφράσει τα σήματα των ελπίδων της και των διαψεύσεών της με ποίηση, που η αισθητική της λειτουργία είναι αναμφισβήτητη.

2. Με αγωνιστική διάθεση προσπαθεί να καταγράψει τα γεγονότα και να προβάλλει τα οράματά της για έναν καλύτερο κόσμο.
3. Αντιμετωπίζει τον άνθρωπο ως ον κοινωνικό και πολιτικό, τον εντοπίζει μέσα στους αγώνες του.
4. Δημιουργεί, όμως, ποίηση που, ως αντιστασιακή, κινδυνεύει από εξωαισθητικές και ιδεολογικές σκοπιμότητες.

❖ Η νέοϋπερρεαλιστική ποίηση

1. Είναι αρχικά επηρεασμένοι από Εμπειρικό, Εγγονόπουλο, Ελύτη.
2. Θεωρούν τη γλώσσα ως όργανο που θα τους βοηθήσει να εκφράσουν την εφιαλτική πραγματικότητα.
3. Από την επίδραση των δραματικών γεγονότων της εποχής τους, αποκτούν μια τραγική αίσθηση της ζωής.
4. Αντιπροσωπεύουν μια ποιητική δημιουργία απαλλαγμένη από οποιεσδήποτε προκαταλήψεις ή επιρροές.
5. Παρακολουθούν τη δοκιμασία του ανθρώπου της εποχής, αλλά τον αποχρωματίζουν από κάθε ιδεολογική επικάλυψη.

❖ Υπαρξιακή ή μεταφυσική ποίηση

1. Δε φαίνεται να έχουν κοινωνικά ενδιαφέροντα.
2. Διακατέχονται από μεταφυσική αγωνία.
3. Προσπαθούν να εκφράσουν το άγχος του μοναχικού ατόμου μπροστά στο πρόβλημα της ζωής και του θανάτου, της καθημερινής φθοράς.
4. Φαίνεται να χάνουν την επαφή τους με τα πράγματα και να ρέπουν προς μια ιδεαλιστική διάχυση.

• Δεύτερη μεταπολεμική γενιά

▪ Ποίηση

1. Καταφεύγουν στη διερεύνηση του εσωτερικού τους χώρου, για να εκφράσουν τις τραυματικές τους εμπειρίες (είτε πολιτικοκοινωνικές, είτε ερωτικές).
2. Λόγω της αίσθησης διάψευσης των οραμάτων τους αρνούνται να συμμετάσχουν στο πολιτικό και κοινωνικό παιχνίδι.
3. Χαρακτηρίζονται από έντονο κριτικό πνεύμα και σκεπτικισμό.
4. Επηρεασμένοι από την ποίηση κυρίως του Καρυωτάκη, καλλιεργούν έναν ποιητικό λόγο αντιλυρικό, που διακρίνεται για την αιχμηρότητα, τη σκληρότητα και την τραχύτητα των εκφραστικών μέσων.

- Πεζογραφία
 - Ρεαλισμός
 1. Οι περισσότεροι στρέφονται στη μελέτη και στην απεικόνιση της πραγματικότητας με διάθεση κριτική και απομακρύνονται από το αστικό περιβάλλον όπου τοποθετούσαν τους μύθους τους οι προηγούμενοι.
 2. Μερικοί επιμένουν στην απόδοση των πιο αποκρουστικών και ωμών πλευρών της πραγματικότητας απογυμνώνοντάς της από κάθε συμβατικό εξωραϊσμό.
 3. Αρκετοί από αυτούς χρησιμοποιούν την αυτοαναφορικότητα, την τάση δηλαδή να αφηγούνται σε πρώτο γραμματικό πρόσωπο και να χρησιμοποιούν λιγότερα ή περισσότερα αυτοβιογραφικά στοιχεία
 - Κοινωνικοί και πολιτικοί προβληματισμοί
 1. Οι πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις, η αυταρχική εξουσία, οι οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές είναι μερικά από τα θέματα που απασχόλησαν πολλούς πεζογράφους.
 - Φυγή από την πραγματικότητα
 1. Αποφεύγουν τη σκληρή πραγματικότητα αναζητώντας καταφύγιο στη λυρική πεζογραφία του κλειστού χώρου.
 2. Παρουσιάζουν τους ήρωές τους να ζουν τα ιδιωτικά τους προβλήματα ανεξάρτητα από τα εξωτερικά γεγονότα.
 - Νέες εκφραστικές αναζητήσεις
 1. Η νεοελληνική πεζογραφία δέχεται επιδράσεις από τον ευρωπαϊκό μοντερνισμό και από τους σχετικούς προβληματισμούς γύρω από το μυθιστόρημα.
 - Ρεαλιστική γλώσσα
 1. Χρησιμοποιεί τολμηρότερη ρεαλιστική γλώσσα που είναι κοντά στην καθημερινότητα.
 2. Ορισμένες φορές η γλώσσα χρησιμοποιείται με τραχύτητα ή αποδιοργανώνεται συντακτικά και λογικά, για να αποδώσει πειστικότερα βάναντες, παράλογες και εφιαλτικές καταστάσεις.
- Ποιητές της δεκαετίας του '70 (1967-1974)

1. Είναι απαλλαγμένοι από τις ιδεοληψίες των προκατόχων τους.
2. Ρέπουν σε μια ποιητική γραφή και γλώσσα, που αντλείται από την καθημερινή και τρέχουσα ομιλία.
3. Ονομάστηκαν και ποιητές της αμφισβήτησης, επειδή θεωρήθηκε ότι η εριστικότητα τους ύφους, ο σαρκασμός, η ειρωνεία και η ρεαλιστική γλώσσα είχαν ως στόχο την αμφισβήτηση κάθε κατεστημένης αξίας

Διάκριση παραδοσιακής – μοντέρνας ποίησης

Εξωτερικά –μορφικά χαρακτηριστικά νεότερης ποίησης

- α) Ελεύθερος στίχος: Απουσιάζουν το μέτρο και η ομοιοκαταληξία.
- β) Οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών (ανισοσύλλαβοι) ούτε ομοιόμορφες στροφές. Ο στίχος δεν κόβεται εκεί που υπαγορεύει η σύνταξη ή εκεί που συμπληρώνονται οι συλλαβές του στίχου, αλλά όπου θέλει ο ποιητής είτε για να δώσει έμφαση σε κάτι είτε γιατί επιθυμεί να αντικρίσει τα πράγματα από μια νέα οπτική γωνία.
- γ) Πεζόμορφα ποιήματα: Δεν κατανέμονται σε στίχους, αλλά γράφονται με ένα τρόπο που να θυμίζει πεζό λόγο (ανομοιοκατάληκτα, ανισοσύλλαβα με καθημερινό λεξιλόγιο).
- δ) Η γλώσσα πλησιάζει το χαρακτήρα και το ύφος της καθημερινής ομιλίας. Ωστόσο η μοντέρνα ποίηση δε διστάζει να χρησιμοποιήσει λέξεις από οποιαδήποτε περιοχή του γραπτού ή προφορικού λόγου.
- ε) Η εκφραστική τόλμη: Λέξεις και έννοιες, εκφραστικά μέσα (μεταφορές, παρομοιώσεις, εικόνες) που στην τρέχουσα λογική της γλώσσας φαίνονται αταίριαστες, στη νεότερη ποίηση συσχετίζονται μεταξύ τους.
- στ) Η έλλειψη στίξης.

Εσωτερικά χαρακτηριστικά νεότερης ποίησης

- α) Το ποίημα δεν διέπεται από λογική αλληλουχία αλλά λειτουργεί με τους μηχανισμούς των προεκτάσεων και των συνειρμών. Τις προεκτάσεις οφείλει να τις κάνει ο αναγνώστης για να συλλάβει το βαθύτερο νόημα του ποιήματος.
- β) Σκοτεινότητα και ασάφεια: Η νεότερη ποίηση συνήθως κρύβει το θέμα της ή το μισοφωτίζει. Είναι ποίηση υπαινιγμών, πυκνή και όχι αναλυτική. Χρησιμοποιεί εικόνες, σύμβολα από την προσωπική ζωή που ποιητή. Γι' αυτό χαρακτηρίζεται δυσνόητη και ερμητική, εφόσον δεν έχει πάντα ένα νοηματικό ειρμό.
- γ) Αμφισημία και πολυσημία: Μερικές από τις λέξεις ή εκφράσεις που χρησιμοποιούνται, επιδέχονται πολλές ερμηνείες

Παραδοσιακή ποίηση	Μοντέρνα ποίηση
➤ Έμμετρος στίχος, ➤ Ποιητικό λεξιλόγιο, ➤ Κανονική στίξη, ➤ Κυριολεξία, ➤ Λογική νοηματική αλληλουχία, ➤ Λογική ανάπτυξη θέματος, ➤ Αντιστοιχία τίτλου/περιεχομένου, ➤ Λυρισμός, ➤ Απουσία διασκελισμού.	➤ Ελεύθερος στίχος, ➤ Καθημερινό λεξιλόγιο ➤ Ακανόνιστη στίξη, ➤ Πολυσημία λέξεων, ➤ Υποδήλωση θεματικού κέντρου ➤ Δυσνόητη ποίηση, ➤ Προβληματικός τίτλος, ➤ Δραματικότητα, ➤ Διασκελισμός.

Ασκήσεις – εφαρμογές

1. Να εντάξετε τα παρακάτω ποιήματα στην παραδοσιακή ή την μοντέρνα ποίηση υπογραμμίζοντας στον πίνακα που ακολουθεί:

α. Στων Ψαρών την ολόμαυρη ράχη
Περπατώντας η Δόξα μονάχη
Μελετά τα λαμπρά παλικάρια
Και στην κόμη στεφάνι φορεί
Γεναμένο από λίγα χορτάρια
Που είχαν μείνει στην έρημη γη.
Διονύσιος Σολωμός, «Η καταστροφή των Ψαρών»

β. Κι όμως ήμουν πλασμένη για χαρταετός.
Τα ύψη μου άρεσαν ακόμη
και όταν έμενα στο προσκέφαλο μου μπρούμυτα
τιμωρημένη ώρες και ώρες.
Ένωθα το δωμάτιο μου ανέβαινε
-δεν ονειρευόμουν- ανέβαινε
φοβόμουν και μου άρεσε.
Ήταν εκείνο που έβλεπα πως να το πω
κάτι σαν την «ανάμνηση τον μέλλοντος»

Οδυσσέας Ελύτης, «Μαρία Νεφέλη»

γ. Με λόγια, με φυσιογνωμία, και με τρόπους

μια εξαίρετη θα κάμω πανοπλία·
και θ' αντικρύζω έτσι τους κακούς ανθρώπους
χωρίς να έχω φόβον ή αδυναμία.

Θα θέλουν να με βλάψουν. Αλλά δεν θα ξέρει
κανείς απ' όσους θα με πλησιάζουν
πού κείνται η πληγές μου, τα τρωτά μου μέρη,
κάτω από τα ψεύδη που θα με σκεπάζουν.

Ρήματα της καυχήσεως του Αιμιλιανού Μονάη.
Άραγε νά 'καμε ποτέ την πανοπλία αυτή;
Εν πάση περιπτώσει, δεν την φόρεσε πολύ.
Είκοσι επτά χρονώ, στην Σικελία πέθανε.

Κωνσταντίνος Καβάφης, «Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρεύς, 628–655 μ.Χ.»

Η αφήγηση στη λογοτεχνία

Η αφήγηση είναι μια επικοινωνιακή πράξη που με προφορικό ή γραπτό τρόπο εκθέτει ρεαλιστικά ή φαντασιακά δεδομένα. Σε κάθε αφήγηση μπορούμε να διακρίνουμε μια σειρά από χαρακτηριστικά. Καταρχάς, πρέπει να τονιστεί ότι ο αφηγητής και ο συγγραφέας είναι δυο διαφορετικά και διακριτά μεταξύ τους πρόσωπα που δεν πρέπει να ταυτίζουμε. Ο συγγραφέας είναι ένα πραγματικό πρόσωπο με αληθινή ζωή, και εκτός του κειμένου της αφήγησης. Από την άλλη, ο αφηγητής είναι ένα πρόσωπο του κειμένου που υπάρχει μόνο μέσα στο πλαίσιο του πλασματικού λόγου, είναι φαντασιακή κατασκευή του συγγραφέα (πάντως συχνά κάποια αυτοβιογραφικά στοιχεία του συγγραφέα ενυπάρχουν στον αφηγητή ή σε κάποιο ήρωα)

Οι τύποι του αφηγητή

Ανάλογα του βαθμού της συμμετοχής του αφηγητή στα γεγονότα μπορούμε να διακρίνουμε τους εξής τύπους:

- **ομοδιηγητικός** αφηγητής που είτε ως πρωταγωνιστής είτε ως παρατηρητής συμμετέχει στα γεγονότα που αφηγείται εξιστορεί. Σε αυτή την περίπτωση κατά την αφήγηση κάνει χρήση του α' ενικού προσώπου.
- **ετεροδιηγητικός** αφηγητής που δεν συμμετέχει στην ιστορία και την περιγράφει με την χρήση του γ' προσώπου.

Ο ιδιαίτερος κάθε φορά τύπος του αφηγητή καθορίζει με την σειρά του και την οπτική γωνία μέσω της οποίας παρουσιάζει τα πράγματα.

Εστίαση - η οπτική γωνία του συγγραφέα

Υπάρχουν τρεις διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους ο αφηγητής μπορεί να παρουσιάζει τα γεγονότα:

- **Αφήγηση με μηδενική εστίαση.** Ο αφηγητής είναι παντογνώστης και γνωρίζει περισσότερα από τα πρόσωπα της ιστορίας. Έτσι, παρέχει πολλές πληροφορίες στον αναγνώστη για όσα σκέφτονται και νιώθουν οι ήρωες.
- **Εσωτερική εστίαση.** Ο αφηγητής φαίνεται να συμμετέχει στα γεγονότα, και η γνώση του να είναι πιο περιορισμένη από του παντογνώστη αφηγητή.
- **Εξωτερική εστίαση.** Εδώ η αφήγηση γίνεται από ένα πρόσωπο που ξέρει λιγότερα από αυτά που ξέρει ο ήρωας της ιστορίας, καθώς παρουσιάζει την δράση τους, αλλά δεν γνωρίζει ούτε τι σκέφτονται, ούτε τι αισθάνονται.

Συνολικά θα πρέπει να τονιστεί ότι η εστίαση δεν παραμένει σταθερή, αλλά μπορεί να αλλάξει ανάλογα με το τι θέλει να μεταδώσει κάθε φορά ο συγγραφέας.

Οι αφηγηματικοί τρόποι

Για να παρουσιάσει το υλικό του ο συγγραφέας έχει στην διάθεση του συγκεκριμένους τρόπους. Οι τρόποι αυτοί είναι οι εξής:

- **Αφήγηση.** Εδώ ο αφηγητής ιστορεί τα γεγονότα και σε πλάγιο λόγο παρουσιάζει τα λόγια και τις πράξεις των ηρώων.
- **Διάλογος.** Ο αφηγητής παρουσιάζει με τη χρήση του α' ενικού προσώπου τα ακριβή λόγια των ηρώων. Με αυτόν τον τρόπο το κείμενο αποκτά αμεσότητα και ταυτόχρονα κατανοούμε καλύτερα τους ήρωες.
- **Περιγραφή.** Ο αφηγητής αναπαριστά πρόσωπα, αντικείμενα, τοπία και καταστάσεις μέσω της φωνής του αφηγητή ή κάποιου άλλου προσώπου της ιστορίας. Με αυτό τον τρόπο βοηθά τον αναγνώστη να κατανοήσει καλύτερα τα πρόσωπα και το σκηνικό της δράσης. Ταυτόχρονα, με τη χρήση της περιγραφής αναστέλλεται η εξέλιξη της δράσης, γεγονός που δημιουργεί αδημονία και αγωνία στον αναγνώστη.
- **Σχόλιο.** Ο αφηγητής παρεμβάλλει την άποψη ή την κρίση του για τις ενέργειες ή τον χαρακτήρα ενός προσώπου ή μιας κατάστασης της αφήγησης. Με αυτόν τον τρόπο επιτρέπει στον αναγνώστη να κατανοήσει καλύτερα τους ήρωες και τις καταστάσεις.
- **Εσωτερικός μονόλογος.** Είναι η παράθεση των σκέψεων και των συναισθημάτων είτε του αφηγητή είτε κάποιου άλλου προσώπου. Η παράθεση αυτή γίνεται σε πρώτο πρόσωπο και σε χρόνο ενεστώτα για να παρουσιαστούν οι άρρητες σκέψεις και τα συναισθήματα που βιώνει άμεσα το πρόσωπο. Με τη χρήση του εσωτερικού μονολόγου, πέραν της δραματικότητας και της αμεσότητας που αποκτά το κείμενο, δίδεται και μια επιπλέον «οδός» στην βαθύτερη κατανόηση του ήρωα.
- **Ελεύθερος πλάγιος λόγος.** Είναι ένας αφηγηματικός τρόπος που βρίσκεται μεταξύ του ευθέος και του πλάγιου λόγου και όπου ο αφηγητής μεταφέρει τα λόγια, τις σκέψεις και τα συναισθήματα του ήρωα. Αυτή η παράθεση γίνεται σε τρίτο πρόσωπο και σε παρελθοντικό χρόνο, χωρίς την ύπαρξη κάποιου ρήματος εξάρτησης.

Σχήματα λόγου- εκφραστικοί τρόποι

Με τον όρο εκφραστικοί τρόποι περιγράφονται οι γλωσσικοί αυτοί τρόποι με τους οποίους ο συγγραφέας για να παρουσιάσει το υλικό του με ένα τρόπο ενδιαφέροντα και με ιδιαίτερο ύφος. Στους κυριότερους εκφραστικούς τρόπους-κειμενικούς δείκτες -μπορεί να καταγραφούν:

1. Οι εικόνες που δημιουργεί ο συγγραφέας. Οι εικόνες αυτές μπορεί να αφορούν πρόσωπα καταστάσεις ή και αντικείμενα και μπορεί να είναι ηχητικές, οπτικές κινητικές, οσφρητικές ή και να είναι συνδυαστικές των προηγούμενων. Με τη χρήση τους συνήθως ο συγγραφέας παρουσιάζει αφηρημένες έννοιες και συναισθηματικές καταστάσεις. Επίσης, μπορεί να βοηθήσει τον αναγνώστη να ανασυνθέσει το σκηνικό και τα πρόσωπα. Παράλληλα, μπορεί να συμβάλλουν στην κατανόηση σημαντικών νοημάτων του κειμένου, να δηλώσουν τον ψυχισμό του ήρωα, αλλά και να διεγείρουν συναισθήματα και προβληματισμό στον αναγνώστη.

2. Τα σημεία στίξης. Τα σημεία στίξης πολύ συχνά προκαλούν κάποια μορφής σχολίου (θαυμασμού, σαρκασμού, αποδοκιμασίας, ειρωνείας) που μεταφέρει πληροφορίες και αξιολογήσεις για τα πρόσωπα και τις καταστάσεις.

3. Οι λεκτικές επιλογές. Εδώ περιλαμβάνονται το είδος του λεξιλογίου (αν αυτό είναι λαϊκό, λόγιο, ξενικό λεξιλόγιο κ.τ.λ.). Επίσης, εδώ περιλαμβάνονται η χρήση των χρόνων, των εγκλίσεων και των ρηματικών προσώπων. Αναλυτικότερα, για τη χρήση των προσώπων να τονιστεί ότι το α' πρόσωπο προσδίδει αμεσότητα οικειότητα ή και δίδει ένα εξομολογητικό, βιωματικό τόνο στην αφήγηση. Το β' πρόσωπο προσδίδει δραματικότητα στην αφήγηση, καθώς φαίνεται να συνομιλεί ο αφηγητής με το κοινό και αυξάνεται η αμεσότητα και η παραστατικότητα. Το γ' πρόσωπο δηλώνει την αντικειμενικότητα και την αποστασιοποίηση του αφηγητή από τα πρόσωπα και την ιστορία, καθιστώντας την αφήγηση αληθοφανή. Αναφορικά με την χρήση των εγκλίσεων, η οριστική είναι αυτή που δηλώνει το βέβαιο και το υπαρκτό, η υποτακτική μπορεί να δηλώνει το πιθανό, το επιθυμητό, την προτροπή ή την ευχή και η προστακτική την προσταγή, την απαγόρευση ή την προτροπή, προσδίδοντας ένταση στην αφήγηση.

4. Τα σχήματα λόγου. Τα σχήματα λόγου είναι εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας και τα οποία παραβιάζουν τη συνήθη χρήση των λέξεων είτε αναφορικά με την θέση των λέξεων είτε με την πληρότητα του λόγου είτε προς την σημασία των λέξεων.

Τα πιο συνηθισμένα σχήματα λόγου που αφορούν **την θέση των λέξεων** είναι:

- Το υπερβατό σχήμα: είναι η παρεμβολή κάποιων λέξεων ανάμεσα σε δύο λέξεις που έχουν στενή λογική ή συντακτική σχέση.
- Το κυκλικό σχήμα: πρόκειται όταν ένα ποίημα ή και μια παράγραφος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη ή τον ίδιο στίχο.
- Ασύνδετο σχήμα: όταν συνδέονται με κόμμα και χωρίς την ύπαρξη συνδέσμων όροι ή προτάσεις. Με αυτόν τον τρόπο σύνδεσης καθίσταται δυνατή η πύκνωση του λόγου και η επιβολή ενός ύφους ζωηρού και γοργού με ένταση.

Τα πιο συνηθισμένα σχήματα λόγου που σχετίζονται με την **πληρότητα του λόγου** είναι :

- Κλιμάκωση: όταν με μια αυξητική ή φθίνουσα τάση παρουσιάζονται διάφορες εικόνες, συναισθήματα ή και αντιλήψεις.
- Επανάληψη: όταν μια λέξη ή μια φράση για λόγους κυρίως έμφασης εμφανίζεται συχνά μέσα στο κείμενο.
- Αποσιώπηση: όταν με τη χρήση των αποσιωπητικών παραλείπονται κάποιες σκέψεις ή λόγια. Με αυτόν τον τρόπο εκφράζονται κάποια έντονα συναισθήματα του αφηγητή ή διατυπώνει κάποιο σχόλιο.

Τα πιο συνηθισμένα σχήματα λόγου που σχετίζονται με τη **σημασία των λέξεων** είναι:

- Μεταφορά: η διαφοροποιημένη εννοιολογικά χρήση μιας λέξης που αποσκοπεί να προσδώσει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.
- Παρομοίωση: όταν με τη χρήση των *σαν, όπως, λες και* συνδέονται δύο όροι, ώστε να τονιστεί κάποιο χαρακτηριστικό ενός προσώπου, μιας ιδέας ή μιας κατάστασης.
- Προσωποποίηση: όταν σε κάτι άψυχο αποδίδονται ανθρώπινες ιδιότητες.
- Οξύμωρο σχήμα: παρατίθενται δίπλα-δίπλα λέξεις που έχουν μεταξύ τους εντελώς αντιφατικό περιεχόμενο (ζωντανός νεκρός)
- Ειρωνεία: η ειρωνεία που παρουσιάζει το αντίθετο περιεχόμενο από αυτό που περιγράφουν οι λέξεις, χρησιμοποιείται για να σατιρίσει ή και να χλευάσει και δηλώνει τη στάση του συγγραφέα για πρόσωπα και καταστάσεις.

Ασκήσεις – εφαρμογές

1. Να διαβάσετε τα παρακάτω αποσπάσματα και να διακρίνετε τους τύπους του αφηγητή.

α) Τι χρειάζονται τόσες φωτιές, σαν πυροφάνια, εφώναξεν η γριά Μαλαμίτσα. Αυτή είχε μάθει από τον γέροντά της, τον παπα-Γεράσιμον, ότι οι φωτιές των κανδηλιών πρέπει να είναι μικρές, τόσες δα σαν λαμπυρίδες. Του κάκου. Κανείς δεν την ήκουε.

[Αλ. Παπαδιαμάντης, Τ' αγνάντεμα]

β) Ο Σκουρογιάννης δεν μπορούσε βέβαια να σκέφτεται τέτοια πράγματα, τόσο πολλά. Άρχισε μόνο και το 'νιωθε πως ήτανε μόνος μέσα σ' αυτούς τους ανθρώπους, έτσι σανλίγο ξένος ανάμεσά τους. Του φαίνονται λίγο παράξενοι - άλλος κόσμος είναι. Άλλοι,λοιπόν, ήταν εκείνοι οι φιλόσοφοι με τις πολλές θεωρίες τους, τις παρλαπίπες* καιτους καυγάδες. Αυτός ήταν που τους απόπαιρνε* τότε - τους θυμείται τώρα καμιάφορά το βράδυ, γυρίζοντας σπίτι

[Δ. Χατζής, Το διπλό βιβλίο]

2. Να αναγνωρίσετε το είδος του αφηγητή σε σχέση με την εμπλοκή του στην ιστορία.

α) Κάτω από τον κρημνόν, οπού βρέχουν τα κύματα, όπου κατέρχεται το μονοπάτι, το αρχίζον από τον ανεμόμυλον του Μαμογιάννη, οπού αντικρίζει τα Μνημούρια, και δυτικώς, δίπλα εις την χαμηλήν προεξοχήν του γιαλού, την οποίαν τα μαγκόπαιδα του χωρίου, οπού δεν παύουν από πρωίας μέχρις εσπέρας, όλον το θέρος, να κολυμβούν εκεί τριγύρω, ονομάζουν το Κοχύλι —φαίνεται να έχη τοιούτον σχήμα— κατέβαινε το βράδυ βράδυ η γρια-Λούκαινα, μία χαροκαμένη πτωχή γραία, κρατούσα υπό την μασχάλην μίαν αβασταγήν, δια να πλύνη τα μάλλινα σινδόνιά της εις το κύμα το αλμυρόν, [...]

Το μοιρολόγι της φώκιας, Αλ. Παπαδιαμάντης

β) Οι ώρες που περνούσα με την μητέρα μου ήταν γεμάτες μυστήριο. Καθόμασταν ο ένας αντίκρα στον άλλο, εκείνη σε καρέκλα πλάι στο παράθυρο, εγώ στο σκαμνάκι μου, κι ένιωθα, μέσα στη σιωπή, το στήθος μου να γεμίζει και να χορταίνει, σαν να' ταν ο αγέρας ανάμεσά μας και βύζαινα. Από πάνω μας ήταν η γαζία, κι όταν ήταν ανθισμένη, η αυλή μοσκομύριζε. Αγαπούσα πολύ τα ευωδάτα κίτρινα λουλούδια της, τά 'βαζε η μητέρα μου στις κασέλες και τα εσώρουχά μας, τα σεντόνια μας όλη μου η παιδική ηλικία μύριζε γαζία.

Αναφορά στον Γκρέκο [Η μητέρα μου], Ν. Καζαντζάκης

γ) Προχωρούσαμε αμίλητοι μέσα από τα στενά δρομάκια του χωριού. Τα σπίτια μαυρολογούσαν ολοσκότεινα, κάπου ένα σκυλί γάβγιζε, κάποιο βόδι αναστέναζε. Κάποτε μας έρχονταν στο φύσημα του αγέρα εύθυμα, αναβρυτά, σαν παιχνιδιάρικα νερά, τα κουδουνάκια της λύρας.

Βγήκαμε από το χωριό, πήραμε το δρόμο κατά το ακρογιάλι μας.

— Ζορμπά, είπα, για να κόψω τη βαριά σιωπή, τι αγέρας είναι ετούτος; Νοτιάς; [...]

Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά, Ν. Καζαντζάκης

3. Να αναγνωρίσετε τους αφηγηματικούς τρόπους των αποσπασμάτων:

α) Είσαι μόρτης, πρόσθεσε η μικρή κοιτάζοντάς τον λίγο λοξά.

Ο Αλέκος πήρε ύφος κι έκανε τη σύσταση: – Ο φίλος μου Λοΐζος Τραβεζάνος.

– Πώς;

– Λοΐζος Τραβεζάνος, είπε κι ο ίδιος, ή, αν προτιμάτε, ματμαζέλ, με λένε... μόρτη.

– Λοΐζο Τραβεζάνο;, ψιθύρισε κι εκείνη.

– Εμένα με λένε Αλέξανδρο Κορδάτο. Θα ‘χεις ακουστά βέβαια τ’ όνομά μου.

– Α, ναι..., έκανε λίγο αφηρημένη.

– Πώς, της λέει. Γνωρίστηκε με την αδελφή του στο τσάι της κυρίας Κονέκτικου.

– Στης κυρίας Κονέκτικου;

– Βέβαια. Δεν τη λένε Τερέζα Μοντεκούκουλι;

Κ. Πολίτης, Eroica, Βιβλιοπωλείον της Εστίας

β) «Οι λόγοι ούτοι, και ο τρόπος με τον οποίον τους επρόφερεν, ενέβαλον την καρδίαν μου εις μεγάλην ταραχήν. Τι είχε να μ’ εμπιστευθή η μήτηρ μου χωριστά από τους αδελφούς μου; Όλας τας κατά την απουσίαν μου δυστυχίας της μοι τας είχαν αφηγηθη. Όλον τον προτού της βίον τον εγνώριζον ωςάν παραμύθι. Τί ήτο λοιπόν αυτό που μας απέκρυπτε μέχρι τούδε; πού δεν ετόλμησε να φανερώση εις κανένα πλην του Θεού και του πνευματικού της;»

Γ. Βιζυηνός, Το αμάρτημα της μητρός μου

γ) Στήν καταστροφή τής Σμύρνης, βρέθηκα μέ τούς γονιούς μου στό λιμάνι, στήν Πούντα. Μέσ’ απ’ τά χέρια τους μέ πήρανε. Κι ἔμεινα στήν Τουρκία αιχμάλωτος. Μεσημέρι πιάστηκα μαζί μέ ἄλλους. Βράδιασε καί τά περίπολα ἀκόμα κουβαλοῦσαν τούς ἄντρες στούς στρατῶνες. Κοντά μεσάνυχτα, ὅπως ἤμαστε ὁ ἕνας κολλητά στόν ἄλλο, μπήκε ἡ φρουρά κι ἄρχισαν νά μᾶς χτυποῦν, ὅπου ἔβρισκαν, μέ ξύλα, καί νά κλοτσοπατοῦν ὅσους κάθονταν χάμω, γόνα μέ γόνα. Τέλος πῆραν διαλέγοντας ὅσους ἤθελαν κι ἔφυγαν βλάστημώντας.

Στρ. Δούκας, Η ιστορία ενός αιχμαλώτου

4. Στα αποσπάσματα που ακολουθούν να εντοπίσετε τρία σχήματα λόγου και να χαρακτηρίσετε τη λειτουργία τους.

1.

[...] Πέστε μου, είναι η τρελή ροδιά που χαιρετάει στα μάκρη
 Τινάζοντας ένα μαντίλι φύλλων από δροσερή φωτιά
 Μια θάλασσα ετοιμόγεννη με χίλια δυο καράβια
 Με κύματα που χίλιες δυο φορές κινάν και πάνε
 Σ' αμύριστες ακρογιαλιές, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
 Που τρίζει τ' άρμενα ψηλά στο διάφανον αιθέρα;
 Πανύψηλα με το γλαυκό τσαμπί που ανάβει κι εορτάζει
 Αγέρωχο, γεμάτο κίνδυνο, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
 Που σπάει με φως καταμεσίς του κόσμου τις κακοκαιριές του δαί-
 μονα
 Που πέρα ως πέρα την κροκάτη απλώνει τραχηλιά της μέρας
 Την πολυκεντημένη από σπαρτά τραγούδια, πέστε μου είναι η τρε-
 λή ροδιά
 Που βιαστικά ξεθηλυκώνει τα μεταξωτά της μέρας;
 Σε μεσοφούστανα πρωταπριλιάς και σε τζιτζίκια δεκαπενταυγούστου
 Πέστε μου, αυτή που παίζει, αυτή που οργίζεται, αυτή που ξελογιάζει
 Τινάζοντας απ' τη φοβέρα τα κακά μαύρα σκοτάδια της
 Ξεχύνοντας στους κόρφους του ήλιου τα μεθυστικά πουλιά
 Πέστε μου, αυτή που ανοίγει τα φτερά στο στήθος των πραγμάτων
 Στο στήθος των βαθιών ονείρων μας, είναι η τρελή ροδιά;

«Η τρελή ροδιά», Οδ. Ελύτης

2.

Λευτεριά, Λευτεριά, σχίζει, δαγκάνει
 τους ουρανούς το στέμμα σου. Το φως σου,
 χωρίς να καίει, τυφλώνει το λαό σου.
 Πεταλούδες χρυσές οι Αμερικάνοι,
 λογαριάζουν πόσα δολάρια κάνει
 σήμερα το υπερούσιο* μέταλλό σου.

Λευτεριά, Λευτεριά, θα σ' αγοράσουν
 έμποροι και κονσόρτσια* κι εβραίοι.
 Είναι πολλά του αιώνος μας τα χρέη,
 πολλές οι αμαρτίες, που θα διαβάσουν
 οι γενεές, όταν σε παρομοιάσουν
 με το πορτρέτο του Dorian Gray*.

Λευτεριά, Λευτεριά, σε νοσταλγούνε,
 μακρινά δάση, ρημαγμένοι κήποι,
 όσοι άνθρωποι προσδέχονται τη λύπη
 σαν έπαθλο του αγώνος, και μοχθούνε,
 και τη ζωή τους εξακολουθούνε,
 νεκροί που η καθιέρωσις* τους λείπει.

«Στο άγαλμα της Ελευθερίας που φωτίζει τον κόσμο», Κ. Γ. Καρυωτάκη

3.

Μονάχη η φλόγα του κεριού μου,
 κι απέναντί μου στο τραπέζι
 θαρρείς το τέλος της προσμένει·
 λίγες στιγμές έχει να ζήσει
 και μες στη νύχτα τρεμοπαίζει,
 σα μια ψυχούλα φοβισμένη...
 Απόξω έν' άγρυπνο φεγγάρι
 με κόπο χάνεται στα χάη
 μιας ατελεύτητης ερήμου...
 Σα να μη θέλει να πεθάνει,
 μ' αναλαμπές ψυχομαχάει
 το ετοιμοθάνατο κεριό μου...
 Και το βαρύθυμο φεγγάρι,
 που χρόνια τώρα έχει σωπάσει,
 και το κεριό μου που πεθαίνει,
 και, μέσα, η σκοτεινή ψυχή μου,

χωρίς αιτία κι οι τρεις στην πλάση

είμαστε τόσο λυπημένοι...

«Νυχτερινό», Ν. Λαπαθιώτης

Θεματικές ενότητες - κριτήρια αξιολόγησης

Γλώσσα

Η γλώσσα αποτελεί ένα από τα κατεξοχήν διακριτικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου είδους. Η γλώσσα για κάθε ανθρώπινη κοινότητα αποτελεί ένα διαρθρωμένο σύστημα επικοινωνίας, το οποίο βασίζεται σε προφορικά σύμβολα που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν, να καταχωρηθούν και να ταξινομηθούν τα αντικείμενα, οι εμπειρίες και οι έννοιες.

Βασικές λειτουργίες της γλώσσας

- Η γλώσσα αποτελεί για τον άνθρωπο το μεγαλύτερο επικοινωνιακό εργαλείο του. Με αυτό μπορεί στην καθημερινή ζωή του να ορίζει από κοινού τις έννοιες και τις αξίες και με αυτό τον τρόπο να έρχεται σε συμφωνία με τους υπολοίπους. Με την γλώσσα επίσης μπορεί να εκφράσει τα συναισθήματα που γεννιούνται μέσα στην κοινωνική ζωή και να τα επικοινωνήσει. Τέλος, με την γλώσσα ο άνθρωπος είναι ικανός να εκφράσει κάθε είδους επιθυμία και προσδοκία, να μεταφέρει τις γνώσεις του από την μια γενεά στην άλλη, καθώς και να περιγράψει κάθε είδους λειτουργίας του.
- Επίσης ο άνθρωπος μέσω της χρήσης της γλώσσας κατάφερε σταδιακά να αναπτύξει τις διανοητικές του ικανότητες, να ξεχωρίσει από τα άλλα μέλη του ζωικού βασιλείου και να επικυριαρχήσει στη φύση. Για αυτό και η γλώσσα θεωρείται ως βασικός παράγοντας για την ανάπτυξη του ανθρώπινου πολιτισμού.
- Τέλος δεν πρέπει να ξεχνάμε τον σοβαρό ρόλο που παίζει η γλώσσα στο επίπεδο της εθνικής συνείδησης κάθε λαού. Στον σύγχρονο κόσμο η γλωσσική κοινότητα συνιστά και την εθνική κοινότητα των ανθρώπων, οι οποίοι αναγνωρίζουν σε αυτή όλα τα επιτεύγματα του πολιτισμού τους και της τέχνης τους, τις κοινές αξίες και τις παραδόσεις, καθώς και τα κοινά οράματα.

Βασικά χαρακτηριστικά της γλώσσας

- Κάθε ανθρώπινη γλώσσα - άρα και η ελληνική - έχει δεχτεί μέσα στο πέρασμα του χρόνου αναπόδραστες επιρροές από άλλους λαούς και γλωσσικά ιδιώματα. Αποτελεί φυσικό νόμο για την εξέλιξη κάθε γλώσσας η πολιτισμική αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση της από γλώσσες άλλων λαών.
- Υπό αυτή την έννοια, δεν υφίσταται θέμα «καθαρότητας της γλώσσας», μια έννοια η οποία έχει απαρχαιωμένες και ρατσιστικές ρίζες. Μέσα στο πλαίσιο της επαφής και της συνύπαρξης των λαών και των πολιτισμών οι γλώσσες εμπλουτίζονται και εξελίσσονται, δανειζόμενες η μία από την άλλη και αποκτώντας μια δυναμική μορφή, η οποία τις επιτρέπει να αποφεύγουν την στασιμότητα και την υποβάθμισή τους. Για αυτό και δεν πρέπει να συγχέεται η πολιτισμική αλληλοεπίδραση με το πρόβλημα της γλωσσικής αλλοίωσης που

παρουσιάζεται στις μέρες μας.

- Στην περίπτωση της ελληνικής γλώσσας θα μπορούσε κανείς να επισημάνει ότι αυτή χαρακτηρίζεται από μια μακραίωνη παράδοση και συνέχεια, γραπτές μαρτυρίες της οποίας μας έρχονται από τα βάθη των αιώνων. Το γεγονός επίσης ότι η μορφή της γλώσσας μας, παρά τις όποιες εξωγενείς επιδράσεις, παρουσιάζει μια ενιαία σχετικώς μορφή, μας δίδει το δικαίωμα να θεωρούμε ότι έχει μια δυναμική αναλλοίωτη στο πέρασμα του χρόνου.
- Η ιδιαιτερότητα της ελληνικής γλώσσας μπορεί επίσης να καταγραφεί και από το γεγονός, ότι αυτή σε σχέση με όλες σχεδόν τις άλλες γλώσσες έχει να επιδείξει τρομερό γλωσσικό πλούτο και μια μοναδική ικανότητα για σαφή και ολοκληρωμένο τρόπο προσδιορισμού των εννοιών που περιγράφει.
- Αυτό δεν είναι βέβαια καθόλου τυχαίο αν αναλογιστεί κανείς το γεγονός ότι πρώτη αυτή ήταν που περιέγραψε και όρισε μια σειρά από επιστημονικές έννοιες, καθώς και πολιτικά φαινόμενα όπως η δημοκρατία, ή πολιτισμικά δρώμενα όπως το θέατρο, τα οποία μέχρι τότε ήταν πρωτόγνωρα για την ανθρωπότητα.
- Τέλος, είναι αρκετά σύνηθες και το φαινόμενο ελληνικές λέξεις να ενσωματώνονται στα γλωσσικά ιδιώματα άλλων λαών.. Οι χιλιάδες ελληνικές λέξεις στην αγγλική και την γαλλική γλώσσα σε τίποτα δεν τις κατέστησαν πιο αδύναμες. Αντίθετα αυτά τα γλωσσικά δάνεια κάλυψαν τα εγγενή γλωσσικά κενά, προσαρμόστηκαν στο σύστημα της γλώσσας υποδοχής και πολιτογραφήθηκαν ως γηγενείς λέξεις.

Τα αίτια του γλωσσικού προβλήματος

Αν και η αξία της ελληνικής γλώσσας είναι πανθομολογούμενη, εντούτοις πολλές φορές αυτό δεν αναγνωρίζεται από τους νεοέλληνες. Δεν μπορούμε να μένουμε απαθείς στον άκριτο μιμητισμό και την ξενομανία ορισμένων, οι οποίοι υιοθετούν άκριτα ξένες λέξεις στην καθημερινή τους ομιλία και με αυτό τον τρόπο επιδεικνύουν την άγνοια τους για τον λεξιλογικό πλούτο της γλώσσας μας. Επίσης τα πολλά συντακτικά λάθη που μπορεί να παρατηρήσει κανείς, καθώς και το γεγονός, ότι πολλοί αδυνατούν να οργανώσουν με τρόπο σωστό και να εκφράσουν με σαφήνεια την σκέψη τους, μας οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι αγνοούν την ίδια την δομή της γλώσσας.

- Μια από τις βασικές αιτίες του γλωσσικού προβλήματος αποτελεί το γεγονός, ότι για αρκετές δεκαετίες παρουσίαζε μια διττή μορφή, την δημοτική και την καθαρεύουσα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την πολυετή ύπαρξη μιας γλωσσικής διαπάλης, η οποία εμποδίζε τους Έλληνες να διαμορφώσουν ένα ενιαίο γλωσσικό αισθητήριο και να βρίσκονται σε μια διάσταση μεταξύ ενός “επίσημου” γραπτού λόγου και ενός “ανεπίσημου” και συχνά λειδορούμενου προφορικού λόγου.
- Η ελληνική γλώσσα υποβαθμίζεται από την άκριτη υιοθέτηση ξένων λέξεων στην καθημερινή ομιλία. Αυτό συντελείται μέσω της εισαγωγής αυτούσιων ή παραλλαγμένων λέξεων και φράσεων. Σε αυτή την διαδικασία οι κυριότεροι

αγωγοί εισαγωγής είναι κυρίως οι νέες τεχνολογίες και κυρίως η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών, και κυρίως του διαδικτύου, της τηλεόρασης, όπου ο χρήστης κατακλύζεται από μια σειρά εννοιών οι οποίες είναι διαμορφωμένες για ξένους χρήστες και οι οποίες δεν έχει υπάρξει η πρόβλεψη να μεταφραστούν στα ελληνικά. Επίσης συντελεί και ο μιμητισμός του Έλληνα, ο οποίος συχνά σπεύδει να υιοθετήσει τις έννοιες αυτές στο γλωσσικό τους ιδίωμα, θεωρώντας ότι με αυτό τον τρόπο προάγονται κοινωνικά και πολιτισμικά.

- Σημαντικός παράγοντας επίσης θα πρέπει να θεωρείται και ο τεχνοκρατικός χαρακτήρας, που τείνει να πάρει η ελληνική εκπαίδευση, η οποία έδωσε μια μονοσήμαντη προτεραιότητα στα μαθήματα της θετικής κατεύθυνσης. Αυτό είχε σαν συνέπεια την υποβάθμιση της διδασκαλίας των γλωσσικών μαθημάτων και την ταυτόχρονη απομάκρυνση των νέων από την κατανόηση και την σφαιρική γνώση της ελληνικής γλώσσας και κυρίως της ετυμολογικής καταγωγής και συνέχειας της από την αρχαία ελληνική.
- Μια τεράστια επίδραση πάνω στην διαμόρφωση του γλωσσικού μας αισθητηρίου ασκούν αναμφίβολα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Συχνά όμως, δια των μέσων η γλώσσα υφίσταται μια πρωτοφανή κακομεταχείριση, είτε εξαιτίας της πνευματικής ανεπάρκειας του προσωπικού τους, είτε εξαιτίας της τάσης των μέσων να παρουσιάζουν με ένα εκλαϊκευμένο τρόπο τις ειδήσεις (ο οποίος σύμφωνα με τα μέσα ανταποκρίνεται στις επιταγές του κοινού).
- Τέλος δεν θα πρέπει να αγνοήσουμε και τις ευρύτερες κοινωνικές συνθήκες, που έχουν επιβάλλει την εντατικοποίηση της εργασίας. Οι άνθρωποι κινούμενοι μέσα σε ασφυκτικά πλαίσια εργασίας, έχοντας εξοντωτικούς ρυθμούς ζωής, έχουν όλο και μικρότερα περιθώρια διαλόγου και επικοινωνίας. Αυτή η αποξένωση που παρατηρείται στις διαπροσωπικές σχέσεις έχουν συμβάλλει στο περιορισμό του καθημερινού μας λεξιλογίου και την συρρίκνωση του γλωσσικού μας πλούτου.

Προτεινόμενες λύσεις

- Το εκπαιδευτικό σύστημα σε όλες του τις βαθμίδες οφείλουν να ενισχύσουν την γλωσσική κατάρτιση με την διδασκαλία κειμένων που θα αποκαλύπτουν την γλωσσική παράδοσή μας που έχει ιστορία 3000 χρόνων. Κάτι τέτοιο θα έδινε στους νέους την δυνατότητα να κατανοήσουν και να βιώσουν το γλωσσικό τους ιδίωμα καλύτερα, μέσα από την ανακάλυψη της προέλευσης του και της συνέχειάς του στο χρόνο και τον πολιτισμό. Φυσικά για να γίνει εφικτό αυτό απαραίτητη προϋπόθεση είναι η άρτια γλωσσική κατάρτιση όλων των εκπαιδευτικών, αλλά και το πραγματικό ενδιαφέρον τους για την γλώσσα την οποία καλούνται να εμφυσήσουν στην νέα γενιά.
- Το οικογενειακό πλαίσιο πρέπει να καλλιεργεί το ενδιαφέρον για την γλώσσα και να της δίδει την ίδια τουλάχιστον προτεραιότητα που δίδει στην πρόσκτηση άλλων μορφών γνώσης για τα νεότερα μέλη του. Η οικογένεια είναι ο πρωταρχικά υπεύθυνος θεσμός για την γνωριμία του νέου ανθρώπου με τον κόσμο του βιβλίου και την αγάπη της ανάγνωσης. Επίσης η συμμετοχή στα

διάφορα πολιτισμικά δρώμενα(θεατρικές παραστάσεις, πολιτιστικές εκδηλώσεις)αποτελούν θετικό ερέθισμα για την γλωσσική καλλιέργεια των νέων.

- Οι δημοσιογράφοι επειδή ακριβώς ασκούν μια τεράστια επίδραση στο γλωσσικό μας αισθητήριο, επιβάλλεται να χειρίζονται σωστά την γλώσσα. Θα έπρεπε στον κώδικα της δημοσιογραφικής δεοντολογίας συμπεριλαμβάνεται και η σωστή χρήση της ελληνικής ως αναπόσπαστο κομμάτι της επαγγελματικής τους δραστηριότητας.
- Οι πνευματικοί άνθρωποι(λογοτέχνες, διανοούμενοι, επιστήμονες)ακριβώς επειδή αυτοί διαθέτουν την καλύτερη γνώση της γλώσσας, οφείλουν με τον χειρισμό τους να λειτουργούν ως πρότυπα για όλους τους υπόλοιπους, ενώ ταυτόχρονα να επαγρυπνούν, επισημαίνοντας εγκαίρως τους όποιους διαγραφόμενους για την ύπαρξη και την διαιώνιση της γλώσσας μας κινδύνους.

Η ελληνική γλώσσα έχει την δική της δυναμική και συνοχή, γι αυτό και δεν πρέπει να μας φοβίζει η επαφή και η αλληλοεπίδρασή της με άλλα γλωσσικά ιδιώματα. Εξάλλου, τόσο η γεωγραφική θέση της Ελλάδας, όσο και η μακραίωνες περίοδοι ξενοκρατίας απέδειξαν ότι η ελληνική γλώσσα έχει την δυνατότητα να εισάγει και να αφομοιώνει τα ξένα στοιχεία.

Αυτό δεν σημαίνει ότι μπορούμε να εφησυχάζουμε. Αντίθετα, είναι απαραίτητη η συστράτευση όλων των φορέων που προαναφέρθηκαν, ώστε να αντιμετωπιστεί η γλωσσική αλλοτρίωση, να ενισχυθεί η επικοινωνία και να παγιωθεί η σωστή εκμάθηση και να σφυρηλατηθεί η αίσθηση της μοναδικότητας της ελληνικής γλώσσας.

Συνοπτικό σχεδιάγραμμα του θεματικού κύκλου:

Οι λειτουργίες της γλώσσας

- Εργαλείο επικοινωνίας
- Παράγοντας ανάπτυξης των ανθρωπίνων δυνατοτήτων.
- Ο ρόλος της στην εθνική συνείδηση.

Τα χαρακτηριστικά της γλώσσας

- Η γλώσσα φαινόμενο που επιδέχεται αλλαγές και προσθήκες και από άλλες γλώσσες.
- Η ελληνική γλώσσα έχει μακραίωνη και ενιαία παράδοση.
- Λεξιλογικός πλούτος.
- Ορίζει για πρώτη φορά επιστημονικές και πολιτικές έννοιες.
- Η επίδραση της και στις άλλες γλώσσες.

Το γλωσσικό πρόβλημα

Το νόημα του γλωσσικού προβλήματος:

- Άγνοια του λεξιλογίου
- Άγνοια της δομής της γλώσσας.
- Αδυναμία έκφρασης και οργάνωσης των σκέψεων.

Αίτια του προβλήματος:

- Το σχήμα καθαρεύουσα-δημοτική.
- Η μορφή της σύγχρονης παιδείας και ο τεχνοκρατικός της χαρακτήρας.
- Οι νέες τεχνολογίες.
- Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
- Οι κοινωνικές συνθήκες απομόνωσης του σύγχρονου ανθρώπου.

Λύσεις του προβλήματος

- Η αναβάθμιση της κλασσικής παιδείας
- Η ενίσχυση του ρόλου της οικογένειας
- Επαγγελματική αναβάθμιση των δημοσιογράφων.
- Ο ρόλος των διανοουμένων ως προτύπων και ως συμβούλων.

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

ΟΙ ΝΕΟΙ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΧΑΣΕΙ ΕΝΤΕΛΩΣ ΤΗΝ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Διδάσκεται το απαιτητικό λεξιλόγιο όπως πρέπει στο σχολείο;

Διασκευασμένο κείμενο της Σ. Λαμπρινής που δημοσιοποιήθηκε στην εφημερίδα τα Νέα, 31 Ιουλίου 1998

Μπορεί να μη χρησιμοποιούν σωστά την ελληνική γλώσσα, μπορεί το λεξιλόγιό τους να είναι γεμάτο από εκφράσεις **αργκό** και λέξεις ξενόφερτες, όμως οι νέοι ηλικίας 15 έως 24 ετών δεν έχουν χάσει εντελώς την επαφή με τα ελληνικά. Αρκεί, βέβαια, να μη βρεθούν μπροστά σε «δύσκολες» λέξεις, όπως το **«αναφανδόν»**, και «απαιτητικές» εκφράσεις, όπως το «εξ απαλών ονύχων».

Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποίησε η εταιρεία V-PRC για «ΤΑ ΝΕΑ», η νέα γενιά γνωρίζει πως είναι σωστό να πούμε «ανέκαθεν» κι όχι «από ανέκαθεν», δυσκολεύεται όμως να δώσει σωστή **ερμηνεία** στη λέξη «αναφανδόν» ή στην έκφραση «εξ απαλών ονύχων». Σχολιάζοντας τα συμπεράσματα της έρευνας, ο καθηγητής Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κ. Γιώργος Μπαμπινιώτης επισημαίνει το «ιδιαίτερο γλωσσολογικό και παιδαγωγικό ενδιαφέρον που παρουσιάζουν» και σημειώνει πως «οι γλωσσικές χρήσεις που τονίζουν στη διδασκαλία τους οι εκπαιδευτικοί έχουν περάσει **ευρύτερα** στον κόσμο, γεγονός που δείχνει πόσο σημαντικός είναι ο παράγοντας της διδασκαλίας της γλώσσας στο σχολείο». [...].

Η λάθος γνώση και χρήση της έκφρασης δεν γνωρίζει σημαντικές διαφορές ούτε κατά εκπαιδευτικό επίπεδο ούτε κατά ηλικία. Το 22,5% των νέων ανώτερου μορφωτικού επιπέδου απάντησε πως η έκφραση «εξ απαλών ονύχων» σημαίνει «προσεκτικά», ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των νέων που βρίσκονται στη μέση εκπαίδευση ήταν 22%. Την ίδια απάντηση δίνει το 21,7% των νέων ηλικίας από 15 έως 19 ετών και το 22,3% των νέων ηλικίας από 20 έως 24 ετών.

Σύμφωνα με τον κ. Μπαμπινιώτη, «η αρχαιοπρεπής φράση "εξ απαλών ονύχων" χρησιμοποιείται σε πιο απαιτητικές μορφές επικοινωνίας και είναι γνωστό ότι συχνά χρησιμοποιείται λανθασμένα».

Στην ερώτηση της έρευνας σχετικά με τη σημασία της λέξης «αναφανδόν», λιγότεροι από τους μισούς (40,3%) απαντούν σωστά, σημειώνοντας το «ανεπιφύλακτα». «Δεν γνωρίζω» απαντά το 25,8%, ενώ οι υπόλοιποι δίνουν άλλες σημασίες, όπως «όλοι μαζί» (17,5%), «γύρω γύρω» (7,9%) ή «πάντα» (7,7%). Ωστόσο, για τον κ. Μπαμπινιώτη το ποσοστό όσων γνωρίζουν τη σωστή σημασία της λέξης δεν είναι μικρό. «Είναι μια λέξη "δύσκολη", δηλαδή σπανιότερη και πιο απαιτητικής χρήσης», σημειώνει ο ίδιος. «Για τέτοιες λέξεις το ποσοστό 40,3% είναι από την πείρα μου αναμενόμενο».

Τα αποτελέσματα της έρευνας γύρω από τις γνώσεις των νέων για την

ελληνική γλώσσα, που πραγματοποίησε η εταιρεία V-PRC για «ΤΑ ΝΕΑ», δεν ξάφνιασαν τους ειδικούς επιστήμονες. Όπως σημειώνει ο καθηγητής Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, κ. Γιώργος Μπαμπινιώτης, «τα παραδείγματα αυτής της έρευνας συμβαδίζουν με γενικότερες εκτιμήσεις πολλών ειδικών ότι στη χρήση του "απαιτητικού" λεξιλογίου (των δύσκολων, δηλαδή, και σπανιότερων λέξεων) μια σειρά από παράγοντες καθιστούν τη σωστή χρήση σχετικά περιορισμένη».

Μεταξύ των παραγόντων αυτών, ο κ. Μπαμπινιώτης αναφέρει τη διδασκαλία της γλώσσας στο σχολείο, τα ακούσματα και τα διαβάσματα των νέων, καθώς επίσης την ανεπάρκεια ικανής ενημέρωσης για τα θέματα της γλώσσας μας. «Διδάσκεται το απαιτητικό λεξιλόγιο όσο και όπως πρέπει στο σχολείο;», αναρωτιέται ο καθηγητής Γλωσσολογίας. «Έχουν οι μαθητές στο σχολείο την απαιτούμενη επαφή με τη λόγια και την αρχαία παράδοση της γλώσσας μας, απ' όπου προέρχονται οι λέξεις που περιλαμβάνονται στις ερωτήσεις της έρευνας»;

Τα ερωτήματα (και τα ερωτηματικά) είναι πολλά. Και όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο κ. Μπαμπινιώτης, «όσο οι απαντήσεις είναι αρνητικές, τα αποτελέσματα αντίστοιχων γλωσσικών και λεξιλογικών ερευνών θα είναι αυτά που βλέπουμε στην παρούσα έρευνα. Χρειάζεται πολλή δουλειά για να αρθούν οι αρνητικοί παράγοντες και να μπορέσουμε να χρησιμοποιούμε καλύτερα τη γλώσσα μας».

Κείμενο 2

Οδυσσέας Ελύτης «Τό Άξιον Ἑστί» Ψαλμός Β΄

ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ μοῦ ἔδωσαν ἑλληνική·
τό σπίτι φτωχικό στίς ἀμμουδιές τοῦ Ὀμήρου.
Μονάχη ἔγνοια ἡ γλώσσα μου στίς ἀμμουδιές τοῦ Ὀμήρου.
Ἐκεῖ σπάροι καί πέρκες
ἀνεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μέσ στά γαλάζια
ὅσα εἶδα στά σπλάχνα μου ν' ἀνάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
μέ τά πρῶτα λόγια τῶν Σειρήνων
ὄστρακα ρόδινα μέ τά πρῶτα μαῦρα ρίγη.
Μονάχη ἔγνοια ἡ γλώσσα μου μέ τά πρῶτα μαῦρα ρίγη.
Ἐκεῖ ρόδια, κυδώνια
θεοί μελαχρinoί, θεῖοι κι ἐξάδελφοι
τό λάδι ἀδειάζοντας μέσ στά πελώρια κιούπια·
καί πνοές ἀπό τη ρεματιά εὐωδιάζοντας
λυγαριά καί σχίνο
σπάρτο και πιπερόριζα

νέο φροντιστήριο

μέ τά πρώτα πιπίσματα τῶν σπίνων,
ψαλμωδίες γλυκές μέ τά πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι.
Μονάχη ἔγνοια ἢ γλώσσα μου, μέ τά πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι!
Ἐκεῖ δάφνες και βάγια
θυμιατό καί λιβάνισμα
τίς πάλες εὐλογώντας καί τά καριοφύλια.
Στό χῶμα τό στρωμένο μέ τ' αμπελομάντιλα
κνίσεις, τσουγκρίσματα
καί Χριστός Ανέστη
μέ τά πρώτα σμπάρα τῶν Ἑλλήνων.
Ἀγάπες μυστικές μέ τά πρώτα λόγια τοῦ Ὑμνου.
Μονάχη ἔγνοια ἢ γλώσσα μου, μέ τά πρώτα λόγια τοῦ Ὑμνου!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Να αποδώσετε περιληπτικά σε 50-60 λέξεις τις αιτιάσεις του Μπαμπινιώτη για την σχέση των νέων με την γλώσσα (Κείμενο 1).

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

Ποιος είναι ο τρόπος ανάπτυξης της 1^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1; Να αιτιολογήσετε την επιλογή του συγγραφέα.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο

α) Ποια η νοηματική σχέση μεταξύ της 5^{ης} και της 6^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1; (μον.7)

β) Να παρουσιάσετε συνώνυμα για τις εξής λέξεις του Κειμένου 1: *αργκό, αναφανδόν, ερμηνεία, ευρύτερα*. (μον.8)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Στο Κείμενο 1 παρουσιάζονται ορισμένες ερμηνείες αναφορικά με την σχέση των νέων με την γλώσσα. Σε ένα άρθρο που θα παρουσιάσεις στην εφημερίδα του σχολείου σου, να εκθέσεις τις απόψεις σου για τη βελτίωση αυτής της σχέσης (250-300 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 κυριαρχούν ως εκφραστικό μέσα οι εικόνες. Να τις καταγράψετε και

να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Ο δεύτερος Ψαλμός του Ἄξιον Εστί αποτελεί έναν εξάισιο ύμνο για την ελληνική γλώσσα και την ελληνική ταυτότητα. Να δικαιολογήσετε την άποψη αυτή με αναφορά σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες (150-200 λέξεις).

Μονάδες 15

2^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΘΕΜΑΤΑ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΘΕΜΑΤΩΝ)

Κείμενο 1

Γλωσσοκτονία: Γλώσσες που εξαφανίζονται

Το παρακάτω, συντομευμένο για τις ανάγκες της αξιολόγησης κείμενο, δημοσιεύτηκε σε ψηφιακή μορφή από τη Σάση Χότζογλου στο περιοδικό Zenίθ.

Από την αρχαιότητα υπήρξαν και συνεχίζουν να υπάρχουν έως σήμερα, σε όλα τα έθνη της γης, διαφορετικές γλώσσες, κουλτούρες και πολιτισμοί. Και αντίθετα απ' **ό,τι** διδαχθήκαμε, η πολυγλωσσία των ανθρώπων δεν είναι καθόλου μια κατάρρα, ούτε καν ένας φραγμός στη μεταξύ μας επικοινωνία.

[...] Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και ενώ το διεθνές εμπόριο, οι τηλεπικοινωνίες, η τηλεόραση και το Διαδίκτυο έχουν μετατρέψει την Γη σ' ένα μικρό πλανητικό χωριό, οι περισσότερες από τις μισές ομιλούμενες γλώσσες του κόσμου κινδυνεύουν να εξαφανιστούν από πρόσωπου γης. Οι αρνητικές προοπτικές που υπάρχουν για τις μισές τουλάχιστον από τις σημερινές «**ζωντανές**» γλώσσες του πλανήτη είναι δεδομένες. Τα τελευταία, όμως, χρόνια πολλοί φορείς, πανεπιστήμια, **διεθνή** ερευνητικά κέντρα, μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι ίδιες οι τοπικές κοινωνίες έχουν αρχίσει δράσεις προς την κατεύθυνση της διατήρησης κάποιων απ' τις απειλούμενες γλώσσες. Εκατοντάδες ερευνητικά προγράμματα καταγραφής γλωσσών – πολλές από τις οποίες **υφίστανται** μόνο σε προφορική μορφή, και άρα θα έσβηναν με τον θάνατο των τελευταίων ομιλητών τους – βρίσκονται σε εξέλιξη, με τη συμμετοχή γλωσσολόγων ανθρωπολόγων και άλλων επιστημόνων.

[...] Μια βασική αιτία που συντελεί ουσιαστικά στη μείωση της γλωσσικής ποικιλομορφίας είναι η μαζική μετανάστευση προς τις μεγάλες πόλεις-βιομηχανικά κέντρα, είτε για λόγους **εύρεσης** καλύτερης θέσης εργασίας είτε λόγω φυσικών καταστροφών ή πολεμικών συρράξεων. Όπως επισημαίνουν οι κοινωνιολόγοι, προκειμένου οι νεοπρόσφυγες των πόλεων να ενσωματωθούν και να διεκδικήσουν καλύτερους όρους επιβίωσης στο νέο περιβάλλον, αναγκάζονται να μάθουν την κυρίαρχη γλώσσα, όπως και τα ήθη, έθιμα και τις συνήθειες, με αποτέλεσμα να αποξενώνονται έτσι οι ίδιοι αλλά και τα παιδιά τους από τη μητρική τους γλώσσα και κουλτούρα. Για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, η Διακήρυξη του Ο.Η.Ε. υπογραμμίζει ότι «πρέπει να προσαρμόζονται, αλλά όχι υποχρεωτικά να αφομοιώνονται από τους πολιτισμούς των χωρών που τους φιλοξενούν». [...]

Μια άλλη επιβαρυντική παράμετρος ως προς τη μείωση των γλωσσών έχει να κάνει με την περιβαλλοντική υποβάθμιση των παρθένων τοπικών κοινωνιών και σύμφωνα με τον υπεύθυνο του προγράμματος βιοποικιλότητας των Ηνωμένων Εθνών, Bai-Mass Taal: «οι εκχερσώσεις, η καταστροφή των δασών και των υπολοίπων φυσικών οικοσυστημάτων εξωθούν τους πληθυσμούς αυτούς στις μεγάλες πόλεις, με καταστροφικές επιπτώσεις στη διατήρηση των γλωσσών τους». [...]

Κείμενο 2

Αλληγορία

Ποίημα του Τίτου Πατρίκιου (1928-), λογοτέχνη της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, γραμμένο τον Ιούνιο του 1973 και δημοσιευμένο δύο χρόνια μετά. Πρόκειται για το τελευταίο ποίημα της συλλογής «Προαιρετική στάση», η οποία περιλαμβάνει ποιήματα που γράφτηκαν κατά την περίοδο της Δικτατορίας (1967-1973).

Σαν έπεσε η βαλανιδιά
 άλλοι κόψανε ένα κλαδί, το μπήξανε στο χώμα
 καλώντας για προσκύνημα στο ίδιο δέντρο,
 άλλοι θρηνούσαν σ' ελεγεία²
 το χαμένο δάσος τη χαμένη τους ζωή,
 άλλοι φτιάχνανε συλλογές από ξεραμένα φύλλα
 τις δείχνανε στα πανηγύρια βγάζανε το ψωμί τους,
 άλλοι διαβεβαίωναν τη βλαπτικότητα των φυλλοβόλων
 διαφωνώντας όμως στο είδος ή και στην ανάγκη αναδάσωσης,
 άλλοι, μαζί κι εγώ, υποστήριζαν πως όσο υπάρχουν
 γη και σπόροι υπάρχει δυνατότητα βαλανιδιάς.

Το πρόβλημα του νερού παραμένει ανοιχτό.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αναφέρεις συνοπτικά με δικά σου λόγια τα αίτια της συρρίκνωσης των γλωσσών, σύμφωνα με τη συγγραφέα του Κειμένου 1 (περίπου 50 λέξεις).

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Αφού επιλέξεις τον σωστό συνδυασμό μεθόδων (α, β ή γ) με τις οποίες αναπτύσσεται η δεύτερη παράγραφος του Κειμένου 1 («Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης ... με τη συμμετοχή γλωσσολόγων ανθρωπολόγων και άλλων επιστημόνων») (μονάδες 4), να αποδώσεις επιγραμματικά τα δύο μέρη της αντίθεσης αξιοποιώντας κατάλληλες διαρθρωτικές λέξεις. (μονάδες 6)

- α. Σύγκριση-αντίθεση και αιτιολόγηση
- β. Σύγκριση-αντίθεση και αίτιο-αποτέλεσμα

² μικρό ποίημα που εκφράζει συναισθήματα (λύπης, μελαγχολίας, χαράς κτλ.).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να γράψεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις ή φράσεις του Κειμένου 1 (π.χ. 1α, 2β κ.ο.κ.).

1. Στη φράση «Και αντίθετα απ' ό,τι διδαχθήκαμε» (1^η παράγραφος) η λέξη **ό,τι αποτελεί:**
 - α. ειδικό σύνδεσμο
 - β. αναφορική αντωνυμία
 - γ. επίρρημα
 - δ. αόριστη αντωνυμία
2. Στην περίοδο: «Οι αρνητικές προοπτικές ... δεδομένες» (2^η παράγραφος) **τα εισαγωγικά στη λέξη «ζωντανές» δηλώνουν:**
 - α. αποστροφή
 - β. χιούμορ
 - γ. μεταφορά
 - δ. αναλογία
3. Η γενική ενικού της φράσης «διεθνή ερευνητικά κέντρα» (2^η παράγραφος) **είναι:**
 - α. διεθνής ερευνητικού κέντρου
 - β. διεθνή ερευνητικού κέντρου
 - γ. διεθνούς ερευνητικού κέντρου
 - δ. διεθνές ερευνητικού κέντρου
4. «Εκατοντάδες ερευνητικά προγράμματα καταγραφής γλωσσών – πολλές από τις οποίες υφίστανται μόνο σε προφορική μορφή...» (2^η παράγραφος). Η λέξη «υφίστανται» στο κείμενο σημαίνει:
 - α. υπομένουν
 - β. απαντούν
 - γ. αντέχουν
 - δ. απομένουν
5. Στη φράση «για λόγους εύρεσης καλύτερης θέσης εργασίας» (3^η παράγραφος) ως συνώνυμη της λέξης «εύρεσης» είναι η λέξη:
 - α. εντοπισμού
 - β. απόκτησης
 - γ. ανακάλυψης
 - δ. υπολογισμού

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Γράφετε ένα άρθρο (300-350) λέξεων για ένα δημοσιογραφικό portal στο οποίο τεκμηριώνετε την άποψη ότι η γλώσσα είναι αξία καθ' εαυτήν και προτείνετε τρόπους ενδυνάμωσης της γλωσσικής διδασκαλίας, ώστε η γλώσσα να αποτελεί οδό άμεσης πρόσβασης και γνωριμίας με τον ελληνικό πολιτισμό.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο κείμενο 2 κυριαρχούν ως εκφραστικό μέσα οι εικόνες. Να εντοπίσετε δύο από αυτές και να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Το ποίημα τιτλοφορείται «Αλληγορία». Αλληγορία είναι μια μεταφορική έκφραση, συχνά και ολόκληρο ποιητικό ή πεζό κείμενο, που κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φαίνεται ότι δηλώνει. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η αλληγορική στάση του ποιητή στην «πτώση της βαλανιδιάς»; Να τη σχολιάσεις σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων λαμβάνοντας υπόψη τον συμβολικό ρόλο της γης, των σπόρων και του νερού.

Μονάδες 15

Ορισμός

Γλωσσομάθεια είναι η γνώση μίας ή περισσότερων ξένων γλωσσών (πέραν της μητρικής). Λέγοντας ότι κάποιος ξέρει καλά μία ξένη γλώσσα εννοούμε ότι μπορεί να τη μιλάει όπως περίπου μιλά και τη μητρική του, γνωρίζοντας όλα τα γραμματικά και συντακτικά της φαινόμενα, την ορθογραφία της και χρησιμοποιώντας τη σωστή προφορά της.

Σε παλαιότερες εποχές η γνώση μίας ή περισσότερων ξένων γλωσσών ήταν προνόμιο λίγων ανθρώπων, κυρίως των πλουσίων. Τόσο η οικονομική κατάσταση και οι δυσκολίες όσο και έλλειψη κινήτρων ήταν αποθαρρυντικοί παράγοντες για την εκμάθηση μίας ξένης γλώσσας. Στη σημερινή εποχή, οι συνθήκες ζωής έχουν αλλάξει και η γλωσσομάθεια θεωρείται απαραίτητη ανεξαρτήτως οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης.

Λόγοι για τους οποίους η γλωσσομάθεια θεωρείται απαραίτητη στην εποχή μας

- Η επικοινωνία και οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων από διαφορετικά κράτη έχουν γίνει πιο στενές (με τα ταξίδια, τα μέσα πληροφόρησης κ.ά.).
- Είναι σημαντικό εφόδιο για την πρόσληψη και την επαγγελματική αποκατάσταση σε μία επιχείρηση ή υπηρεσία.
- Οι επαγγελματικές δραστηριότητες και οι συναλλαγές μεταξύ των ανθρώπων (εισαγωγές - εξαγωγές, συμφωνίες κ.ά.) έχουν επεκταθεί σε διεθνές επίπεδο.
- Είναι χρήσιμη για κάποια συγκεκριμένα επαγγέλματα που εκπροσωπούν τη χώρα τους στο εξωτερικό, παίρνοντας μέρος σε διαπραγματεύσεις με άλλα κράτη (π.χ. διπλωμάτης, πολιτικός). Επίσης, άριστη γνώση ξένων γλωσσών απαιτεί και το επάγγελμα του μεταφραστή, του διερμηνέα και του καθηγητή ξένων γλωσσών.
- Είναι απαραίτητη για όποιον θέλει να σπουδάσει σε ξένο πανεπιστήμιο ή ακόμη και να μελετήσει την ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αρθογραφία ως φοιτητής σε πανεπιστήμιο της χώρας του. Ακόμη, του δίνεται η δυνατότητα να παρακολουθεί διεθνή επιστημονικά συνέδρια, αλλά και να συμμετάσχει ως ομιλητής σε αυτά.
- Μας δίνει τη δυνατότητα να γνωρίσουμε καλύτερα τον πολιτισμό ενός λαού, να μελετήσουμε τη λογοτεχνία του, να γνωρίσουμε την ιστορία και τις παραδόσεις του, τα επιτεύγματά του στις διάφορες επιστήμες και – κατ' επέκταση - να αντιληφθούμε τον τρόπο ζωής, σκέψης, έκφρασης και τη νοοτροπία του.
- Η ενασχόληση με την εκμάθηση μίας ξένης γλώσσας αποτελεί πνευματική άσκηση, οξύνει την παρατηρητικότητα και ενισχύει την κρίση, τις γνώσεις και την πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου.
- Μαθαίνοντας μία ξένη γλώσσα ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται καλύτερα τις ιδιοτυπίες και τη μοναδικότητα της μητρικής του.

Προτάσεις για βελτίωση της γλωσσομάθειας στο σχολείο

- Να αυξηθούν οι ώρες διδασκαλίας των ξένων γλωσσών
- Να χρησιμοποιούνται κατάλληλα ξενόγλωσσα βιβλία και σύγχρονες αποτελεσματικές μέθοδοι διδασκαλίας
- Η διδασκαλία να γίνεται σε ολιγομελή και ομοιογενή τμήματα
- Να χρησιμοποιούνται σύγχρονα τεχνολογικά εκπαιδευτικά μέσα
- Οι διδάσκοντες να είναι επιστημονικά και διδακτικά επαρκείς
- Περιοδική αξιολόγηση των μαθητών όχι μόνο σε σχολικό αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο για την πιστοποίηση του βαθμού γλωσσομάθειας

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι η γλωσσομάθεια είναι απαραίτητη στην εποχή μας και ειδικότερα στην Ελλάδα που, λόγω τουρισμού, κάθε χρόνο δεχόμαστε πολλούς ξένους επισκέπτες, αλλά και οι ίδιοι ταξιδεύουμε για διακοπές, εργασία, σπουδές κ.ά. Προσφέρει πολλαπλά οφέλη στον άνθρωπο, ωστόσο δεν πρέπει ο ζήλος για την εκμάθηση μίας ή περισσότερων ξένων γλωσσών να οδηγεί στην υπερβολή και να έχει αρνητικές συνέπειες στη μητρική γλώσσα και στον πολιτισμό της. Η γλωσσομάθεια δεν σημαίνει πάντοτε μόρφωση, αφού η παιδεία ενός ανθρώπου δεν εξαρτάται από το πόσες ξένες γλώσσες ξέρει να μιλάει.

Συνοπτικό σχεδιάγραμμα του θεματικού κύκλου

Λόγοι που η γλωσσομάθεια θεωρείται απαραίτητη στη σύγχρονη εποχή

- Για την επικοινωνία μεταξύ αλλόγλωσσων
- Χρήσιμο εφόδιο για την επαγγελματική μας αποκατάσταση
- Για τις επαγγελματικές δραστηριότητες και συναλλαγές
- Απαραίτητο προσόν σε συγκεκριμένα επαγγέλματα
- Για σπουδές σε ξένο πανεπιστήμιο ή ακόμη και για τη μελέτη της ξενόγλωσσας βιβλιογραφίας
- Για τη συμμετοχή σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια
- Για να γνωρίσουμε καλύτερα τον πολιτισμό ενός λαού
- Αποτελεί πνευματική άσκηση
- Το άτομο αντιλαμβάνεται καλύτερα τις ιδιοτυπίες και τη μοναδικότητα της μητρικής του

Τρόποι ενίσχυσής της από το σχολείο

- Αύξηση ωρών διδασκαλίας
- Κατάλληλα ξενόγλωσσα βιβλία και μέθοδοι διδασκαλίας
- Ολιγομελή και ομοιογενή τμήματα
- Χρήση σύγχρονων τεχνολογικών εκπαιδευτικών μέσων
- Επιστημονικά και διδακτικά επαρκείς διδάσκοντες
- Περιοδική αξιολόγηση των μαθητών

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας

Το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας στοχεύει στο να ελέγξει τον βαθμό, στον οποίο οι υποψήφιοι, Έλληνες χρήστες της ξένης γλώσσας, είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει και τις επικοινωνιακές ικανότητες που διαθέτουν ως χρήστες δύο γλωσσών (της ελληνικής και της ξένης). Για να το επιτύχει στηρίζεται σε ένα σύστημα εξετάσεων που αποσκοπεί στην πιστοποίηση διαφορετικών επιπέδων γνώσης μιας γλώσσας. Έτσι, ελέγχεται ο βαθμός ικανότητας που έχει αναπτύξει κάποιος να κατανοεί και να παράγει προφορικό και γραπτό λόγο της γλώσσας αυτής.

Επίσης, ο θεσμός αυτός αντιμετωπίζει ισότιμα τις σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες και συμβάλλει στην ενίσχυση της εκμάθησης ξένων γλωσσών, η γνώση των οποίων θεωρείται σημαντικό μορφωτικό και επαγγελματικό προσόν εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με τον τρόπο αυτόν προωθείται τόσο η κοινωνική όσο και η ατομική πολυγλωσσία στην Ελλάδα. Επιπλέον, με τον θεσμό αυτόν προάγεται το ευρωπαϊκό ιδεώδες της πολυγλωσσίας.

Επιπρόσθετα, το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας συνδέεται με το σχολείο και στοχεύει στη σύνδεσή του και με τις άλλες βαθμίδες και τύπους εκπαίδευσης. Με το σχολείο συνδέεται έμμεσα και άμεσα. Έμμεσα, εφόσον επιδρά στις πρακτικές διδασκαλίας και εκμάθησης της γλώσσας, διαμορφώνει στάσεις και αναπτύσσει στρατηγικές μάθησης και παραγωγής λόγου. Άμεσα, επειδή λαμβάνονται υπόψη τα σχολικά προγράμματα σπουδών για τον σχεδιασμό των εξετάσεων, ενώ ξεκινά και η προσπάθεια για να παραχθούν προγράμματα και υλικά για υποστηρικτική διδασκαλία. Ακόμη, προβλέπεται να συνδεθεί και με άλλους εκπαιδευτικούς φορείς.

Τέλος, το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας λαμβάνει υπόψη τις κοινωνικές συνθήκες της χρήσης της ξένης γλώσσας και επιχειρεί να καλύψει τις επικοινωνιακές, κοινωνικές, εργασιακές και εκπαιδευτικές ανάγκες των σύγχρονων πολιτών.

*Από την ιστοσελίδα του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας. 24.04.2014
(διασκευή).*

Κείμενο 2

Οδυσσέας Ελύτης

Αλλά με τις ξόβεργες μπορεί να πιάνεις πουλιά, δεν πιάνεις ποτέ το κελαηδητό τους.

Χρειάζεται η άλλη βέργα, της μαγείας,

και ποιος μπορεί να την κατασκευάσει αν δεν του 'χει από μιας αρχής δοθεί;

[πηγή: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού <<http://www.snhell.gr>>]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Πώς συνδέεται, σύμφωνα με το Κείμενο 1, η εξέταση της γνώσης μιας ξένης γλώσσας με το εκπαιδευτικό σύστημα; (60-80 λέξεις)

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη Σωστό, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη Λάθος, αν η πρόταση είναι λανθασμένη. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές στο μη Κείμενο 1.

- α. Το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας ελέγχει τον βαθμό ικανότητας του χρήστη τόσο στον γραπτό όσο και στον προφορικό λόγο.
- β. Οι σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες αντιμετωπίζονται σχεδόν ισότιμα.
- γ. Με τον θεσμό αυτό προωθείται η πολυγλωσσία στη χώρα μας.
- δ. Το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας δεν συνδέεται με το εκπαιδευτικό σύστημα.
- ε. Το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας αναγνωρίζει τις κοινωνικές συνθήκες της χρήσης της ξένης γλώσσας, αλλά και τις ανάγκες των χρηστών της.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο

- α. «[Το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας] αντιμετωπίζει ισότιμα τις σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες» (Κείμενο 1). Ποια σύνταξη επιλέγεται από τον συγγραφέα και τι επιτυγχάνει με τη χρήση της; (μον. 7)
- β. Να τη μετατρέψετε στο άλλο είδος. Ποια αλλαγή παρατηρείτε στο ύφος; (μον.8)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Σε ένα άρθρο που θα δημοσιευτεί στην εφημερίδα του σχολείου σας να αναφερθείτε

νέο φροντιστήριο

στους λόγους για τους οποίους η γλωσσομάθεια θεωρείται απαραίτητη στην εποχή μας (250-300 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 επικρατεί μία αντίθεση. Να την εντοπίσετε και να τη σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Ποιο είναι το βασικό θέμα/ερώτημα που θίγει ο Οδ. Ελύτης; Μέσα από ποιες εκφραστικές επιλογές αναδεικνύεται; Να απαντήσετε σε ένα κείμενο 150 λέξεων περίπου.

Μονάδες 15

Για πολλά χρόνια ο προφορικός λόγος υποτιμήθηκε και ο γραπτός λόγος θεωρήθηκε ο μόνος «άξιος» για να διδαχθεί. Τα τελευταία όμως χρόνια ο προφορικός λόγος θεωρείται ισότιμος με το γραπτό και προβάλλεται η σημαντικότητά του, καθώς προηγείται ιστορικά και βιολογικά του γραπτού (πρώτα εμφανίστηκε ο προφορικός και μετά ο γραπτός λόγος και κάθε άνθρωπος πρώτα μιλάει και μετά γράφει). Επιπλέον, υπάρχουν άνθρωποι που δεν ξέρουν να γράφουν, ωστόσο ξέρουν να μιλάνε.

Οι δύο μορφές λόγου εμφανίζουν ιδιαιτερότητες που αφορούν τη σύνταξη, τη διατύπωση, το λεξιλόγιο, τη συνοχή κ.ά. Η επιλογή της μίας ή της άλλης μορφής εξαρτάται από την επικοινωνιακή περίσταση³.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

- Είναι αυθόρμητος και φυσικός. Χαρακτηρίζεται από αμεσότητα
- Επιτυγχάνεται πληρέστερα η επικοινωνία των ανθρώπων με τα εξωγλωσσικά στοιχεία και τα παραγλωσσικά γνωρίσματα
- Εξυπηρετεί καθημερινές ανάγκες της ζωής αφού χρησιμοποιείται σε ποικίλες εκφάνσεις
- Χρησιμοποιείται από όλους(και αναλφάβητους)
- Η παρατακτική σύνδεση προτάσεων που διακρίνει τον προφορικό λόγο με την ενεργητική κατά βάση σύνταξη δίνουν μια απλότητα
- Βοηθά στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων συνέβαλε στη διάσωση του πολιτισμού μας (λαϊκές παραδόσεις, δημοτικά τραγούδια)

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

- Ελλιπτικές προτάσεις και ανολοκλήρωτες φράσεις
- Προχειρότητα
- Ασάφειες και ασυνταξίες
- Όχι ιδιαίτερα επεξεργασμένο λεξιλόγιο
- Ελλιπής συνοχή και συνεκτικότητα
- Γεμίσματα και παύσεις

³ Βλ. Έκφραση Έκθεση Τεύχος Α', Βιβλίο του Καθηγητή, ΟΕΔΒ Αθήνα, σελ. 122-124

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

- Είναι προσχεδιασμένος και για αυτό η έκφραση και η διατύπωση είναι πιο επιμελημένες
- Έχει σαφήνεια, ακρίβεια
- Πυκνότητα
- Αυστηρή και λογική οργάνωση/χρήση της γλώσσας
- Επεξεργασμένο λεξιλόγιο
- Υποτακτική σύνδεση και εναλλαγή ενεργητικής και παθητικής σύνταξης
- Μέσω του γραπτού λόγου διασώζεται και ο προφορικός
- Η εφεύρεση της γραφής αποτελεί σταθμό στην εξέλιξη του ανθρώπου καθώς χώρισε την προϊστορία από την ιστορία
- Ανύψωση πνευματικού επιπέδου
- Ανάπτυξη τεχνών και επιστημών
- Καταγραφή νόμων

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

- Τυπικός, απρόσωπος
- Χωρίς ζωντάνια και αμεσότητα
- Μπορεί να ερμηνευτεί με πολλούς τρόπους αφού δεν είναι πάντα παρών ο πομπός
- Δεν μπορεί να αποδώσει την έκταση και την ποικιλία που δείχνει η ανθρώπινη φωνή
- Δεν ακολουθεί τις γλωσσικές εξελίξεις
- Εμμένει σε παλαιότερες μορφές

1ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Προφορικός και γραπτός λόγος

Μιλώντας για προφορικό και γραπτό λόγο, έχουμε στην πραγματικότητα να κάνουμε με μία περαιτέρω υποκατηγοριοποίηση της ομιλίας σε προφορική και γραπτή. Η γλώσσα υπάρχει πρώτα και πάνω απ' όλα ως προφορική επικοινωνία. Η γραπτή ομιλία/επικοινωνία ιστορικά και ιεραρχικά ακολουθεί. Η προφορική ομιλία είναι η άμεση πλευρά της γλώσσας, ενώ η γραπτή ομιλία η έμμεση πλευρά της με τη μεσολάβηση του σημειακού συστήματος της γραφής. Ακόμη, η προφορική επικοινωνία είναι η φυσική πλευρά της γλώσσας, που επιτελείται μέσω των φωνητηρίων οργάνων του ανθρώπου, ενώ η γραπτή είναι τεχνητή διαδικασία, που προϋποθέτει τη γνώση της γραφής. Όλοι οι άνθρωποι μιλούν, ενώ όλοι δε γνωρίζουν να γράφουν. Κι ακόμα πρώτα μιλούν κι ύστερα μαθαίνουν, αν μάθουν, να γράφουν.

Με τη εφεύρεση της γραφής, την επινόηση δηλαδή ενός σημειακού συστήματος που – με μεγαλύτερη ή μικρότερη επάρκεια ανάλογα με το είδος της γραφής και τη γλώσσα – παριστάνει τον προφορικό λόγο, ο άνθρωπος μπόρεσε να εξασφαλίσει ορισμένα πλεονεκτήματα στο επίπεδο της ομιλίας, της εφαρμογής του λόγου. Μπόρεσε πρώτα απ' όλα να νικήσει το χρόνο και το χώρο, γιατί ο γραπτός λόγος – όταν συντρέχουν και οι κατάλληλες συνθήκες (ύλη γραφής, κλιματολογικές συνθήκες κτλ.) – διασώζει το λόγο επ' άπειρον, ενώ συγχρόνως τον κάνει προσιτό και στα πιο απομακρυσμένα μέρη της Γης. Με τη γραφή ο λόγος γίνεται «αθάνατος». Παράλληλα, ο γραπτός λόγος συντηρεί την ιστορική μνήμη και ως φορέας της ανθρώπινης εμπειρίας και γνώσεως γίνεται απαραίτητη προϋπόθεση για τη διάσωση και μετάδοση κάθε μορφής πολιτισμού. Αντιθέτως, ο χαρακτήρας και η προσφορά – καμιά φορά και η ίδια η ύπαρξη – ορισμένων πολιτισμών μας είναι σχεδόν άγνωστοι, γιατί δεν παραδόθηκαν μέσω του γραπτού λόγου.

Τέλος, σύγχρονες ιδίως μορφές επικοινωνίας που χρειάζονται μεγαλύτερη άνεση χρόνου στη διατύπωση ή, γενικότερα, μεγαλύτερη και επανειλημμένη προσπάθεια για την επίτευξη της ανάλογης μορφής (ακριβολογία, σαφήνεια, πυκνότητα, λιτότητα, παραστατικότητα κτλ.), δηλαδή πιο σύνθετες και πιο απαιτητικές μορφές επικοινωνίας, όπως είναι η λογοτεχνία, η επιστήμη, η διοίκηση κτλ., εξυπηρετούνται αναγκαστικά ή καλύτερα από το γραπτό λόγο. Δεν είναι λόγου χάρι τυχαίο ότι η λογοτεχνία – πέρα από τις διαφορετικές κοινωνικές, πολιτιστικές κ.ά. συνθήκες – εμφανίζεται, από αρκετά παλιά, κυρίως με τη μορφή του γραπτού λόγου.

Σ' αυτά τα πλεονεκτήματα του γραπτού λόγου θα πρέπει να αντιπαρατεθεί μια χαρακτηριστική ιδιοτυπία του, που έχει από παλιά επισημανθεί άλλοτε ως μειονέκτημα και άλλοτε ως πλεονέκτημα αυτής της μορφής του λόγου. Κάθε γραπτό,

το κείμενο γενικά, συχνά από τη φύση του επιδέχεται περισσότερες από μία ερμηνείες. Το κείμενο δεν κάνει διάλογο με τον αναγνώστη του, έτσι είναι ανοιχτό σε περισσότερες ερμηνείες – άρα και παρερμηνείες – του περιεχομένου του. Είναι πολυσήμαντο. Αυτή η ιδιότητα δημιουργεί κινδύνους σε μερικούς χώρους επικοινωνίας που απαιτούν τη μονοσημία. Σε τέτοιους χώρους – όπως λόγου χάρη το φιλοσοφικό ή το θρησκευτικό κείμενο – η αμφισημία ή η πολυσημία αποκλείονται εξ ορισμού. Το περιεχόμενο του μηνύματος εδώ πρέπει να είναι ένα μοναδικό.

Γ. Μπαμπινιώτης, Θεωρητική Γλωσσολογία

Κείμενο 2

Κώστας Μόντης

Δεν είχες τίποτα να πεις, κύριε.
Γιατί ηνώχλησες τις λέξεις,
γιατί τις ηνώχλησες;

«Προς ποιητήν». Ανθολόγηση από τις «Στιγμές» 1958-1975. Κέδρος, 1978. 28

Μπορεί πραγματικά αυτά να εννοούσαμε
όμως οι λέξεις τι είπαν,
όμως οι λέξεις όταν πήραν την εξουσία στα χέρια τους τι είπαν;

Ανθολόγηση από τις «Στιγμές» 1958-1975. Κέδρος, 1978. 24.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60-80 λέξεις τη διαφορά προφορικού – γραπτού λόγου σύμφωνα με τον Γ. Μπαμπινιώτη.

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

Ποια είναι η πρόθεση του συγγραφέα στην 2^η παραγράφου του μη λογοτεχνικού κειμένου («Με τη εφεύρεση της γραφής... μέσω του γραπτού λόγου») και πώς ο τρόπος με τον οποίο επιλέγει να την αναπτύξει υπηρετεί την πρόθεση αυτή;

Μονάδες 15

Ερώτημα 3^ο

«Με τη εφεύρεση της γραφής, την επινόηση δηλαδή ενός σημειακού συστήματος ...ορισμένων πολιτισμών μας είναι σχεδόν άγνωστοι, γιατί δεν παραδόθηκαν μέσω του γραπτού λόγου»: Να δικαιολογήσετε τη χρήση της διπλής παύλας και της παρένθεσης.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Σε άρθρο που πρόκειται να δημοσιευτεί σε τοπική εφημερίδα να εκθέσετε τις απόψεις σχετικά με τον ρόλο του γραπτού λόγου στην πορεία της ανθρωπότητας. (300-350 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Να σχολιάσετε τη χρήση των ερωτήσεων στα αποσπάσματα της ποίησης του Κ. Μόντη.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Στα αποσπάσματα που παρατίθενται από την ποίηση του Κ. Μόντη να επισημάνετε τη δύναμη του προφορικού λόγου, όπως την παρουσιάζει ο ποιητής, βασιζόμενοι σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες (100-150 λέξεις).

Μονάδες 15

2ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ)

Κείμενο 1

[Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος]

Το κείμενο είναι διασκευασμένο απόσπασμα από το βιβλίο του καθηγητή Γλωσσολογίας στο τμήμα Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών Αργύρη Αρχάκη «Γλωσσική Διδασκαλία και Σύσταση των Κειμένων». (εκδ. Πατάκης, 2009).

Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος είναι δύο ισότιμες, αλλά λειτουργικά διαφορετικές, μορφές λόγου, που εξυπηρετούν διαφορετικές επικοινωνιακές ανάγκες. Οι διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου σε γενικές γραμμές οφείλονται στις διαφορετικές συνθήκες παραγωγής τους.[...]

Ο προφορικός είναι κυρίως λόγος απροσχεδιαστος, επειδή, πολύ συχνά διαμορφώνεται τη στιγμή που εκφωνείται υπό την πίεση του χρόνου και του ακροατή. Γι' αυτό τον λόγο εμφανίζει συχνά συντακτικά ατελείς και ανολοκλήρωτες προτάσεις. Αντίθετα, ο γραπτός λόγος είναι κυρίως λόγος προσχεδιασμένος, αφού ο συγγραφέας του έχει συνήθως μεγαλύτερη άνεση χρόνου, ώστε από πριν να σκεφτεί και να οργανώσει το γραπτό του, να το ελέγξει, να το διορθώσει και, αν χρειαστεί, να το ξαναγράψει. Γι' αυτό ο γραπτός λόγος εμφανίζει συνήθως ολοκληρωμένες συντακτικά προτάσεις.

Μια άλλη διαφορά μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου εντοπίζεται στη δυνατότητα επαφής μεταξύ πομπού και δέκτη. Στον προφορικό συνομιλιακό λόγο το κείμενο, την ίδια στιγμή που παράγεται από τον πομπό, προσλαμβάνεται από τον δέκτη, ο οποίος συχνά είναι παρών στον ίδιο χώρο, ενώ σε αντίθετη περίπτωση μπορεί να υπάρχει ακουστική και οπτική επαφή μαζί του, όπως στις τηλεφωνικές συνδιαλέξεις ή στη ζωντανή επικοινωνία μέσω σύνδεσης. Σε κάθε περίπτωση, ο δέκτης έχει τη δυνατότητα να απαντήσει ή να αντιδράσει στα λεγόμενα του συνομιλητή του. Αντίθετα, στον γραπτό λόγο ο συγγραφέας δεν έχει άμεση επαφή με τους αναγνώστες του, απευθύνεται σε δέκτες απόντες, οι οποίοι θα προσλάβουν το κείμενό του ύστερα από κάποιο χρονικό διάστημα και μόνο τότε θα μπορούν να αντιδράσουν στα γραφόμενά του.

Η μέχρι τώρα συζήτηση για τα λειτουργικά και γλωσσικά γνωρίσματα του προφορικού και του γραπτού λόγου αποτυπώνει περισσότερο τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Δεν πρέπει όμως να διαφεύγει της προσοχής μας ότι ορισμένες φορές τα χαρακτηριστικά αυτά συναντώνται αναμειγμένα κατά την προφορική ή γραπτή παραγωγή διαφόρων ειδών λόγου. Έτσι, π.χ. μια διάλεξη, αν και εκφέρεται προφορικά, βασίζεται σε προσχεδιασμένο και συνήθως αναλυτικό κείμενο, ενώ η επαφή του ομιλητή με τους αποδέκτες του είναι περιορισμένη και έμμεση. Αντίθετα, το κείμενο μιας επιστολής σε φιλικό πρόσωπο μπορεί να μην είναι σε μεγάλο βαθμό προσχεδιασμένο, να περιέχει γνωστά θέματα και επιπλέον πολλές εκφράσεις του προφορικού λόγου («και που λες», «να σου πω», «άκου να δεις»). Κατά συνέπεια οι

δύο μορφές λόγου είναι προτιμότερο να μην προσεγγίζονται μονοδιάστατα αλλά πολυδιάστατα.

Κείμενο 2

Η Αγγέλικα (απόσπασμα)

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το διήγημα του Αργύρη Εφταλιώτη «Η Αγγέλικα», Νησιώτικες Ιστορίες, Εκδοτικός Οίκος Φέξη, Αθήνα, 1911.

Έγινε μεγάλη ταραχή σαν πρωτοφάνηκε στο χωριό η Αγγέλικα. Συνηθισμένος ο κόσμος από τις ντροπαλές και συμμαζεμένες χωριατοπούλες, βλέπει άξαφνα μέσα στο χωριό μια κοπέλα, που τους φάνηκε σα θεά. Πρώτο, που ήταν κάτασπρη σα να μην την είδε ήλιος ποτές, δεύτερο, πρόσχαρη, γελαζόμενη και ζωηρή, που τους τρέλαινε σα γελούσε και τους έδειχνε τα μεγάλα της τα δόντια. Τρίτο, που δε φορούσε χωριάτικα, μόνο της χώρας φορέματα. Μα τι πρώτο, και τι δεύτερο, και τι δέκατο. Ήτανε να τηνε βλέπεις και να μη χορταίνεις. Επανάσταση έφερε στο χωριό η Αγγέλικα. Οι καλοί χωριανοί δεν το λογάριζαν τέτοιο κακό. Ο σκοπός τους ήταν αθώος. Αυτοί ζητούσανε μια καλή δασκάλισσα, να μάθει τα κορίτσια τους γράμματα. Γράφουνε λοιπό στη χώρα, και σε λιγάκι έρχεται η Αγγέλικα.[...]

Μήτε δω δε σταμάτησε το κακό. Η Αγγέλικα, καθώς είπαμε, ήτανε ζωηρή και μιλητικιά. Άρχισε λοιπό σιγά σιγά να ψαλιδίζει και της χωριατοπούλας η γλώσσα, κι ας ήταν και κανένας ξένος μπροστά της. Καμιά φορά έλεγε και κατιτίς αδιάντροπο του πατέρα της. Οι προεστοί κι οι εφόροι ήταν καλοί πατριώτες κι ήθελαν την πρόοδο του χωριού. Η νοικοκυροσύνη τους όμως ήταν κι από τον πατριωτισμό μεγαλύτερη, και κάθε φορά που έπαιζαν τα κομπολόγια τους στο καφενεδάκι τους συλλογιούνταν πώς να τη συμμαζέψουνε λιγάκι αυτήν τη δασκάλισσα. Να τη διώξουνε δεν ταίριαζε. Μια δασκάλισσα έπρεπε νάχουν. Ποιος ξέρει αν δεν τους ήρχονταν και χειρότερη.

– Εγώ τονε βρήκα τον τρόπο, τους λέει μια μέρα ένας τους - Σπανό τον έλεγαν, αν και δεν ήτανε σπανός. Να την παντρέψουμε τη δασκάλισσα. Θα νοικοκυρευτεί και θα συχάσει κι αυτή και μεις.

– Πού να την παντρέψεις! Δεν άκουσες τι έλεγε τις προάλλες, της κόρης μου, πως είναι ντροπής να την παντρεύουν οι γονιοί της και να μη διαλέγει απατή της το παλικάρι της!\

– Άι, την αφήνουμε λοιπόν και τον διαλέγει απατή της. Λίγο τερτίπι κι έγινε η δουλειά. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Για ποιους λόγους, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, οι δύο μορφές του λόγου, ο προφορικός και ο γραπτός, πρέπει να προσεγγίζονται πολυδιάστατα; Να απαντήσεις σε 40-50 λέξεις.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη 2η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας επιλέγει ως τρόπο πειθούς την επίκληση στη λογική. Δικαιολόγησε την παραπάνω θέση με δύο αναφορές σε λογικές σκέψεις που παραθέτει.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις τις λέξεις που επαναλαμβάνονται στην 1η παράγραφο του Κειμένου 1. (μονάδες 5)

Ποια πρόθεση, κατά τη γνώμη σου, υπηρετεί η επανάληψή τους; (μονάδες 5)

Να μετασχηματίσεις την παράγραφο, ώστε να μην υπάρχουν πλέον αυτές οι επαναλήψεις. (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Σε ομιλία σας σε σχολική εκδήλωση καλείστε να αναφερθείτε στα πλεονεκτήματα τόσο του γραπτού όσο και του προφορικού λόγου, καθώς και στην ενίσχυση της ορθής χρήσης τους από το σχολικό περιβάλλον.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Να εντοπίσετε δύο (2) αφηγηματικούς τρόπους που εμφανίζονται στο λογοτεχνικό κείμενο και να τους σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις (σε 120-150 λέξεις) την αντίδραση των χωρικών μετά την έλευση της Αγγέλικας και την αναδίπλωση των πτυχών του χαρακτήρα της (μονάδες 10) και να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με την επιθυμία των προεστών να την παντρεύουν (μονάδες 5).

Μονάδες 15

Θεωρούμε ως αναλφαβητισμό την άγνοια και την αδυναμία του ατόμου για γραφή και για ανάγνωση. Περαιτέρω, ως οργανικό αναλφαβητισμό μπορούμε να θεωρήσουμε την πλήρη άγνοια των παραπάνω δεξιοτήτων, ακόμα και αν κάποιος έχει για κάποια χρόνια διδαχθεί γραφή και ανάπτυξη. Από την άλλη, ως λειτουργικό αναλφαβητισμό μπορούμε να ορίσουμε την αδυναμία του ατόμου να εφαρμόσει στην καθημερινότητά του τις γνώσεις του γύρω από αυτές τις δεξιότητες.

Αιτίες αναλφαβητισμού

- Στην δημιουργία του φαινομένου καταλυτικό ρόλο διαδραματίζει το οικογενειακό περιβάλλον, αλλά και η οικογενειακή κατάσταση της οικογένειας. Δυστυχώς, το μεγαλύτερο ποσοστό σχολικής διαρροής, προέρχεται από οικογενειακά περιβάλλοντα που δεν μπορούν να υποστηρίξουν μια υγιή οικονομική συνδρομή για τα μέλη της. Συχνά τα μέλη τέτοιων οικογενειών αναγκάζονται να μείνουν εκτός της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, σε μια προσπάθεια να βοηθήσουν οικονομικά την οικογένειά τους. Αρκετές φορές μάλιστα την απόφαση αυτή διευκολύνει και η αδυναμία του οικογενειακού περιβάλλοντος να κατανοήσει την αξία της εκπαίδευσης.
- Δυστυχώς όμως οι ευθύνες όμως φαίνεται να βαραίνουν και το ίδιο το σχολείο. Ειδικότερα, φαίνεται ότι η εκπαιδευτική διαδικασία δεν μπορεί να πείσει για την χρησιμότητα της και ως εκ τούτου, πολλοί νέοι την εγκαταλείπουν για να αναζητήσουν άλλες πραγματικότητες. Ταυτόχρονα, στο ελληνικό σχολείο φαίνεται ότι δεν υπάρχει η ανάλογη πρόνοια για να καλυφθούν οι ανάγκες των μαθητών αυτών που απομακρύνονται από το σχολείο εξαιτίας των οικονομικών τους προβλημάτων.
- Δεν θα πρέπει εδώ να παραλειφθεί και η υπαιτιότητα της πολιτείας σε αυτό το ζήτημα. Δυστυχώς, τα μεγαλύτερα ποσοστά σχολικής διαρροής παρουσιάζονται σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από έντονα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Συνήθως, μέσα σε συνθήκες κοινωνικής αποξένωσης, οικονομικής ένδειας και ανάγκης για επιβίωση, τα παιδιά, χωρίς την επικουρία των μηχανισμών της πολιτείας είναι μάλλον αδιανόητο να μην εγκαταλείπουν την σχολική τάξη. Όπου λοιπόν η πολιτεία δεν έχει φροντίσει να τονώσει την οικονομική και κοινωνική ζωή, να περιστείλει τα μακροχρόνια αρνητικά φαινόμενα της ανεργίας και της περιθωριοποίησης, η απομάκρυνση από το σχολείο θα είναι πάντα παρούσα.

Συνέπειες του αναλφαβητισμού

- Η βασικότερη ίσως συνέπεια του αναλφαβητισμού για το άτομο είναι οι ανασχές που αντιμετωπίζει στην προσπάθεια του να εκπληρώσει τις καθημερινές του δράσεις. Η επαφή του με τους φορείς της δημόσιας διοίκησης, με την γραφειοκρατία, καθίσταται μια αποστολή χωρίς τέλος, ενώ ταυτόχρονα συχνά αναγκάζεται να εξαρτάται από τρίτους για την ολοκλήρωση των υποχρεώσεών του, χωρίς αυτό να αποκλείει και το ενδεχόμενο να πέσει θύμα εξαπάτησης.
- Ταυτόχρονα, η επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων αυτών φαντάζει πραγματικά δύσκολη. Εξαιτίας της έλλειψης των τυπικών επαγγελματικών προσόντων που ο αναλφαβητισμός τους έχει επιβάλει, ο προσβάσιμος για αυτούς αριθμός εργασιακών ευκαιριών είναι πολύ περιορισμένος. Συνήθως τα άτομα αυτό, υποχρεώνονται να στελεχώνουν τις λιγότερο καλά αμειβόμενες θέσεις και τις θέσεις χωρίς καμιά προοπτική ανέλιξης ή δημιουργίας.
- Επίσης, το άτομο συχνά είναι αποκομμένο από τον κόσμο της τέχνης και των γραμμάτων. Η πολιτιστική του ένδεια του απαγορεύει να συμμετέχει και να είναι μέτοχος στα περισσότερα πολιτισμικά και καλλιτεχνικά δρώμενα. Δεν κατανοεί, και δεν αξιολογεί ως σημαντικές τις όψεις αυτές της κοινωνικής πραγματικότητας που αποτελούν κεφάλαιο για την αποτίμηση του κάθε ατόμου. Μια τέτοια προοπτική συχνά έχει ως απόληξη την κοινωνική περιθωριοποίηση ή και τον αποκλεισμό του από διάφορα κοινωνικά πλαίσια.
- Τέλος, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε και το γεγονός ότι τα άτομα αυτά δεν κατορθώνουν να εξελίσσουν τις έμφυτες δυνατότητές τους στον βαθμό που θα μπορούσαν. Πιο συγκεκριμένα, η ελλείψεις που συνεπάγεται ο αναλφαβητισμός, εμποδίζουν την καλλιέργεια των όποιων ικανοτήτων του ατόμου. Ταυτόχρονα, το άτομο δεν είναι σε θέση να παρακολουθήσει τις όποιες τεχνολογικές ή πνευματικές εξελίξεις, μένει στάσιμο και σταδιακά υποχωρεί.

Τρόποι αντιμετώπισης του αναλφαβητισμού

- Για την άρση των αδιεξόδων που δημιουργεί ο αναλφαβητισμός απαιτείται η ενεργοποίηση της πολιτείας. Η αντιμετώπιση του προβλήματος θα γίνει μόνο εφικτή μόνο με την χρηματοδότηση προγραμμάτων που μπορεί να επιμορφώνουν τους ενήλικες που αντιμετωπίζουν τέτοια ζητήματα. Επίσης, πρέπει να διαμορφωθούν και να χρηματοδοτηθούν προγράμματα παρακολούθησης και παρέμβασης για μαθητές που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες, ώστε αυτές να μην αποτελέσουν τροχοπέδη στην περαιτέρω εξέλιξή τους.
- Τεράστιας σημασίας είναι όμως η παρέμβαση της πολιτείας και στην ρύθμιση των κοινωνικών συνθηκών που παράγουν το φαινόμενο. Θα ήταν ευεργετικό να υπάρξουν ρυθμίσεις και παρεμβάσεις για την μείωση της ανεργίας σε περιοχές που αυτή αποτελεί βασικό λόγο απομάκρυνσης από το σχολείο. Επίσης

βοηθητικές θα ήταν και παρεμβάσεις που θα μείωναν τις δυσχέρειες των μαθητών κυρίως στις οικονομικά υποβαθμισμένες περιοχές της επαρχίας και των αστικών κέντρων. Τέλος, ιδιαίτερη φροντίδα θα πρέπει να ληφθεί και για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της παιδικής εργασίας, που οδηγεί συχνά σε απομάκρυνση των παιδιών από το σχολείο.

- Αλλά και στο επίπεδο της οικογένειας, η συμβολή των γονιών και οι στάσεις τους είναι εξίσου σημαντικές. Πολύ συχνά οι ίδιες οι αναγνωστικές συνήθειες των γονέων αποτελούν το μοντέλο καθοδήγησης που οδηγεί τα παιδιά στον δρόμο της φιλαναγνωσίας και της επαφής με την ανάγνωση και την χρήση της. Η διαβίωση του παιδιού σε ένα οικογενειακό περιβάλλον, όπου τα βιβλία είναι παρόντα και η ενεργός ενασχόληση μαζί τους δεδομένη πρακτική, είναι ίσως η πιο ασφαλής ατραπός ώστε τα παιδιά αυτά να οδηγηθούν στην ενασχόληση με το διάβασμα.

Συνοπτικό σχεδιάγραμμα του θεματικού κύκλου:

Αιτίες αναλφαβητισμού

- Η οικονομική κατάσταση της οικογένειας
- Η αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος να ενσωματώσει τα παιδιά αυτά.
- Η αδράνεια της πολιτείας.

Συνέπειες του αναλφαβητισμού

- Οι δυσκολίες στην καθημερινότητα του ατόμου.
- Η δυσκολία της επαγγελματικής αποκατάστασης.
- Η απομάκρυνση από γράμματα και τέχνες.
- Η έλλειψη εξέλιξης του ατόμου.

Τρόποι αντιμετώπισης του αναλφαβητισμού

- Η οικονομική δράση της πολιτείας.
- Η ρύθμιση των κοινωνικών παραγόντων του φαινομένου.
- Η στάση της οικογένειας απέναντι στην ανάγνωση.

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Αίτια και πολιτικές αντιμετώπισης του αναλφαβητισμού

Το κείμενο είναι διασκευασμένο άρθρο του Φακιολά Ν. που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό The Greek Review of Social Research, 120, 169–194. (2016).

[...] Ο αναλφαβητισμός είναι ένα πολύπλευρο πρόβλημα με ερείσματα στο ατομικό, οικογενειακό, εκπαιδευτικό, κοινωνικό, οικονομικό, εργασιακό, πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο (Α. Ευστράτογλου, 2000, σ. 60). Οι δυσκολίες ενσωμάτωσης των οργανικά ή λειτουργικά αναλφάβητων στις κοινωνικές και πολιτιστικές διεργασίες αναπαράγουν την υποεκπαίδευση, τη φτώχεια, την ανισότητα, την περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό (Μ. Χρυσάκης, 1996).

Οι κοινωνιολόγοι αποδίδουν τη σχολική αποτυχία των παιδιών από χαμηλά κοινωνικά στρώματα (Μ. Χρυσάκης, 1996) ή τον αποκλεισμό τους από την τριτοβάθμια εκπαίδευση (Ι. Λαμπίρη-Δημάκη, 1974) σε παράγοντες κυρίως του οικογενειακού και κοινωνικού τους περιβάλλοντος. Τα παιδιά αυτά αποτυχαίνουν στο σχολείο **λόγω** της κοινωνικο-πολιτιστικής τους μειονεξίας. Φθάνουν στο σχολείο απροετοίμαστα ή αδύναμα να εμπλακούν στις πολύπλοκες λεκτικές, νοητικές ή γνωστικές απαιτήσεις της τυπικής εκπαίδευσης (Μ. Τζάνη, 1988). Οι γονείς από υποβαθμισμένες περιοχές, σε ποσοστό 28%, συναινούν **ώστε** να γίνει η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου, **αν και** γνωρίζουν ότι τα παιδιά έπρεπε να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση (Ν. Φακιολάς, 1999, σ. 44). Οι οικογενειακές παράμετροι του αναλφαβητισμού εντοπίστηκαν στη χώρα μας σε έρευνα (1980) και αφορούσαν παιδιά μη προνομιούχων στρωμάτων, **κυρίως**, αγροτών και εργατών (Α. Φραγκουδάκη, 1998, σ. 23).

Σε άλλη έρευνα, καταλογίζονται ευθύνες στην οικογένεια προέλευσης για την αδυναμία του παιδιού να παρακολουθήσει απρόσκοπτα το σχολείο ή να βρει στήριξη στη μελέτη του από τους γονείς. Από τις αναφορές των μαθητών των Εσπερινών Γυμνασίων (Ν. Φακιολάς, 1999, σ. 44) προέκυψε ότι υψηλό ποσοστό (28%) των γονέων είχε συναινέσει για τη διακοπή του σχολείου, **αν και** γνώριζε ότι είναι υποχρεωτικό, ενώ η νομοθεσία προβλέπει ακόμα και κυρώσεις για όσους γονείς δεν φροντίζουν να ολοκληρώσουν τα παιδιά τους την εννιάχρονη εκπαίδευση. Ο ένας στους πέντε γονείς επίσης δεν έδειχνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την πρόοδο των παιδιών του στο σχολείο.

Ανάλογα με την κοινωνική τάξη που ανήκει η οικογένεια εφαρμόζει συνειδητά ή ασυνειδητά διαφορετικές πρακτικές για την εκπαίδευση και κοινωνικοποίηση των παιδιών. Η διάρκεια φοίτησης στα σχολεία, η **πρόσβαση** στην εκπαίδευση, η αντιμετώπιση της μάθησης και η συνείδηση της αξίας της,

η παροχή ευκαιριών για μάθηση και επαγγελματική **αξιοποίηση** της διαφοροποιούνται ανάλογα με την κοινωνική τάξη προέλευσης της οικογένειας των μαθητών. Η θέση της οικογένειας στην κοινωνική ιεραρχία, η εκπαιδευτική ή επαγγελματική υπόσταση και οι συνθήκες **διαβίωσης** των μελών της, οι κοινωνικές διασυνδέσεις των γονέων, η **περιρρέουσα** μορφωτική και πολιτιστική ατμόσφαιρα του συγγενικού περιβάλλοντος διαμορφώνουν τις εκπαιδευτικές αξίες, επιτρέπουν την πρόσβαση στην εκπαίδευση και καθορίζουν τις **ευκαιρίες** μάθησης και επαγγελματικής αξιοποίησης της.

(Γ. Τσιώκος, 1990, σ. 82)

Κείμενο 2

Τίτος Πατρίκιος, «Ξανά οι λέξεις»

ΟΙ λέξεις μέσα απ' τα λεξικά χιλιάδες

ξεχύνονται μόλις τ' ανοίξεις

όπως μυρμήγκια μαύρα, κόκκινα, άσπρα

άμα πατήσεις μυρμηγκοφωλιά.

Πώς να βρεις, πώς να διαλέξεις

μέσα στο συμφυρμό των λέξεων

τη μοναδική που πρέπει,

πώς να γλιτώσεις απ' τις άλλες

που κολλάνε πλήθος πάνω σου

γυρεύοντας να επιβιώσουν.

Όμως οι ανείπωτες λέξεις κάτω από τη γλώσσα

οι μοναχικές που δε βγαίνουν απ' το στόμα

κι εκείνες σιγοτρώνε από μέσα

αφήνοντας κουφάρια φυραμένα

ανθρώπων που προσπάθησαν να μιλήσουν

όταν πια ήταν αργά.

Όσο μπορώ

έστω δυο λέξεις να συνδυάζω

υπάρχω.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Σε μια παράγραφο 80 λέξεων να αναλύσετε τη συμβολή της οικογένειας στην σχολική αποτυχία, όπως αυτή παρουσιάζεται στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

Ποιος είναι ο τρόπος ανάπτυξης της τελευταίας παραγράφου του Κειμένου 1;

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο

α) Τι δηλώνουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις της 2^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1: *ή, λόγω, ώστε, αν και, κυρίως*. Να τις αντικαταστήσετε με άλλες ισοδύναμες. (μον.10)

β) Να γραφούν συνώνυμες λέξεις για τις ακόλουθες του Κειμένου 1: *πρόσβαση, αξιοποίηση, διαβίωση, περιρρέουσα, ευκαιρίες*. (μον.5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Το Κείμενο 1 αναφέρεται σε ορισμένες όψεις του αναλφαβητισμού στην Ελλάδα. Ποιες μπορεί να είναι οι κύριες αρνητικές συνέπειες του φαινομένου για το άτομο; (300-350 λέξεις). Να εκθέσετε τις απόψεις σας σε ένα άρθρο που θα δημοσιευθεί στη σχολική σας εφημερίδα.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 να εντοπίσετε μία παρομοίωση και τρεις μεταφορές και να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Ποιο είναι το βασικό θέμα/ερώτημα που θίγει το Κείμενο 2; Μέσα από ποιες εκφραστικές επιλογές αναδεικνύεται; Να απαντήσετε σε ένα κείμενο 150 λέξεων περίπου.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Σκέψεις με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Αναλφαβητισμού

Το παρακάτω διασκευασμένο άρθρο της Κατερίνας - Μαρίνας Κατσούλη, δημοσιευμένο στις 16. 9. 2020 στον ιστότοπο www.meletontas.gr/blog/paidagogiki, αναφέρεται στο φαινόμενο του αναλφαβητισμού.

Σύμφωνα με την UNESCO, πάνω από 750 εκατομμύρια ενήλικες σ' όλο τον κόσμο είναι αναλφάβητοι και περισσότερα από 250 εκατομμύρια παιδιά, κυρίως στις φτωχές χώρες της Ασίας και της Υποσαχάρειας Αφρικής. Στην αναφορά της «Global Monitoring Report on Education for All» (2006) αναδείχθηκε η σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στον αναλφαβητισμό και τις χώρες με οξύ πρόβλημα φτώχειας και παράλληλα μια ισχυρή σχέση του αναλφαβητισμού και των προκαταλήψεων (που ανθούν σε διάφορες χώρες και κοινότητες) σε βάρος των γυναικών.

Όπως λοιπόν γίνεται αντιληπτό, στη σύγχρονη εποχή με την ψηφιακή εξέλιξη και την παρείσφρηση⁴ της τεχνολογίας στις περισσότερες πτυχές του καθημερινού βίου, ο αναλφαβητισμός αποκτά διαφορετική διάσταση και προσεγγίζεται μέσα από την γνώση δεξιοτήτων πληροφορικής και αξιοποίησής τους στην καθημερινότητα. Μερίδα του πληθυσμού σήμερα (άτομα που λόγω κοινωνικών ή οικονομικών παραγόντων δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο, ηλικιωμένοι που λόγω του χάσματος με γενιές που εκπαιδεύτηκαν στις νέες τεχνολογίες, δεν έτυχαν της αντίστοιχης εκπαίδευσης) -τόσο του παγκόσμιου, όσο και του ελληνικού - δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τις νέες τεχνολογίες, με αποτέλεσμα να αποκλείεται από έναν όγκο δυνατοτήτων που προσφέρει το διαδίκτυο και οι νέες τεχνολογίες στην επικοινωνία, την πληροφόρηση και τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες. Ο όρος «ψηφιακός αναλφαβητισμός» αναφέρεται, ακριβώς, στη μη ικανότητα (λόγω ελλειπών εκμάθησης) χρησιμοποίησης βασικών δεξιοτήτων χρησιμοποίησης του Η/Υ.

Επίσης, η αύξηση των προσφυγικών ροών στον ευρωπαϊκό χώρο την τελευταία δεκαετία τονίζει την αναγκαιότητα πρόσβασης των πληθυσμών αυτών στην εκπαίδευση, ώστε να μην διαταραχθεί περαιτέρω η αναπτυξιακή τους πορεία και να διασφαλιστεί η ισότιμη δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος οι μαθητές που προέρχονται από μετανάστες να μείνουν αναλφάβητοι. Είναι σημαντικό ορισμένες δεξιότητες που μαθαίνονται μέσα στο σχολείο, όπως η ικανότητα κατανόησης αφηρημένων εννοιών, η οποία επιδρά στην κατανόηση κειμένων, και η εκμάθηση ανάγνωσης, γραφής και αριθμητικών πράξεων, να κατακτηθούν μέσα σε συγκεκριμένες αναπτυξιακές φάσεις, πριν περάσουν οι «κρίσιμες περιόδους» για την κατάκτησή τους. Η ισότιμη πρόσβαση των πληθυσμών αυτών στην εκπαιδευτική διαδικασία εξασφαλίζει την προστασία τους από τον

4 Παρείσφρηση: η είσοδος

αναλφαβητισμό, ο οποίος συνδέεται με τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια. Η αντιμετώπιση του αναλφαβητισμού είναι ένα φαινόμενο που αφορά κάθε κοινωνία, όσο και την παγκόσμια κοινότητα, αφού μέσω της εξασφάλισης συμμετοχής περισσότερων ατόμων στη δημόσια σφαίρα και κοινωνική και οικονομική ζωή, γίνεται πλουραλιστική και ανεκτική απέναντι στη διαφορετικότητα.

Κείμενο 2

Σαν τα τρελά πουλιά (απόσπασμα)

Το μυθιστόρημα «Σαν τα τρελά πουλιά» της Μαρίας Ιορδανίδου αναφέρεται στους ανθρώπους που αναγκάζονται να διασκορπίζονται λόγω πολιτικών-οικονομικών συνθηκών. Κεντρικό πρόσωπο είναι η Άννα και η μητέρα της, η Κλειώ, που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την Κωνσταντινούπολη και να μετοικήσουν αρχικά στην Αίγυπτο της δεκαετίας του 1920.

Έμμονη ιδέα είχε καταντήσει στην Άννα το ζήτημα της μόρφωσης. Δεν ήταν σνομπ. Τη μόρφωση την ήθελε, για να μπορέσει να ικανοποιήσει τα ερωτηματικά που είχε μέσα της. Δεν πειράζει. Θα το κατόρθωνε κάποτε. Σιγά-σιγά.

Έτσι κυλούσε η ζωή της Άννας, όμορφα και καλά, και έτσι θα την άφηνε να κυλά κάθε γνωστικό κορίτσι στη θέση της. Θα μάζευε παραδάκι, θα τσαλαβούταγε για λίγο για διασκέδαση στην περίφημη μόρφωση, αφού την είχε πάρει τόσο από καρδιά, θα έκανε κανένα ταξιδάκι στο εξωτερικό, και θα περίμενε να περάσει η Τύχη να της φέρει έναν καλό γαμπρό. Πλούσιο θέλεις; Νά τονα. Ο ξάδερφος της νύφης τους της Ειρήνης, λεβέντης καμιά τριανταριά χρονών, που τώρα μόλις γύρισε από την Οξφόρδη με δίπλωμα χημικού μηχανικού στην τσέπη του και με του κόσμου τα φεντάνια⁵ μπαμπάκι στην Κάτω Αίγυπτο, έτοιμος είναι. Την ερωτεύτηκε την Άννα, και ήταν τόσο σίγουρος πως η Άννα θα χύνονταν αμέσως να τον πάρει, που παράγγειλε μονόπετρο διαμαντένιο δαχτυλίδι στο Παρίσι και γούνα σινσιλά⁶, πριν το προτείνει ακόμα. Το έμαθε η Κλειώ από την Ειρήνη, που το έμαθε απ' τη θεία του γαμπρού.

Μιρμιρία⁷ την έπιασε την Άννα σαν τάμαθε αυτά. «Απα-πά-πά, να πάρει το χρυσοκάνθαρο⁸, ν' ανοίξει σαλόνι κοσμικής κυρίας, να γίνει dame patronesse⁹; Δεν είμαστε καλά! – Καλέ τρελάθηκες; Και σαν τρελάθηκες πες το μας, να φέρουμε παπά να σε διαβάσει.»

5 φεντάνι: μονάδα μέτρησης επιφάνειας, κυρίως έκτασης γης, που ισούται με 4.200 τ.μ.

6 σινσιλά (τσιντσιλά): είδος γούνας

7 Μιρμιρία: θλίψη, μελαγχολία

8 χρυσοκάνθαρος: άνθρωπος πλούσιος και ξιπασμένος

9 dame patronesse: παντοδύναμη γυναίκα, «κυρά κι αρχόντισσα»

Τίποτα δε θέλει ν' ακούσει η Άννα. Καλά. Στο καλό να πάει, δε θέλει να πάρει πλούσιο, ας πάρει φτωχό. Φτωχοί στο γύρο σαν τα μαλλιά μου.

«Πάρε κανέναν άνθρωπο της σειράς σου. Κανέναν τίμιο άνθρωπο και καλό, όπως παντρεύτηκε η γιαγιά σου και η θεία σου η Αγαθώ. Πάρε κανένα Μανωλιό που να του λες κάθε τόσο: «Τίς εστί πλούσιος, Μανωλιό μου; Ο εν τω ολίγω αναπαυόμενος». Άνοιξε σπιτικό με γιούκια¹⁰ και κελάρια. Μάζεψε κουρελόμπογους, γέμισε καβανόζια¹¹ με τουρσιές, ψήσε ανοιξιάτικο γλυκό, φθινοπωρινά ρετσέλια¹². Κάνε παιδιά, εγγόνια, δισέγγονα, και σαν έρθει η ώρα σου πέθανε όμορφα και καλά και περίμενε σύμφωνα με την τάξη και την ιεραρχία να γράψουν πάνω στην πλάκα του τάφου σου: Ενθάδε κείται... κλπ., όπως κάνουν όλοι οι γνωστικοί ορθόδοξοι και καθώς πρέπει άνθρωποι.»

Όχι, ούτε αυτό. Ε, τι θέλει λοιπόν; Θέλει να μορφωθεί. Θέλει να βρει έναν άνθρωπο που θα τη βοηθήσει να μορφωθεί. Αμέτη-μουαμέτη¹³ τόβαλε να μορφωθεί, για να καταλάβει τι γίνεται στο γύρο της. Γιατί να υπάρχει τέτοια ανισότητα, τέτοια σκληρότητα, τέτοια απανθρωπιά. Ποιος φταίει; Και τι κάνει επιτέλους αυτός ο πανάγαθος Πλάστης που στέκεται και σεργιανά αυτή την ασυναρτησία που δημιούργησε; Και τι μπορείς να κάνεις για να βοηθήσεις σε τίποτα;

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σε 50-60 λέξεις να παρουσιάσεις τους λόγους για τους οποίους κρίνεται αναγκαία η πρόσβαση των προσφύγων στην εκπαίδευση, σύμφωνα με την αρθρογράφο στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να περιγράψεις τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται νοηματικά η μετάβαση ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Οξύ, ανθούν, όγκο, ροών, πλουραλιστική: Γράψε από μια συνώνυμη για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις προσπαθώντας να τις αποδώσεις με κυριολεκτική σημασία στο γλωσσικό περιβάλλον των προτάσεων στις οποίες βρίσκονται.

Μονάδες 15

10 γιούκι (γιούκος): στοίβα από σεντόνια, κουβέρτες, χαλιά κ.λπ.

11 καβανόζι: μεταλλικό δοχείο για γλυκά, τουρσιά των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης

12 ρετσέλι: γλυκό του κουταλιού

13 αμέτη μουαμέτη (αμέτι μουχαμέτι): οπωσδήποτε, με κάθε τρόπο

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται να παρουσιάσετε σε ένα επιχειρηματολογικό κείμενο (δικής σας επιλογής) 300-350 λέξεων τους παράγοντες που οδηγούν σε πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου στη χώρα μας.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο κείμενο 2 να εντοπίσετε α) το είδος του αφηγητή και την εστίαση, β) δύο (2) αφηγηματικούς τρόπους που χρησιμοποιούνται.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις την επιθυμία της Άννας για μόρφωση λαμβάνοντας υπόψη τα νοήματα του Κειμένου 2 και την εποχή στην οποία αναφέρεται. Ποια είναι η προσωπική σου τοποθέτηση στην επιθυμία της Άννας; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 120 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

Διάλογος είναι η ανταλλαγή απόψεων, ιδεών και συναισθημάτων μεταξύ των ανθρώπων, η οποία αποσκοπεί στην ενημέρωση, στην λήψη αποφάσεων ή στην εξωτερίκευση της ψυχικής διάθεσης και των σκέψεών μας.

Η ανταλλαγή απόψεων από ισότιμη θέση αποτέλεσε για τον άνθρωπο μια πολιτισμική κατάκτηση, η οποία συνέβαλλε στην ομαλή λειτουργία των κοινωνικών σχέσεων και στην αρμονική συμβίωση μεταξύ των ατόμων. Υπό το πρίσμα της διαλογικής αντιμετώπισης των προβλημάτων τα άτομα δεν βρίσκονται πλέον σε συγκρουσιακή σχέση, αλλά αντίθετα από κοινού επεξεργάζονται τις δυνατότητες για μια έλλογη επίλυση των διαφορών τους.

Προϋποθέσεις για ένα πετυχημένο διάλογο

Η διαλογική αντιμετώπιση των προβλημάτων δεν αποτέλεσε μια αυθόρμητη κατάκτηση της ανθρώπινης νόησης, αλλά αντίθετα είναι το προϊόν μιας μακράς πολιτισμικής ωρίμανσης. Μέσα σε αυτή την πορεία θεσμοθετήθηκαν και οι κυριότεροι κανόνες και προϋποθέσεις, σύμφωνα με τις οποίες η έκβαση ενός διαλόγου θεωρείται επιτυχής.

- Η βασικότερη ίσως προϋπόθεση που καθιστά τον διάλογο μια παραγωγική διαδικασία, είναι το γεγονός ότι όλες οι διαφορετικές απόψεις πρέπει να ακούγονται μέσα σε ένα κλίμα απόλυτης ελευθερίας, ώστε με αυτό τον τρόπο να εξασφαλίζεται η δυνατότητα, όλα τα άτομα να εκφράζουν τις πεποιθήσεις τους χωρίς να υπάρχει ο φόβος της τιμωρίας τους για τα όσα πρεσβεύουν. Στο πλαίσιο ενός πραγματικά φιλελεύθερου διαλόγου η αίσθηση της ελευθερίας μεταξύ των διαλεγόμενων εξασφαλίζεται από το γεγονός ότι όλα τα άτομα μπορούν να έχουν τον ίδιο χρόνο για να εκφράσουν τις απόψεις τους.
- Μια άλλη σημαντική διάσταση του διαλόγου είναι αυτή που αφορά τις διαθέσεις των ατόμων που επικοινωνούν, έναντι των συνομιλητών τους. Ο πραγματικός διάλογος για να έχει αποτελέσματα και να μην είναι προσχηματικός οφείλει να περιβάλλει με πραγματικό σεβασμό στις αντίθετες απόψεις και να τις αντιμετωπίζει μέσα σε ένα πλαίσιο ειλικρίνειας και εντιμότητας. Οι αντίθετες θέσεις δεν πρέπει να αποτελούν το αντικείμενο μιας στείρας πολεμικής, αλλά να γίνονται δεκτές με διαλλακτικότητα και πάντα να αντιμετωπίζονται με καλοπροαίρετη διάθεση.
- Ακόμα, θεωρείται σημαντικό τα άτομα που εμπλέκονται στον διάλογο, να είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν αποσπασματικά την όλη διαδικασία, αλλά αντίθετα να επιδεικνύουν μια διάθεση για μια ολόπλευρη και σφαιρική αντιμετώπιση και διερεύνηση του θέματος. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει εφικτό μόνο αν τα άτομα αναπτύσσουν ολοκληρωμένα τις απόψεις τους και χρησιμοποιούν επιχειρήματα που είναι τεκμηριωμένα με λογικά επιχειρήματα, τα οποία και θα προάγουν την διαδικασία του διαλόγου και της επικοινωνίας.

- Τέλος, πρέπει να υπογραμμιστεί και το γεγονός ότι ο διάλογος προϋποθέτει εκ μέρους των ανθρώπων που συμμετέχουν σε αυτόν την τήρηση μιας σειράς από τεχνικής φύσης διαδικασιών. Διάλογος δεν σημαίνει μια σειρά από διαδοχικές διακοπές του ομιλητή και μια αυθαίρετη προβολή της αντίθετης άποψης. Αντίθετα, ένας επιτυχημένος διάλογος έχει σαν βάση του μια σωστή οργάνωση του χρόνου και την τήρηση μιας τάξης στην ανάληψη του λόγου από όλους, γεγονότα που εξασφαλίζουν την ομαλή ροή του όλου εγχειρήματος.

Η αξία του διαλόγου

Ο διάλογος μόνο θετικές επιδράσεις μπορεί να έχει σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

- Καταρχάς, μέσα από τον διάλογο τα άτομα δεν αποτελούν πλέον απομονωμένες κοινωνικές υπάρξεις, αλλά θέτουν τους εαυτούς σε ένα πλαίσιο που διευκολύνει την μεταξύ τους επικοινωνία και προάγει την βελτίωση των μεταξύ τους σχέσεων. Αυτό το πλαίσιο επιταχύνει εκτός από την επικοινωνία και την ανεκτικότητα μεταξύ των διαφορετικών απόψεων και στάσεων ζωής, βοηθά τους ανθρώπους να αντιμετωπίζουν με διαλλακτικότητα τον συνάνθρωπό τους και να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες, να επιλύουν με συναινετικό τρόπο τις όποιες διαφορές τους και να λαμβάνουν τις σωστές αποφάσεις.
- Ο διάλογος αποτελεί τον πιο σημαντικό ίσως παράγοντα της πολιτισμικής προόδου. Μέσα από αυτή την διαδικασία τα άτομα μαθαίνουν να συνδιαλέγονται ειρηνικά, να ασκούν τις νοητικές ικανότητες, να επιλύουν με ειρηνικό τρόπο τις όποιες διαφορές και παρεξηγήσεις και γενικά να προάγουν την ειρηνική διευθέτηση των προβλημάτων τους, γεγονός που απομακρύνει τις όποιες κοινωνικές συγκρούσεις που είναι συχνά υπεύθυνες για την καθυστέρηση και την καθήλωση των ανθρωπίνων κοινοτήτων.
- Επίσης ο διάλογος έχει αποδειχτεί ένας πολύ σημαντικός παράγοντας στην εξέλιξη των επιστημών του ανθρώπου. Τα πορίσματα της επιστήμης επικυρώνονται ή καταρρίπτονται στην βάση της επικοινωνίας και του διαλόγου που αναπτύσσεται στο πλαίσιο της επιστημονικής κοινότητας. Και είναι γνωστό σε όλους ότι αυτός ο γόνιμος διάλογος μόνο θετικά αποτελέσματα μπορεί να έχει για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.
- Ακόμα, δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός, ότι ο διάλογος αποτελεί και τον ακρογωνιαίο λίθο του δημοκρατικού μας πολιτεύματος. Σε ένα πολίτευμα, όπου οι αποφάσεις δεν παίρνονται από μια μικρή ομάδα ατόμων, αλλά συναποφασίζονται από την κοινωνία των πολιτών, είναι αυτονόητο ότι μόνο μέσα από μια γόνιμη ανταλλαγή απόψεων είναι δυνατή η περαιτέρω ενίσχυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και των θεσμών του.
- Ο διάλογος είναι μια διαδικασία στην οποία εμπλέκονται όλα τα άτομα με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο και μέσω αυτού εκφράζουν και εξωτερικεύουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις ιδέες και τις πεποιθήσεις τους. Ο διάλογος δεν

περιορίζεται μόνο μεταξύ των ατόμων, αλλά αφορά και ολόκληρες κοινωνικές ομάδες που ανταλλάσσουν γνώμες για την επίλυση διαφόρων κοινωνικών προβλημάτων. Μπορεί να αφορά και τις σχέσεις του πολίτη με το κράτος και να αφορά την δημοκρατικότερη άσκηση της εξουσίας, ή ακόμα να αφορά διαφορετικά κράτη και την διευθέτηση των διαφορών τους, καθώς έχει αναγνωριστεί η αξία στην άρση των παρεξηγήσεων και στην θετική αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Συνοπτικό διάγραμμα του θεματικού κύκλου:

Προϋποθέσεις του διαλόγου

- Ελεύθερη και ισότιμη έκφραση όλων των αντιλήψεων.
- Σεβασμός και διαλλακτικότητα στις αντίθετες απόψεις
- Τεκμηριωμένα επιχειρήματα
- Τήρηση κανόνων στο διάλογο.

Αξία του διαλόγου

- Επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων, ανοχή, διαλλακτικότητα και ειρηνικές λύσεις.
- Πολιτισμική πρόοδος μέσω της ειρηνικής επίλυσης των κοινωνικών διαφορών και την εξάλειψη των συγκρούσεων.
- Πρόοδος της επιστήμης και τα κοινωνικά οφέλη.
- Ενίσχυση του δημοκρατικού πολιτεύματος.

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Σακελλαροπούλου – Μισέλ: Να εμπλακούν οι νέοι στο διάλογο για το μέλλον της ΕΕ

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί άρθρο δημοσιευμένο στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ ΔΙΑΛΟΓΟΣ – ΝΕΟΙ, 28 Μαΐου 2021 | 12:55

Την άποψη ότι πρέπει να επιδιωχθεί η εμπλοκή των νέων ανθρώπων στο διάλογο για το μέλλον της Ευρώπης εξέφρασε η πρόεδρος της Δημοκρατίας Κατερίνα Σακελλαροπούλου κατά τη συνάντησή της με τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ. Από την πλευρά του ο κ. Μισέλ αναφέρθηκε στους τρεις κοινούς στόχους που μοιράζονται Ελλάδα και ΕΕ τονίζοντας ότι η Διάσκεψη για το μέλλον της Ευρώπης θα κινητοποιήσει όλους τους πολίτες της ΕΕ.

Αναλυτικά ο **διάλογος της κας Σακελλαροπούλου με τον κ. Μισέλ:**

Κατερίνα Σακελλαροπούλου: «Κύριε Πρόεδρε σας καλωσορίζω στο Προεδρικό Μέγαρο, με την ευκαιρία της επετείου των 40 χρόνων από την προσχώρηση της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Μια επέτειο που συμπίπτει με την έναρξη του εθνικού διαλόγου, στο πλαίσιο της Διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης. Ο διάλογος αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός, ένα καινοφανές εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς δίνει τη δυνατότητα και στην κοινωνία των πολιτών να ασχοληθεί με τους προβληματισμούς για το μέλλον της Ευρώπης[...]. Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον, και πιστεύω σημαντικό, να εμπλακούν στο διάλογο αυτό κυρίως οι νέοι άνθρωποι, στους οποίους άλλωστε ανήκει και το μέλλον.» Κύριε Πρόεδρε, χαίρομαι ειλικρινά που είστε μαζί μας και σας ευχαριστώ που ήσασταν εδώ, σε αυτή την πολύ σημαντική επέτειο που γιορτάσαμε».

Σαρλ Μισέλ: «Κυρία Πρόεδρε, για άλλη μια φορά θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για τη θερμή φιλοξενία που μου επιφυλάξατε σε αυτή την τόσο συμβολική και σημαντική στιγμή για την Ελλάδα και την Ευρώπη. Τόσο η Ελλάδα, όσο και η Ευρώπη, έχουν να αντιμετωπίσουν σημαντικότερες προκλήσεις και σε αυτές τις στιγμές ακριβώς, χρειαζόμαστε θάρρος και ενότητα.

Υπάρχουν τρεις κοινοί στόχοι στην πραγματικότητα, τους οποίους συμμεριζόμαστε. Ο πρώτος στόχος είναι αυτός της **προάσπισης** της ελευθερίας και της δημοκρατίας, θέματα τα οποία συζητήσαμε επί μακρόν κατά τη διάρκεια των χθεσινών εκδηλώσεων. Ο δεύτερος είναι ο κοινός στόχος μας, ο οποίος υπάρχει από την εποχή που **δημιουργήσαμε** την Ευρωπαϊκή Ένωση και δεν είναι άλλος από την ευημερία, την επιθυμία μας να **βελτιώσουμε** το επίπεδο ζωής όλων των Ευρωπαίων πολιτών. Η γενιά μας, αντιμετωπίζει σήμερα μια σημαντικότερη αλλαγή που δεν είναι άλλη από την τρίτη βιομηχανική επανάσταση, η οποία είναι διττή. Πρόκειται για επανάσταση σε επίπεδο κλίματος, η λεγόμενη κλιματική αλλαγή, και

επανάσταση ψηφιακή. Και ο τρίτος είναι, είναι να έχουμε μια σημαντικότερη **επίδραση** σε παγκόσμιο επίπεδο, έτσι ώστε να μπορούμε να προασπιστούμε τις αρχές και τις αξίες μας.

Κείμενο 2

Διονύσιος Σολωμός Διάλογος (απόσπασμα)

ΦΙΛΟΣ: Έπειτα από τόσες ομιλίες, εξέχασες κοιτάζοντας κατά το Μοριά.

ΠΟΙΗΤΗΣ: Αλλά πρέπει να εξέχασες και συ, γιατί δεν μου ομιλούσες παντελώς· είναι πιθανό να εστοχαζόμασθε τα ίδια πράγματα και οι δύο· ημπορεί να επέρασαν τρεις ώρες αφού ο ήλιος εμεσουράνησε, θέλουν ακόμη τέσσερες για να θολώσουν τα νερά, και, αν θέλεις, ημπορούμε να καθίσουμε εις τούτη την πέτρα, και να ξαναρχινήσουμε.

ΦΙΛΟΣ: Ας καθίσουμε· γλυκειά η μυρωδιά του πελάγου, γλυκός ο αέρας, και ο ουρανός ασυγνέφιαστος.

ΠΟΙΗΤΗΣ: Το πέλαγο είναι όλο στρωτό, και ο αέρας λεπτότατος, και όποιος ήθελε να κινήση για το Μοριά, δεν ημπορούσε να κάμη ταξείδι χωρίς να δουλέψουν ακατάπαυστα τα κουπιά.

ΦΙΛΟΣ: Τι σου αρέσει περισσότερο, η ησυχία της θάλασσας, ή η ταραχή;

ΠΟΙΗΤΗΣ: Να σου πω την αλήθεια, μου άρεσε πάντα η γαλήνη, οπού απλώνεται καθαρώτατη· την εθεωρούσα σαν την εικόνα του ανθρώπου, οπού απομακραίνει από τες ανησυχίες του κόσμου, και με ειλικρίνεια φανερώνει όσα έχει μέσα του. Αλλ' αφού επέρασαν τα καράβια μας για να πάνε στο Μεσολόγγι, μ' αρέσει περισσότερο η ταραχή· εφάινονταν δύο δύο, τρία τρία, και εξάνοιγες λευκά τα κατάρτια από τα φουσκωμένα πανιά, λευκά από τους διασκορπισμένους αφρούς τα κύματα, τα οποία με μία βουή, οπού λες και ήταν χαράς, αναγάλλιαζαν εις το πέλαγο του Ιονίου, και εσυντρίβονταν εις το γιαλό της Ζακύνθου.

ΦΙΛΟΣ: Το θυμούμαι καλά· και τόσοσ ήταν ο κρότος, και τόση η ανακάτωσι του πελάγου, οπού σε επαραμέρισα, για ν' αποφύγουμε το ράντισμα, οπού αποπάνου μας 'σταλοβολούσε η θάλασσα.

ΠΟΙΗΤΗΣ: Φαίνεται ότι εκεί πέρα οι δικοί μας δεν έχουν τόση δυσκολία να βρέχονται με το αίμα τους, όσην έχουμε εμείς να νοτισθούμε από ολίγες σταλαγματιές θαλασσινές.

ΦΙΛΟΣ: Ετοιμάζεσαι πάλι νά ξανακοιτάξης κατά το Μοριά, και να ξανασωπάσης... αγκαλά εγώ έχω τον τρόπο να σε κάμω να ομιλής όποτε θέλω.

ΠΟΙΗΤΗΣ: Εκατάλαβα· θέλεις να ομιλήσουμε για τη γλώσσα· μήγαρις έχω άλλο στο νου μου, πάρεξ ελευθερία και γλώσσα; Εκείνη άρχισε να πατή τα κεφάλια τα τούρκικα, τούτη θέλει πατήση ογλήγορα τα σοφολογιωτατίστικα (η λόγια γλώσσα), και έπειτα αγκαλιασμένες και οι δύο θέλει προχωρήσουν εις το δρόμο της δόξας, χωρίς ποτέ να γυρίσουν οπίσω, άν κανένας Σοφολογιώτατος κρώξη ή κανένας Τούρκος βαβίζη· γιατί για 'με είναι όμοιοι και οι δύο.

ΦΙΛΟΣ: Βέβαια είναι εχθροί μας και οι δύο· με κάνεις να θυμηθώ τα λόγια του Λοκ — Η γλώσσα είναι ένα μεγάλο ποτάμι, εις το οποίον έχουν ανταπόκρισι τα όσα γνωρίζει ο άνθρωπος, και όποιος δεν την μεταχειρίζεται καθώς πρέπει, κάνει ό,τι του βολέση, για να κόψη ή να εμποδίση τους δρόμους, με το μέσον των οποίων τρέχει η πολυμαθεία. Όποιος κάνει λοιπόν αυτό με απόφασι θεληματική, πρέπει οι άλλοι να τον στοχάζωνται εχθρόν της αληθείας και της πολυμαθείας.

ΠΟΙΗΤΗΣ: Τι λές; Ως πότε θα πηγαίνη ομπρός αυτή η υπόθεσι; Ένας λαός από το ένα μέρος να ομιλή σ' έναν τρόπο, ολίγοι άνθρωποι από το άλλο να ελπίζουν να κάμουν τον λαόν να ομιλή μίαν γλωσσαν 'δικήν τους!

ΦΙΛΟΣ: Για κάποιο καιρό η υπόθεσι θέλει ακολουθήση· η αλήθεια είναι καλή θεά, αλλά τα πάθη του ανθρώπου συχνότατα την νομίζουν εχθρήν. Κάποιοι γνωρίζουν την αλήθεια, αλλ' επειδή γράφοντας εις εκείνον τον τρόπον τον σκοτεινόν απόχτησαν κάποια φήμη σοφίας, τον ακολουθούν, και ας είναι σφαλερός.

ΠΟΙΗΤΗΣ: Λοιπόν είναι αξιοπαρόμοιαστοι με τους ανθρώπους, οι οποίοι για να ζήσουν πουλούν φαρμάκι.

ΦΙΛΟΣ: Περιγράφει το εργαστήρι ενός απ' αυτούς ο Σέϊκσπηρ εξαίρετα και θέλω να σου ξαναθυμίσω τα λόγια του, γιατί, τη αληθεία, μου ξαναθυμούν τον τρόπον, εις τον οποίον είναι γραμμένα τα βιβλία των Σοφολογιώτατων. — Εκρέμονταν από το πατερό του φτωχότατου εργαστηρίου μία ξεροχελώνα, ένας κροκόδειλος αχρωμένος, και άλλα δερμάτια ασχίμων ψαριών· ήταν τριγύρου πολλά συρτάρια αδειανά με επιγραφές, αγγεία από χοντρόπηλο πράσινο, ήταν φούσκες, ήταν βρωμόχορτα παληωμένα, κακομοιριασμένα δεμάτια βούρλα, παληά κομμάτια από διαφόρων λογίων ιατρικά, αρηά σπαρμένα εδώ κ' εκεί, για να προσκαλέσουν τον αγοραστή...

[πηγή: Διονύσιος Σολωμός, Άπαντα. Τόμος δεύτερος. Πεζά και Ιταλικά, έκδ.-σημ. Αίνος Πολίτης, Ίκαρος, Αθήνα 1955, σ. 12-13]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Σε τι αναφέρονται οι τρεις στόχοι που συνενώνουν την ευρωπαϊκή πραγματικότητα στο Κείμενο 1; (70-90 λέξεις).

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

Ποιους τρόπους ανάπτυξης μπορείτε να διακρίνετε στην τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1;

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο

- α) Να δικαιολογήσετε την χρήση των εισαγωγικών στο Κείμενο 1. (μον. 7)
 β) Να γράψετε τις συνώνυμες των παρακάτω λέξεων του Κειμένου 1: *προάσπισης, δημιουργήσαμε, βελτιώσουμε, επίδραση* (μον.8)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Στην παρέμβαση της προέδρου στο Κείμενο 1 καταγράφεται η αναγκαιότητα της εμπλοκής των νέων ανθρώπων στην λήψη όλων των σημαντικών θεμάτων που αφορούν το μέλλον. Σε ένα άρθρο που θα δημοσιευθεί στην εφημερίδα του σχολείου σας να αναφέρετε τις προϋποθέσεις που θα ήταν αναγκαίες για την συμμετοχή των νέων σε μια τέτοια προσπάθεια (250-300 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Το Κείμενο 2 αποτελεί διάλογο, που προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα σε ένα κείμενο και επιτρέπει να διαφανούν καλύτερα οι απόψεις, οι σκέψεις και τα συναισθήματα των προσώπων. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τρία (3) σημεία του κειμένου που επιβεβαιώνουν τα παραπάνω.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Υποθέστε ότι έχετε απέναντι σας τον Δ. Σολωμό και συζητάτε για την ελληνική γλώσσα σήμερα. Ποιες σκέψεις σας θα του εκθέτατε για τον τρόπο που χρησιμοποιούν οι σημερινοί νέοι τη γλώσσα; (100 – 150 λέξεις)

Μονάδες 15

2^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ)

Κείμενο 1

Διάλογος μεταξύ πολιτισμών

Χαιρετισμός του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Προκόπη Παυλόπουλου στην εκδήλωση για τα παιδιά-πρόσφυγες στο Δημαρχείο Χαϊδαρίου με θέμα: «Ο διάλογος μεταξύ των πολιτισμών ξεκινάει με τα παιδιά». Πηγή: <https://www.presidency.gr>

Κύριε Δήμαρχε,

Θέλω να σας ευχαριστήσω θερμώς γιατί μου δώσατε την δυνατότητα να είμαι σήμερα εδώ. Δεν τιμώ εγώ αυτή τη συνάντηση με τα παιδιά. Εσείς με τιμάτε, γιατί μου θυμίζετε τι σημαίνει Ελλάδα και ποιο είναι και το δικό μου καθήκον.

Επιτρέψτε μου, πολύ σύντομα, να απευθύνω με βάση τον τίτλο αυτής της εκδήλωσης λίγες σκέψεις στα παιδιά. Να τους πω ότι ο διάλογος των πολιτισμών είναι το καλύτερο μέσον, για να αντιμετωπίσουμε τον πόλεμο και να υπερασπισθούμε την ειρήνη. Γιατί ο διάλογος των πολιτισμών βοηθάει πριν απ' όλα όχι μόνο να σταματήσουμε τους πολέμους, βοηθάει να μην έχουμε πολέμους. Γιατί, όταν εκραγεί ο πόλεμος, από εκεί και πέρα οι συνέπειες πολλές φορές είναι **ανεπανόρθωτες**, όπως δυστυχώς συμβαίνει σήμερα.

Το δεύτερο είναι ότι ο διάλογος των πολιτισμών μπορεί να τα καταφέρει όλα αυτά, γιατί κάθε πραγματικός πολιτισμός πρέπει να υπερασπίζεται τον Άνθρωπο και την Ειρήνη. Πολιτισμός, κύριε Δήμαρχε, που δεν έχει στο κέντρο του αυτές τις δύο έννοιες δεν είναι πολιτισμός. Για τούτο αυτός ο διάλογος μπορεί να οδηγήσει στο αποτέλεσμα που είπαμε.

Τρίτη σκέψη, τα παιδιά είναι καταλληλότεροι φορείς αυτού του διαλόγου. Απ' αυτά ξεκινάει ο διάλογος. Γιατί; Μα γιατί αυτά τα παιδιά είναι εκείνα τα οποία νιώθουν πολύ περισσότερο και από τους μεγαλύτερους τι σημαίνει πόλεμος. Γιατί δεν είναι μόνο ο **ξεριζωμός** από τις εστίες τους. Είναι το γεγονός ότι ο πόλεμος και οι συνέπειες του φράζουν το μέλλον, καταστρέφουν την ελπίδα, την οποία εμείς οι Λαοί της Δύσης, με τις ευθύνες που φέρουμε γι' αυτούς τους πολέμους, πρέπει να το αποκαταστήσουμε. [...]

Κείμενο 2

**Νίκος Θέμελης (1947-2011)
Η Ανατροπή**

Απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Νίκου Θέμελη με τίτλο η Ανατροπή, σελ. 72-75, εκδόσεις Κέδρος, 2002.

Αν ήθελε κανείς πίσω από την πλάτη του Ευάγγελου κάτι να του σούρει [...] το μόνο που 'βρισκαν να πουν ήτανε η αδυναμία του για την Ελένη. Η λατρεία για τη μεγάλη θυγατέρα του δεν κρυβόταν. Ο τρόπος που 'χε διαλέξει να την αναθρέψει έκανε τους αυστηρούς να λένε πως ήτανε ανατροφή γι' αρσενικά κι όχι για θυγατέρες. Αλλά κι εκεί τον δικαιολογούσαν στη σκέψη πως είχε χάσει λίγων μόλις μηνών το πρώτο του παιδί, το γιο του, κι όταν γεννήθηκε το δεύτερο και ήταν κορίτσι, η στεναχώρια του ήτανε ίδια μ' εκείνη σαν έχασε το πρώτο. [...]

Την έσερνε συχνά σε συναντήσεις με δημογέροντες κι εμπόρους, σαν είχαν σοβαρές κουβέντες, για να ακούει να μαθαίνει. Είτε της άρεσε είτε όχι. Άλλωστε, οι επιλεγμένες εκείνες συναντήσεις δεν ήτανε ποτέ για διασκέδαση ή για ψυχαγωγία, ήταν για το καλό της. Μα η Ελένη αλλιώς τις ζούσε. Όσες φορές συνόδευε δημόσια τον πατέρα της, ένιωθε πίσω τους ψιθύρους να τους παίρνουν καταπόδι και τα κουτσομπολιά να σιγοβράζουν. Όσο άβολα κι αν ένιωθε όμως μ' εκείνες τις εξόδους, όσο κι αν έδειχνε με σεβασμό τη δυσφορία στο γεννήτορά της ή με ατέλειωτα παράπονα, στο τέλος πάντα πειθαρχούσε.

Όπως πειθάρχησε σιγά σιγά στην άρνηση του πατέρα της, όταν του είπε κάποτε τη μεγάλη της επιθυμία, το όνειρό της. Πως ήθελε να γίνει δασκάλα. Κι εκείνος τότε τρώμαξε, αναπήδησε από τη θέση του, την τράβηξε στην αγκαλιά του τρυφερά και την ερώτησε τι δαίμονας σφηνώθηκε μες στο μυαλό της και αν είχε σκεφθεί καλά τη χάρη αυτή προτού την ξεστομίσει. Κι εκείνη του αποκρίθηκε πως την είχε σκεφθεί και μια και δυο, πολλές φορές και είχε καταλήξει. Πως έτσι θα μάθαινε κι άλλα γράμματα, θα 'νιωθε να 'χει μια προίκα αλλιώςτική, που θα εξαρτιόταν από εκείνη και όχι από τους δικούς του κόπους. Πως θα μπορούσε έτσι κάτι να προσφέρει.

«Δεν έχεις ανάγκη να προσφέρεις σε κανέναν τίποτα, αστέρι μου. Πού ακούστηκε η κόρη μου να πάει να δουλέψει;» την αποπήρε τότε ο Ευάγγελος με το χαμόγελο στα χείλη «Σήμερα είμαι εγώ, αύριο θα είναι ο κύρης σου κι αυτός όχι μονάχα καλύτερος από εμένα, αλλά και κάτι παραπάνω, άξιος να γίνει άντρας της θύγως μου της πρώτης.» [...]

«Ο κόσμος έξω είναι κακός, πού θα βρεις τέτοια στοργή και ασφάλεια; Νομίζεις ότι θα σου φέρονται όμοια, όπως τώρα, όταν σε βλέπουν δίπλα μου να περπατάς και να τους καλησπερίζεις; Σύρε και ρώτα τη μάνα σου αν δε με πιστεύεις.»

Μα η Ελένη κι αν ακόμη ήταν έτοιμη να συμφωνήσει, σίγουρο ήταν πως δε φοβόταν. Όπως σίγουρο ήταν πως η προοπτική που διασφάλιζε η πατρική στοργή δεν έφτανε για το φτερούγισμα που αποζητούσε. Πάνω απ' όλα την ενοχλούσε, την ταπεινώνει και την εξόργιζε η φράση που είχε πάντα του για όλες τις περιστάσεις. «Μη

βλέπεις τη μητέρα σου. Εσύ είσαι φύση αδύναμη, ευάλωτη, σαν όλες τις γυναίκες, γι' αυτό κι εγώ φροντίζω να σου δίνω τη σωστή παιδεία.» Ένιωθε τότε να φουντώνει, να οργίζεται, ένιωθε τότε δυνατή. Δυνατή και ικανή για όλα. Κι ακόμη κι αν δεν ήταν σίγουρη πως θα γινόταν, «στο χέρι μου είναι», έλεγε ψιθυριστά.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις σε 50-60 λέξεις τις σκέψεις με τις οποίες ο Προκόπης Παυλόπουλος απευθύνεται προς τα παιδιά-πρόσφυγες αναφορικά με τον διάλογο μεταξύ των πολιτισμών στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ο ομιλητής στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί επανειλημμένα τη λέξη «γιατί». Πώς εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σου, η χρήση αυτής της λέξης την οργάνωση της παραγράφου;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να γράψεις στο απαντητικό σου φύλλο από τις επιλογές που σου δίνονται τη σωστή απάντηση με την οποία ολοκληρώνεται η κάθε μια από τις παρακάτω προτάσεις:

1. Στην περίοδο «Να τους πω ότι ο διάλογος... υπερασπισθούμε την ειρήνη» (δεύτερη παράγραφος του Κειμένου 1) είναι κυρίαρχη:

- α. η αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- β. η ποιητική λειτουργία της γλώσσας

2. Το νόημα της λέξης «ανεπανόρθωτες» στη φράση «οι συνέπειες πολλές φορές είναι ανεπανόρθωτες» (δεύτερη παράγραφος του Κειμένου 1) αποδίδεται με τη λέξη:

- α. αναντίρρητες
- β. αναντικατάστατες
- γ. απρόβλεπτες
- δ. ανυπολόγιστες

3. Ίδιο νόημα με τη λέξη «ξεριζωμός» στη φράση «ο ξεριζωμός από τις εστίες τους» (τελευταία παράγραφος του Κειμένου 1) έχει η λέξη:

- α. απομόνωση
- β. διωγμός

- γ. μεταφορά
- δ. αδιαφορία

4. Στη φράση «ο πόλεμος και οι συνέπειες του καταστρέφουν την ελπίδα» (τελευταία παράγραφος του Κειμένου 1), η λέξη «καταστρέφουν» χρησιμοποιείται:

- α. δηλωτικά
- β. συνυποδηλωτικά

5. Στο χωρίο «εμείς οι Λαοί της Δύσης ... αποκαταστήσουμε» (τελευταία παράγραφος του Κειμένου 1) ο ομιλητής μιλάει σε *πρώτο πρόσωπο* για την ευθύνη των Λαών της Δύσης έχοντας την πρόθεση:

- α. να αποστασιοποιηθεί από τους Λαούς της Δύσης
- β. να ειρωνευτεί τους Λαούς της Δύσης
- γ. να αναγνωρίσει την προσωπική του ευθύνη
- δ. να εκφράσει μια καθολική υποχρέωση

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Ο διάλογος θεωρείται άριστη μορφή επικοινωνίας και καθοριστική μέθοδος ορθής επίλυσης των προβλημάτων. Να διατυπώσετε τις απόψεις σας σχετικά με την παραπάνω θέση και να προτείνετε τρόπους αξιοποίησης του διαλόγου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Το κείμενό σας (300-350 λέξεων) πρόκειται να δημοσιευτεί σε περιοδικό του πολιτιστικού συλλόγου του δήμου σας.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στο κείμενο 2 να εντοπίσετε α) το είδος του αφηγητή και την εστίαση, β) δύο αφηγηματικούς τρόπους που χρησιμοποιούνται.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο απόσπασμα του Κειμένου 2 αντιπαρατίθενται δύο χαρακτήρες: ο πατέρας και η κόρη. Να παρουσιάσεις τεκμηριωμένα με αναφορές στο κείμενο τις διαφορετικές τους αντιλήψεις ως προς τη μόρφωση και την εργασία της γυναίκας. Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

Κάθε νέα γενιά έχει τα δικά της ιδιαίτερα γνωρίσματα. Τα γνωρίσματα αυτά έχουν σχέση με τον τρόπο με τον οποίο ζουν οι νέοι, τις ιδιότητες του χαρακτήρα τους, τις αντιλήψεις και τις αρχές που έχουν, τα ενδιαφέροντά τους, τον τρόπο σκέψης και έκφρασής τους, την εξωτερική τους εμφάνιση και τη συμπεριφορά τους. Όλα αυτά μαζί αποτελούν το ήθος της.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νέων

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νέων διαμορφώνονται αφενός από την επίδραση που ασκεί η φυσιολογία της ηλικίας τους και αφετέρου από τις επιδράσεις που δέχονται από την κοινωνία.

- Οι σημερινοί νέοι επιδεικνύουν μια ιδιαίτερα ανεπτυγμένη ευαισθησία σε θέματα ελευθερίας και διεκδίκησης δικαιωμάτων. Ότι φαίνεται να περιορίζει την ελευθερία της έκφρασης ή της δράσης τους, αντιμετωπίζεται με μαχητικότητα και έντονη αντίδραση. Δεν διστάζουν να συγκρουστούν με παρωχημένες αντιλήψεις και ιδέες και να αντιπαρατεθούν στις αξίες και τα πρότυπα συμπεριφοράς τα οποία δεν προωθούν το προοδευτικό και καινοτόμο πνεύμα τους.
- Αυτό το πνεύμα μαχητικότητας, ενισχύεται και από τον ιδεαλισμό που συχνά διακατέχει τους νέους. Είναι σύνηθες το φαινόμενο, οι νέοι να μην δέχονται με στωικότητα τους μικρούς ή μεγάλους συμβιβασμούς που τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας διαπράττουν στην καθημερινή τους ζωή. Αντίθετα, επειδή είναι οραματιστές και δεν ικανοποιούνται από μια ποιότητα ζωής η οποία βασίζεται σε ημίμετρα, επιδιώκουν συστηματικά να επιτύχουν το καλύτερο, το ηθικά αρτιότερο και το ιδεώδες.
- Σημαντικό χαρακτηριστικό της νεότητας αποτελεί και ο τρόπος με τον οποίο τα άτομα της ηλικίας αυτής εμπλέκονται στις καθημερινές δραστηριότητές τους. Παρωθούμενοι από την τον αυθορμητισμό και την αισιοδοξία τους, αντιμετωπίζουν την ζωή πάντα θετικά και επιθυμούν να κατακτούν πάντα το πιο θετικό αποτέλεσμα με τις ενέργειές τους. Δεν απογοητεύονται εύκολα, και με επιμονή συνεχίζουν τις προσπάθειες τους μέχρι την επίτευξη των στόχων και των σκοπών τους, δρώντας πάντα με θάρρος και με την ζωτικότητα που χαρακτηρίζει την ηλικία τους.
- Η νεότητα επίσης αποτελεί και την χρονική εκείνη περίοδο κατά την οποία το άτομο επιδεικνύει και την μέγιστη συναισθηματική δραστηριότητα και ευαισθησία. Το γεγονός αυτό έχει σαν αποτέλεσμα στην ηλικία αυτή τα άτομα να δραστηριοποιούνται κοινωνικά με πολύ έντονους ρυθμούς, να συνάπτουν πολλές σχέσεις με άτομα της ηλικίας τους-έστω και αν μερικές φορές οι σχέσεις αυτές έχουν επιφανειακό και επιδερμικό χαρακτήρα- και να τις διατηρούν χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία. Ταυτόχρονα, επειδή η νεότητα είναι και η περίοδος που χαρακτηρίζεται από μια συναισθηματική υπερευαισθησία, είναι σύνηθες το

φαινόμενο οι νέοι, ακριβώς επειδή επενδύουν υπερβολικά στις σχέσεις τους, να ματαιώνονται οι προσδοκίες τους, με άμεσο αποτέλεσμα να βιώνουν αισθήματα απογοήτευσης και προσωπικής αποτυχίας.

- Δεν πρέπει επίσης να ξεχνάμε, ότι η νεότητα είναι και η περίοδος της εντονότερης πνευματικής οξύτητας του ατόμου. Σε αυτή την περίοδο ο άνθρωπος είναι ικανός για κάθε δημιουργική ενασχόληση, καθώς οι αντιληπτικές του ικανότητες βρίσκονται στο υψηλότερο τους σημείο και το γεγονός ότι σήμερα οι νέοι δέχονται πολλαπλά και ποικίλα μηνύματα υποβοηθά σημαντικά αυτή τους την δυνατότητα.

Όμως, η νεότητα δεν χαρακτηρίζεται αποκλειστικά από θετικά χαρακτηριστικά, καθώς ουσιαστικά αποτελεί την χρονική περίοδο του ανθρώπου που προηγείται της πλήρους σωματικής και πνευματικής του ωρίμανσης.

- Δεν είναι λοιπόν σπάνιο το φαινόμενο οι νέοι άνθρωποι να ρέπουν σε μιμητικές συμπεριφορές και να νιώθουν την ανάγκη να ταυτίζονται με είδωλα και πρότυπα τα οποία συχνά είναι κενά περιεχομένου. Κάτι τέτοιο βέβαια δεν αποτελεί ούτε υπερβολή, ούτε κάτι μη φυσιολογικό, αλλά αντίθετα πρέπει να θεωρείται απολύτως φυσιολογικό, καθώς οι νέοι άνθρωποι δεν έχουν αποκτήσει ακόμα την απαιτούμενη αυτοπεποίθηση για να πιστέψουν στον εαυτό τους και αναζητούν πνευματικά και ψυχολογικά στηρίγματα σε πρόσωπα και πράγματα που συχνά στερούνται ποιότητας.
- Επίσης, καθώς ακόμα δεν έχουν ωριμάσει συναισθηματικά δεν είναι κάποιες φορές σε θέση να κατανοήσουν τις θέσεις και τις επιθυμίες των άλλων. Γι αυτό και πολλές φορές αποδεικνύονται απόλυτοι στις θέσεις τους, να είναι ισχυρογνώμονες, μένοντας πεισματικά εγκλωβισμένοι στον εαυτό τους και μη μπορώντας να περιέλθουν στην θέση των άλλων.
- Ακόμα, πολύ συχνά ο οίστρος του αυθορμητισμού τους ξεπερνώντας κάθε όριο μετατρέπεται σε παρορμητικότητα. Γι αυτό και αρκετές φορές λειτουργούν χωρίς να στοχάζονται εκ των προτέρων τις συνέπειες των ενεργειών τους και αυτό τους οδηγεί σε βιαστικές και επιπόλαιες πράξεις, για τις οποίες βρίσκονται υπόλογοι.
- Δυστυχώς οι νέοι βρίσκονται σε μια ηλικιακή περίοδο κατά την οποία δεν έχουν αποκτήσει τις αναγκαίες αυτές προσλαμβάνουσες που να τους επιτρέπουν να κρίνουν εύστοχα και αντικειμενικά τους ανθρώπους και τις καταστάσεις με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι. Η έλλειψη αυτή πείρας, τους καθιστά συχνά εύπιστους και υπερβολικά σε μια σειρά κινδύνων που ελλοχεύουν και για αυτό και δεν αποτελεί έκπληξη, ότι συχνά οι νέοι άνθρωποι είναι αυτοί που βρίσκονται εμπλεκόμενοι σε καταστάσεις που είναι επιβλαβείς για την σωματική και ψυχική τους υγεία.
- Ένα ακόμα θέμα που βρίσκεται στο επίκεντρο της κριτικής αναφορικά με τους νέους αποτελεί και το γεγονός, ότι οι νέοι έχουν διαμορφώσει ένα ιδιαίτερο τρόπο επικοινωνίας με ξεχωριστά χαρακτηριστικά. Είναι ένας τρόπος επικοινωνίας που χαρακτηρίζεται από την χρήση πολλών νεολογισμών, την άκριτη ενσωμάτωση

ξένων λέξεων, την παράβαση των συντακτικών και γραμματικών κανόνων, τη μεταφορική σημασία των λέξεων και τον συχνά επιγραμματικό και συνθηματικό λόγο.

- Το φαινόμενο αυτό έχει τις ρίζες του στην διάθεση των νέων να ξεχωρίζουν μέσω της συνεχούς αμφισβήτησης και αντίδρασης. Αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το φαινόμενο επεξηγεται και από το γεγονός ότι η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας δεν είναι επαρκής, αλλά επίσης συντελεί και το γεγονός ότι οι νέοι άνθρωποι συχνά υιοθετούν τα γλωσσικά πρότυπα των νεανικών προτύπων, τα οποία συχνά χαρακτηρίζονται από κενότητα και «ευκολίες».

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι σήμερα

Οι νέοι άνθρωποι αποτελούν οργανικά αναπόσπαστο μέλος του κοινωνικού σώματος και για αυτό και τα προβλήματα της κοινωνίας αποτελούν και προβλήματα των νέων ανθρώπων.

- Γι' αυτό και οι νέοι άνθρωποι δεν είναι απαλλαγμένοι από τον κίνδυνο μιας παγκόσμιας πολεμικής σύρραξης, η οποία επικρέμεται σαν δαμόκλειος σπάθη πάνω από το κεφάλι όλης της ανθρωπότητας. Ούτε και μένουν ανεπηρέαστοι από τις καταστροφικές επιπτώσεις που υπάρχουν από την υποβάθμιση και την υπερεκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος. Και φυσικά το ενδεχόμενο της οικονομικής εξαθλίωσης που απειλεί διάφορες κοινωνικές ομάδες, αλλά και λαούς, απειλεί και με ιδιαίτερη έμφαση και τους νέους. Τέλος δεν πρέπει να αγνοηθεί και το γεγονός ότι οι νέοι άνθρωποι βιώνουν αυτή την ατμόσφαιρα της ηθικής ισοπέδωσης και της έλλειψης ηθικών ερεθισμάτων και αξιών που συναντάμε στον σημερινό αμοραλιστικό κόσμο μας. Όλο αυτό το πλαίσιο σχέσεων που αναφέρθηκε παραπάνω έχει σαν αποτέλεσμα οι νέοι άνθρωποι να αντιμετωπίζουν καταστάσεις οι οποίες τους πλήττουν με ιδιαίτερη σφοδρότητα.
- Η διαβίωση μέσα σε ένα κοινωνικό σώμα που αδιαφορεί για τις ανθρωπιστικές αξίες και που έχει εγκαταλείψει την ηθική θωράκιση των μελών του, είναι λογικό να δημιουργούνται νέες υπάρξεις, οι οποίες έχουν μια σαφή έλλειψη προσανατολισμού αναφορικά με τις αξίες, τα οράματα και τα ιδανικά που θα τα καθοδηγήσουν σε μια πνευματική και ηθική ολοκλήρωση. Ακριβώς αυτή η ελλειμματική κοινωνική λειτουργία, είναι αυτή που επιφέρει και μια σειρά από παθολογικά φαινόμενα, όπως η χρήση των ναρκωτικών, η αύξηση της εγκληματικότητας, στα οποία δυστυχώς οι άμεσα εμπλεκόμενοι είναι τα πιο ευάλωτα μέλη αυτής της κοινωνίας, οι νέοι.
- Επίσης οι νέοι άνθρωποι είναι οι άμεσα εμπλεκόμενοι σε φαινόμενα που οφείλουν την ύπαρξη τους στα δομικά προβλήματα της κοινωνίας μας. Οι αντιφάσεις και οι παλινωδίες που χαρακτηρίζουν το εκπαιδευτικό μας σύστημα έχουν σαν αποτέλεσμα οι νέοι να στερούνται μιας ουσιαστικής και συστηματικής παιδείας και να αρκούνται συνήθως σε μια παροχή τεχνοκρατικών γνώσεων, οι οποίες δεν συντελούν στην ολόπλευρη ωρίμανσή τους.

- Σημαντικό είναι και το γεγονός ότι οι σημερινές κοινωνίες μαστιζονται από μια μεγάλης κλίμακας ανεργία, που πλήττει όλες τις επαγγελματικές ομάδες και όλες τις ηλικίες. Στην περίπτωση όμως των νέων το φαινόμενο αποκτά ιδιαίτερες διαστάσεις. Οι νέοι στερούμενοι της ικανότητας να αποκτήσουν μια ικανοποιητική επαγγελματική αποκατάσταση, στερούνται επίσης και της ικανότητας να ξεκινήσουν και μια αυτόνομη οικονομική και κοινωνική ζωή. Το γεγονός αυτό έχει τεράστια επίδραση στον ψυχολογικό κόσμο των νέων αυτών ανθρώπων, οι οποίοι βλέπουν τις προσδοκίες και τα όνειρά τους να ματαιώνονται, οι ίδιοι να αξιολογούν αρνητικά τις ικανότητες τους και για αυτό να σχηματίζουν μια αρνητική αυτό-εικόνα. Όλα τα παραπάνω φυσικά δεν συντελούν στην ομαλή ένταξη του νέου ατόμου τόσο στον επαγγελματικό στίβο, όσο και στο κοινωνικό σύνολο.
- Οι νέοι άνθρωποι αποτελούν ίσως το πιο δυναμικό και το πιο πολλά υποσχόμενο κομμάτι κάθε κοινωνίας. Τόσο οι βιολογικές, όσο και οι πνευματικές τους ικανότητες τους καθιστούν το εν δυνάμει πιο δημιουργικό παράγοντα ανάπτυξης και εξέλιξης. Γι αυτό και είναι υποχρέωση της κάθε πολιτείας να λάβει τα αναγκαία αυτά μέτρα, ώστε να αξιοποιηθεί με τον καλύτερο τρόπο τις δυνατότητες αυτές, δυνατότητες οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν στην καλύτερευση και την πρόοδο της.

Συνοπτικό διάγραμμα του θεματικού κύκλου:

Τα χαρακτηριστικά των νέων (θετικά)

- Ευαίσθητοι σε θέματα ελευθερίας και διεκδίκησης δικαιωμάτων
- Ιδεαλιστές, δεν συμβιβάζονται
- Ενθουσιώδεις, κυνηγούν τους στόχους τους
- Συναισθηματικά δραστήριοι, κάνουν σχέσεις στις οποίες επενδύουν
- Διακρίνονται για την πνευματική τους οξύτητα.

Τα χαρακτηριστικά των νέων (αρνητικά)

- Μιμητικές συμπεριφορές εξαιτίας έλλειψης αυτοπεποίθησης.
- Εγωκεντρική συμπεριφορά- ισχυρογνώμονες
- Επιπόλαιοι
- Έλλειψη πείρας που οδηγεί σε ευπιστία και σε παγίδες
- Η χρήση της γλώσσας.

Τα προβλήματα των νέων

- Τα κυριότερα προβλήματα που συνιστούν και τα κυριότερα προβλήματα ολόκληρου του κόσμου - φόβος παγκόσμιας σύρραξης, καταστροφή του περιβάλλοντος, ανεργία, ηθική ισοπέδωση - σε γενικόλογη αναφορά
- Έλλειψη ηθικής καθοδήγησης, που οδηγεί σε παθολογικές συμπεριφορές
- Ανεπαρκής παιδεία, εξαιτίας του εκπαιδευτικού συστήματος με την τεχνολογική κατεύθυνση
- Ανεργία, που έχει ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις για το άτομο.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Εφηβεία

Η εφηβεία αποτελεί μία μεταβατική περίοδο στη ζωή του ανθρώπου, η οποία αρχίζει με το τέλος της παιδικής ηλικίας και οδηγεί στην ενηλικίωση. Κατά τη διάρκειά της, συντελούνται βιολογικές, σωματικές και ψυχολογικές μεταβολές, που επηρεάζουν και διαμορφώνουν τη στάση του εφήβου απέναντι στον εαυτό του και στους άλλους, ενηλίκους και συνομηλίκους, καθώς και τις απόψεις και τις ιδέες του απέναντι σε αρχές και αξίες που επικρατούν στην κοινωνία, όπου ζει. Επίσης, η εφηβεία είναι μία περίοδος αναζήτησης ταυτότητας, ατομικότητας, προσωπικών επιλογών και στάσης ζωής. Όμως, σήμερα οι αναζητήσεις αυτές γίνονται όλο και πιο δύσκολες λόγω των κοινωνικών συνθηκών, καθώς η ρευστότητα της σημερινής οικογενειακής δομής δημιουργεί αντιφάσεις και ασυνέχειες στον τρόπο με τον οποίο οι γονείς και τα παιδιά βιώνουν τους ρόλους τους.

Ο έφηβος έχει ανάγκη να του αναγνωρίζουν ελευθερία και αυτονομία. Χρειάζεται το δικό του χώρο, ο οποίος συμβολίζει την ατομικότητα και τη διαφορετικότητά του. Οι προσωπικές επιλογές στο ντύσιμο, η διευθέτηση του προσωπικού χώρου και χρόνου, η επιλογή των φίλων, του τρόπου διασκέδασης, της ελευθερίας λόγου και πράξεων, η ανάληψη ορισμένων ευθυνών και η αναγνώριση από τους γονείς των ικανοτήτων του είναι τα στοιχεία που συντελούν στην απόκτηση ξεχωριστής αυτόνομης ταυτότητας και συνθέτουν την αλλαγή της σχέσης του παιδιού με τους γονείς του.

Ασφαλώς, όπως ο έφηβος βρίσκεται σε φάση αναζήτησης ταυτότητας, έτσι και ο γονιός βρίσκεται σε φάση αναζήτησης του γονεϊκού του ρόλου. Καθώς έρχεται αντιμέτωπος με πρωτόγνωρες συμπεριφορές και νέες ανάγκες, πολλές φορές δυσκολεύεται να βάλει όρια.

Η ταυτότητα του εφήβου δομείται γύρω από δύο βασικούς άξονες. Ο πρώτος αφορά την «ταυτότητα του φύλου», δηλαδή την αναγνώριση και την αποδοχή για τον εαυτό του των σωματικών, ψυχολογικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών που διακρίνουν το φύλο στο οποίο ανήκει βιολογικά. Ο δεύτερος άξονας αφορά την «κοινωνική ταυτότητα», δηλαδή τη διαμόρφωση της ιδεολογίας, των ηθικών αξιών, των κοινωνικών στάσεων και των επαγγελματικών επιλογών. Η κοινωνική ταυτότητα αναφέρεται στη θέση, στις ενέργειες και στη λειτουργία του ατόμου ως μέλους της κοινωνίας. Αν σκεφθούμε, λοιπόν, τη σημασία των παραπάνω «ταυτοτήτων», θα καταλάβουμε τους λόγους για τους οποίους η εφηβεία θεωρείται πολύ σημαντική περίοδος της ζωής του ανθρώπου.

Προς το τέλος της εφηβείας ο έφηβος, έχοντας πλέον επαναπροσδιορίσει τις σχέσεις του με τους γονείς και τ' αδέρφια του, έχοντας δοκιμαστεί στις σχέσεις του (σχέσεις

βαθιάς φιλίας, αντιπαλότητας, εχθρότητας, αγάπης) με τους συνομηλίκους του, έχοντας υιοθετήσει ηθικές αξίες και ιδεολογικά πρότυπα, αισθάνεται ικανός να ενεργεί ως μέλος της κοινωνίας των ενηλίκων.

Θ. Γιοβαζολιάς κ.α. (2011). Συνεργασία εκπαιδευτικών – οικογένειας, 27-28. Αθήνα: ΥΠΔΒΜΘ, Γ. Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης. ΙΔΕΚΕ (διασκευή).

Κείμενο 2

Οδυσσέας Ελύτης,

«ΚΑΙ ΜΕ ΦΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΘΑΝΑΤΟΝ»

Είσαι νέος – το ξέρω – και δεν υπάρχει τίποτε.

Λαοί, έθνη, ελευθερίες, τίποτε.

Όμως ε ί σ α ι. Και την ώρα που

Φεύγεις με το ‘να πόδι σου έρχεσαι με τ’ άλλο

Ερωτοφωτόσχιστος

Περνάς θέλεις – δε θέλεις

Αυλητής φυτών και συναγείρεις τα είδωλα

Εναντίον μας. Όσο η φωνή σου αντέχει.

Πώς της παρθένας το τζίτζικι όταν το πιάνεις

Πάλλονται κάτω απ’ το δέρμα σου οι μυώνες

Ή τα ζώα που πίνουν κι ύστερα κοιτούν

Πώς σβήνουν την αθλιότητα: ίδια εσύ

Παραλαμβάνεις απ’ τους Δίες τον κεραυνό

Και ο κόσμος σου υπακούει. Εμπρός λοιπόν

Από σένα εξαρτάται. Τάχυνε την αστραπή

Πιάσε το ΠΡΕΠΕΙ από το ιώτα και γδάρε το ίσαμε το πι.

(Από τη συλλογή «Ο Μικρός Ναυτίλος»)

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Ποιες αλλαγές, σύμφωνα με το Κείμενο 1, συντελούνται στον έφηβο κατά τη διάρκεια της εφηβείας και ποιο είναι το αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών; Να αποδώσετε περιληπτικά τα επιχειρήματα του συγγραφέα σε 60-80 λέξεις.

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

Να δώσετε τον χαρακτηρισμό «Σωστό» ή «Λάθος», ανάλογα με το αν αποδίδουν το νόημα του Κειμένου 1 σωστά ή όχι, σε κάθε μία από τις διαπιστώσεις που ακολουθούν.

- α. Κατά τη διάρκεια της εφηβείας συντελούνται κυρίως σωματικές αλλαγές στο άτομο.
- β. Την περίοδο της εφηβείας το άτομο αναζητά την προσωπική του ταυτότητα.
- γ. Στην εποχή μας η αναζήτηση της ταυτότητας είναι πιο εύκολη συγκριτικά με παλαιότερες εποχές.
- δ. Ο έφηβος έχει ανάγκη να του αναγνωρίζουν ελευθερία και αυτονομία.
- ε. Στο τέλος την εφηβείας ο έφηβος αδυνατεί ακόμη να ενεργεί ως μέλος του κοινωνικού συνόλου.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο

α) Με ποιον τρόπο αναπτύσσει ο συγγραφέας τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 («Ο έφηβος έχει... γονείς του»); Να σχολιάσετε την πρόθεσή του (μον.9)

β) Να επισημάνετε τη λειτουργία των παρακάτω σημείων στίξης στο Κείμενο 1:

- Αν σκεφθούμε, λοιπόν, τη σημασία των παραπάνω «ταυτοτήτων» [4η παράγραφος]
- [...] έχοντας δοκιμαστεί στις σχέσεις του (σχέσεις βαθιάς φιλίας, αντιπαλότητας, εχθρότητας, αγάπης) [5η παράγραφος] (μον.6)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Σε ένα άρθρο 300-350 λέξεων που θα δημοσιευθεί στη σχολική σας εφημερίδα να παρουσιάσετε τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι έφηβοι κατά τη διάρκεια αυτής της δύσκολης ηλικίας και να αναφέρετε τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να τους υποστηρίξουν η οικογένεια και το σχολείο τους.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 να εντοπίσετε α) ένα ασύνδετο σχήμα, β) μία προσωποποίηση, γ) δύο μεταφορές και να τα σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Μελετώντας τους κειμενικούς δείκτες (ρηματικό πρόσωπο, έγκλιση, κτλ.) του λογοτεχνικού κειμένου (Κείμενο 2), να αναφέρετε ποιο είναι το θέμα του ποιήματος, κατά την κρίση σας (90-100 λέξεις).

Μονάδες 15

Τα γηρατειά είναι μία από τις δυσκολότερες περιόδους της ζωής του ανθρώπου, αν όχι η πιο δύσκολη. Πέρα από την απώλεια της ακμαίας φυσικής κατάστασης και της ομορφιάς της νεότητας, κάθε άνθρωπος είναι δύσκολο να συμφιλιωθεί με την ιδέα του επικείμενου θανάτου, όσο ψυχικό σθένος και δύναμη κι αν διαθέτει. Όσο περνούν τα χρόνια χάνει τη ζωντάνια και την ενεργητικότητά του, υπολογίζει πιο προσεκτικά τις κινήσεις και τις ενέργειές του, περιορίζεται για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα της ημέρας στο σπίτι του, γίνεται πιο συντηρητικός σε ορισμένες θέσεις και απόψεις του. Ωστόσο, ο ηλικιωμένος έχει μεγαλύτερη πείρα και περισσότερες εμπειρίες, μπορεί εύκολα να αντιληφθεί την εξέλιξη των γεγονότων, να «αποκρυπτογραφήσει» καλύτερο το λόγο και τις ενέργειες των ανθρώπων και να αναγνωρίσει τους σκοπούς και τις επιδιώξεις που βρίσκονται πίσω από αυτές.

Οι ηλικιωμένοι αναπολούν συχνά τα χρόνια που πέρασαν και ζουν με τις αναμνήσεις τους, τις οποίες συνεχώς αναμοχλεύουν. Ο φόβος του επικείμενου θανάτου μπορεί να οδηγήσει στην αποκάλυψη αρνητικών στοιχείων του χαρακτήρα του ανθρώπου, όπως ο εγωκεντρισμός, η μεμψιμοιρία, η ιδιοτροπία, η ιδιοτέλεια κ.ά.

Πολλοί, ωστόσο, είναι οι άνθρωποι που βρίσκονται σε προχωρημένη ηλικία και διατηρούν τη σωματική, την πνευματική και τη ψυχική τους υγεία, διαπρέπουν δε στην πολιτική, στις επιστήμες, στα γράμματα και στις τέχνες. Διασκεδάζουν και αθλούνται, ταξιδεύουν και έχουν κοινωνική ζωή. Όλα αυτά αποδεικνύουν ότι η είσοδος ενός ανθρώπου στα γηρατειά δεν πρέπει να προσδιορίζεται από χρονικά όρια και πλαίσια.

Τα χαρακτηριστικά της γεροντικής ηλικίας

- Οι γέροντες έχουν μεγάλη πείρα, χρήσιμη για συμβουλή και καθοδήγηση των νεότερων, ώστε να αποφεύγονται τα λάθη του παρελθόντος.
- Λειτουργούν με τη λογική και δεν εμπιστεύονται ανεπιφύλακτα.
- Συχνά επιστρέφουν με νοσταλγία στο παρελθόν και είναι προσηλωμένοι σ' αυτό.
- Έχουν εσωτερική και ψυχική ισορροπία, καθώς είναι απαλλαγμένοι από φιλοδοξίες και ιδιοτελή κίνητρα.
- Συντηρούν την παράδοση, όσα έχουν κατακτηθεί και θα αποτελέσουν θεμέλιο για το μέλλον.
- Είναι συχνά προσκολλημένοι σε στερεότυπες αντιλήψεις.
- Υπερασπίζονται τις απόψεις τους με την πεποίθηση του αλάθητου, για το οποίο επικαλούνται την πείρα τους.
- Κατηγορούν συχνά τους νέους για επιπολαιότητα και ασέβεια.
- Ωραιοποιούν το παρελθόν και αποστρέφονται τα σύγχρονα δεδομένα.
- Είναι επιφυλακτικοί απέναντι σε κάθε νεωτεριστικό ιδεολογικό ρεύμα γι' αυτό και γίνονται συντηρητικοί.

Η θέση και η συμβολή των παππούδων στην ελληνική οικογένεια

- φροντίζουν τα παιδιά, όταν οι γονείς εργάζονται.
- προσφέρουν εργασία στο σπίτι.
- συνδέουν το παρόν με το χθες, μεταφέροντας στα παιδιά και τα εγγόνια τους πληροφορίες για το παρελθόν.
- διατηρούν την παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα της πατρίδας μας.
- η πείρα και τα χρόνια τους καθιστούν πολύ συχνά ικανούς συμβουλάτορες για τα παιδιά τους στη λήψη αποφάσεων.

Η εικόνα αυτή της διευρυμένης οικογένειας ήταν διαδεδομένη και αυτονόητη κυρίως τις προηγούμενες δεκαετίες. Σήμερα, οι διαφορετικές συνθήκες ζωής συντέλεσαν, ώστε να αλλάξει η σύνθεση της οικογένειας σε πυρηνική (γονείς και παιδιά). Οι σημαντικότεροι λόγοι γι' αυτές τις αλλαγές είναι :

- ο αστικός τρόπος ζωής. Οι περισσότεροι άνθρωποι ζουν στις πόλεις, στα διαμερίσματα, όπου δεν είναι εύκολη η συνοίκηση τόσο πολλών ανθρώπων.
- έχουν δημιουργηθεί υπηρεσίες με μέριμνα του κράτους ή των ιδιωτών (π.χ. οι παιδικοί σταθμοί), που έχουν αντικαταστήσει τη γιαγιά στο «φύλαγμα» των παιδιών.
- οι ηλικιωμένοι στην πλειοψηφία τους είναι ανεξάρτητοι οικονομικά, αφού συνταξιοδοτούνται. Επομένως δεν έχουν ανάγκη να συμβιώνουν με τα παιδιά τους.
- γενικά, έχει διαμορφωθεί ένα πνεύμα ανεξαρτησίας και αυτονομίας που δεν ευνοεί τη στενή συμβίωση και αλληλεξάρτηση.

Η αντιμετώπιση των γερόντων από τους νέους, ο σεβασμός

Σεβασμός προς ένα ηλικιωμένο σημαίνει να μην τον προσβάλουμε, να μην τον αντιμετωπίζουμε με επιθετικότητα ή αδιαφορία, να δείχνουμε κατανόηση για την ανημποριά του. Προπάντων, δείχνουμε σεβασμό σ' ένα ηλικιωμένο μέσα στην οικογένεια, όταν δεν τον θέτουμε σε περιθώριο, αντιμετωπίζοντάς τον ως περιττό βάρος. Δεν είναι ανάγκη να συμφωνούμε ή να συμμορφωνόμαστε μ' ό,τι μας λένε οι ηλικιωμένοι, δεν πρέπει όμως να τους αποδοκιμάζουμε, επειδή έχουν αντίθετη γνώμη από μας. Από την άλλη, είναι δικαίωμά μας να μην αποδεχόμαστε ως προσωπικότητα κάποιον ηλικιωμένο, ακόμη και να μην τον εκτιμούμε ως άνθρωπο, ίσως γιατί έχει κάποιες αδυναμίες που θεωρούμε ασυγχώρητες, π.χ. να είναι υποκριτής ή τσιγκούνης κ.λ.π. Όμως έχουμε υποχρέωση να του συμπεριφερόμαστε με τρόπο που να μην προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπειά του. Τον σεβασμό τον οφείλουμε όχι μόνο στους ηλικιωμένους αλλά και σε κάθε άνθρωπο, ανεξάρτητα από την ηλικία του, την κοινωνική του θέση και τη μόρφωση, γιατί μόνο έτσι δικαιούμαστε να απαιτούμε από τους άλλους να μας σέβονται.

Τα προβλήματα και οι ανάγκες των ηλικιωμένων

Οι ηλικιωμένοι έρχονται αντιμέτωποι με σοβαρά σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα. Τα σωματικά προβλήματα οφείλονται στη φυσιολογική φθορά που επέρχεται με το πέρασμα των χρόνων στον ανθρώπινο οργανισμό ενώ τα ψυχολογικά έχουν ως βαθύτερη αιτία το φόβο του επικείμενου θανάτου.

Όσο ο άνθρωπος είναι νέος εργάζεται, καταπονεί και κουράζει τον οργανισμό του, βρίσκεται συνεχώς σε ένταση, αγωνία και άγχος. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με τη φυσιολογική φθορά, τον κάνουν πιο ευάλωτο σε αρρώστιες και ασθένειες. Αυτές πλήττουν τη ψυχική του υγεία και του προκαλούν δυσάρεστα συναισθήματα όπως πλήξη, ανία, κατάθλιψη και μελαγχολία. Τα συναισθήματα αυτά εντείνονται στις περιπτώσεις που εγκαταλείπουν την κοινωνική τους ζωή ύστερα από τη συνταξιοδότησή τους ή όταν απομακρύνονται από τα οικεία και αγαπημένα τους πρόσωπα (θάνατος του / της συζύγου, φυγή των παιδιών από το σπίτι κ.ά.). Ακόμη, τα προβλήματά τους μεγαλώνουν όταν δεν διαθέτουν την οικονομική δυνατότητα να καλύψουν βασικές τους ανάγκες και στερούνται κατάλληλης ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

Τρόποι συμπαράστασης στους ηλικιωμένους

- Ηθική και υλική ενίσχυση
- Κοινωνική πρόνοια, ασφάλιση και περίθαλψη από την πολιτεία
- Η προσφορά υπηρεσιών και η οργάνωση εκδηλώσεων από την πολιτεία παρέχουν τη δυνατότητα στους ηλικιωμένους να αξιοποιήσουν δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο τους, να διασκεδάσουν και να ψυχαγωγηθούν.
- Με την εφαρμογή ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την τρίτη ηλικία από την πολιτεία οι ηλικιωμένοι μπορούν να εξοικειωθούν με τα σύγχρονα επιτεύγματα της επιστήμης, να ακολουθήσουν τους ρυθμούς εξέλιξής της και να αποκτήσουν καινούρια ενδιαφέροντα (π.χ. χρήση Η/Υ).
- Κοινωνικές οργανώσεις και ιδρύματα με φιланθρωπικό χαρακτήρα
- Η συμμετοχή των ηλικιωμένων στην οικογενειακή και κοινωνική ζωή και η συναναστροφή τους με άτομα όλων των ηλικιών τους κάνουν να αισθάνονται κοινωνικά ενεργοί και περιορίζουν τα αρνητικά τους συναισθήματα. Δεν πρέπει να τους εγκαταλείψουμε, αλλά και οι ίδιοι δεν πρέπει να εκφράζουν παραίτηση αλλά προθυμία να συμμετάσχουν στην οικογενειακή και κοινωνική ζωή.
- Συμπάθεια, ευγένεια και σεβασμός από όλους απέναντι στους ηλικιωμένους. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα γηρατειά είναι κοινή μοίρα όλων των ανθρώπων.

Τι πρέπει να κάνουν οι ίδιοι : οι ηλικιωμένοι πρέπει να μην παραιτούνται από τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους και να μην αυτοπεριορίζονται σε μια γωνιά του

σπιτιού. Αν δεν μπορούν να εργαστούν, να βρίσκουν κάποια απασχόληση, να επιδίδονται σε ό,τι τους αρέσει και δίνει ενδιαφέρον στη ζωή τους. Το ζητούμενο είναι να μην παραιτηθούν από τη ζωή, να μην ξεχνούν ότι έχουν δικαιώματα, όπως όλοι οι άνθρωποι, να μην πανικοβάλλονται με τις ασθένειες και την ανημποριά τους και, προπάντων, να κρατούν ανοιχτές τις γέφυρες επικοινωνίας με τους συνομηλίκους, αλλά και τα παιδιά και τα εγγόνια τους.

Συνοπτικό διάγραμμα του θεματικού κύκλου:

Τα χαρακτηριστικά της γεροντικής ηλικίας

- Έχουν μεγάλη πείρα
- Λειτουργούν με τη λογική
- Είναι προσηλωμένοι στο παρελθόν
- Είναι συχνά απαλλαγμένοι από φιλοδοξίες και ιδιοτελή κίνητρα
- Συντηρούν την παράδοση
- Είναι συχνά προσκολλημένοι σε στερεότυπες αντιλήψεις
- Υπερασπίζονται σθεναρά τις απόψεις τους
- Κατηγορούν συχνά τους νέους για επιπολαιότητα και ασέβεια
- Ωραιοποιούν το παρελθόν
- Είναι επιφυλακτικοί απέναντι σε καθετί νεωτεριστικό

Τα προβλήματα και οι ανάγκες των ηλικιωμένων

- Σοβαρά σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα.
- Φόβος του επικείμενου θανάτου
- Ευάλωτοι σε αρρώστιες και ασθένειες
- Πλήξη, ανία, κατάθλιψη και μελαγχολία
- Εγκαταλείπουν την κοινωνική τους ζωή
- Απομακρύνονται από τα οικεία και αγαπημένα τους πρόσωπα
- Αδυνατούν να καλύψουν βασικές τους ανάγκες
- Στερούνται ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης

Τρόποι συμπαράστασης στους ηλικιωμένους

- Ηθική και υλική ενίσχυση
- Πρόνοια από την πολιτεία
- Οργάνωση εκδηλώσεων για να αξιοποιήσουν δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο τους
- Ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα για να εξοικειωθούν με τα σύγχρονα επιτεύγματα της επιστήμης
- Κοινωνικές οργανώσεις και ιδρύματα με φιλανθρωπικό χαρακτήρα
- Συμμετοχή των ηλικιωμένων στην οικογενειακή και κοινωνική ζωή
- Συμπάθεια, ευγένεια και σεβασμός από όλους απέναντι στους ηλικιωμένους.

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Τα παιδιά με τα κλωνάρια

Ήταν η ώρα του σούρουπου. Ένα ζευγάρι, αντρόγυνο, στην ώρα του σούρουπου κι εκείνο, κατέβαινε τη λεωφόρο πιασμένο μπράτσο, καθώς πορεύονταν τα ζευγάρια κάποιον άλλο καιρό. Το βάδισμά του ήταν κανονικό και λιγάκι βαρύ, ανάλογο με την ηλικία: Οι δυο μαζί πρέπει να έστριβαν τον κάβο του αιώνα.

Σε μια στιγμή, ξαφνικά μέσ' από το μενεξελί σύθαμπο, ξεπροβαίνει μπροστά τους, σ' αντίθετη φορά, μια ανάλαφρη παρέα: Κοριτσόπουλα και παιδαρέλια ανάμεσα στα δεκάξι και τα δεκαοχτώ τους. Γύριζαν από κάποιον εξοχικό περίπατο ή εκδρομή, γιατί κρατούσαν κλωνάρια, πρασινάδες, και τα κορίτσια είχαν σφιγμένα τα λιανά τους, σβέλτα πόδια σε παντελόνια. Ούτε λουλούδια αγκαλιές, ούτε μπουκέτα. Καμιά διάχυση σε χρώματα κι αρώματα. Ίσα ίσα δυο τρία κλαριά, σύμβολα στεγνά, ένα είδος μαρτυρίας λακωνικής του τόπου απ' όπου έρχονταν. Η γενιά αυτή αγαπάει τη βραχυλογία, την κοφτή και σχεδόν βλοσυρή υποδήλωση, κάθε μεγαλοστομία τη σιχαίνεται, ακόμα και στα λουλούδια, που είναι για τον άνθρωπο η πιο έμφυτη ερωτική αλληγορία. Η φτερωμένη διμοιρία προχωρούσε σε ιδιότυπο σχηματισμό: Μπροστά τα κορίτσια, ξοπίσω τους τ' αγόρια. Ήταν βέβαια ένα αυτοσχέδιο, καινούργιο εθιμοτυπικό που τα είχε συντάξει έτσι, όχι η παλιά πρόληψη για διαχωρισμό των εριφίων από τα πρόβατα. Το έβρισκαν φαίνεται πιο πρακτικό ή και πιο σύμφωνο με τον αντιλυρικό τους κόσμο. Το ζευγάρωμα είναι μια φυσιολογική λειτουργία και τίποτ' άλλο – άρα μια στιγμή.

Οι δυο γενιές – το ζευγάρι, η διμοιρία – αντικρίστηκαν, αντιπέρασαν. Όμως, στα μάτια του πρώτου, είχε απομείνει ένα ξάφνιασμα, κάτι σα μυστικό χτύπημα στο μέτωπο, από κείνα που σε κάνουν μονομιάς να ξυπνήσεις αντίκρυ σ' ένα νέο όραμα της ζωής.

Στάθηκαν, γύρισαν κατά πίσω τα κεφάλια τους, κοίταξαν το σχηματισμό που ξεμάκραινε στο λιθόστρωτο με το γοργό, ρυθμικό του βήμα. Ξεκίνησαν πάλι. Είχες τώρα την εντύπωση πως το ζευγαρωμένο βάδισμά τους είναι λιγάκι πιο βαρύ.

– Είδες τα κορίτσια; είπε ο ένας. Πώς μας κοίταξαν!

– Αυτά πρόσεξα κι εγώ, έκανε η άλλη.

Αυτό τους είχε ξαφνιάσει. Όχι η αντίθεση στα χρόνια, το χτυπητό δίπτυχο που φέρνει, σε κάποια γραμμένη στιγμή, αντιμέτωπες τις γενιές. Εκείνο που τους είχε κρούσει, ήταν ο τρόπος που τους κοίταξαν τα κορίτσια μέσα στα λίγα δευτερόλεπτα ώσπου ν' αντιπεράσουν. Ίσια στα μάτια, αδίσταχτα, καρφωτά. Και με κάτι σαν ατάραχη αναμέτρηση, που τη στόμωνε αδιόρατα ένας ίσκιος δροσερής ειρωνείας.

Αναπόλησαν τότε άλλα αντικρίσματα, σε χρόνια περασμένα, πάλι ανάμεσα σε ηλικίες που έρχονταν και που έφευγαν. Ήταν διαφορετικά, πολύ διαφορετικά για να τα έχουν λησμονήσει. Αναθυμήθηκαν μάτια χλωρά, σαν και τούτα που είχαν τώρα να περάσει, μονάχα λιγότερο αλύγιστα, μπορεί και λιγότερο σκληρά. Θέλησαν να είναι δίκαιοι, όσο τους περνούσε από το χέρι. Πιάσανε να εξηγούν, να σχολιάζουν. «Εμείς, είπανε, κοιτάζαμε τους μεγάλους με συστολή, σεβασμό. Τι ήταν ο σεβασμός; Μια ανατροφή που μας είχανε δώσει. Μέσα στα μάτια μας θάμπιζε η επίγνωση πως δεν ξέρουμε όσα ξέρουν εκείνοι, ένα δείλιασμα μπροστά στην υπεροχή. Αυτή η υπεροχή σήμερα σώζεται; Ας κάνουμε τον έλεγχό της, δίχως προκατάληψη».

[...] Υπάρχει εδώ ένα θέμα κύρους, που μονάχοι μας το κλονίσαμε. Ο σεβασμός είναι άγραφος νόμος, μια τάξη αναγκαία για την ισορροπία της ζωής, εξασφαλίζει την ομαλή διαδοχή, οργανώνει εσωτερικά τον καινούριο κι ορμητικό φορέα της. Δεν είναι όμως προνόμιο, επιταγή δίχως αντίκρισμα. Η υπεροχή δεν μπορεί να σταθεί σαν κάτι δεδομένο. Πρέπει να έχει τα πειστήριά της πάντοτε έτοιμα, ακόμα κι αν δεν της τα ζητήσει ποτέ κανένας. Διαφορετικά, γίνεται αυθαιρεσία, πρόληψη, ταμπού¹, ωμό δίκαιο του συμπτωματικά και πρόσκαιρα ισχυρότερου. Ήταν ένας καιρός, πραγματικά, όπου ο σεβασμός αξιωνόταν με το έτσι θέλω, από εκείνον που τύχαινε να έχει ένα χρονικό και μόνο προβάδισμα. Ο κόσμος γνώρισε πρεσβύτερους ανάξιους, που απαιτούσαν το σεβασμό μόνο και μόνο γιατί έτσι τους συνέφερε και γιατί είχαν την εξουσία να τον επιβάλουν. Ο καιρός αυτός, ας το πάρουμε απόφαση, έχει περάσει.

Πάει ο καιρός όπου ένα επιτήδειο μηδενικό απαιτούσε το σεβασμό, επειδή κατάφερε να σκαρφαλώσει σε μια καρέδρα. Όλο και περισσότερο, από δω κι εμπρός, ο διδάσκων θα κρίνεται, ο ηγέτης θα ελέγχεται, ο γονιός θα πρέπει να δείχνεται άξιος της αποστολής του. Η αντίληψη πως έτσι και κατόρθωσες να «φτάσεις» δεν έχεις πια για τίποτα να γνοιαστείς, ανήκει στην ιστορία. Ανατέλλει μια εποχή όπου ο κάθε ενδιαφερόμενος θα ξέρει πως το δύσκολο δεν είναι ν' ανέβεις, αλλά να σταθείς. Πως η πολιτεία² σου και μόνη θα σε στηρίζει, όχι ο τίτλος.

Άγγελος Τερζάκης, «Προσανατολισμός στον αιώνα»

1. ταμπού = πρόσωπο, πράγμα ή θέμα που θεωρείται ιερό ή μιαρό και δεν επιτρέπεται να το θίγει κανείς.

2. πολιτεία = ο τρόπος που ενεργεί και συμπεριφέρεται κάποιος.

Κείμενο 2

Το ποίημα αυτό, της ώριμης περιόδου του ποιητή (ο Καβάφης είναι 58 ετών, όταν γράφεται), παρουσιάζεται ως διάλογος ενός φανταστικού ποιητή με την Ποίηση.

Μελαγχολία του Ίάσωνος Κλεάνδρου, ποιητοῦ ἐν Κομμαγενῇ· 595 μ.Χ.* .

Τό γήρασμα τοῦ σώματος καί τῆς μορφῆς μου
εἶναι πληγὴ ἀπὸ φρικτὸ μαχαῖρι.
Δέν ἔχω ἐγκαρτέρησι καμιά.
Εἰς σέ προστρέχω Τέχνη τῆς Ποιήσεως,
πού κάπως ξέρεις ἀπὸ φάρμακα·
νάρκης τοῦ ἄλγους δοκιμές,¹ ἐν Φαντασίᾳ καί Λόγῳ.²

Εἶναι πληγὴ ἀπὸ φρικτὸ μαχαῖρι. —
Τά φάρμακά σου φέρε Τέχνη τῆς Ποιήσεως,
πού κάμνουνε — γιά λίγο — νά μή νοιώθεται ἡ πληγὴ.

(1921)

Κωνσταντῖνος Καβάφης (1863-1933)

νάρκης τοῦ ἄλγους δοκιμές· δοκιμές νάρκης τοῦ ἄλγους· ἀπόπειρες νὰ κατευνασθεῖ ὁ πόνος.

ἐν Φαντασίᾳ καὶ Λόγῳ· με τὴ δύναμη τῆς φαντασίας πού συλλαμβάνει καὶ με τὴ μαγικὴ λειτουργία τοῦ λόγου, δηλ. τῆς γλώσσας, πού πραγματοποιεῖ τὴ σύλληψη.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Να αποδώσετε περιληπτικά τὸ νόημα τῶν παραγράφων 7 καὶ 8 τοῦ κειμένου με 50-60 λέξεις

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

– Είδες τὰ κορίτσια;... Πῶς μας κοίταξαν!

– Αὐτὰ πρόσεξα κι ἐγώ...

Γιατί ὁ δοκιμογράφος ἐπέλεξε τὴ χρήση εὐθέος λόγου στο ἀπόσπασμα αὐτό; Να τον

Μονάδες 15

Ερώτημα 3^ο

Στο παρακάτω απόσπασμα του μη λογοτεχνικού κειμένου να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες ισοδύναμες, που καθιστούν το ύφος πιο οικείο: *«Αναπόλησαν τότε άλλα αντικρίσματα, σε χρόνια περασμένα, πάλι ανάμεσα σε ηλικίες που έρχονταν και που έφευγαν. Ήταν διαφορετικά, πολύ διαφορετικά για να τα έχουν λησμονήσει. Αναθυμήθηκαν μάτια χλωρά, σαν και τούτα που είχαν τώρα δα περάσει, μονάχα λιγότερο αλύγιστα, μπορεί και λιγότερο σκληρά. Θέλησαν να είναι δίκαιοι, όσο τους περνούσε από το χέρι. Πιάσανε να εξηγούν, να σχολιάζουν. «Εμείς, είπανε, κοιτάζαμε τους μεγάλους με συστολή, σεβασμό».*

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Σε ένα άρθρο για τη διαδικτυακή εφημερίδα του σχολείου σας να καταγράψετε τις απόψεις σας σχετικά με τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα της τρίτης ηλικίας και τους τρόπους ώστε η πολιτεία και τα συγγενικά τους πρόσωπα να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. (350-400 λέξεις)

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο ποίημα του Κ.Π. Καβάφη να εντοπίσετε α) μία μεταφορά, β) μία προσωποποίηση, γ) μία επανάληψη και να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Με αφορμή το ποίημά του Κ.Π. Καβάφη το οποίο διαβάσατε, να καταγράψετε τις σκέψεις σας για τα συναισθήματα που νιώθει ένας ηλικιωμένος άνθρωπος που πλέον βρίσκεται στη δύση της ζωής αλλά στο απόγειο τα σοφίας του (100 -200 λέξεις).

Μονάδες 15

2^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ)

Κείμενο 1

Ευαίσθητη Τρίτη Ηλικία

Το ακόλουθο απόσπασμα από την ομιλία του επίκουρου καθηγητή Υγιεινής του Πανεπιστημίου Πατρών, Απόστολου Βανταράκη, για την "Ευαίσθητη Τρίτη Ηλικία" δημοσιεύθηκε την 01/10/2010 στον ιστότοπο <https://www.thebest.gr/article/33055>. Ανακτήθηκε στις 27/09/2021.

Για πολλούς ανθρώπους, τα γηρατεία είναι η υποδούλωση μιας ψυχής που θέλει να ζήσει, να ονειρευτεί, να εκφραστεί και που εμποδίζεται από το κουρασμένο και γερασμένο σώμα. Από την άλλη, η τρίτη ηλικία είναι η εποχή που ο άνθρωπος, έχοντας τη σοφία της ζωής, μπορεί να δει τον κόσμο με άλλα μάτια, να χαρεί και να δώσει σημασία σε απλά πράγματα που οι νέοι παραβλέπουν και που δεν έχουν ακόμη την ωριμότητα που χρειάζεται για να τα εκτιμήσουν. Στις περισσότερες παραδοσιακές κοινωνίες, οι ηλικιωμένοι θεωρούνται ως οι πρεσβύτεροι της κοινότητας ή του χωριού και παίζουν σημαντικό ρόλο στα διάφορα κοινωνικά θέματα που προκύπτουν.

Με την τάση της αστικοποίησης από τις αγροτικές περιοχές, ο ρόλος των πρεσβυτέρων έχει σταδιακά μειωθεί και, όπως συμβαίνει στις αστικοποιημένες κοινωνίες, όπου ο πληθυσμός των ηλικιωμένων είναι "συνταξιούχοι", οι ηλικιωμένοι είναι σήμερα έξω από το κύριο ρεύμα της κοινωνίας. Αυτή η αλλαγή των κοινωνικών δομών θεωρεί τον ηλικιωμένο μη παραγωγικό, αδέξιο, συντηρητικό μη προσαρμοζόμενο σε συνθήκες και τεχνολογία. "Ό,τι πρόσφερε, πρόσφερε" είναι η ουσία της κυριαρχικής θέσης για τους ηλικιωμένους. Ωστόσο, η κοινότητα μπορεί να τους αξιοποιήσει με πολλούς τρόπους με τους οποίους θα ωφεληθούν τόσο οι ίδιοι όσο και η κοινότητα. [...]

Γενικά, ο αριθμός και ο ρόλος που θα έχουν τα άτομα της τρίτης ηλικίας αποτελούν για το μέλλον μια σημαντική συνιστώσα, η οποία θα απασχολεί όλο και περισσότερο το κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι. Και είναι γεγονός ότι το επίπεδο του πολιτισμού της σύγχρονης κοινωνίας θα είναι άμεσα συναρτημένο με τον τρόπο αντιμετώπισης της τρίτης ηλικίας. Η ολοένα αυξανόμενη παρουσία και συμμετοχή των πολιτών τρίτης ηλικίας σηματοδοτεί μια νέα πραγματικότητα της οποίας χαρακτηριστικό σημείο είναι η ομαλή συμβίωση και συνύπαρξη όλων των ομάδων ηλικιών. Τα επόμενα χρόνια, εκτός από την εισβολή της υψηλής τεχνολογίας, την παγκοσμιοποίηση, τα διεθνή προσφυγικά και μεταναστευτικά ρεύματα, την κρίση των αξιών, εμπεριέχεται ως δυναμική συνιστώσα και αυτή η νέα πραγματικότητα για την τρίτη ηλικία, η οποία δεν μπορεί παρά να είναι καλοδεχούμενη σε μια σύγχρονη ευνοούμενη κοινωνία αλληλεγγύης και ανθρωπιάς. Οι νεότερες γενιές οφείλουν να κατανοήσουν τη σημασία των δεδομένων αυτών, που συνδυάζονται εύστοχα και με

τη γνωστή λαϊκή ρήση-υπενθύμιση ότι "εκεί που ήσουν ήμουν κι εδώ που είμαι θα 'ρθεις".

Κείμενο 2

Ο γέρος

Το (μεταφρασμένο από τον Μάνο Τραϊανό) ποίημα του Ιταλού Νίνο Πεντρέτι (1923-1981) αντλήθηκε από τον ιστότοπο <https://tbjpoetry.blogspot.com/> στις 26.09.2021.

Μη με ρωτάτε: έκανες τίποτα,
πού πήγες,
συνάντησες κανέναν
στον δρόμο.
Είμαι γέρος:
έχασα τους φίλους μου,
πάω αργάσαν σαλιγκάρι.
Αν μπουμπουνίζει, φορώ ένα καπελάκι,
βγαίνω στον κήπο,
στην ταράτσα,
στύβω κανένα πορτοκάλι.
Για τη γυναίκα μου
άφησα λεφτά στο τραπέζι,
παιδιά, είναι βαρύ να γερνάς
και να πεθάνω τώρα,
που πήρα καινούρια γυαλιά, με θλίβει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

1ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια θέση επεφύλαξε για την τρίτη ηλικία η αλλαγή των κοινωνικών δομών από την παραδοσιακή στην αστικοποιημένη κοινωνία, σύμφωνα με το Κείμενο 1; Να απαντήσεις σε μία παράγραφο 50-60 λέξεων.

Μονάδες 10

2ο υποερώτημα (μονάδες 10)

α. Ποια νοηματική σχέση συνδέει την πρώτη με τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1; β. Ποια γλωσσικά στοιχεία τις συνδέουν;

Μονάδες 10

3ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 να εντοπίσεις το ασύνδετο σχήμα (μονάδες 5) και να εξηγήσεις συνοπτικά ποια πρόθεση του συγγραφέα εξυπηρετεί σε σχέση με την κύρια θέση του (μονάδες 10).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Σε μία ομιλία σας στο πολιτιστικό κέντρο του δήμου σας να αναφερθείτε στον τρόπο αντιμετώπισης των ηλικιωμένων από την πολιτεία αλλά και τους ίδιους πολίτες, καθώς και στη θέση που θα έπρεπε να έχουν στην κοινωνία.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στο ποίημα παρατηρείται εναλλαγή των ρηματικών προσώπων. Να εντοπίσετε ένα παράδειγμα για κάθε ρηματικό πρόσωπο που χρησιμοποιείται και να παρουσιάσετε τη λειτουργία του.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς εκφράζει το ποιητικό υποκείμενο τις ανησυχίες και τα συναισθήματά του για την ηλικιακή φάση που περνάει; (μονάδες 10) Τι θα πρότεινες σε ένα άτομο αυτής της ηλικίας από το περιβάλλον σου για να το ενισχύσεις ψυχολογικά; (μονάδες 5) Ανάπτυξε σε 100-150 λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15

Χάσμα γενεών

Αυτό που συχνά χαρακτηρίζεται ως χάσμα γενεών δεν είναι παρά οι έντονες διαφορές που παρατηρούνται αναφορικά με τις απόψεις και τις στάσεις ζωής, ανάμεσα στους εκπροσώπους των διαφορετικών γενεών.

Είναι λογικό οι νέοι έφηβοι να αντιμετωπίζουν τις γονικές προτροπές και επιθυμίες ως παρεμβάσεις στην αυτόνομη δράση τους και ταυτόχρονα να θεωρούν τις στάσεις ζωής των πρεσβυτέρων ως αναχρονιστικές και αδιέξοδες.

Οι στάσεις των εφήβων

- Οι νέοι βρίσκονται σε μια πορεία προς την πλήρη ανάπτυξη των ικανοτήτων τους και της εδραίωσης της προσωπικής τους αυτονομίας. Βιώνουν έντονα το συναίσθημα της ελευθερίας και της ικανότητας να αναλάβουν τις όποιες πρωτοβουλίες. Οποιαδήποτε συμπεριφορά, παρατήρηση, ή ένσταση που μπορεί να διατυπωθεί από κάποιον πρεσβύτερο, γίνεται άμεσα αντιληπτή ως παρέμβαση ανατροπής προς την πλήρη αυτονομία τους. Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος για τον οποίο οι νέοι αντιδρούν με τόσο έντονο τρόπο στις παρεμβάσεις των γονέων τους.
- Επίσης, οι νέοι είναι αυτοί που νιώθουν ως ιδιαίτερα περιοριστικές για την δράση τους τις απόψεις των γονέων τους. Συχνά τις θεωρούν κοντόφθαλμες, παρωχημένες, χωρίς αναφορά στην πραγματικότητα που βιώνουν με τους συνομήλικούς τους στον δικό τους κοινωνικό περίγυρο. Τέτοιες αντιλήψεις τους φαίνονται αδιανόητες και ταυτόχρονα ανασχέσεις στην πραγματοποίηση των δικών τους αντιλήψεων και τρόπων κατανόησης της πραγματικότητας. Για αυτό και θα επιστρατεύσουν όλες τις δυνάμεις τους για την κατάρριψή τους και την εδραίωση των δικών τους αντιλήψεων.
- Ας μην λησμονούμε ότι η εφηβεία είναι η περίοδος της παρόρμησης, της έντονης αμφισβήτησης και της προκλητικότητας. Όλες οι έντονες μεταβολές που λαμβάνουν χώρα στο σώμα, στον ψυχισμό και στην κοινωνική ζωή των εφήβων είναι λογικό να έχουν αντίκτυπο και στον τρόπο με τον οποίο αντιδρούν στα στοιχεία της πραγματικότητας. Καθώς δεν έχουν ακόμα την εμπειρία να διαχειρίζονται τις διαφωνίες και τις αντιφάσεις δημιουργικά και χωρίς εκρήξεις, συχνά παρασύρονται σε συμπεριφορές που θέτουν στο επίκεντρό της την αμφισβήτηση και την προκλητικότητα.

Οι στάσεις των γονέων

- Από την άλλη, οι γονείς επιθυμούν στο πλαίσιο της γονικής τους αποστολής να εμψυχήσουν τις ιδέες και τις απόψεις τους για τη ζωή στα παιδιά τους. Θεωρούν ως αυτόνομη αυτή την κίνηση των ιδεών ως μονόδρομο και σε αυτή την προσπάθεια αντιλαμβάνονται τις ενστάσεις των εφήβων ως μη σημαντικές.

Δυστυχώς, αυτή η λανθασμένη αξιολόγηση για την σημαντικότητα που οι απόψεις των νέων έχουν κυρίως για τους ίδιους, σηματοδοτεί συχνά την αρχή μιας πολεμικής μεταξύ γονέων και παιδιών.

- Μια άλλη λανθασμένη πρακτική των γονέων είναι ότι συχνά επιδεικνύουν ένα έλλειμμα εμπιστοσύνης προς τους εκπροσώπους της νέας γενιάς. Αρκετά συχνά οι γονείς, είτε εξαιτίας του μεγάλου ελέγχου που θέλουν να έχουν στις καταστάσεις, είτε γιατί δεν συνειδητοποιούν τις πραγματικές δυναμικές των παιδιών τους, συχνά δεν λαμβάνουν υπόψη τους τις στάσεις των παιδιών τους. Φαίνεται μάλλον αναμενόμενο ότι μια τέτοια στάση συχνά πυροδοτεί ατέρμονες διαμάχες και συγκρούσεις.
- Εξίσου αρνητικό χαρακτήρα έχει και η πρακτική των γονέων που συχνά ωθούν τα παιδιά τους να υλοποιήσουν τα δικά τους ανεκπλήρωτα όνειρα. Είναι μάλλον σύνηθες οι γονείς να αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους ως μια μορφή προέκτασης του εαυτού τους και ως εκ τούτου να θεωρούν ότι αυτά έχουν ακριβώς τις ίδιες με αυτούς επιθυμίες. Μια τέτοια όμως λογική, πέραν του γεγονότος ότι είναι πλήρως αυθαίρετη, είναι και μια λογική που επιβάλλει επιλογές και ταυτόχρονα θέτει στο περιθώριο τα όποια εφηβικά όνειρα και τις όποιες επιθυμίες.

Προϋποθέσεις υγιούς σχέσης εφήβων και γονέων

Παρά τις όποιες αντιξοότητες, οι σχέσεις των εφήβων με τους γονείς τους δεν είναι υποχρεωτικά προορισμένες να τελούν υπό ένα μόνιμο καθεστώς έντασης και αντιπαράθεσης.

- Οι γονείς αρχικά θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν το γεγονός ότι τα παιδιά τους είναι μια αυτόνομη και απολύτως ξέχωρη από αυτούς οντότητα. Δεν θα πρέπει να τους αντιμετωπίζουν ως συνέχεια της δικής τους ύπαρξης, αλλά να αντιλαμβάνονται ότι οι νέοι έχουν τις δικές τους προσωπικές θέσεις για τον κόσμο, για το σωστό και το λάθος, για την επικοινωνία και την συμβίωση. Μόνο με την επίδειξη σεβασμού και την αναγνώριση της σημαντικότητας αυτών των δεδομένων είναι δυνατή μια ομαλή συμβίωση μαζί τους.
- Επίσης οι γονείς οφείλουν κατά την επιτέλεση του ρόλου τους να επιδιώξουν να χαλιναγωγήσουν τους όποιους φόβους τους, αναφορικά με το μέλλον των παιδιών τους. Πολλές φορές γίνονται υπερπροστατευτικοί και προεπιλέγουν πράγματα και καταστάσεις για τα παιδιά τους. Μια τέτοια λογική μπορεί να ικανοποιεί την δική τους ανάγκη για ασφάλεια και έλεγχο, σε καμιά περίπτωση όμως δεν ικανοποιεί τις επιθυμίες των εφήβων που αντιλαμβάνονται τον κόσμο ως μια πραγματικότητα προ-αποφασισμένων από τους γονείς τους καταστάσεων.
- Τέλος οφείλουν να απαλλαγούν από κάθε μορφή αυταρχισμού και ιδεολογικής ακαμψίας κατά την επαφή τους με τους εφήβους. Η επίδειξη δύναμης, η έλλειψη διαπραγμάτευσης, η αδυναμία να θεωρηθεί ο έφηβος ο εν δυνάμει ισάξιος συνομιλητής, είναι πρακτικές με λανθασμένο παιδαγωγικό περιεχόμενο. Τέτοιες πρακτικές ακυρώνουν τον υγιή γονικό ρόλο και ναρκοθετούν την ισόνομη και ειλικρινή σχέση μεταξύ γονιού και παιδιού. Οι έφηβοι τείνουν να

απομακρύνονται από σχέσεις στις οποίες αντιλαμβάνονται την έλλειψη εμπιστοσύνης και την επιβολή.

Από την άλλη, στην όλη κατάσταση μπορούν να συνεισφέρουν και οι έφηβοι κάνοντας και αυτοί με την σειρά τους κάποιες παραδοχές για τους γονείς τους.

- Καταρχάς, καλό θα ήταν πριν την κάθε εξέγερση να συλλογίζονται ότι οι γονείς τους έχουν σε σχέση με αυτούς ένα μεγάλο πλεονέκτημα πείρας. Δεν είναι λίγες οι φορές που ακριβώς αυτό το πλεονέκτημα της γονικής γνώσης και εμπειρίας, επικαλούνται οι γονείς όταν προτείνουν κάποια πιθανή λύση. Το απόθεμα αυτό της εμπειρίας δεν θα πρέπει οι νέοι να το αντιμετωπίζουν ως κάτι που τους απειλεί. Αντίθετα θα πρέπει να το αντιμετωπίζουν ως ένα ωφέλιμο φορτίο από το οποίο θα μπορούν να αντλούν χρήσιμες ιδέες και λύσεις, τις οποίες οι ίδιοι εξαιτίας της ανωριμότητάς τους δεν έχουν καταφέρει να σκεφτούν.
- Επίσης, θα πρέπει να αναγνωρίζουν στους γονείς τους ότι πραγματικά στρέφονται έναντί τους με άδολη αγάπη και ολόθερμα συναισθήματα. Πολλές φορές οι νέοι στην βιασύνη τους να αυτονομηθούν και να κινηθούν ανεξάρτητα, παρερμηνεύουν τις όποιες καλοπροαίρετες γονικές παρεμβάσεις ως κινήσεις εξάρτησης και παρέμβασης. Με αυτό τον τρόπο δυστυχώς όχι μόνο απομακρύνονται από την σχέση με τους γονείς τους, αλλά και δεν αντλούν από την σχέση αυτή τα συναισθηματικά αυτά δεδομένα που είναι απαραίτητα για την υγιή ολοκλήρωση της προσωπικότητάς τους.

Συνοπτικό σχεδιάγραμμα του θεματικού κύκλου:

Οι στάσεις των εφήβων

- Είναι σε διαδρομή αυτονομίας.
- Θεωρούν παρωχημένους τους πρεσβύτερους.
- Είναι παρορμητικοί και ανυπόμονοι.

Οι στάσεις των γονέων

- Θεωρούν τις απόψεις αυτονόητα σωστές.
- Δεν δείχνουν εμπιστοσύνη στους νεούς.
- Γίνονται αυταρχικοί και άκαμπτοι.

Προϋποθέσεις υγιούς σχέσης εφήβων και γονέων

- Αποδοχή των γονέων για την αυτονομία των παιδιών τους.
- Περιορισμός των φόβων τους.
- Απαλλαγή από τον όποιο αυταρχισμό.
- Αναγνώριση εκ μέρους των εφήβων της πείρας των γονέων.
- Αναγνώριση εκ μέρους των εφήβων της καλής πρόθεσης των γονέων.

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Πάσχα με την οικογένεια: ένα αυθεντικό μήνυμα δύναμης και αισιοδοξίας

Το κείμενο υπογράφεται από τον Χ. Πίσχο στο περιοδικό psychology now, Απρ 18, 2014

Αυτή την περίοδο, η τρίτη ηλικία (παππούδες και γιαγιάδες) φροντίζουν να μην λείπει τίποτα. Τα παιδιά τους βρίσκουν λίγο χρόνο να ξεκουραστούν και τα εγγόνια να χαρούν με τον παππού και τη γιαγιά. Πίσω όμως από αυτή την οικογενειακή ισορροπία, διακρίνονται ακόμα μερικά χαρακτηριστικά που σήμερα αποκτούν ουσιαστικό νόημα.

Τα τελευταία χρόνια το Πάσχα, γεφυρώνεται ένα ηλικιακό χάσμα. Το γνωστό χάσμα γενεών, που κάποτε μαθαίναμε στην έκθεση ιδεών στο οποίο οι νέοι αδυνατούν να επικοινωνήσουν με τους μεγάλους, συμπληρώνεται τώρα μέσα από την έκφραση αναγκών και τη συναισθηματική μετατόπιση των νεότερων γενιών αυτή τη φορά.

Όμως, μία διαφορετική μορφή του χάσματος γενεών, διακρίνεται που δεν οφείλεται μόνο στις πολιτισμικές συνήθειες της εορταστικής περιόδου. Αναφέρομαι στη διαφορά δυναμικής που εμφανίζεται κάθε φορά που έρχονται κοντά αυτές οι δύο γενιές, οι παππούδες-γιαγιάδες με τα παιδιά τους[...].

Οι δεσμοί της παλιάς γενεάς με την οικογένεια είναι πολύ ισχυροί, η συνοχή και η διατήρησή της, ήταν και είναι προτεραιότητα. Το στοιχείο της δοτικότητας τους χαρακτηρίζει και την κοινότητα, χωρίς μισαλλοδοξίες και καχυποψίες. Τα πολιτισμικά τους βιώματα, έδειξαν το δρόμο για αξίες όπως ο σεβασμός και η εκτίμηση και οφείλουν οι νέες γενιές να τους το ανταποδώσουν.

Από την άλλη υπάρχει μία κακ(λ)ομαθημένη γενιά. Γαλουχημένη σε καιρούς πλαστικούς, σε συνθήκες fast food, χωρίς συνέπεια και βάσεις. Μία γενιά στοχευμένη στην παραγωγή και στην υποστήριξη της εύκολης ζωής και με όποιο τρόπο μπορούσαν να επιτευχθούν αυτά. Με ένα μαγικό τρόπο, η δυσκολία απουσιάζει και αν υπήρχε, προβλημάτιζε μόνο στο ύψος του εξωτερικού καλλωπισμού της.

Οι ανάγκες ήταν πολλές, οι απαιτήσεις ακόμα περισσότερες και η βοήθεια από τους γονείς απαιτείτο συνεχώς ως υποχρέωση. Όλα λειτουργούσαν υπέρ της, με τους γονείς, απλούς παρατηρητές ενός ζωντανού blockbuster. Η συστηματική συνθήκη του σήμερα, έρχεται να επαναπροσδιορίσει τη νέα γενιά και να την φέρει δίπλα στην παλιότερη, αναγνωρίζοντας την ενότητα ως τη γλώσσα επικοινωνίας μεταξύ τους.

Στο εδώ και τώρα, η ολιγοήμερη επιστροφή στην παραδοσιακή οικογένεια, φαντάζει καλύτερη από ένα μήνα σε εξωτικό νησί. Οι παραδόσεις κρατούνται σθεναρά, όχι γιατί δηλώνουν μία ασφάλεια στην πράξη αλλά και γιατί διατηρούν την πορεία της οικογένειας. Η ελληνική παραδοσιακή οικογένεια, έχει αποτελέσει πρότυπο αξιακής κοινωνικοποίησης, η εξάρτηση των μελών της από αυτή, είναι ένα αρχέτυπο που μεταδίδεται συνειδητά και ασυνείδητα.

Αυτές οι παραδόσεις, αποκτούν το νόημά τους όταν η ζαλισμένη γενιά του σήμερα, δεν μπορεί να προσανατολιστεί. Οι γονείς τους όμως, τους δίνουν την ευκαιρία να οριοθετηθούν και να τους διοχετεύσουν ψυχική δύναμη, ακόμα και με τη φράση ότι "όλα θα πάνε καλά". Κανείς δεν μπορεί να το εγγυηθεί αλλά το γεγονός ότι προέρχεται από αυτή τη γενιά που κατάφερε και επιβίωσε στα πιο δύσκολα, η προτροπή αυτή λειτουργεί μόνο αισιόδοξα και **βελτιωτικά**.

Άραγε αυτή η γενιά, θα καταφέρει να δείξει παρόμοια δύναμη ψυχής με την προηγούμενη ώστε να μπορέσει να εμψύσει και τις επόμενες γενιές; Τώρα παρουσιάζεται φοβισμένη και **ανήμπορη...** Δεν έχει βιώσει ξανά τέτοιες καταστάσεις περνώντας από τα ψηλά, στα χαμηλά. Η προηγούμενη γενιά, μαθημένη μόνο στα αναγκαία, κατάφερε να υπερβεί τα δεδομένα και να δημιουργήσει καλύτερες συνθήκες για το μέλλον των παιδιών της.

Το βλέμμα μου είναι σε αυτή τη γενιά του τώρα. Για το πώς θα μπορέσει να διαχειριστεί πρώτα τον εαυτό της και μετά τα παιδιά και τα εγγόνια. Πως θα μπορέσουν να αυτοαναγορευθούν **αρχηγοί** της οικογένειας για να οδηγήσουν τις γενιές που έρχονται με **ασφάλεια** στις νέες, αχαρτογράφητες μέχρι τώρα, συνθήκες. Δεν έχω έτοιμη την απάντηση.

Κείμενο 2

Τζένη Μαστοράκη

Οι μεγάλοι

Το ποίημα της Τζένης Μαστοράκη ανήκει στη συλλογή Διόδια (1972), που εκδόθηκε όταν η ποιήτρια ήταν 23 ετών. Κεντρικός άξονας του ποιήματος είναι η σχέση των νέων της γενιάς του '70 με τους νέους της προηγούμενης γενιάς, που έζησε τη νεότητά της στα δύσκολα χρόνια της δεκαετίας του '40.

Οι μεγάλοι
κουβαλούν πάντα μέσα τους
το παιδί που υπήρξαν
στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο
το κορίτσι που δεν πρόφτασαν να φιλήσουν
έναν αγιάτρευτο καημό λαχανίδας*.
Το πρώτο χνούδι στο πανωχείλι τους
τους Βαρβάρους του Καβάφη*
και μια παλιά φυματίωση.
Τις μέρες τους
καταχωρισμένες σε δελτία τροφίμων.
Ένα καρφί στον τοίχο
μπορούσε να σημαδέψει μια εποχή
– τα καλοκαίρια ξυριζόντουσαν

με τον καθρέφτη κρεμασμένο στο παράθυρο.
 Όνειρα συνοικιακά
 σα μια μοτοσυκλέτα με καρότσα
 για πολυμελείς οικογένειες.
 Εμείς
 κουβαλάμε, απλούστατα, μέσα μας
 τους μεγάλους.

Τ. Μαστοράκη, Διόδια, Κέδρος

***έναν αγιάτρευτο καημό λαχανίδας:** αναφορά στην εποχή της Κατοχής, όταν οι άνθρωποι πέθαιναν από την πείνα και οι λαχανίδες ήταν συνηθισμένο –αλλά και αυτό δυσεύρετο– φαγητό στην Αθήνα ***οι Βάρβαροι του Καβάφη:** το ποίημα «Περιμένοντας τους βαρβάρους»

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Ποιο είναι τα ακροτελεύτια ερώτημα για το οποίο ο συγγραφέας δεν έχει απάντηση στο Κείμενο 1 (80-90 λέξεις);

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

Ποια είναι η νοηματική σχέση της 4^{ης} με την 5^η παράγραφο του Κειμένου 1;

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο

- Να σχολιάσετε τα σημεία στίξης στην 8^η και 9^η παράγραφο του Κειμένου 1.(μον.7)
- Να δοθούν αντώνυμα για τις ακόλουθες λέξεις του Κειμένου 1: *βελτιωτικά, ανήμπορη, αρχηγοί, ασφάλεια*.(μον.8)

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να γράψετε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου σας σχετικά με τα αίτια του χάσματος γενεών και να προτείνετε τρόπους για τη γεφύρωσή του (300-350 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 ((Μονάδες 20)

Το ποιητικό υποκείμενο χρησιμοποιεί, εκτός των άλλων ρηματικών προσώπων, το α' πληθυντικό. Να εντοπίσετε σχετικές αναφορές στο Κείμενο 2 και να εξηγήσετε τη συγκεκριμένη επιλογή.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Η ποιήτρια, όταν γράφει το ποίημα, είναι περίπου είκοσι ετών. Οι «μεγάλοι» γι' αυτήν – δηλαδή η γενιά των γονιών της – έχουν ζήσει την εποχή του Β' Παγκόσμιου πολέμου. Οι δικοί σας «μεγάλοι» ποιας εποχής βιώματα κουβαλούν μέσα τους και με ποιον τρόπο σάς τα κοινοποιούν; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σε ένα κείμενο 150-200 λέξεων.

Μονάδες 15

2^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ)

Κείμενο 1

Αυτοέλεγχος

Το ακόλουθο συντομευμένο δοκίμιο του Άγγελου Τερζάκη (1907-1979), σημαντικού πεζογράφου της γενιάς του 1930, προέρχεται από το βιβλίο του Προσανατολισμός στον αιώνα, Οι εκδόσεις των φίλων, Αθήνα, 1985, σ. 32-35.

Μέσα στον αναταραγμένο, αντιφατικό κι' αλλοπρόσαλλο σημερινό κόσμο, τίποτα δεν παρηγορεί τόσο, τίποτα δεν τονώνει, όσο κάποιοι νέοι που μας ζυγώνουν κάπου-κάπου, αθόρυβα, σοβαρά, και μας εμπιστεύονται το πάθος που τους κρυφοκαίει, το πάθος για λύσεις. Έρχονται να βρουν εμάς τους πρεσβύτερους¹⁴ με τη ζαλισμένη ελπίδα πως –πού ξέρεις– μπορεί και η πείρα του χρόνου να μας έχει διδάξει κάτι παραπάνω. Η προσδοκία τους δεν είναι βέβαια η τυπική, η πειθήνια¹⁵ του παλαιού καιρού, η ευλάβειά τους απέναντι στην ώριμη ηλικία μπορεί να μην έχει τη στρατιωτική υποταγή που είχε, έναν καιρό, η δική μας απέναντι στους ηλικιωμένους. [...]

Στους νέους αυτούς, όταν μας αξιώνουν με μια τους επίσκεψη ή ακόμα και μ' ένα γράμμα, οι πρεσβύτεροι νιώθουμε την υποχρέωση να δώσουμε απαντήσεις. Τι απαντήσεις; Ας πούμε καλύτερα: μια μικρή βοήθεια. [...]

Το διαλυτικό πνεύμα της εποχής μας έγκειται στο ότι εισχώρησε στο εσωτερικό των εννοιών και τις διέσπασε προτού η τεχνική κατορθώσει να διασπάσει τον πυρήνα της ύλης. Όλα συνέχονται.¹⁶ Οι μεγάλες έννοιες, θεμέλια των ηθικών αξιών, είχαν αντέξει χιλιάδες χρόνια τώρα στις επιθέσεις [...]. Η δύναμή τους ήταν η εσωτερική τους συνοχή. Μπορούσες να τις δεχτείς ή να τις απορρίψεις, δεν μπορούσες να τις βάλεις να προδώσουν τον εαυτό τους. Το πολυμήχανο πνεύμα του καιρού μας, αυτό ακριβώς πέτυχε. Έκανε την κάθε έννοια συκοφάντη του εαυτού της.

Έτσι είναι που συντελέστηκε η καθολική ρευστοποίηση. Ζούμε σ' έναν κόσμο – τοπίο κατακλυσμού όχι γιατί βουλιάζουν γύρω τα πάντα, αλλά γιατί τα πάντα γίνονται ρευστά. Και το μεγαλείο του τοπίου απ' αυτό ακριβώς προέρχεται. Ρωτήστε έναν νέο, υπό τον όρο να μην υπηρετεί σε κάποια διατεταγμένη πειθαρχία, να μην περπατάει με δεκανίκια δανεικά: Θα σας πει πως δεν ξεκρίνει¹⁷ γύρω του τίποτα σταθερό, όλα μοιάζουν σαν ίσκιои, φάσματα,¹⁸ παραισθήσεις, ο κόσμος δεν είναι

14 πρεσβύτεροι = μεγαλύτεροι σε ηλικία, ηλικιωμένοι.

15 πειθήνια = υπάκουη.

16 συνέχονται = επικοινωνούν, συνορεύουν.

17 ξεκρίνει = διακρίνει.

18 φάσματα = οπτασίες, φαντάσματα.

παρά ένα φευγαλέο όνειρο του νερού. Και μέσα σ' αυτή την απέραντη ρευστότητα, ένα μόνο σημείο βέβαιο: η αγωνία του υπάρχουν. [...]

Ο νέος μου ωστόσο περιμένει εκεί, καθισμένος στη γωνιά, με το μάτι του θολό. Διετύπωσε όπως μπορούσε, ρευστά, με μιαν ευγλωττία¹⁹ ρευστή, την ερώτησή του. Και περιμένει μιαν απάντηση, που να μην είναι ρητορεία, κενολογία, αυταρέσκεια, αοριστολογία, φιλολογία. Περιμένει μιαν απάντηση που να είναι κανόνας ζωής. Αλλά ούτε αυτό μόνο. Μιαν απάντηση που να πηγάζει από μια πράξη ζωής. Μη νομίσετε πως θα τον ξεγελάσετε. Αφελέστατη θα ξεφανερωνόταν η πονηρία σας, και πολύ σύντομα. Το μάτι του είναι έτοιμο να συμπονέσει την αμηχανία του συνομιλητή του, είναι όμως κι' αδυσώπητο. Πάει η εποχή των πανηγυρικών λόγων.

Κείμενο 2

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896-1928)

Ξεπροβόδισμα²⁰

Το ποίημα «Ξεπροβόδισμα» ανήκει στα «Παραλειπόμενα (1919-1927)» του Κώστα Καρυωτάκη. Δημοσιεύτηκε στις 29 Ιουνίου 1919 στο περιοδικό Ο Νουμάς (Ποιήματα και πεζά, επιμ. Γιώργος Σαββίδης, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2016, σ. 165).

—Αγάπη μου, ήσουν παιδί· παιδί μου, είσαι άντρας τώρα·
σύρε, ακριβέ μου, στο καλό, μη σε προφτάσει η μπόρα.

—Μάνα μου, κοίτα, ενύχτωσε· πώς να κινήσω; βρέχει·
μάννα, μια θλίψη με κρατεί και μια τρομάρα μ' έχει.

—Παιδί μου, όλοι θα φύγουνε· κι αν μείνεις τελευταίος;
σύρε· και πάντα να 'σαι ορθός και πάντα να 'σαι ωραίος.

—Μάνα, ο χειμώνας ρυάζεται²¹ κι η νύχτα αγκομαχάει·
με δένει, μάννα, μια ντροπή, κι ένας καημός με πάει.

—Βλέπε, παιδί μου, πάντα ομπρός. Το χτες μη σε πικραίνει.
Τώρα η ζωή σαν άλογο στην πόρτα σε προσμένει.

—Μάνα, οι ανέμοι ρίζανε του δρόμου το πλατάνι·
με τρώει, μανούλα, η θύμηση, κι ο πόνος με δαγκάνει.

—Παιδί μου, όλοι θα φύγουνε· κι αν μείνεις τελευταίος;

19 ευγλωττία = ικανότητα έκφρασης, ευχέρεια λόγου.

20 ξεπροβόδισμα = συνοδεία και αποχαιρετισμός κάποιου που φεύγει.

21 ρυάζεται = ωρύεται, βρυχάται.

σύρε· και πάντα να 'σαι ορθός και πάντα να 'σαι ωραίος.

—Μάνα μου, κοίτα, ενύχτωσε· πώς να κινήσω; βρέχει·
μάννα, μια θλίψη με κρατεί και μια τρομάρα μ' έχει.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να καταγράψεις σε 50-60 λέξεις τις προσδοκίες με τις οποίες προσεγγίζουν οι νέοι τους πιο ηλικιωμένους, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις τη λέξη που συνδέει δομικά την 3^η με την 4^η παράγραφο του Κειμένου 1 (μονάδες 2), να σημειώσεις τι δηλώνει (μονάδες 2) και να προσδιορίσεις τη νοηματική λειτουργία αυτής της λέξης (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Να επιλέξεις και να μεταφέρεις στο απαντητικό σου φύλλο τη σωστή απάντηση για καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1. Σε κάθε περίπτωση, μία μόνο από τις τέσσερις προτεινόμενες απαντήσεις είναι ορθή:

1. Στην 1^η παράγραφο του κειμένου κυριαρχεί:

- α) Η αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- β) Η συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας
- γ) Το ασύνδετο σχήμα
- δ) Το πολυσύνδετο σχήμα

2. Στο απόσπασμα «με τη ζαλισμένη ελπίδα πως –πού ξέρεις- μπορεί και η πείρα του χρόνου να μας έχει διδάξει» η διπλή παύλα περικλείει μία φράση που συνιστά:

- α) Ειρωνεία
- β) Μεταφορά
- γ) Αντίθετη άποψη
- δ) Σχόλιο

3. Το ύφος της τελευταίας παραγράφου του κειμένου μπορεί να χαρακτηριστεί ως:

- α) Επίσημο
- β) Σοβαρό
- γ) Παραστατικό
- δ) Λαϊκότροπο

4. Το σχήμα λόγου που υπάρχει στην πρόταση: «Έκανε την κάθε έννοια συκοφάντη του εαυτού της» είναι:

- α) Επανάληψη
- β) Υπερβατό
- γ) Παρομοίωση
- δ) Προσωποποίηση

5. Με τη φράση «να μην περπατάει με δεκανίκια δανεικά», ο συγγραφέας εννοεί ότι οι νέοι θα πρέπει να:

- α) σκέφτονται αυτόνομα
- β) προσέχουν τις επιλογές τους
- γ) δανείζονται βοηθήματα για την μετακίνησή τους
- δ) ζητάνε βοήθεια από άλλους

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Ποια είναι τα κυριότερα προβλήματα που απασχολούν τους σύγχρονους νέους; Με ποιους τρόπους μπορούν οι μεγαλύτεροι σε ηλικία να τους συμπαρασταθούν; Να εκφράσεις τεκμηριωμένα την άποψή σου, αντλώντας στοιχεία από το Κείμενο 1, σε ένα άρθρο (300-350 λέξεων) που θα αναρτηθεί στον ιστότοπο του σχολείου σου.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Τι αναδεικνύει η διαλογική μορφή του ποιήματος σε συσχέτιση με τα ρηματικά πρόσωπα που χρησιμοποιούνται σε αυτό; Να απαντήσεις τεκμηριωμένα με αναφορές στο Κείμενο 2.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς ερμηνεύεις τις συμβουλές που δίνει η μητέρα στον γιο της; Η απάντησή σου να τεκμηριώνεται με αναφορές στο Κείμενο 2 και να εκτείνεται σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

Πρότυπα-είδωλα

Ως πρότυπο μπορούμε να ορίσουμε καθετί το υποδειγματικό, που μπορεί να χρησιμεύσει ως παράδειγμα προς μίμηση ή προς αποφυγή.

Συχνά οι έφηβοι αισθάνονται την ανάγκη να αποκτήσουν πρότυπα (ή είδωλα) και να ταυτιστούν με αυτά. Τις περισσότερες φορές τα πρότυπα είναι άνθρωποι που θαυμάζουν και εμπνέονται από το επιστημονικό, φιλοσοφικό, πολιτικό, αθλητικό ή καλλιτεχνικό τους έργο, το οποίο προβάλλεται κυρίως από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τον κινηματογράφο. Πρότυπα, ωστόσο, προσφέρει και η ίδια η οικογένεια. Αυτά είναι οι αρχές και οι αξίες που μεταβιβάζει στο νεαρό μέλος της. Οι έφηβοι μιμούνται τη συμπεριφορά, τις συνήθειες, τις αξίες, τον τρόπο σκέψης και έκφρασης των προτύπων τους και δεν είναι λίγες οι φορές που προσπαθούν να αντιγράψουν την εξωτερική τους εμφάνιση.

Τα πρότυπα μπορούν να διδάξουν τους εφήβους – ειδικότερα όταν προέρχονται από το χώρο της επιστήμης. Οι έφηβοι παρακολουθώντας το έργο του προτύπου τους κερδίζουν πολύτιμες γνώσεις από τη δική του εμπειρία, τις οποίες είναι δυνατό να αξιοποιήσουν με το δικό τους μοναδικό και δημιουργικό τρόπο. Αντιλαμβανόμαστε, ωστόσο, ότι οι νέοι πρέπει να επιλέγουν με κριτική σκέψη την υιοθέτηση ενός προτύπου και να μην παρασύρονται από τα εφήμερα είδωλα και τα πρότυπα που προβάλλονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Είδη προτύπων

Πρότυπα υπάρχουν:

- Στην επιστήμη
- Στην τέχνη
- Στην τεχνολογία
- Στην κοινωνία (διάφορες προσωπικότητες)

Τα πρότυπα διαφέρουν από εποχή σε εποχή και διαμορφώνονται ανάλογα με τις επικρατούσες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες. Στην εποχή μας επικρατεί σύγχυση ως προς τα πρότυπα και ως επικρατέστερο προβάλλεται ο οικονομικά επιτυχημένος άνθρωπος.

Συντελεστές δημιουργίας προτύπων

- Η οικογένεια (οι γονείς με τη συμπεριφορά τους λειτουργούν ως αρνητικά ή θετικά πρότυπα)
- Το σχολείο
- Τα ΜΜΕ
- Το κοινωνικό περιβάλλον (φιλίες, διαπροσωπικές σχέσεις, επαγγελματικό περιβάλλον).

- Το πολιτιστικό παρελθόν (η παράδοση, η ιστορία).
- Οι πολιτιστικοί φορείς (θέατρο, κινηματογράφος, τέχνες).
- Κοινά αποδεκτά πρότυπα (καλλιτέχνες, πολιτικούς, πνευματικούς ανθρώπους).

Τα θετικά πρότυπα που πρέπει να προβάλλονται

- Του ιδεολόγου, του ατόμου με ηθικές αξίες και ιδανικά
- Του αγωνιστή
- Του ατόμου με υγιή πολιτική συνείδηση
- Του πνευματικού ανθρώπου
- Του ολοκληρωμένου (ηθικά και πνευματικά) επιστήμονα
- Του ανθρώπου με οικολογικές ευαισθησίες
- Του φιλειρηνιστή
- Του ατόμου με οικουμενική συνείδηση

Τα αρνητικά πρότυπα που προβάλλονται στις μέρες μας

- Πρότυπα βίας.
- Τα είδωλα, αστέρες της τέχνης και του αθλητισμού, που προωθούνται από το οικονομικό και κοινωνικό κατεστημένο για λόγους εμπορευματοποίησης.
- Του ανθρώπου που διακατέχεται από πνεύμα υλικού ευδαιμονισμού.
- Του οικονομικά και επαγγελματικά επιτυχημένου (με χρήση αθέμιτων μέσων και ελάσσοнос μόχθου).
- Του εξειδικευμένου τεχνοκράτη που είναι προσαρμοσμένος στις απαιτήσεις της σύγχρονης ανταγωνιστικής εποχής.
- Του ατομικιστή, που απέχει από μορφές συλλογικής δράσης και αδιαφορεί για τα κοινωνικά προβλήματα.
- Του ατόμου που αδιαφορεί για την ηθική και πνευματική του ανάπτυξη και εξιδανικεύει τη σωματική διάσταση.

Οι λόγοι της κατασκευής των ειδώλων

- Η αύξηση των κερδών για τους κατασκευαστές τους.
- Όταν μια κοινωνία δεν έχει ή δεν θέλει να προβάλλει ήρωες –πρότυπα προωθεί στους νέους της φτηνά υποκατάστατα, τα είδωλα, προκειμένου να καλύψει τις πνευματικές ανησυχίες και τους προσωπικούς τους προβληματισμούς. Τους προσφέρει, δηλαδή, τα είδωλα ως «ηρεμιστικό».

Αίτια επικράτησης αρνητικών προτύπων

- Ημιμάθεια της εποχής και τάση για εξειδίκευση.
- Πνευματική και ηθική κρίση της εποχής μας.
- Διάδοση των προτύπων από τα ΜΜΕ και τον Τύπο
- Ξενομανία, μιμητισμός.

Συνέπειες των αρνητικών προτύπων

Για το άτομο:

- Εμποδίζουν την πνευματική καλλιέργεια και περιορίζουν τον προσωπικό τρόπο έκφρασης
- Αποπροσανατολίζουν τους νέους.
- Δημιουργούν φανατισμό, βία και εγκληματικότητα, δυσκολεύοντας την ομαλή κοινωνική συνύπαρξη.
- Ωθούν το άτομο στον καταναλωτισμό.
- Συμβάλλουν στη δημιουργία άγχους, ανασφάλειας και ψυχολογικών προβλημάτων.

Για την κοινωνία:

- Οικονομική εκμετάλλευση.
- Κρίση οικονομικών θεσμών.
- Διεύρυνση του χάσματος γενεών.
- Αδυναμία της πολιτείας να χρησιμοποιήσει δημιουργικά ένα μέρος της νεολαίας.

Μέτρα για τον περιορισμό των αρνητικών προτύπων

Χρέος της πολιτείας είναι:

- Να μην προβάλλει αρνητικά πρότυπα.
- Να παρέχει κίνητρα για σωστή και ολοκληρωμένη, βασιζόμενη στην ανθρωπιστική παιδεία, μόρφωση.
- Να παρέχει δυνατότητες στα άτομα για απασχόληση που ικανοποιεί τις ανάγκες και τις κλίσεις τους.

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Ποπ είδωλα όπως λέμε... φαστ φουντ

Διασκευασμένο κείμενο των Μαρκούλη Μ. και Ποντίδα Χ. που δημοσιοποιήθηκε στην εφημερίδα τα Νέα, 4 Μαρτίου 2004

Ονειρεύονται άνετη και πλούσια ζωή. Και δόξα. Και τη θέλουν τώρα. Ει δυνατόν... χθες. Και δη ως τραγουδιστές πίστας και ποπ. Είναι ενδεικτικός ο αριθμός των νέων που δήλωσε συμμετοχή στο πρώτο ριάλιτι τηλεπαιχνίδι για επίδοξους ποπ σταρ, το «Fame Story» του Antenna και στο φετινό ανάλογης - πιο ποπ «εκδοχής» - «Super Idol» του Mega: 8.000 και 4.000 άτομα αντιστοίχως.

Ακόμη όμως και αν υποθέσουμε ότι όντως η νεότερη γενιά έχει μια παραπάνω αδυναμία στη γρήγορη και εύκολη επιτυχία (και ποιος δεν την είχε άλλωστε όταν ήταν 18 χρόνων), η τάση αυτή ενισχύεται σοβαρά από τα πρότυπα που δημιουργεί η τηλεοπτική εποχή μας. Το «συστηματάκι» το οποίο εισαγάγαμε τα τελευταία χρόνια από το εξωτερικό και συνδέει τα «ριάλιτι» με τη δισκογραφική παραγωγή, και γενικότερα με την κατασκευή ειδώλων, είναι ένα δυνατό «αφροδισιακό» στην ήδη ντοπαρισμένη με λαμπερές αντανάκλασεις νέα γενιά.

Το θέμα είναι πολύ απλό: το κανάλι δίνει την ευκαιρία στον επίδοξο... Ρουβά να μπει στην καθημερινότητά μας. Ανεξάρτητα από το αν κερδίσει ή χάσει στο παιχνίδι (μπορεί απλώς να είναι ένα συμπαθητικό παιδί, με φωτογένεια), με την ένταση που πλασάρεται όλο αυτό το πράγμα στα περιοδικά και τα κανάλια, το πρόσωπό του γίνεται αναγνωρίσιμο στο πανελλήνιο. Και εδώ είναι που ποντάρει η δισκογραφία. Ο δίσκος βγαίνει πριν ατονήσουν οι εντυπώσεις με μηδέν δαπάνες διαφημιστικές και, ω του θαύματος, σε ένα συντριπτικό ποσοστό γίνεται χρυσός ή πλατινένιος! (Τη στιγμή που καθιερωμένοι καλλιτέχνες, πρώτα ονόματα, είναι ευχαριστημένοι πλέον αν περάσουν τις 10.000 αντίτυπα). Χρυσός δίσκος δίχως μεγάλα έξοδα παραγωγής και με μηδέν διαφήμιση είναι η γρήγορη και εύκολη λύση για την βαριά λαβωμένη ελληνική δισκογραφία.

Ανάσα για τη δισκογραφία, θεαματικότητα για το κανάλι, χρήμα που ρέει άφθονο σε όλους τους κρίκους της αλυσίδας. Όλοι είναι ευχαριστημένοι. Και το άλλοθι; Ισχυρότατο: εφόσον ο κόσμος τα θέλει...

[...] Το σύστημα... Σταχτοπούτα δεν το εφηύραμε εμείς, η μεταφορά του όμως στην εν Ελλάδι πραγματικότητα ήρθε κι έδεσε: Οι δισκογραφικές εταιρείες προετοιμάζουν τους διαγωνιζόμενους και αργότερα αναλαμβάνουν την παραγωγή των CD σινγκλ που βγαίνουν στο εμπόριο καθ' όλη τη διάρκεια των ριάλιτι τηλεπαιχνιδιών για

επίδοξους ποπ σταρ. «Πάντα οι εταιρείες αυτό έκαναν», λέει ο παραγωγός Αντώνης Γούναρης, από τους «καθηγητές» του ριάλιτι τηλεπαιχνιδιού «Fame Story» (Antenna). «Μετοχές αγοράζουν. Είναι φυσικό λοιπόν να θέλουν να τις αγοράζουν φτηνά και να τις πωλούν ακριβά. Εμείς όμως που ασχολιόμαστε με τα παιδιά κάνουμε τη δουλειά μας με μεγάλη αγάπη. Σήμερα, όποιος θέλει κάνει δίσκο. Το θέμα είναι ποιος θα τον αγοράσει. Γι' αυτό χρειάζεται η διαφήμιση. Στην περίπτωση μας η διαφήμιση έρχεται πριν».

Τον εξέπληξε άραγε ο αριθμός των νέων που έκανε αίτηση για το παιχνίδι; «Οπωσδήποτε 8.000 άτομα είναι εντυπωσιακός αριθμός. Μια μικρή πόλη. Και απ' όλο αυτόν τον κόσμο πρέπει να διαλέξουμε κάποιους που εμείς πιστεύουμε ότι μπορεί να γίνουν καλοί. Μέσα σε τρεις μήνες, από χοντροί να γίνουν αδύνατοι, να κινούνται με άνεση μπροστά σε κοινό, να μάθουν να τραγουδούν...»

Κείμενο 2

Ιθάκη

Κ.Π. Καβάφης

Σα βγεις στον πηγαιμό για την Ιθάκη,
να εύχεσαι νάναι μακρύς ο δρόμος,
γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.
Τους Λαιστρυγόνες και τους Κύκλωπας,
τον θυμωμένο Ποσειδώνα μη φοβάσαι,
τέτοια στον δρόμο σου ποτέ σου δεν θα βρεις,
αν μέν' η σκέψις σου υψηλή, αν εκλεκτή
συγκίνησις το πνεύμα και το σώμα σου αγγίζει.
Τους Λαιστρυγόνες και τους Κύκλωπας,
τον άγριο Ποσειδώνα δεν θα συναντήσεις,
αν δεν τους κουβανείς μες στην ψυχή σου,
αν η ψυχή σου δεν τους στήνει εμπρός σου.

Να εύχεσαι νάναι μακρύς ο δρόμος.
Πολλά τα καλοκαιρινά πρωιά να είναι
που με τι ευχαρίστησι, με τι χαρά
θα μπαίνεις σε λιμένας πρωτοειδωμένους·
να σταματήσεις σ' εμπορεία Φοινικικά,
και τες καλές πραγμάτειες ν' αποκτήσεις,
σεντέφια και κοράλλια, κεχριμπάρια κ' έβενους,
και ηδονικά μυρωδικά κάθε λογής,
όσο μπορείς πιο άφθονα ηδονικά μυρωδικά·
σε πόλεις Αιγυπτιακές πολλές να πας,
να μάθεις και να μάθεις απ' τους σπουδασμένους.

Πάντα στον νου σου νάχεις την Ιθάκη.
Το φθάσιμον εκεί είν' ο προορισμός σου.
Αλλά μη βιάζεις το ταξίδι διόλου.
Καλλίτερα χρόνια πολλά να διαρκέσει·
και γέρος πια ν' αράξεις στο νησί,
πλούσιος με όσα κέρδισες στον δρόμο,
μη προσδοκώντας πλούτη να σε δώσει η Ιθάκη.

Η Ιθάκη σ' έδωσε τ' ωραίο ταξίδι.
Χωρίς αυτήν δεν θάβγαινες στον δρόμο.
Άλλα δεν έχει να σε δώσει πια.

Κι αν πτωχική την βρεις, η Ιθάκη δεν σε γέλασε.
Έτσι σοφός που έγινες, με τόση πείρα,
ήδη θα το κατάλαβες η Ιθάκη τι σημαίνουν.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Να αποδώσετε περιληπτικά τις πρώτες τρεις παραγράφους του Κειμένου 1 (70-90 λέξεις).

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

Πώς θα μπορούσατε να χαρακτηρίσετε το ύφος του Κειμένου 1; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο

- α) Ποια είναι η νοηματική σχέση της 1^{ης} με την 2^η παράγραφο του Κειμένου 1; Ποια είναι τα νοήματα που συνδέονται στις δύο αυτές παραγράφους; (μον.8.
- β) Να σχολιάσετε τα σημεία στίξης της 1^{ης} και της 3^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1 (μον.7)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Το Κείμενο 1 παρουσιάζει κάποιες από τις επιδερμικές λογικές που περιστρέφονται γύρω από την έννοια των ειδώλων. Θεωρείτε ότι σήμερα οι νέοι έχουν και αν ναι, ποια είναι τα εφόδια που χρειάζονται για να επιλέγουν υγιή πρότυπα και όχι εφήμερα είδωλα; Να παρουσιάζετε τις απόψεις σας στην σχολική τάξη (300-350 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 γίνεται χρήση συμβόλων. Να τα εντοπίσετε και να τα σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Ποιος τρόπος ζωής προτείνεται στο Κείμενο 2; Στο τέλος του ταξιδιού ο συμβολικός ταξιδιώτης βρίσκει την Ιθάκη φτωχική, κατώτερη των προσδοκιών του. Πώς ερμηνεύετε τους συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος; (100-150 λέξεις).

Μονάδες 15

2^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ)

Κείμενο 1

[Συνάντηση με έναν ράπερ]

Το κείμενο που ακολουθεί είναι συνέντευξη που πήρε ο δημοσιογράφος Γιάννης Πανταζόπουλος από το Φίλιππο Γιαγκούλη, γνωστό ράπερ. Η συνέντευξη δημοσιεύτηκε στις 5.11.2019 στη Lifo²².

Πριν από λίγες μέρες, βρέθηκα στη Θεσσαλονίκη και συνάντησα έναν από τους διασημότερους Έλληνες ράπερ, τον Φίλιππο Γιαγκούλη, ευρέως γνωστό ως FY. Πέρασα αρκετές ώρες μαζί του και τον πέτυχα στη φάση της ηχογράφησης του νέου του άλμπουμ. Η καθημερινότητά του είναι πλέον τελείως διαφορετική. Εμφανίσεις, φωτογραφίσεις, στούντιο, περιοδείες, συνεντεύξεις, είναι μερικές από τις νέες υποχρεώσεις που καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου του. [...]

Μετρώντας, ήδη, στο ενεργητικό του πλήθος hits²³, όπως το «Δε με θέλουν», το οποίο έχει αγγίξει τα 21 εκατομμύρια views²⁴, θυμάται ότι ξεκίνησε να ασχολείται με τη ραπ περίπου από τα 15 του. Σήμερα έχει γίνει δημοφιλής, επειδή τραγουδάει και ραπάρει σε μια νέα αργκό²⁵ που έχει επινοήσει ο ίδιος, γεγονός που του έχει αποφέρει εκατομμύρια views στο YouTube²⁶ και τεράστια επιτυχία στους χώρους όπου εμφανίζεται.

Όσες ώρες είμαστε μαζί, είναι χαμογελαστός, ευδιάθετος, λέει συνεχώς «bro²⁷» και «αδερφέ», αλλά η λέξη «Prince²⁸» είναι αυτή που τον χαρακτηρίζει. Παρατηρώ ότι βρίσκεται διαρκώς σε κίνηση και εκπέμπει θετική ενέργεια. Τις στυλιστικές επιλογές τις κάνει μόνος του και αγοράζει ό,τι του αρέσει, π.χ. την τσάντα Louis Vuitton²⁹ που είχε μαζί του, αλλά και το κόσμημα Gucci³⁰ που κρεμόταν στο λαιμό του. Αργότερα, ακούμε μερικά από τα νέα του μουσικά κομμάτια. Κατά τη διάρκεια της ακρόασης χορεύει στους ρυθμούς των hits και με την ολοκλήρωσή τους περιμένει να του πεις τη γνώμη σου.

«Όποιος πιστεύει ότι είναι εύκολη η παραγωγή ενός άλμπουμ, δεν ξέρει τι του γίνεται. Όπως η δουλειά του δημοσιογράφου έχει τις δυσκολίες της, έτσι και η δική

22 Η Lifo είναι εβδομαδιαίος δωρεάν έντυπος οδηγός πόλης που μοιράζεται σε επιλεγμένα σημεία σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και άλλες μεγάλες πόλεις της Ελλάδας. Το Lifo.gr ξεκίνησε ως ιστότοπος του εντύπου, αλλά πλέον περιλαμβάνει ειδήσεις, πολιτιστικά θέματα, ρεπορτάζ και έρευνες, οδηγό πόλης, αγορά, και ενότητα με βίντεο.

23 Hits: οι επιτυχίες

24 Views: όρος που χρησιμοποιείται από την αγγλική γλώσσα, για να αποτυπώσει τις προβολές βίντεο στο διαδίκτυο

25 Αργκό: η συνθηματική γλώσσα

26 YouTube: ιστότοπος, ο οποίος επιτρέπει κοινοποίηση, αποθήκευση, αναζήτηση και αναπαραγωγή ψηφιακών βίντεο και ψηφιακών ταινιών

27 Bro: εναλλακτική χρήση του όρου brother (αδερφέ)

28 Prince: πρίγκηπας

29 Louis Vuitton: μάρκα δερμάτινων ειδών

30 Gucci: γνωστός οίκος μόδας (είδη ένδυσης)

μας έχει τις δικές της. Όποιος διαφωνεί, προτείνω να αλλάξουμε για μια ημέρα, για να δει αν θα αντέξει τις κρίσεις πανικού» λέει και συμπληρώνει: «Με σκληρή δουλειά μπορείς να πετύχεις τα πάντα. Και θεωρώ ότι αν έχεις δουλέψει μέσα σου, στο τέλος έρχονται τα χρήματα, η επιτυχία και η δόξα. Βέβαια, η επιτυχία είναι κάτι που δεν συγχωρείται από ανθρώπους που δεν έχουν κατορθώσει τίποτα στη ζωή τους, ειδικά από αυτούς που βρίσκονται στην ίδια ηλικία μ' εσένα».

Τις περισσότερες μέρες της εβδομάδας ακολουθεί πιστά το αμερικανικό ωράριο και, όπως εξηγεί, κοιμάται στις οκτώ το πρωί και ξυπνά στις έξι το απόγευμα. Μου βάζει να ακούω συνεχώς κομμάτια του Αμερικανού ράπερ Lil Wayne, από τον οποίο έχει επηρεαστεί πάρα πολύ λόγω της συνοδείας ηλεκτρικής κιθάρας και της χρήσης του Auto-Tune³¹. Ποιο πιστεύει ότι είναι το συστατικό της επιτυχίας; «Δεν μπορώ να μιλήσω για τους άλλους, μόνο για μένα. Προσωπικά, θεωρώ σημαντική την αυθεντικότητα. Να είσαι 1.000% ο εαυτός σου. Αυτήν τη στιγμή η ραπ είναι το πιο επιτυχημένο μουσικό είδος».

Όσον αφορά τις αιτιάσεις³²ορισμένων για το κατά πόσο οι εκπρόσωποι της ραπ αποτελούν σωστά πρότυπα για τους νέους, υποστηρίζει: «Πρώτα απ' όλα, είναι τεράστια τιμή να είσαι πρότυπο για τη νεολαία. Επίσης, ανήκω σ' εκείνους που δεν επιλέγουν να έχουν στίχους χυδαίους ή να προβάλουν σεξιστικά υπονοούμενα. Από κει και πέρα, η μουσική μου είναι αποτέλεσμα ερεθισμάτων, συνειρμών, γεγονότων και στιγμών της καθημερινότητας. Για μένα η ραπ είναι τέχνη και μέσο έκφρασης.»

Για τον Φίλιππο, όλοι οι άνθρωποι γεννήθηκαν έχοντας έναν σκοπό στη ζωή τους. Εκείνος ευτύχησε να γνωρίσει πολύ νωρίς την επιτυχία και τα τραγούδια του να γίνουν η αφορμή ακόμα και για πολιτικά σχόλια.

Κείμενο 2

Ο Μότσαρτ³³

Το ποίημα του Μίλτον Σαχτούρη περιλαμβάνεται στο βιβλίο «Ποιήματα 1945-1971» (εκδ. Κέδρος, 1977).

Ο Μότσαρτ μ' ένα μαύρο σκύλο τριγυρίζει τα καμμένα σπίτια· ψάχνει κει μέσα στην καφτή τέφρα και την καρβουνίλα. Σε μερικές γωνιές δεν έχουν ακόμη σβήσει οι φωτιές...

—ΠΑΡΑΞΕΝΟ -λέει- ΠΟΥΘΕΝΑ ΔΕΝ ΑΚΟΥΓΕΤΑΙ
ΠΙΑ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΟΥ...

31 Auto -Tune: ψηφιακός επεξεργαστής ήχου

32 Αιτιάσεις: κατηγορίες

33 Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ: ένας από τους σημαντικότερους συνθέτες κλασικής μουσικής.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Για ποιους λόγους ο δημοσιογράφος θέλησε να πάρει συνέντευξη από τον ράπερ, σύμφωνα με όσα αναγράφονται στο Κείμενο 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

«Όποιος πιστεύει ότι είναι εύκολη η παραγωγή ενός άλμπουμ, δεν ξέρει τι του γίνεται. Όπως η δουλειά του δημοσιογράφου ... ειδικά από αυτούς που βρίσκονται στην ίδια ηλικία μ' εσένα»: στην πρώτη απάντηση του συνεντευξιαζόμενου που αναγράφεται στο Κείμενο 1 χρησιμοποιείται η αναλογία. Να βρεις τα μέλη της (μονάδες 6) και να δικαιολογήσεις την επιλογή της (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Το Κείμενο 1 έχει πολλές λέξεις που προέρχονται από την αγγλική γλώσσα. Δικαιολόγησε την επιλογή του δημοσιογράφου με κριτήρια:

- α. το μέσο που δημοσίευσε το κείμενο,
- β. το κοινό στο οποίο απευθύνεται,
- γ. την ιδιότητα του συνεντευξιαζόμενου.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Σε ένα άρθρο που θα δημοσιευτεί στη σχολική σας εφημερίδα να αναφερθείτε στους τρόπους με τους οποίους τα κοινωνικά πρότυπα επηρεάζουν τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των νέων. Να επισημάνετε, επίσης, τη συμβολή των φορέων αγωγής στον περιορισμό των αρνητικών επιδράσεών τους (300-350 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 χρησιμοποιούνται συχνά σημεία στίξης. Να τα καταγράψετε και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 εκφράζεται ένα παράπονο. Ποιο είναι αυτό και ποιες σκέψεις ή/και συναισθήματα σου δημιουργεί; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

Μόδα-ενδυμασία

Η μόδα είναι ένα διαχρονικό φαινόμενο που σχετίζεται με τα κοινωνικά και αισθητικά πρότυπα της κάθε εποχής. Οι αλλαγές στον τρόπο παραγωγής που έγινε κατορθωτή με την βιομηχανική επανάσταση, σταδιακά έφτασε στον 20^ο αιώνα στην πλήρη εκβιομηχάνιση και της ένδυσης. Κατ' ουσία, η μόδα είναι η έκφραση της επικρατούσας αντίληψης για την τρέχουσα αισθητική, η οποία όμως έχει πάντα ένα χαρακτήρα εφήμερο και συνεχώς μεταβαλλόμενο.

Οι νέοι είναι οι πιο συνήθεις χρήστες της μόδας και οι πιο πρόσφοροι να υιοθετήσουν τα προτάγματά της.

Θετικές όψεις της μόδας

- Η μόδα είναι μια σύγχρονη μορφή επιχειρηματικής και εμπορικής δραστηριότητας. Στο πλαίσιο της δραστηριότητας της συμμετέχουν πολλοί πολίτες και μέσω της συμμετοχής τους βιοπορίζονται οι ίδιοι και οι οικογένειές τους. Ταυτόχρονα, είναι και ένας ισχυρός παράγοντας για την συνολική οικονομία των χωρών και των κοινωνιών εν γένει. Είναι μια οικονομική δραστηριότητα που παράλληλα τονώνει την καταναλωτική διάθεση των πολιτών, προσφέροντας πληθώρα εναλλακτικών προϊόντων.
- Στις θετικές όψεις της μόδας, θα μπορούσε κάποιος να προσθέσει την ψυχολογική της διάσταση, όπως και την ψυχοφελή επίδραση που ασκεί πάνω στον ψυχισμό του ανθρώπου. Τα προϊόντα της μόδας, συχνά υψηλής αισθητικής, αποτελούν για τους πολίτες συχνά μια σύντομη και ασφαλή διέξοδο από την γκρίζα πραγματικότητα με την οποία έρχονται αντιμέτωποι. Ταυτόχρονα, η έστω και προσωρινή απόδραση από μια πραγματικότητα με αρνητικό πρόσημο, δίδει στο άτομο τις συναισθηματικές «ανάσεις» που έχει ανάγκη για να ανταποκρίνεται στις καθημερινές του προκλήσεις.
- Θα πρέπει να τονιστεί ότι η μόδα συχνά έχει ισχυρή αισθητική και καλλιτεχνική όψη. Στο πλαίσιό της δραστηριοποιούνται άνθρωποι με έντονες καλλιτεχνικές αναζητήσεις και δεξιότητες, δίνοντας αισθητικό διέξοδο στις αναζητήσεις τους. Με αυτό τον τρόπο, έστω και έμμεσα το κοινωνικό σώμα έρχεται σε επαφή με διάφορες καλλιτεχνικές τεχνολογίες και προτάσεις.
- Επίσης, μέσω της πολυμορφίας που χαρακτηρίζει τα προϊόντα της, η μόδα συντελεί στην διαμόρφωση της διαμόρφωσης της αυτοεικόνας των πολιτών. Οι πολλαπλές που τους προσφέρονται, τους επιτρέπουν να επιλέξουν με βάση τις δικές τους επιλογές τον τρόπο με τον οποίο θα παρουσιάζονται ενδυματολογικά στους άλλους και να επικαθορίζουν την αντίληψη του εαυτού τους που θέλουν να υποστηρίξουν.
- Τέλος, θα πρέπει να υπενθυμιστεί ότι διαχρονικά η μόδα ήταν συνδεδεμένη με διάφορα κοινωνικά ρεύματα και τάσεις. Στο παρελθόν κοινωνικά κινήματα, όπως αυτό του φεμινισμού, ή μεγάλα μουσικά κινήματα υπήρξαν άρρηκτα συνδεδεμένα

με τις επιλογές της μόδας. Τα κινήματα αυτά μπόρεσαν μέσω της μόδας να επικοινωνήσουν στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο της απόψεις και τις προτάσεις τους.

Αρνητικές όψεις της μόδας

- Μια βασική αρνητική όψη της μόδας είναι αυτή που σχετίζει τα πρότυπα της μόδας με την άκριτη υιοθέτησή τους από το κοινωνικό σώμα. Αρκετά συχνά οι πολίτες και πρωτίστως οι νέοι άνθρωποι, μιμούμενοι ξενόφερτα πρότυπα και ξενόφερτους τρόπους ζωής, υιοθετούν με έναν άκριτο τρόπο τις προτάσεις της μόδας. Φτάνουν συχνά τα άτομα σε επιλογές που δεν είναι χαρακτηριστικές της προσωπικότητάς τους, αλλά μια μαζοποιημένη στάση που υιοθετείται μόνο στην προοπτική της αποδοχής των άλλων. Με αυτόν τον τρόπο τα άτομα αντί να επιλέγουν ελεύθερα να εκφραστούν, καταλήγουν να γίνονται παρακολουθήματα της επιλογής των βιομηχανιών της μόδας.
- Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι οι προτάσεις της μόδας ενισχύει τον υπερκαταναλωτισμό του ατόμου. Δυστυχώς όπως κάθε επιχειρηματική δραστηριότητα έχει αρκετά συχνά σαν μοναδικό στόχο την επίτευξη του κέρδους. Τα άτομα, συχνά σε αυτό το στόχο είναι απροστάτευτα, καθώς η κατανάλωση τους δεν εδράζεται στις πραγματικές τους ανάγκες. Η καταναλωτική τους λοιπόν κουλτούρα παίρνει την μορφή μιας αδηφάγου υπερκαταναλωτικής πρακτικής, που θεοποιεί ως ύψιστη ανάγκη την κατανάλωση και όχι την πλήρωση των αναγκών μέσω της κατανάλωσης.
- Παράλληλα, το άτομο συχνά βρίσκεται εγκλωβισμένο και σε μια υλιστική αποτίμηση της καταναλωτικής του στάσης. Δυστυχώς, συχνά τα άτομα ταυτίζουν την καταναλωτική τους συμπεριφορά με την έννοια της ευχαρίστησης και προσωπικής ευδαιμονίας. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας ερμηνείας της δράσης τους τα άτομα, θεωρούν ότι μόνο με την αγορά και την κατοχή υλικών αγαθών μπορεί να καταστήσουν τον βίο τους ευτυχή. Σε μια τέτοια όμως προοπτική άλλες όψεις της ανθρώπινης δράσης με πνευματικό ή ηθικό περιεχόμενο περιθωριοποιούνται και το νόημα τους υποτιμάται.

Τρόποι αντιμετώπισης των αρνητικών όψεων της μόδας

- Στην ορθολογική χρήση των επιταγών της μόδας θα μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο το οικογενειακό πλαίσιο του ατόμου. Μια από τις βασικές λειτουργίες της οικογένειας είναι η γενικότερη ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας του νέου, με την οποία οφείλει να αντιμετωπίζει και τα ζητήματα της μόδας. Με την υποδειγματική λοιπόν καθοδήγηση των γονέων το άτομο μπορεί να χρησιμοποιήσει την μόδα με ένα ορθολογικό τρόπο που θα του προσφέρει ευχαρίστηση, χωρίς ταυτόχρονα να τον καθιστά και δέσμιο της.
- Αλλά και το εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να διατελέσει σημαντικό ρόλο στην όλη διαχείριση της μόδας από το άτομο. Ας μην λησμονείται το γεγονός ότι το

σχολείο δεν αποτελεί μόνο χώρο της γνωστικής καλλιέργειας των παιδιών. Ταυτόχρονα, είναι και χώρος επαφής με την αισθητική και την καλλιέργεια του ανάλογου κριτηρίου, σύμφωνα με το οποίο τα παιδιά θα μπορούν μελλοντικά να προσεγγίζουν τις προσφορές της μόδας.

- Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί και ο ρόλος των μέσων μαζικής επικοινωνίας στην ορθή προβολή των επιταγών της μόδας. Τα μέσα επικοινωνίας και κυρίως η τηλεόραση, θα πρέπει να εγκαταλείψουν την αλόγιστη προβολή των προϊόντων της μόδας στην οποία επιδίδονται στο κυνήγι του κέρδους. Θα πρέπει να αναλογιστούν ότι είναι συνυπεύθυνοι στην κατασκευή προτύπων ζωής και σκέψης και θα πρέπει να αναστοχαστούν για τους πιο υγιείς τρόπους με τους οποίους μπορούν να συμβάλλουν στην όλη αυτή διαδικασία.
- Βέβαια, η ευθύνη για τον έλεγχο του όλου ζητήματος αφορά και την προσωπική στάση και δράση του ατόμου. Είναι ατομική του ευθύνη να θέτει όρια και προσωπικά κριτήρια βάση των οποίων θα διωλίζονται όλες οι προτάσεις της μόδας. Θα πρέπει να επιλέγει από τις προτάσεις αυτές οι οποίες είναι συμβατές με την προσωπικότητά του και εξυπηρετούν την εικόνα που θέλει να επικοινωνήσει στους άλλους, χωρίς να νιώθει την ανάγκη να προσκολλάται σε εφήμερες τάσεις. Σε κάθε περίπτωση, η δική του κριτική ικανότητα είναι αυτή που μπορεί να τον συμβουλεύσει ποιες είναι οι πραγματικές του ανάγκες και ποιες είναι κατασκευασμένες από την διαφήμιση των μέσων ενημέρωσης.

Συνοπτικό σχεδιάγραμμα του θεματικού κύκλου

Θετικές όψεις της μόδας.

- Παράγοντας οικονομικής ανάπτυξης.
- Θετική επίδραση στον ψυχισμό του ατόμου.
- Καλλιτεχνική έκφραση.
- Τρόπος έκφρασης κοινωνικών κινημάτων.

Αρνητικές όψεις της μόδας.

- Άκριτος μιμητισμός των προτάσεων της μόδας.
- Καλλιεργεί τον καταναλωτισμό.
- Υλιστική αποτίμηση της ζωής.

Τρόποι αντιμετώπισης των αρνητικών όψεων της μόδας.

- Ο ρόλος του οικογενειακού πλαισίου.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού πλαισίου.
- Ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης.
- Η προσωπική ευθύνη του ατόμου.

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ)

Κείμενο 1

[Μαντίλα]

Απόσπασμα από το βιβλίο της Niall Ferguson «Πολιτισμός» (μετάφραση Νίκος Ρούσσο), εκδόσεις Παπαδόπουλος, 2012, σσ. 294-295.

[...] Κάποια εξωτερικά στολίδια μπορεί να έχουν βαθύτερη σημασία. Είναι άραγε η μαντίλα ή το πέπλο εκφράσεις προσωπικής πίστης, που κάθε δυτικοποιημένη κοινωνία θα πρέπει να ανέχεται βάσει της αρχής της ελεύθερης έκφρασης; Ή μήπως πρόκειται για απαρχαιωμένα σύμβολα της σεξουαλικής ανισότητας που επιτάσσει το Ισλάμ και τα οποία θα έπρεπε να απαγορεύονται από μια κοσμική κοινωνία; Ισλαμιστές όπως η δημοσιογράφος Νιχάλ Μπενγκίσου Κάρακα παρουσιάζουν το ερώτημα ως ζήτημα ατομικής ελευθερίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων: «Θέλουμε να μας φέρονται όπως φέρονται στις γυναίκες που δεν φορούν μαντίλα. Είμαστε ίδιες, τίποτα διαφορετικό δεν υπάρχει, θέλουμε να μας φέρονται το ίδιο. Έχουμε όλα τα δικαιώματα που έχουν κι εκείνες. [...] Απλώς θέλουμε δημοκρατία ανάμεσα στις κυρίες που δεν φορούν μαντίλα και σε εκείνες που φορούν».

Οι ισλαμιστές ισχυρίζονται ότι η κάλυψη δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα ακίνδυνο δικαίωμα εκλογής, το οποίο κάποιες γυναίκες επιλέγουν ελεύθερα να ασκήσουν. Το πέπλο, λένε, είναι απλώς μια ακόμα μορφή γυναικείου ενδύματος, που διατίθεται στα μαγαζιά της Κωνσταντινούπολης σε κάθε χρώμα και στυλ, με στρας για εκείνες που προτιμούν το πιο φανταχτερό ντύσιμο. Η πραγματικότητα βέβαια είναι ότι η προώθηση της μαντίλας αποτελεί τμήμα ενός γενικότερου σχεδίου με σκοπό να περιοριστούν τα δικαιώματα της γυναίκας μέσω της καθιέρωσης του νόμου της σαρίας³⁴ στην Τουρκία, επιτυγχάνοντας σταδιακά αυτό που επιτεύχθηκε πιο απότομα στο Ιράν μετά την επανάσταση του 1979 – μια αντίδραση στη «μόλυνση από τη Δύση» που είχε επιβάλει ο Σάχης στο Ιράν. [...] Ήδη βλέπουμε μπούρκες στους δρόμους της Κωνσταντινούπολης να καλύπτουν τις γυναίκες που τις φορούν μες στο μαύρο από την κορφή μέχρι τα νύχια, αφήνοντας μόνο μια μικρή χαραμάδα για να βλέπουν – και αποκρύπτοντας την ταυτότητά τους τόσο ολοκληρωτικά, ώστε το 2010 η Γαλλική Εθνοσυνέλευση ψήφισε να απαγορευτεί εντελώς η χρήση τέτοιων ενδυμάτων. [...]

Εν ολίγοις (ή εν πολλοίς αν προτιμάτε) έχει σημασία τι φοράει ο καθένας. Τα δύο μεγάλα οικονομικά άλματα της Δύσης προς τα εμπρός – η βιομηχανική εξέλιξη και η καταναλωτική κοινωνία – είχαν σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό να κάνουν με τα ρούχα: αφενός να παραχθούν με πιο αποδοτικό τρόπο, και κατόπιν να φορεθούν με πιο αποκαλυπτικό τρόπο. Η διάδοση του δυτικού τρόπου ένδυσης ήταν αναπόσπαστη

34 Ο ισλαμικός θρησκευτικός κώδικας διαβίωσης.

από τη διάδοση του δυτικού τρόπου ζωής, όπως η αντίδραση ενάντια στο δυτικό ντύσιμο στον μουσουλμανικό κόσμο είναι σύμπτωμα της παγκόσμιας αναβίωσης του ισλαμισμού. [...]

Κείμενο 2

Χιτζάμπ³⁵ χειραφέτησης

Ποίημα του Γιώργου Χ. Θεοχάρη, δημοσιευμένο στο Ημερολόγιο 2023 από τις εκδόσεις «Σοκόλη», σ. 39.

Μπήκε στο πάρκο της φιλόξενης πόλης
όπου απάγκιασε³⁶ η οικογένειά της
διωγμένη από τον φόβο του θανάτου
απ' τον βομβαρδισμένο τόπο τους.

Περπατούσε αγέρωχη
με τη σχολική σάκα στους ώμους
το βλέμμα καρφωμένο σε ένα μέλλον ελπιδοφόρο
και τη μαντήλα στο όμορφο κεφάλι της
-Το χιτζάμπ της θρησκευτικής της πίστης.

Μαγνήτισε το βλέμμα του νεαρού
που καθόταν στο παγκάκι.
Της χαμογέλασε και κάτι ψιθύρισε,
κάτι σαν: «Όμορφη που είσαι!...»

Εκείνη έγειρε την κεφαλή και συνέχισε τον δρόμο της
ωστόσο δεν μπόρεσε να κρύψει
εκείνο το γελάκι φιλαρέσκειας
που έλαμψε στο βλέμμα και στα χείλη της.

35 Μουσουλμανικό μαντήλι, το οποίο καλύπτει μόνο το κεφάλι και το λαιμό αφήνοντας σε πλήρη θέα το πρόσωπο της γυναίκας.

36 Βρήκε καταφύγιο.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις με δικά σου λόγια σε 80 περίπου λέξεις τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της ιδιαίτερης αμφίεσης των μουσουλμάνων γυναικών σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αναλύσεις συνοπτικά τον ρόλο που έχουν τα ερωτήματα της πρώτης παραγράφου του Κειμένου 1 στην οργάνωσή του.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να σχολιάσεις τη λειτουργία της παρένθεσης [«(ή εν πολλοίς αν προτιμάτε)»], της διπλής παύλας [«–η βιομηχανική εξέλιξη και η καταναλωτική κοινωνία–»] και των κομμάτων [«όπως η αντίδραση ενάντια στο δυτικό ντύσιμο στον μουσουλμανικό κόσμο,»] στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Συχνά οι νέοι σπεύδουν να συμμορφωθούν στις επιταγές της μόδας, γεγονός που μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους. Σε ένα κείμενο που θα δημοσιευθεί σε νεανικό περιοδικό να αναφερθείτε στις επιπτώσεις αυτές (250-300 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 να εντοπίσετε τις μεταφορές και να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σου, το νόημα της λέξης «χειραφέτηση» στον τίτλο του ποιήματος, δηλαδή του Κειμένου 2; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με αναφορές στο κείμενο. Θεωρείς ότι η κοπέλα του ποιήματος είναι μια ανεξάρτητη γυναίκα ή μια γυναίκα δέσμια της «θρησκευτικής της πίστης»; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

Κείμενο 1

Η μόδα είναι απλά ένα ρούχο;

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί διασκευασμένο άρθρο της Χρυσάνθης Μανιάτη, το οποίο δημοσιεύθηκε στις 29-10-2014 στον ιστότοπο: <https://www.fractalart.gr/moda/> (διασκευή)

Ζούμε σε μια εποχή που κατακλυζόμαστε από την εικόνα, που οι σαρ του σινεμά και της τηλεόρασης γίνονται πρότυπα, που σπαταλάμε ώρες μπροστά από έναν καθρέφτη, αναλωνόμαστε στο τι θα βάλω και όχι τόσο στο πώς νιώθω ή αν με εκφράζει, και κυρίως που κρίνουμε ένα άτομο από το τι φορά και όχι ποιος είναι. Που οι γυναίκες κυρίως, ακολουθούν την μόδα άκριτα και σπαταλάνε λεφτά στα ρούχα χωρίς πάντα κάποιον ιδιαίτερο λόγο και η μόδα γίνεται καταναλωτική μανία και επιβεβαίωση ίσως των ανασφαλειών μας. Δημιουργούνται διαφορετικοί προβληματισμοί με ένα κοινό ερώτημα: μόδα είναι μόνο αυτό;

Όντως η μόδα βρίσκεται γύρω μας και αυτό υποδηλώνεται μέσω των σχεδιαστών, του street style, των bloggers, των τεχνών, της μουσικής, του τρόπου ζωής μας και αναδεικνύει μια ολόκληρη φιλοσοφία μας. Επειδή η νέα γενιά δεν αναζητά απλά να ακολουθεί κάτι, αλλά να δημιουργήσει μια δική της τάση και να εκφράσει προβληματισμούς μέσω του ρουχισμού που επιλέγει.

Θα αναλύσουμε μαζί ένα στυλ που επανέρχεται, αλλά και τα γεγονότα που συνετέλεσαν στην δημιουργία του. Τα 60'³⁷[...] επανέρχονται δυναμικά. Οίκοι όπως Gucci, Saint Laurent, Louis Vuitton εξυμνούν αυτήν την δεκαετία μέσα από την super mini φούστα, το φόρεμα σε Α γραμμή και τις μπότες μέχρι το γόνατο. Ίσως κατακλύσουν και την δική σας ντουλάπα φέτος.

Όμως, ποιες καταστάσεις επηρέασαν την εποχή των 60', ώστε σήμερα να φτάσει στα χέρια μας ξανά η super mini φούστα; Το συγκεκριμένο ρούχο αντανakλούσε στην εποχή του το αίσθημα της επανάστασης και της οργής, αν υπολογίσουμε τα στερεότυπα της εποχής. Μην ξεχνάμε άλλωστε πως η γυναίκα μέσω του ενδύματος εκφράζει τις ριζικές αλλαγές που έρχονται, διεκδικεί όσα σήμερα θεωρούμε ως δεδομένα. [...]

Τελικά, η μόδα είναι απλά ένα ρούχο, ένα έργο τέχνης, ένα τραγούδι που απλά φεύγει και την θέση του καταλαμβάνει κάτι άλλο ή είναι ένας ακόμα τρόπος έκφρασης μιας κουλτούρας, των προβληματισμών μας;

Αυτό είναι ένα ερώτημα που μόνο η νέα γενιά μπορεί να μας απαντήσει, αφού άλλωστε σε κάθε εποχή οι νέες γενιές είναι αυτές που με θράσος και θάρρος αλλάζουν τα δεδομένα...

37 Η μόδα της δεκαετίας του 1960.

Κείμενο 2

Αν ήσουν ρούχο

Το ποίημα της Ζέττας Μπαρμπαρέσσου (1863-1933) αντλήθηκε από τον ιστότοπο <https://www.hartismag.gr/hartis-6/poisi-kai-pezograpfia/exi-poihmata-1>.

Αν ήσουν ρούχο,
θα ήσουν λινό πουκάμισο, λευκό λινό πουκάμισο, από αυτά που αφήνουν το φως να περνάει μέσα από την αραιή τους ύφανση και αλλάζουν απόχρωση ανάλογα με το είδος της ακτινοβολίας, δείχνουν γαλάζια κάτω από μια ψυχρή λάμπα led³⁸ ή κιτρινωπά κάτω από τον ήλιο του καλοκαιριού,
πουκάμισο με το μικρό πάνινο καρτελάκι της προέλευσης ραμμένο στο εσωτερικό της πλαϊνής ραφής, με τα μικρά κουμπιά του να δυσκολεύονται να περάσουν από τις σφιχτές κουμπότρυπες ώσπου αυτές να χαλαρώσουν λίγο λίγο μέχρι να ξανακλείσουν όταν το ρούχο βυθιστεί στο νερό [...].

Αν ήσουν ρούχο,
θα ήσουν λινό πουκάμισο, από αυτά που αφήνουν το φως να περνάει μέσα από την αραιή τους ύφανση,
πουκάμισο που θα περιποιόμουν με μεγάλη φροντίδα –μέχρι και την τελευταία του ίνα– και μετά, φρεσκοπλυμένο και σιδερωμένο, θα του κούμπωνα όλα τα κουμπιά, θα τακτοποιούσα προσεκτικά το γιακά, θα έστρωνα ωραία, με κάθετες τσακίσεις, τα πλαϊνά και τα μανίκια και, τέλος, θα το δίπλωνα όλο μαζί σε τρία οριζόντια μέρη ώσπου να σχηματιστεί ένα μικρό τετραγωνισμένο πακέτο για να το καταχωσιάσω στο αρωματισμένο βάθος της ντουλάπας μου. Ακριβώς εκεί.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Ποιες σημασίες αποκτά η μόδα στη ζωή μας, όπως τις εκθέτει η συγγραφέας του Κειμένου 1; Να τις παρουσιάσεις σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων.

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα(μονάδες 10)

Επειδή, αλλά, όμως, άλλωστε, τελικά: οι παραπάνω διαρθρωτικές λέξεις συμβάλλουν στη συνοχή του Κειμένου 1. Ποια νοηματική σχέση δηλώνει η καθεμία από αυτές;

Μονάδες 10

38 Ειδικός τύπος λάμπας με μεγαλύτερη εξοικονόμηση ενέργειας από τις κοινές λάμπες.

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 1 η συγγραφέας χρησιμοποιεί επανειλημμένα την ερώτηση. Αφού εντοπίσεις τρεις περιπτώσεις χρήσης της ερώτησης (μονάδες 6), να παρουσιάσεις τη λειτουργία της σε καθεμιά από αυτές (μονάδες 9).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Αναλαμβάνετε να μιλήσετε στους συμμαθητές σας για το θέμα της μόδας στο πλαίσιο του μαθήματος της Έκφρασης – Έκθεσης και να αναφερθείτε σε περιπτώσεις, όπου οι νέοι στην προσπάθειά τους να ακολουθήσουν τη μόδα οδηγούνται σε ακραίες μορφές συμπεριφοράς και εμφάνισης. Επίσης, να εξηγήσετε για ποιους λόγους παρουσιάζονται τα φαινόμενα αυτά κατά την εφηβεία (300-350 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 να εντοπίσετε α) μία επανάληψη, β) ένα ασύνδετο σχήμα, γ) μία μεταφορά και να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Στο Κείμενο 2 το ποιητικό υποκείμενο απευθύνεται σε ένα «εσύ». Να ερμηνεύσεις τη σχέση των δύο προσώπων του ποιήματος και να εκθέσεις τα συναισθήματα που σου δημιούργησε η ποιητική αφήγηση. Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

Ως αγάπη θα μπορούσε να οριστεί ο έντονος συναισθηματικός δεσμός που τα άτομα αναπτύσσουν προς συγκεκριμένους σημαντικούς άλλους της ζωής τους, αλλά και προς καταστάσεις που θεωρούν κομβικές για την ύπαρξή τους.

Βασικά χαρακτηριστικά της αγάπης.

- Μια βασική συνιστώσα της αγάπης αποτελεί το γεγονός ότι τα άτομα όταν βιώνουν αυτή την συνθήκη επιδεικνύουν συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται από ανιδιοτέλεια και αφοσίωση. Όποιος και να είναι ο αποδέκτης της αγάπης, το άτομο που την παρέχει, έμπρακτα εκδηλώνει μια στάση που είναι απαλλαγμένη από τις όποιες προσωπικές στοχεύσεις. Ταυτόχρονα, παραμένει πιστός χωρίς να αφήνει αβοήθητο τον άνθρωπο προς τον οποίο είναι συναισθηματικά δεσμευμένος.
- Ταυτόχρονα, η αγάπη είναι μια σχέση στην οποία πρωτανεύει η σταθερότητα και η υπομονή έναντι της όποιας δυσχέρειας που μπορεί να παρουσιαστεί. Όταν τα άτομο βιώνουν το συναίσθημα της αγάπης προς κάποιους άλλους, τότε είναι σε θέση να επιδεικνύουν τεράστια υπομονή και αντοχή στις όποιες αρνητικές καταστάσεις. Με αυτό τον τρόπο η σχέση παγιώνει μια σταθερή βάση και μια αφετηρία κοινής αντιμετώπισης των προβλημάτων που μπορεί να αποδειχθεί σημαντική και σε βάθος χρόνου.
- Επίσης, η ειλικρινής αγάπη είναι μια στάση ζωής απαλλαγμένη από εγωιστικές τάσεις και εγωκεντρικές συμπεριφορές. Στο πλαίσιο αυτό, μια πραγματική φιλία είναι μια σχέση που χαρακτηρίζεται από μακροθυμία και αποδοχή στα λάθη ή και τις παραλήψεις του άλλου. Μόνο μέσα σε ένα κλίμα μακροθυμίας και ταυτόχρονης κατανόησης των ικανοτήτων και κυρίως των περιορισμών και των ελλειμμάτων του άλλου, είναι δυνατό να θεμελιωθεί μια ισχυρή φιλία.

Υπάρχει στην εποχή μας αγάπη;

Παντού ακούγεται πως δεν υπάρχει πια αγάπη. Στην πραγματικότητα υπάρχει, μόνο που ο σημερινός άνθρωπος δεν ξέρει πώς να τη βρει και με ποιον τρόπο. Δεν μπορεί να αφηθεί σ' αυτήν γιατί φοβάται, δεν την ξέρει. Αιτία και πάλι είναι:

- ο υλιστικός χαρακτήρας της εποχής μας.
- η άρνηση των αξιών.
- ο καταναλωτισμός.
- ο έντονος ρυθμός της ζωής για την επιβίωση.
- η αδιαφορία για τους άλλους.
- η απληστία και η φιλοχρηματία.
- η ειρηνική συμβίωση είναι ένα απατηλό όνειρο, αφού στην κοινωνία παρατηρούνται συγκρούσεις, βία, εγκληματικότητα, απάτη.

- η καχυποψία, ο φόβος και η ανασφάλεια δεν αφήνουν περιθώρια στην επικράτηση της αγάπης.

Οι τομείς της ανθρώπινης ζωής που η αγάπη περνάει κρίση

- στις ερωτικές σχέσεις. Η σχέση ανάμεσα στα δύο φύλα δεν είναι αρμονική και δεν στηρίζεται στα αμοιβαία συναισθήματα. Ο έρωτας έγινε απλά βιολογική ανάγκη που ξεφορτίζει από το άγχος και την κούραση. Οι περισσότερες ενώσεις μέσα από το γάμο γίνονται συμβατικά και, επειδή λείπει η αγάπη, δημιουργείται το αίσθημα του ανικανοποίητου, που οδηγεί τα άτομα σε άλλες αναζητήσεις.
- στην οικογένεια η αγάπη ανάμεσα στα μέλη δεν είναι τόσο δυνατή όσο παλαιότερα, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται οικογενειακά δράματα με πρωταγωνιστές τα ίδια τα μέλη της οικογένειας.
- στη φιλία επικρατεί ο συμφεροντολογισμός, η ζήλια, ο φθόνος.
- στην εργασία λείπει η συντροφικότητα, καθώς υπερισχύει ο ανταγωνισμός μεταξύ των συναδέλφων.
- στις διάφορες γνωριμίες δεν υπάρχει εμπιστοσύνη, αληθινό ενδιαφέρον για τον άλλο, αλλά τυπικότητα και αδιαφορία.
- ο σύγχρονος άνθρωπος έχει φτάσει στο σημείο να μην αγαπά, να μην ξέρει να αγαπά ούτε τον ίδιο του τον εαυτό.

Ο **έρωτας** είναι αυτό το έντονο συναίσθημα επιθυμίας και έλξης που βιώνουν δύο άτομα και το οποίο σχετίζεται με την σεξουαλικότητά τους. Το αρχέγονο αυτό ένστικτο αποτελεί μια από τις κυρίαρχες όψεις της προσωπικής ζωής του ατόμου.

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του έρωτα

- Ο έρωτας είναι η ιδιαίτερη αυτή κατάσταση η οποία επηρεάζει καθολικά την συμπεριφορά και την αντίληψη του ανθρώπου. Όταν ο έρωτας πρωτοστατεί στην ζωή του ατόμου αυτός έχει επίδραση στην ψυχική του υπόσταση. Αυτή έχει αποκλειστικά στο επίκεντρό της είναι η συνεχής επαφή με το άλλο πρόσωπο που αποτελεί το αντικείμενο του έρωτά του. Η ανάγκη του άλλου καθίσταται πανοραμική και η επαφή καθίσταται καθημερινή προτεραιότητα.
- Ταυτόχρονα, αυτό που πρέπει να τονιστεί είναι ότι ο έντονος χαρακτήρας του έρωτα δεν είναι μόνο πηγή πόθου, αλλά μπορεί να γίνει και ισχυρός πόλος απογοήτευσης για τον άνθρωπο. Η έλλειψη ανταπόκρισης, ο τερματισμός της ερωτικής αμοιβαιότητας, η ερωτική στροφή προς κάποιο άλλο άτομο, αποτελούν ενδεχόμενα βαθιάς απογοήτευσης και θλίψης για τον άνθρωπο. Η αίσθηση της απόρριψης που το άτομο έχει συνδέσει με την απόσυρση του ερωτικού ενδιαφέροντος του άλλου, μπορεί να προκαλέσει ισχυρό πλήγμα για την αυτοπεποίθηση του ατόμου που νιώθει αδικημένο και απομονωμένο.

- Η αρχή του ερωτικού συναισθήματος βρίσκει το άτομο σε κατάσταση ενθουσιασμού και ευδιαθεσίας, με τη διάθεση να απολαύσει κάθε στιγμή της ζωής του, έστω κι αν δεν έχει διασφαλίσει ακόμη τη βεβαιότητα πως τα συναισθήματά του έχουν ανταπόκριση. Στη συνέχεια, ωστόσο, αν δεν υπάρξει η αναγκαία ανταπόκριση, το ερωτικό συναίσθημα μη βρίσκοντας την πλήρωσή του τρέπεται σε πηγή θλίψης και πόνου, λόγω της ματαίωσής του.
- Ταυτόχρονα, θα πρέπει να τονιστεί ότι ο έρωτας αποτελεί για τα άτομα μια πηγή ενθουσιασμού και κινητοποίησης. Φαίνεται ότι έρωτας είναι μια τέτοια ψυχική κατάσταση που δίνει στο άτομο το αναγκαίο «καύσιμο» για να γίνει δημιουργικός και να είναι σε ετοιμότητα για καινούργιες εμπειρίες και δράσεις. Το άτομο νιώθει μια ψυχική ευεξία που τον κάνει να θεωρεί τον εαυτό του ικανό για κάθε υπέρβαση αναφορικά με το πρόσωπο του έρωτά του

Πώς βιώνουν οι νέοι την αγάπη και τον έρωτα σήμερα

- Δέχονται επιδράσεις από τα εφήμερα πρότυπα ζωής και σχέσεων που προβάλλονται από τα ΜΜΕ
- Προτιμούν να φλερτάρουν από απόσταση και με την ασφάλεια της απρόσωπης επικοινωνίας που τους προσφέρει το διαδίκτυο – ο φόβος της απόρριψης μειώνεται (η ερωτική απόρριψη που μπορεί να βιώσει ένα άτομο στην εφηβεία είναι δυνατό να επηρεάσει αρνητικά τις μετέπειτα ερωτικές του σχέσεις και να του δημιουργήσει ανασφάλεια στον τομέα αυτό).
- Στη σημερινή εποχή παρατηρείται αλλαγή των ρόλων των δύο φύλων – οι άνδρες δυσκολεύονται να κάνουν το πρώτο βήμα και να διεκδικήσουν μια γυναίκα, φοβούμενοι την απόρριψη ή την παρεξήγηση των προθέσεών τους από το αντίθετο φύλο. Από την άλλη μεριά, οι γυναίκες επιζητούν την ανάληψη του ρόλου του διεκδικητή από τον άντρα.
- Η διάθεση για σχέσεις αγάπης και έρωτα μειώνεται από τη γενικότερη κρίση που επικρατεί στην εποχή μας

Προβλήματα που εμφανίζονται

- Δεν είναι πάντα εύκολο να προσεγγίσουμε πραγματικά τον άλλο, αλλά και να είμαστε ο εαυτός μας.
- Στην αρχή μιας σχέσης συνυπάρχουν μαζί με τον ενθουσιασμό συναισθήματα στοργής, έλξης, θαυμασμού κ.ά. Ωστόσο, συχνά κατά τη διάρκεια μιας σχέσης αναπτύσσονται η γκρίνια και τα παράπονα, κυριαρχούν οι ψυχολογικές και συναισθηματικές μεταπτώσεις και κατά συνέπεια οι συγκρούσεις μεταξύ των δύο συντρόφων.
- Οι άνθρωποι επικοινωνούν διαδικτυακά μέσω των σελίδων κοινωνικής δικτύωσης, αλλά στην πραγματικότητα είναι αποξενωμένοι και δεν αναπτύσσουν υγιείς και πραγματικές σχέσεις

- Η ανειλικρίνεια και η υποκρισία που συχνά χαρακτηρίζει τις ανθρώπινες σχέσεις οδηγεί τον έφηβο στη σύναψη πολλών ευκαιριακών και ανούσιων σχέσεων. Πολλούς εφήβους, όμως, δεν τους εκφράζει αυτό.

Αντιμετώπισή τους

- Απομάκρυνση από την οθόνη του υπολογιστή και προσπάθεια πραγματικής προσέγγισης των ανθρώπων στην καθημερινή μας ζωή – νέες γνωριμίες και ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων (αρκεί ένα βλέμμα, ένα χαμόγελο, μια ουσιώδης συζήτηση, η γλώσσα του σώματος)
- Ανάπτυξη πραγματικών σχέσεων αγάπης και όχι ανούσιων συνευρέσεων

Συνοπτικό σχεδιάγραμμα του θεματικού κύκλου

Βασικά χαρακτηριστικά της αγάπης

- Ανιδιοτέλεια και αφοσίωση.
- Σταθερότητα και η υπομονή έναντι της όποιας δυσχέρειας.
- Απαλλαγή από εγωιστικές τάσεις και εγωκεντρικές συμπεριφορές

Αίτια απουσίας της αγάπης στη σύγχρονη εποχή

- Ο υλιστικός χαρακτήρας της εποχής μας.
- Η άρνηση των αξιών.
- Ο καταναλωτισμός.
- Ο έντονος ρυθμός της ζωής για την επιβίωση.
- Η αδιαφορία για τους άλλους.
- Η απληστία και η φιλοχρηματία.
- Η βία και η εγκληματικότητα

Οι τομείς της ανθρώπινης ζωής που η αγάπη περνάει κρίση

- Στις ερωτικές σχέσεις.
- Στην οικογένεια
- Στη φιλία
- Στην εργασία
- Στις διάφορες γνωριμίες
- Στον ίδιο μας τον εαυτό.

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του έρωτα

- Η ανάγκη της παρουσίας του άλλου.
- Πιθανός λόγος απογοήτευσης.
- Πηγή ενθουσιασμού και κινητοποίησης.

Πώς βιώνουν οι νέοι την αγάπη και τον έρωτα σήμερα

- Επηρεάζονται από τα εφήμερα πρότυπα ζωής και σχέσεων των ΜΜΕ
- Προτιμούν να φλερτάρουν μέσω του διαδικτύου
- Παρατηρείται αλλαγή των ρόλων των δύο φύλων
- Η διάθεση για σχέσεις αγάπης και έρωτα μειώνεται από τη γενικότερη κρίση

Προβλήματα που εμφανίζονται

- Δυσκολία προσέγγισης του άλλου
- Κατά τη διάρκεια μιας σχέσης μπορεί να δημιουργηθούν συγκρούσεις μεταξύ των δύο συντρόφων
- Διαδικτυακή επικοινωνία και μη υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις
- Η ανειλικρίνεια και η υποκρισία συχνά χαρακτηρίζει τις ανθρώπινες σχέσεις

Αντιμετώπισή τους

- Προσπάθεια πραγματικής προσέγγισης των ανθρώπων πέρα από την οθόνη του υπολογιστή
- Ανάπτυξη πραγματικών σχέσεων αγάπης

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Η διαφορά μεταξύ της συναισθηματικής πείνας και της πραγματικής αγάπης

Το κείμενο αποτελεί διασκευασμένο απόσπασμα από άρθρο που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό [PsychologyNow Team](https://www.psychologynow.gr/arthra-psyxologias/sxeseis/monaksia.html) ! Ιαν 7, 2022

Η συναισθηματική πείνα δεν είναι αγάπη. Πρόκειται για μια έντονη συναισθηματική ανάγκη που προκαλείται από στέρηση στην παιδική ηλικία. Είναι μια πρωτόγονη κατάσταση πόνου και λαχτάρας, την οποία οι άνθρωποι συχνά εκδηλώνουν σε μια απελπισμένη προσπάθεια να γεμίσουν ένα κενό. Αυτό το κενό σχετίζεται με τον πόνο της μοναξιάς <https://www.psychologynow.gr/arthra-psyxologias/sxeseis/monaksia.html> και του διαχωρισμού και δεν μπορεί ποτέ ρεαλιστικά να ικανοποιηθεί πλήρως σε μια ενήλικη σχέση.

Ωστόσο, οι άνθρωποι αρνούνται να υπομείνουν τον πόνο και να αντιμετωπίσουν τη ματαιότητα της ικανοποίησης αυτών των πρωτόγονων αναγκών και της εξάρτησης. Αρνούνται το γεγονός του δικού τους τελικού θανάτου και κάνουν ό,τι περνάει από το χέρι τους για να δημιουργήσουν την ψευδαίσθηση ότι συνδέονται με άλλα πρόσωπα. Αυτή η φαντασίωση του να ανήκεις σε ένα άλλο άτομο απαλύνει το άγχος για τον θάνατο και δίνει στους ανθρώπους μια αίσθηση αθανασίας.

Η πείνα είναι ένα ισχυρό συναίσθημα, το οποίο είναι τόσο εκμεταλλευτικό όσο και καταστροφικό για τους άλλους όταν εκδηλώνεται. Οι άνθρωποι ταυτίζουν αυτό το συναίσθημα με την αγάπη και συνδέουν λανθασμένα αυτές τις επιθυμίες με τη γνήσια στοργή.

Τα αισθήματα της συναισθηματικής πείνας είναι βαθιά και μοιάζουν με έναν αμβλύ αλλά ισχυρό πόνο μέσα μας. Μπορεί συχνά να πιάνετε τον εαυτό σας να απλώνει το χέρι και να αγγίζει τους άλλους ή να εκφράζει στοργή και κινήσεις αγάπης, προκειμένου να προσπαθήσει να εξαλείψει αυτή την αίσθηση πόνου.

Εξαιτίας της σύγχυσης μεταξύ συναισθηματικής πείνας και αγάπης, τόσο από την πλευρά των γονιών όσο και από τους εξωτερικούς παρατηρητές, διαπράττεται μεγάλη ζημιά στα παιδιά, στο όνομα της αγάπης. Αν οι γονείς είναι πραγματικά στοργικοί και συντονισμένοι, θα έχουν μια ενισχυτική επίδραση στο παιδί, η οποία θα έχει θετικό αποτέλεσμα στη συνεχιζόμενη ανάπτυξή του. Αυτό θα **έχει σαν αποτέλεσμα** το παιδί θα τείνει να είναι ασφαλώς προσκολλημένο, αρμονικό στις σχέσεις του και **επίσης** ανεκτικό στην οικειότητα ως ενήλικας.

Αντίθετα, η επαφή με έναν συναισθηματικά πεινασμένο γονιό αφήνει ένα παιδί φτωχό, αγχωμένο προσκολλημένο και πληγωμένο. Όσο περισσότερη είναι η επαφή μεταξύ αυτού του τύπου γονιού και του παιδιού, τόσο περισσότερο ο γονιός βλάπτει την ασφάλεια και την άνεση του παιδιού. Αυτό το στιλ σχέσης –υπερβολικό άγγιγμα, υπερβολική φροντίδα ή υπερβολική εμπλοκή στη ζωή του παιδιού– όχι μόνο

παραβιάζει τα όρια του παιδιού αλλά και προωθεί την απόκρυψη αντιδράσεων από το παιδί.

Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρούς περιορισμούς τόσο στη μετέπειτα επαγγελματική πορεία όσο και στην προσωπική ζωή του παιδιού, μπορεί να απειλήσει την αίσθηση του εαυτού και της αυτονομίας του και μπορεί να είναι πιο καταστροφικό από τις περισσότερες προφανείς κακοποιήσεις.

Κείμενο 2

Κώστας Ουράνης: «Η αγάπη».

Δεν ωφελεί να καρτεράς όρθιος στην πόρτα του σπιτιού
και με τα μάτια στους νεκρούς τους δρόμους στηλωμένα:
-αν είναι νάρθει, θε να 'ρθεί δίχως να νιώσεις από πού
και, πίσω σου πλησιάζοντας με βήματα σβησμένα,

θε να σου κλείσει απαλά με τ' άσπρα χέρια της τα δυο
τα μάτια που κουράστηκαν τους δρόμους να κοιτάνε
κι όταν, γελώντας, να της πεις θα σε ρωτήσει:... Ποια 'μαι εγώ;
απ' της καρδιάς το σκίρτημα θα καταλάβεις ποια 'ναι.

Δεν ωφελεί να καρτεράς: αν είναι να 'ρθει θε να 'ρθεί.
Κλειστά όλα να 'ναι, θα τη δεις άξαφνα μπρος σου να βρεθεί
κι ανοίγοντας τα μπράτσα της πρώτη θα σ' αγκαλιάσει·

ειδέ κι αν έχεις φωτεινό το σπίτι για να τη δεχτείς
και, σαν φανεί, τρέξεις σ' αυτήν και μπρος στα πόδια της συρθείς,
αν είναι να 'ρθει, θε να 'ρθεί - αλλιώς θα προσπεράσει!...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Να παρουσιάσετε σε ένα κείμενο 50-70 λέξεων τα αρνητικά που μπορεί να προξενήσει ένας συναισθηματικά πεινασμένος γονιός στο παιδί του, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

Να σχολιάσετε την φράση του κειμένου: «Οι άνθρωποι ταυτίζουν αυτό το συναίσθημα με την αγάπη και συνδέουν λανθασμένα αυτές τις επιθυμίες με τη γνήσια στοργή» σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο

α) Ποιον τρόπο ανάπτυξης αναγνωρίζεις στην πρώτη παράγραφο του κειμένου; (μον.7)

β) Τι δηλώνουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις και φράσεις: *εξαιτίας, έχει ως αποτέλεσμα, επίσης, αντίθετα*. Να τις αντικαταστήσετε με άλλες ισοδύναμες. (μον.8)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Στο παραπάνω άρθρο παρουσιάζεται η διαφορά μεταξύ της αγάπης και της συναισθηματικής πείνας. Σε μια εισήγηση προς την γενική συνέλευση του σχολείου σας να αναφέρεται την άποψή σας αναφορικά τις προϋποθέσεις για επίδειξη ανιδιοτελούς αγάπης (250-300 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Σε ποιον απευθύνεται το ποιητικό υποκείμενο στο Κείμενο 2 και τι τον συμβουλεύει; Ποια εκφραστικά μέσα χρησιμοποιεί για το σκοπό αυτό;

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Ποιο είναι το θέμα του ποιήματος; Συμφωνείτε με την οπτική του ποιητή; (100-150 λέξεις).

Μονάδες 15

Κείμενο 1

[Η αγάπη είναι έξω από τον έλεγχό μας]

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί απόσπασμα της συνέντευξης που παραχώρησε ο κινηματογραφιστής και παραγωγός ταινιών Woody Allen στο περιοδικό «The Interview People» και αναδημοσιεύτηκε από την εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» στις 18 Αυγούστου του 2014 σε μεταφραστική απόδοση από τον Γιώργο Τσίρο. Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας:
<https://www.kathimerini.gr/opinion/interviews/780176/woody-allen>

Του αρέσει να καταρρίπτει τους μύθους που τον περιβάλλουν – ότι είναι σπουδαίος δημιουργός, γνήσιος διανοούμενος ή ότι μοιάζει με τους χαρακτήρες των ταινιών του. Βασικά είναι ένας υψηλής λειτουργικότητας νευρωτικός³⁹, σε μόνιμη άρνηση της ιδιοφυΐας του. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ακόλουθο απόσπασμα από συνέντευξή του:

- Ένα κοινό θέμα στις ταινίες σας είναι η αδυναμία πολλών να βρουν το κατάλληλο ταίρι. Πιστεύετε πως είμαστε καταδικασμένοι να μη συναντήσουμε ποτέ τον έρωτα της ζωής μας;

Συχνά οι άνθρωποι ερωτεύονται το λάθος πρόσωπο, που είτε δεν ενδιαφέρεται ιδιαίτερα είτε βρίσκεται ήδη σε μια σχέση. Είναι τόσες πολλές οι μεταβλητές, που τελικά κάνουμε εκπώσεις σ' αυτό που θεωρούμε ιδανικό και συμβιβάζομαστε με κάτι λιγότερο ή απλώς ελπίζουμε ότι η καρδιά μας μάς οδηγεί στη σωστή κατεύθυνση, αν και συνήθως δεν συμβαίνει αυτό. Είναι μια μόνιμη συζήτηση που έχω με φίλους, το πόσο η ζωή και η ευτυχία μας εξαρτώνται από το τυχαίο. Δύο άνθρωποι πρέπει να σταθούν εξαιρετικά τυχεροί, για να ερωτευτούν, και να είναι συμβατοί στην καθημερινότητά τους.

- Όμως, δεν είναι και ο συμβιβασμός στο παιχνίδι;

Υπάρχουν διαβαθμίσεις. Πρέπει να ελπίζεις ότι δεν θα κάνεις τόσες θυσίες ή συμβιβασμούς που στην πορεία θα νιώθεις δυστυχής. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι οι άνθρωποι ακολουθούν την καρδιά περισσότερο από το μυαλό τους και αυτό σημαίνει ότι ερωτεύονται για λόγους που δεν μπορούν να εξηγήσουν. Ή, ακόμη χειρότερα, ερωτεύονται κάποιον που είναι ακατάλληλος. Συχνά δεν βρίσκουμε την αρμονία με κάποιο άλλο πρόσωπο, γιατί και οι δύο εμπλεκόμενοι σε μια σχέση κατακλύζονται από τις αντικρουόμενες επιθυμίες και τις παρορμήσεις τους. Και αυτό που κάνει ακόμα χειρότερα τα πράγματα είναι ότι μερικές φορές αυτές οι επιθυμίες αλλάζουν με τον καιρό. Ξαφνικά σταματάς να αγαπάς τον άλλο και δεν μπορείς να εξηγήσεις γιατί συνέβη.

- Άρα η αγάπη είναι κάτι εύθραυστο και φευγαλέο;

³⁹Αυτός που υποφέρει από νεύρωση, δηλ. ελαφρά ψυχο-σωματική διαταραχή.

Είσαι υποχρεωμένος να ελπίζεις ότι τα πράγματα θα εξελιχθούν θετικά. Ακόμα και αν είσαι πολύ ερωτευμένος με κάποιον, πρέπει να βρεις έναν τρόπο συνύπαρξης που θα προσφέρει και στους δύο αγάπη και ασφάλεια, αλλά την ίδια στιγμή θα διασφαλίζει την ανεξαρτησία σας. Ελπίζεις, επίσης, ότι το πάθος σου για ορισμένα πράγματα δεν θα ενοχλεί το άλλο πρόσωπο και ότι κάπως θα καταφέρετε να εκτιμάτε ο ένας τον άλλο γι' αυτό που είστε. Μπορεί να σ' αρέσει ο Μότσαρτ και στον σύντροφό σου η κάντρι ή το χέβι μέταλ. Από τη στιγμή που θα τα ξεκαθαρίσετε αυτά, έχετε μια ελπίδα.

- Έπειτα από 46 ταινίες νιώθετε ότι καταλαβαίνετε περισσότερο τη ζωή;

Δεν νομίζω ότι καταφέρνουμε ποτέ να ανακαλύψουμε το βαθύτερο νόημα ή ότι κατανοούμε τα σημαντικά στοιχεία της ζωής. Νομίζω ότι γελοιοποιούμαστε ισοβίως, είτε είμαστε 20, είτε 40, είτε 60. Παλεύουμε με τα ίδια ακριβώς ερωτήματα που ταλάνιζαν τους μεγαλύτερους φιλοσόφους όλων των εποχών. Είμαστε καταδικασμένοι να βιώνουμε τις ίδιες αμφιβολίες, αντιφάσεις και απογοητεύσεις που οι άνθρωποι αντιμετώπιζαν ανέκαθεν. Δεν έχω νιώσει καμία επιφοίτηση, δεν έχω βρει απαντήσεις. Γι' αυτό και οι ταινίες μου αντανakλούν πόσο φευγαλέα είναι η ευτυχία, πόσο δύσκολο είναι να βρούμε την αρμονία και γιατί οι σχέσεις ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες συνεχίζουν να είναι απρόβλεπτες και εύθραυστες.

Κείμενο 2

Του Αιγαίου

Το παρακάτω απόσπασμα είναι του Οδυσσέα Ελύτη και ανήκει στην ποιητική συλλογή Προσανατολισμοί, 1940.

Ο έρωτας,
Το αρχιπέλαγος
Κι η πρόρα των αφρών του
Κι οι γλάροι των ονείρων του
Στο πιο ψηλό κατάρτι του ο ναύτης ανεμίζει
Ένα τραγούδι.

Ο έρωτας
Το τραγούδι του
Κι οι ορίζοντες του ταξιδιού του
Κι η ηχώ της νοσταλγίας του
Στον πιο βρεγμένο βράχο της η αρραβωνιαστικιά προσμένει
Ένα καράβι

Ο έρωτας
Το καράβι του
Κι η αμεριμνησία των μελτεμιών του

Κι ο φλόκος⁴⁰ της ελπίδας του
Στον πιο ελαφρό κυματισμό του ένα νησί λικνίζει
Τον ερχομό.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις σε 50 λέξεις, τις απόψεις του Γούντι Άλλεν στο Κείμενο 1 για τον ρόλο του συμβιβασμού στις σχέσεις και για τις προϋποθέσεις της συνύπαρξης των ανθρώπων.

Μονάδες 10

2^ουποερώτημα (μονάδες 10)

Στην προτελευταία απάντησή του στο Κείμενο 1 ο ερωτώμενος χρησιμοποιεί παραδείγματα. Αιτιολόγησε με συντομία την επιλογή του.

Μονάδες 10

3^ουποερώτημα (μονάδες 15)

Να αλλάξεις το πρόσωπο στα υπογραμμισμένα ρήματα της πρώτης απάντησης του Γούντι Άλλεν από πρώτο πληθυντικό / πρώτο ενικό πρόσωπο σε τρίτο πληθυντικό, προβαίνοντας σε όσες άλλες αλλαγές είναι απαραίτητες (μονάδες 10). Ποια διαφοροποίηση παρατηρείς ως προς το ύφος του λόγου (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Σε άρθρο που θα δημοσιευθεί στο περιοδικό του σχολείου σας να αναφερθείτε στους λόγους για τους οποίους απουσιάζει η αγάπη στην εποχή μας και πώς το σχολείο θα συμβάλλει στην προώθησή της (300-350 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 κυριαρχούν οι εικόνες. Να τις καταγράψετε και να τις χαρακτηρίσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Μπορούν, κατά τη γνώμη σου, να συνδεθούν μεταξύ τους οι λέξεις - σύμβολα που ανοίγουν και κλείνουν τις στροφικές ενότητες του κειμένου 2 (ο έρωτας – ένα τραγούδι – ένα καράβι – τον ερχομό); Ποια συναισθηματική διάθεση σου προκάλεσε η ανάγνωση και γιατί; (100 - 150 λέξεις).

Μονάδες 15

⁴⁰το πανί του καραβιού

Φιλία

Η φιλία αναφέρεται στην ιδιαίτερη σχέση που αναπτύσσουν δύο ή και περισσότερα άτομα μεταξύ τους, μια σχέση που βασίζεται σε αμοιβαιότητα, εκτίμηση και αφοσίωση μεταξύ των μετεχόντων στη σχέση.

Η σημασία ανάπτυξης φιλικών σχέσεων

- Η ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων είναι ένδειξη της ανάγκης ανάπτυξης των ιδιαίτερων δεσμών που έχει το άτομο. Είναι γενικά αποδεκτό ότι οι άνθρωποι ότι η φύση του ανθρώπου σε καμιά περίπτωση δεν είναι μοναχική. Αντιθέτως, η φύση του ανθρώπου τον προτρέπει να αναπτύσσει οικίες και κοντινές σχέσεις με τα άτομα του κοινωνικού του περιβάλλοντος. Μέσω των φιλικών σχέσεων που το άτομο αναπτύσσει είναι σε θέση να καλλιεργήσει την κοινωνική του διάσταση και να δώσει έμφαση στις στάσεις αυτές, όπως η συνεργασία και η αλληλεγγύη, που είναι απαραίτητες για την εύρυθμη λειτουργία σε κοινωνικό επίπεδο.
- Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι η ανάπτυξη προσωπικών και φιλικών σχέσεων αποτελούν προϋπόθεση για την ομαλή συναισθηματική ζωή του ατόμου. Η συνύπαρξη με τους άλλους δεν αποτελεί απλά μια κοινωνική επιταγή. Επιπρόσθετα, αποτελεί και μια πραγματικότητα για την συναισθηματική έκφραση των ανθρώπων. Στο πλαίσιο των φιλικών σχέσεων το άτομο είναι σε θέση να παρουσιάσει και να εκφράσει το συναισθηματικό του δυναμικό. Μόνο μέσα σε μια φιλική σχέση τα άτομα μπορούν να επιδείξουν κατανόηση και αλληλεγγύη για τους άλλους και να περιβάλλει με τρυφερότητα τις αντιδράσεις τους. Μόνο σε αυτό το πλαίσιο τα άτομα μπορούν να εκφραστούν συναισθηματικά και πνευματικά.
- Εξίσου σημαντική διάσταση της φιλίας είναι και το γεγονός ότι η ύπαρξη της δημιουργεί για το άτομο ένα σημαντικό υποστηρικτικό πλαίσιο. Η σύγχρονη πραγματικότητα δυστυχώς χαρακτηρίζεται από μια ανελέητη αλλοτρίωση και αποστασιοποίηση μεταξύ των ανθρώπων, οι οποίοι συχνά διαβιούν σε ένα κλίμα ψυχικής απομόνωσης. Η ύπαρξη ισχυρών φιλικών σχέσεων έρχεται να αποδομήσει αυτή την αρνητική πραγματικότητα. Οι φίλεις δημιουργούν μια ενεργή συμμαχία μεταξύ των ανθρώπων που αφενός τους προσφέρει την απαραίτητη ψυχική εγγύτητα και αφετέρου δημιουργούν ένα ασφαλές χώρο για να επιλύσουν τις όποιες δυσκολίες τους.
- Δεν θα πρέπει επίσης να αγνοηθεί και το γεγονός ότι οι ανθρώπινες σχέσεις και επαφές γίνονται όλο και περισσότερο απρόσωπες και διαμεσολαβημένες. Η έκρηξη της τεχνολογίας φαίνεται να επιδρά και στις ανθρώπινες σχέσεις, οι οποίες όλο και περισσότερο διαμορφώνονται μέσω ψηφιακών οδών και όλο και λιγότερο μέσω της αυτοπρόσωπης συμμετοχής. Σε μια εποχή λοιπόν όπου τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επικαθορίζουν με ένα τρόπο κυνικό και συχνά επίπλαστο τις ανθρώπινες σχέσεις και επαφές, φαντάζει μονόδρομος για τον

ψυχισμό και την κοινωνικότητα του ατόμου η σύναψη πραγματικών και υγιών σχέσεων φιλίας.

Τα χαρακτηριστικά της φιλίας

Η επίτευξη πραγματικά ειλικρινών φιλικών σχέσεων προϋποθέτει την παρουσία μια σειρά δεδομένων από τα άτομα.

- Καταρχάς, η επίτευξη γνήσιων φιλικών σχέσεων θα πρέπει να είναι απαλλαγμένη από τις όποιες ιδιοτελείς σκοπιμότητες και στοχεύσεις. Η πραγματική συσχέτιση με τους άλλους δεν μπορεί να στηρίζεται στην προοπτική του κέρδους ή της δύναμης που μπορεί να σημαίνει η συσχέτιση με κάποιο άλλο άτομο. Σε μια τέτοια προοπτική αυτό που εξυπηρετείτε είναι πρωτίστως οι υλικές ανάγκες του ατόμου, υπό τον μανδύα της φιλίας και σε καμιά περίπτωση οι ψυχικές και κοινωνικές τους ανάγκες για συσχέτιση και επαφή.
- Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι για να μπορεί μια φιλική σχέση να είναι γόνιμη και παραγωγική, θα πρέπει οι μετέχοντες σε αυτή, να επιδεικνύουν αμοιβαίο αλληλοσεβασμό. Όπως κάθε άλλη στενή σχέση, έτσι και αυτή της φιλίας φαίνεται αδιανόητο να καταστεί λειτουργική στο χρόνο αν εκλείπει το στοιχείο του σεβασμού και της αποδοχής του άλλου προσώπου. Μόνο μέσω από ένα πρίσμα της σημαντικότητας της προσωπικότητας του άλλου, όπως και της αποδοχής των όποιων στοιχείων του που δεν είναι συμβατά με εμάς, μπορεί η φιλία να αποδειχθεί ένας χώρος πραγματικής υποστήριξης και σύμπνοιας.
- Τέλος, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η φιλία για να μπορεί να εμπεδωθεί θα πρέπει να στηρίζεται από κοινού σε μια διάθεση μακροθυμίας, συγχώρησης και συνδιαλλαγής. Οι ανθρώπινες σχέσεις εν γένει είναι σχέσεις ανταγωνισμού, επίδειξης προσβλητικών συμπεριφορών και πεδία αντιπαράθεσης. Τα χαρακτηριστικά αυτά προσδίδουν στις σχέσεις έναν απεχθές περιεχόμενο από το οποίο οι άνθρωποι συχνά απομακρύνονται άμεσα. Η αποφυγή της εγκατάληψης των φιλικών σχέσεων μπορεί να επιτευχθεί μόνο όταν τα άτομα είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις όποιες κρίσεις στην σχέση τους με ένα κλίμα που να αμβλύνει τις αντιπαραθέσεις και να τονίζει την ομόνοια και την προοπτική της σχέσης.

Προϋποθέσεις για την δημιουργία φιλικών σχέσεων

Όπως έχει ήδη καταγραφεί στην σύγχρονη εποχή η επίτευξη πραγματικών και υγιών σχέσεων φαίνεται να είναι μια επισφαλής προοπτική. Για την επίτευξή τους μια σειρά από παράγοντες θα πρέπει να πληρούνται.

- Είναι σημαντικό να τονιστεί η κομβικός ρόλος που διαδραματίζουν οι φορείς κοινωνικοποίησης στην ικανότητα του ατόμου να διαμορφώνει σταθερές φιλικές σχέσεις. Κυρίως στο πλαίσιο της οικογένειας, οι νέοι άνθρωποι μυούνται στα υποδείγματα συσχέτισης που στην συνέχεια αναπαράγουν και στις υπόλοιπες κοινωνικές και διαπροσωπικές τους σχέσεις. Για τον παραπάνω λόγο καθίσταται

απαραίτητο το οικογενειακό σχήμα να τροφοδοτήσει το άτομο με όλα αυτά τα αναγκαία εφόδια της ανιδιοτέλειας, της προσφοράς και του σεβασμού στον άλλο, που είναι απαραίτητα για κάθε υγιή φιλία.

- Δεν θα πρέπει να λησμονηθεί και η βαρύτητα που η ευρύτερη παιδεία του ατόμου μπορεί να διαδραματίσει στην διαμόρφωση προσωπικοτήτων ικανών να συσχετιστούν με υποδειγματικό τρόπο. Ο τρόπος ζωής και σκέψης του ατόμου όταν είναι βασισμένος στις αρχές της αμοιβαιότητας και της ισοτιμίας μεταξύ των ανθρώπων, τότε στηρίζεται στις απαραίτητες αρχές πάνω στις οποίες μπορεί να θεμελιωθεί μια παραγωγική φιλική σχέση. Επίσης, πεποιθήσεις που σχετίζονται με την επιθυμία του ατόμου να προσφέρει και να αποδεικνύεται βοηθητικός για τους άλλους, αποτελεί ακόμα μια σημαντική προϋπόθεση της όλης διαδικασίας.
- Τέλος και το ίδιο το άτομο θα πρέπει να είναι πρόθυμο να απαλλαγεί από τις όποιες αρνητικές όψεις της προσωπικότητάς του που δυσχεραίνουν την δημιουργία κοντινών φιλικών σχέσεων. Με αυτό τον τρόπο θα πρέπει να είναι έτοιμο να απαλλαγεί από τις όποιες ιδιοτελείς και εγωκεντρικές συμπεριφορές και τάσεις του οι οποίες συχνά υπονομεύουν την ισότιμη συσχέτισή του και καθιστούν τις σχέσεις του επιφανειακές και αποσκοπούσες στην αποκομιδή υλικών αγαθών.

Συνοπτικό σχεδιάγραμμα θεματικού κύκλου

Η σημασία ανάπτυξης φιλικών σχέσεων

- Ανάπτυξη κοινωνικής διάστασης του ατόμου.
- Ομαλή συναισθηματική ζωή του ατόμου.
- Δημιουργία υποστηρικτικού πλαισίου.

Τα χαρακτηριστικά της φιλίας

- Απαλλαγή από ιδιοτελείς σκοπιμότητες και στοχεύσεις.
- Αμοιβαίος αλληλοσεβασμός.
- Κλίμα μακροθυμίας, συγχώρησης και συνδιαλλαγής.

Προϋποθέσεις για την δημιουργία φιλικών σχέσεων

- Η οικογένεια ως υπόδειγμα συσχέτισης.
- Η ευρύτερη παιδεία του ατόμου.
- Αυτογνωσία και εξέλιξη του ατόμου.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Κείμενο διασκευασμένο από το περιοδικό psychology now Φεβ 14, 2023.

Όλοι έχετε πιθανώς πατήσει το κουμπί “Διαγραφή Φίλου” κάποια στιγμή στα κοινωνικά δίκτυα. Κάποιες φορές είναι υγιές και απαραίτητο. Όμως, άλλες φορές είναι απλά ένας ψυχρός τρόπος να λήξεις μια σχέση ή μια φιλία. Χρειάζεται μόνο ένα πάτημα για να κάνεις κάποιον να εξαφανιστεί. Σε μια στιγμή μπορείς να εξαφανιστείς χωρίς να χρειαστεί να δώσεις εξηγήσεις.

Είτε σου αρέσει είτε όχι, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι συνήθως μια καλή αντανάκλαση της πραγματικής σου ζωής. Εκτός αυτού, με κάθε “like”, κάθε δημοσίευση και κάθε φωτογραφία που ανεβάζεις, αφήνεις ένα μικρό κομμάτι της προσωπικότητάς σου. Οι ηλεκτρονικοί αλγόριθμοι που χρησιμοποιούν είναι μια αντανάκλαση της ύπαρξης και της συμπεριφοράς σου. Οι προγραμματιστές το ξέρουν αυτό, το ίδιο κι εσύ. Ακριβώς γι’ αυτό τίποτα δεν συμβαίνει κατά σύμπτωση στα social media.

Το Φαινόμενο Unfriending (όταν διαγράφεις, μπλοκάρεις ή σταματάς να ακολουθείς κάποιον στα κοινωνικά δίκτυα) μελετάται από έναν αυξανόμενο αριθμό ψυχολόγων. Γιατί το μελετούν; Επειδή οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης δεν μιμούνται απλώς τα κοινωνικά φαινόμενα γύρω μας, αλλά αλλάζουν τον τρόπο που αλληλεπιδρούμε μεταξύ μας.

Το unfriending είναι κάποιες φορές μια χρήσιμη κοινωνική συμπεριφορά

Η συμπεριφορά των χρηστών του Facebook και του Twitter έχει αρχίσει να αλλάζει τα τελευταία χρόνια. Για να το θέσουμε έτσι, μπορούμε να πούμε ότι ωριμάζει. Σήμερα οι άνθρωποι δε δίνουν τόσο μεγάλη αξία στο να έχουν ένα σωρό φίλους. Η εποχή που το ζητούμενο ήταν να έχεις όσο περισσότερους φίλους μπορείς, φτάνει επιτέλους στο τέλος της. Αυτό ισχύει κυρίως για τους ανθρώπους άνω των 30. Προσπαθούν να χρησιμοποιούν τα κοινωνικά δίκτυα με ένα πολύ πιο σοβαρό, επαγγελματικό τρόπο.

Ακριβώς γι’ αυτό το να διαγράφεις κάποιους ανθρώπους είναι η σωστή απόφαση πολλές φορές. Είναι κάτι που μπορείς να κάνεις για να αποφύγεις αυτούς που στέλνουν μαζικά ενοχλητικά μηνύματα (spammers), αυτούς τους ενοχλητικούς ανθρώπους που ίσως δεν γνωρίζεις καν ή όσους σε κάνουν να νιώθεις άβολα. Ή ίσως δεν τους συμπαθείς. Είναι σαν να πετάς τα χαλασμένα μήλα και κάνοντάς το, επιβεβαιώνεις κάτι που ονομάζεται **Θεωρία Αριθμών του Dunbar** (Dunbar’s Number Theory).

Ο ανθρωπολόγος Robin Dunbar ανέπτυξε τη θεωρία του τη δεκαετία του ’90 και υποστήριξε ότι δεν μπορούμε να έχουμε ποτέ περισσότερες από 150 σχέσεις (κάποιες πιο ουσιαστικές από άλλες). Μπορείς να προσθέσεις στις λίστες σου στα κοινωνικά

δίκτυα οποιονδήποτε με τον οποίο αλληλεπιδράς συχνά και με ουσιαστικό τρόπο. Δεν χρειάζεται να τους έχεις γνωρίσει προσωπικά για να τους μετρήσεις στη λίστα σου.[...]

Μερικοί άνθρωποι υποθέτουν ότι αν ξεφορτωθούν κάποιον στο διαδίκτυο, τότε το άτομο αυτό θα εξαφανιστεί μαγικά από την πραγματική τους ζωή. Ίσως νομίζουν ότι θα λάβει το μήνυμα και θα καταλάβει το γιατί. Αλλά το μόνο που καταφέρνει το ghosting και οι συναφείς πρακτικές είναι να προκαλεί πόνο. Τα θύματα ρίχνονται σε μια κατάσταση συναισθηματικής αναμονής (emotional limbo), ένα μέρος όπου είναι πραγματικά δύσκολο να αντιμετωπίσεις τον πόνο σου και να τον ξεπεράσεις.

Αλλά όσο εξοργιστικό και ανώριμο κι αν φαίνεται, υπάρχει ένα σημαντικό πράγμα που πρέπει να θυμάσαι. Δεν μπορείς να κατηγορήσεις την τεχνολογία. Ούτε μπορείς να κατηγορήσεις τους προγραμματιστές των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Το μόνο που κάνουν αυτές οι ηλεκτρονικές ρυθμίσεις είναι να αντανakλούν μια απλή πραγματικότητα: ως άνθρωποι, έχουμε πρόβλημα στην επικοινωνία.

Η διαγραφή ανθρώπων με το πάτημα ενός κουμπιού μπορεί να κάνει τη ζωή ευκολότερη. Είναι γρήγορο και αβλαβές για το άτομο που το κάνει. Αλλά το καλύτερο είναι ότι δεν χρειάζεται να έρθεις πρόσωπο με πρόσωπο με τον άλλο και να του πεις, *Δεν σε αγαπώ πια, Δεν ενδιαφέρομαι ή Για αυτούς τους λόγους δεν σε θέλω στη ζωή μου*. Πάντα είχαμε πολλά κενά στις επικοινωνιακές μας ικανότητες. Απλά φαίνεται ότι τα μεγαλώνουμε με την τεχνολογία.

Οπότε ας μάθουμε να αντιμετωπίζουμε τα προβλήματά μας αυτοπροσώπως. Στο τέλος της μέρας, το unfriending δε θα λύσει τα προβλήματά μας.

Κείμενο 2

ΣΟΦΙΑ ΚΟΛΟΥΤΟΥΡΟΥ (1973-)

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή Η Τρίτη Γενιά, εκδ. Gutenberg, Αθήνα: 2015

Sweet Sixteen

*Στα παιδιά της Τάξης του '90
που ξαναβρεθήκαμε εχθές μετά από 22 χρόνια*

Εχθές, όταν προσπέρασα την πύλη,
τη μια στιγμή ήμουν γύρω στα σαράντα
κι ήρθαν συμμαθητές παλιοί και φίλοι,
περνούσ' η ώρα, μίκραινα – τριάντα.
Και να 'τοι όσοι γνωρίζω απ' τα μικράτα
κι ευθύς να ξαναβρίσκομαι στην τάξη
στο ίδιο το θρανίο, όπως πάντα
και σήμερα θα κλείσω τα δεκάξι.
Τα χρόνια μου κοιτώ στα πρόσωπά τους
κι εκείνοι τ' αφαιρούν απ' τα δικά μου.
Μετρήσαμε γεννήσεις και θανάτους
κι είν' όλοι τους η τάξη κι η σειρά μου.
Οι μήνες φυλλοροούν στα δάκτυλά μου,

σαν τίποτα να μην μας έχει αλλάξει,
 σαν πύργους-όνειρα να χτίζουμε της άμμου,
 σήμερα που γινόμαστε δεκάξι.
 Μπερδεύονται το τώρα κι οι αναμνήσεις
 μ' όλα τα τραύματα των πιο παλιών ερώτων,
 τ' ανομολόγητα κι οι εξομολογήσεις
 που τα κατάπιε η ροή των γεγονότων
 και μισοκρύβοντ' οι μορφές τους, με των φώτων
 και των σκιών, που εναλλάσσονται στην πράξη.
 Να τ' αχνοφέγγισμα των χρόνων μας των πρώτων,
 από τα έξι μας και μέχρι τα δεκάξι.
 Φίλοι, τα δεκαεπτά μας κλείσαμε μια μέρα
 και στα δεκαοκτώ είχαμε πετάξει.
 Τώρα σαράντα -και ακόμα παραπέρα-
 κι όμως για πάντα μένουμε δεκάξι.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Ποιοι είναι οι λόγοι που σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1 η διαγραφή κάποιου φίλου μπορεί να αποδειχθεί σωστή κίνηση;

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

«Μερικοί άνθρωποι... ξεπεράσεις» (Κείμενο 1): να βρείτε τέσσερις διαρθρωτικές λέξεις και να δηλώσετε την νοηματική τους χρήση. Να τις αντικαταστήσετε με άλλες ισοδύναμες διαρθρωτικές λέξεις.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο

«Η συμπεριφορά των χρηστών... τρόπο». Ποιος είναι ο τρόπος ανάπτυξης της παραγράφου του Κειμένου 1; Να αιτιολογήσετε την επιλογή του συγγραφέα.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Στις μέρες μας η φιλία διέρχεται μια σχετικά δύσκολη περίοδο. Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι αιτίες που καθιστούν την φιλία μεταξύ των ανθρώπων δυσχερή; (250-300 λέξεις)

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο λογοτεχνικό κείμενο εναλλάσσεται το α' ενικό και το α' πληθυντικό πρόσωπο. Να δώσετε παραδείγματα της χρήσης τους και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους στο κείμενο.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Πώς αισθάνεται το ποιητικό υποκείμενο και για ποιους λόγους; Εσύ πώς νιώθεις στην ιδέα ότι μετά από κάποιες δεκαετίες μπορεί να ξανασυναντηθείς με τους φίλους των εφηβικών σου χρόνων; Να οργανώσεις την απάντησή σου σε 150 περίπου λέξεις.

Μονάδες 15

Γέλιο και κωμικό στοιχείο

Το γέλιο αποτελεί αναπόδραστο κομμάτι της ανθρώπινης εκφραστικότητας και δηλώνει την άμεση χαρά και την ευχαρίστηση του ατόμου από την τρέχουσα κατάστασή του. Το ανθρώπινο γέλιο σε μεγάλο βαθμό σηματοδοτεί τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αντιλαμβάνεται τις καταστάσεις στις οποίες εμπλέκεται. Μάλιστα, στον σύγχρονο κόσμο, η ικανότητα των ανθρώπων να αντιμετωπίζουν τα συμβάντα της ζωής τους με ένα χιουμοριστικό τρόπο που αναδεικνύει κυρίως την πιο φαιδρή όψη των πραγμάτων, είναι μια ικανότητα που εκτιμάται ιδιαίτερα.

Η σημασία του γέλιου στη ζωή του ανθρώπου

- Το γέλιο και το χιούμορ αποτελούν σημαντική όψη για την εύρυθμη ψυχική λειτουργία του ατόμου. Το χιούμορ δεν είναι απλώς μια έκφραση που αποφορτίζει το άτομο και του προσφέρει μια απομάκρυνση από την καθημερινή ρουτίνα του και τα πράγματα που τον απασχολούν. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων και των γεγονότων ζωής με χιουμοριστική διάθεση, προσδίδει στο άτομο μια επιπλέον οδό κατανόησης και αντίληψης των ζητημάτων που τον απασχολούν. Του προσφέρουν την δυνατότητα να τα αντιμετωπίσει χωρίς δραματοποιήσεις, στις πραγματικές τους διαστάσεις και να προσπαθήσει να τα αντιμετωπίσει και με τον ανάλογο τρόπο.
- Ας σημειωθεί επίσης ότι το χιούμορ είναι μια από τις παραμέτρους που μπορεί να συμβάλλουν στην εδραίωση των κοινωνικών σχέσεων. Είναι κοινά αποδεκτό ότι οι άνθρωποι που μπορούν να χρησιμοποιούν το χιούμορ, είναι περιζήτητοι και πολύ αποδεκτοί από τους περισσότερους. Θεωρούνται ιδιαίτερα επικοινωνιακοί, καθώς με την χιουμοριστική τους διάθεση μπορούν να επικοινωνούν πιο άμεσα και πιο αποτελεσματικά τις θέσεις τους. Ταυτόχρονα, η όλη τους στάση δηλώνει μια φιλική διάθεση, γεγονός που μειώνει τις εντάσεις και δημιουργεί μια ατμόσφαιρα αποδοχής και χαλαρότητας μεταξύ των μετεχόντων.
- Σε κοινωνικό επίπεδο, η ύπαρξη του χιούμορ είναι αναπόσπαστο κομμάτι της καλλιτεχνικής και κυρίως της σατυρικής δραστηριότητας. Πολλοί καλλιτέχνες επιστρατεύουν το καυστικό τους χιούμορ για να στιγματίσουν τα κακώς κείμενα της κοινωνίας τους, ώστε αυτή η κριτική να φτάσει στο ευρύ κοινωνικό σώμα. Κοντολογίς, μέσω της οδού αυτής επιτυγχάνεται μια σημαντική κοινωνική διεργασία: αυτή της ενημέρωσης της κοινής γνώμης για τα τρέχοντα ζητήματα, ενώ παράλληλα επιτυγχάνεται και η ευαισθητοποίηση της. Όταν το χιούμορ επικρατεί στον δημόσιο λόγο των καλλιτεχνών γίνεται ένα όπλο αφύπνισης της κοινής γνώμης. Αυτή η αφύπνιση μάλιστα καθίσταται πιο αποτελεσματική όταν το χιούμορ και η σάτιρα είναι εποικοδομητική και αποφεύγει τις προσωπικές προσβολές.

Γιατί σήμερα οι άνθρωποι γελούν όλο και λιγότερο;

- Η σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα φαίνεται ότι είναι μια πραγματικότητα που δεν εκτιμά ιδιαίτερα την χιουμοριστική διάθεση. Βρισκόμαστε στην εποχή του ορθολογισμού, της σοβαροφάνειας, της υπέρμετρης ευθύνης και της δυσχέρειας να παρουσιάσουμε αυθεντικά όλες τις όψεις της προσωπικότητάς μας. Η χιουμοριστική έκφραση έρχεται σε πλήρη αντιπαράθεση με όλα αυτά τα κοινωνικά δεδομένα. Αντικαθιστά τον στυγνό ορθολογισμό με την παιγνιώδη έκφραση, επιτρέπει στην άνθρωπο την ειλικρινή του αυτό-παρουσίαση και ταυτόχρονα τον καθιστά υπεύθυνο μέχρι εκεί που η έκφραση του θα κυμανθεί σε κόσμια και μη προσβλητικά πλαίσια.
- Ταυτόχρονα, η μη αποδοχή του χιουμοριστικού τρόπου επικοινωνίας σχετίζεται και με την έλλειψη παιδείας του σύγχρονου ανθρώπου. Τόσο στο πλαίσιο της τεχνοκρατικής κοινωνίας, όσο και στο πλαίσιο της συντηρητικής σε γενικές γραμμές οικογένειας, κυριαρχούν αντιληπτικά σχήματα που είναι προσανατολισμένα στην πρακτικότητα, την αποτελεσματικότητα και την επίτευξη του κέρδους. Οι αντιλήψεις αυτές δεν αφήνουν επαρκή χώρο για να αναπτυχθούν στάσεις που έχουν τις ρίζες τους στις ανθρωπιστικές αξίες και εδράζονται στην συναισθηματική σφαίρα της ανθρώπινης δράσης. Ως τέτοιο και το χιούμορ, συχνά αποβάλλεται από το σύνολο των στάσεων που έχουν την κοινωνική και οικογενειακή επικύρωση.
- Ένας ακόμα λόγος που το χιούμορ υποχωρεί ως επικοινωνιακός τρόπος είναι και η κακοποίηση που συχνά υφίσταται από τα διάφορα μέσα επικοινωνίας. Φτηνά υποκατάστατα, με ευτελές περιεχόμενο, που κινούνται μεταξύ της βωμολοχίας και του ευτελισμού του άλλου, παρουσιάζονται ως καλλιτεχνικά δημιουργήματα που προωθούν το γέλιο και την χιουμοριστική διάθεση. Όλα αυτά δημιουργούν αφενός μια στρεβλή αντίληψη στο κοινό για την πραγματική διάσταση του χιούμορ και την υποβιβάζουν σε μια φτηνή λανθάνουσα επιθετικότητα. Παράλληλα, αυτή η αναπαράσταση για το χιούμορ που κυριαρχεί, απομακρύνει τα άτομο από τις πραγματικές ψυχαγωγικές και αγχολυτικές διαστάσεις του χιούμορ.

Τα όρια της σάτιρας.

Τα τελευταία χρόνια επανέρχεται στην δημόσια συζήτηση το ερώτημα αν υπάρχουν όρια στην σάτιρα, ή αν η θέσπιση κάποιων ορίων-εκτός αυτών που θέτει ο ίδιος ο καλλιτέχνης στον εαυτό του- ουσιαστικά συνιστά μια πράξη λογοκρισίας και φίμωσης της ελευθερίας του λόγου.

- Καταρχάς το χιούμορ θα πρέπει να κινείται σε ένα πλαίσιο τέτοιο ώστε να μην γίνεται προσβλητικό για τους αποδέκτες του και ταυτόχρονα να εξασφαλίζει το ενδεχόμενο ότι αυτοί δεν πληγωθούν. Το όριο της προσβολής του άλλου, αν και παραμένει δυσδιάκριτο και ίσως υποκειμενικό, εντούτοις θα πρέπει να είναι μια από τις προτεραιότητες που το άτομο που ασκεί την σάτιρα θα πρέπει να

λαμβάνει υπόψη του. Δεν είναι θεμιτό οι αποδέκτες της σάτιρας να βιώνουν έναν ηθικό «βιασμό», να νιώθουν έκθετοι και ανήμποροι να υπερασπίσουν τον εαυτό τους έναντι ενός δημόσιου διασυρμού τους.

- Επίσης, καλό θα είναι η σάτιρα να απευθύνεται και να εκθέτει τους ισχυρούς και τους υπεύθυνους για τα κακώς κείμενα και να μην στρέφεται κατά κάποιων κοινωνικών ομάδων που μπορεί να βρίσκονται στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής. Όταν ακολουθεί το πρώτο μονοπάτι η σάτιρα πράγματι συμβάλλει στην ανάδειξη των ελαττωματικών όψεων της κοινωνικής οργάνωσης και βοηθά στην αφύπνιση της κοινής γνώμης. Όταν όμως ακολουθεί το δεύτερο μονοπάτι γίνεται συνεργός στην αναπαραγωγή αθέμιτων στερεοτύπων και αντιλήψεων που κρατούν ηθικά ομήρους συγκεκριμένες στιγματισμένες κοινωνικά ομάδες.

Συνοπτικό σχεδιάγραμμα του θεματικού κύκλου

Η σημασία του γέλιου στην ζωή του ανθρώπου

- Συντελεί στην εύρυθμη ψυχική λειτουργία του ατόμου.
- Συμβάλλει στην εδραίωση των κοινωνικών σχέσεων.
- Διαμορφώνει την καλλιτεχνική και τη σατυρική δραστηριότητα.

Γιατί σήμερα οι άνθρωποι γελούν όλο και λιγότερο

- Πλήρης επικράτηση της λογικής.
- Η έλλειψη παιδείας του σύγχρονου ανθρώπου.
- Η κακοποίηση που συχνά υφίσταται από τα διάφορα μέσα επικοινωνίας.

Τα όρια της σάτιρας

- Να σέβεται την προσωπικότητα του άλλου.
- Να μην λειτουργεί με στερεοτυπικό και ρατσιστικό τρόπο.

Κείμενο 1

Κείμενο δημοσιοποιημένο στο διαδίκτυο. <https://www.psychologynow.gr/arthra-psyxikis-ygeias/proagogi-psyxikis-ygeias/dimiourgikotita.htm>

Τίποτα δεν είναι αρκετά σοβαρό για να το πάρεις στα σοβαρά, είχε πει ο Μαρσέλ Ντισάν, ο Γάλλος καλλιτέχνης που εκτός από δημιουργός υπήρξε επίσης θεωρητικός της σύγχρονης τέχνης, την οποία επηρέασε σημαντικά. Παίρνοντας το χιούμορ στα σοβαρά, στρέφοντας το γέλιο ακόμη και προς τον εαυτό του, το 1917 ξεκίνησε μια καλλιτεχνική επανάσταση με ένα αναποδογυρισμένο ουρητήριο. Αυτό το συνηθισμένο αντικείμενο ενός υδραυλικού ανακηρύχθηκε από τον Ντισάν έργο τέχνης, και υπό τον τίτλο «Fountain» («Πηγή») επέδρασε καθοριστικά στην εξέλιξη της νεωτερικής εικαστικής δημιουργίας. Η ανατροπή που έφερε στην καθεστηκυία αισθητική ανήγγειλε τη μετάβαση από τη μοντέρνα στη σύγχρονη τέχνη, και σήμερα, έναν αιώνα αργότερα, εξακολουθεί να θεωρείται καθοριστική ανακάλυψη για τον εικαστικό κόσμο. [...].

Το χιούμορ διασκεδάζει βεβαίως, αλλά ταυτόχρονα υπονομεύει τη σοβαροφάνεια, αμφισβητεί τους καθιερωμένους κανόνες αισθητικής και εντέλει αλλάζει τον τρόπο που βλέπουμε την τέχνη, εξηγεί ίδιος. Ακόμη κι αν είναι ένα μπουκάλι κρασί, ένα φτυάρι χιονιού, μια λέξη τυπωμένη επάνω σε ένα πακέτο τσιγάρων ή η διάσημη «Πηγή», οι δημιουργοί τους βρίσκουν μέσα από τα αστεία τον τρόπο να ξεφύγουν από την παράδοση προτείνοντας νέες εικαστικές μορφές.

Καρικατούρες, παρωδίες, λογοπαίγνια, υπερβολές, φάρσες και πειράγματα. Ποια θα ήταν η τέχνη του 20ού αιώνα χωρίς το απελευθερωτικό γέλιο, που προσέφερε μια αίσθηση ελαφρότητας σε έναν κόσμο που έπαιρνε τον εαυτό του πολύ στα σοβαρά; Η έκθεση, η οποία διαθέτει περισσότερα από 200 έργα, εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο διαφορετικά καλλιτεχνικά κινήματα, από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα, έχουν ενσωματώσει το χιούμορ στη δημιουργική διαδικασία.

Η τέχνη κάνει τους ανθρώπους να γελούν από τον 18ο αιώνα, από τα πρώιμα κινούμενα σχέδια και τα δημοσιεύματα στον Τύπο που **κορόιδευαν** τους καλλιτέχνες, τους κριτικούς της τέχνης και τους συλλέκτες, έως τις χιουμοριστικές εκθέσεις που διοργανώνονταν ως **αντίβαρο** στα «σοβαρά» σαλόνια της Μπελ Επόκ. Η σοβαροφάνεια κυριολεκτικά **κατέρρευσε** τη δεκαετία του 1910 με την εμφάνιση του κινήματος Νταντά (Dada), το οποίο αμφισβήτησε τα πάντα. Από εκεί και πέρα, μεμονωμένοι καλλιτέχνες σαν τον Ντισάν και τον Ρενέ Μαγκρίτ ήταν πρόθυμοι να **ανατρέψουν** με το έργο τους τις ιδρυτικές αρχές των καλών τεχνών. Αυτό συνεχίστηκε σε όλο τον προηγούμενο αιώνα, που δεν δίστασε να αυτοσαρκαστεί εικαστικά, αλλά και να **σαρκάσει** τους ομοτέχνους.

Τα εκθέματα μας δίνουν την ευκαιρία να ξαναδούμε τα έργα της σύγχρονης πρωτοποριακής δημιουργίας μέσα από ένα διαφορετικό φίλτρο. Ετσι, για παράδειγμα, η αυστηρή γεωμετρία του Πιτ Μοντριάν ανατρέπεται όταν, στα τυπικά κόκκινα, μπλε και κίτρινα γεωμετρικά σχήματα των διάσημων συνθέσεων, η Σιλβί Φλερί («Picture

Νο. 1», 1992) τοποθέτησε χνουδωτή συνθετική γούνα που «λερώνει» την καθαρότητα νεοπλαστικισμού.

Κείμενο 2

Γεώργιος Σουρής

Η ζωγραφιά μου

Σατίριζε τὰ πάντα, ἀκόμα καὶ τὸν
ἐαυτό του ὁ Σουρής, ὅπως ἔκανε
μὲ τὸ ἀκόλουθο ποίημα:

Μπόι δυὸ πῆχες,
κόψη κακή,
γένια μὲ τρίχες
ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Κούτελο θεῖο,
λίγο πλατύ,
τρανὸ σημεῖο
τοῦ ποιητῆ.

Δυὸ μάτια μαῦρα
χωρὶς κακία
γεμάτα λαύρα
μὰ καὶ βλακεία.

Μακρὸ ρουθόوني
πολὺ σχιστό,
κι ἓνα πηγούνι
σὰν τὸ Χριστό.

Πηγάδι στόμα,
μαλλιά χυτὰ
γεμίζεις στρῶμα
μόνο μ' αὐτά.

Μούρη ἀγρία
καὶ ζαρωμένη,

χλωμή και κρύα
σάν πεθαμένη.

Κανένα χρώμα
δέν της ταιριάζει
και τώρ' άκόμα
βαφές αλλάζει.

Δόντια φαφούτη
όλο σχισμάδες,
ύφος τσιφούτη
για μαστραπάδες.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Ποια είναι σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1 η σχέση χιούμορ-σοβαροφάνειας. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας σε μια παράγραφο 90 λέξεων.

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

«Η τέχνη κάνει τους ανθρώπους να γελούν... ομότεχνους». Με ποιο τρόπο αναπτύσσεται η συγκεκριμένη παράγραφος του Κειμένου 1. Γιατί επέλεξε αυτόν τον τρόπο ο συγγραφέας;

Μονάδες 10

Ερώτημα 3ο

α) Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 («Καρικατούρες... στη δημιουργική διαδικασία») χρησιμοποιείται μία ερώτηση. Να την καταγράψετε και να εξηγήσετε τη συγκεκριμένη επιλογή του συγγραφέα. (μον.10)

β) Να καταγράψετε τα συνώνυμα για τις παρακάτω λέξεις του Κειμένου 1: *κορόιδευαν, αντίβαρο, κατέρρευσε, ανατρέψουν, σαρκάσει*. (μον.5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Το κείμενο 1 αναφέρεται στην θέση του χιούμορ στο πλαίσιο της τέχνης. Σήμερα, οι άνθρωποι γελούν όλο κι λιγότερο. Ποια είναι τα αίτια αυτού του φαινομένου; Πως μπορεί να μειωθεί η έκτασή του; (300-350 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 να εντοπίσετε α) δύο μεταφορές και β) δύο παρομοιώσεις και να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Ποια χαρακτηριστικά αποδίδει στο πρόσωπό του ο Γ.Σουρή; Ακολουθώντας του ύφους του, προσπαθήστε να φτιάξετε τη δική σας «ζωγραφιά - προσωπογραφία». (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

2^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ)

Κείμενο 1

Η επίδραση του χιούμορ στο παιδαγωγικό κλίμα της σχολικής τάξης

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από άρθρο της Δέσποινας Παπαδοπούλου με τίτλο «Το χιούμορ ως εκπαιδευτικό εργαλείο κατά τη μαθησιακή διαδικασία» δημοσιευμένο το 2020 στο περιοδικό Επιστημονικά Χρονικά – Τόμος 25ος, Τεύχος 3. Προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 02 – 04 – 2021 (διασκευή).

Το παιδαγωγικό **κλίμα** μιας σχολικής τάξης δε διατηρείται πάντα σταθερό, αλλά επηρεάζεται από αρκετούς παράγοντες που μπορεί να συνυπάρχουν, να μεταβάλλονται, να αλληλοεπιδρούν σε διαφορετικό βαθμό μεταξύ τους, τόσο από την έναρξη του σχολικού έτους, όσο και κατά τη διάρκειά του. Ανάμεσα στους παράγοντες που συγκαταλέγονται σε εκείνους που μπορούν να επηρεάσουν το παιδαγωγικό κλίμα της σχολικής τάξης είναι και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός. Η χιουμοριστική διάθεσή του μπορεί **να αποφορτίσει** έντονες καταστάσεις ή και κρίσεις, που πιθανόν να συμβούν στη σχολική τάξη ή να βοηθήσει τους μαθητές να χαλαρώσουν από την έντονη μαθησιακή πίεση που δέχονται. Κάνει τα προβλήματα που υπάρχουν λιγότερο έντονα και σε καμία περίπτωση δεν **καλύπτει** τα ίδια τα προβλήματα. Δε στρέφεται κατά των μαθητών με κακεντρεχή σχόλια για αυτούς ή τον κωμικό σχολιασμό χαρακτηριστικών, συνθηθειών, λόγων ή ενεργειών τους.

Από την έρευνα του Askildson φάνηκε ότι η χρήση του χιούμορ δημιούργησε ένα πιο **άνετο** και ευνοϊκό μαθησιακό περιβάλλον τόσο για τους δασκάλους όσο και για τους περισσότερους μαθητές (82%) που απάντησαν. Πιο συγκεκριμένα, φάνηκε ότι μειώθηκε η ανησυχία, βελτιώθηκε η προσεγγισιμότητα του δασκάλου και αυξήθηκαν τα **επίπεδα** του ενδιαφέροντος των μαθητών, ως αποτέλεσμα της χρήσης του χιούμορ από τους δασκάλους.

Σε περιβάλλοντα που τα χαρακτηρίζει αυταρχικότητα και πίεση, η σκέψη επιβραδύνεται. Σε αντίθεση, το χιούμορ δημιουργεί μια χαλαρή ατμόσφαιρα που διευκολύνει τη μάθηση. Επίσης, είναι γνωστό ότι η κριτική σκέψη δεν αναπτύσσεται σε περιβάλλον επικριτικό, απειλητικό, υποτιμητικό, αλλά σε περιβάλλον άνετο, ευχάριστο, ασφαλές, το οποίο την υποκινεί. Το χιούμορ είναι ενθαρρυντικό για μια υγιή συμμετοχή όλων των μαθητών, ανεξάρτητα φυλής ή θρησκείας.

Ως παιδαγωγικό εργαλείο μπορεί να είναι πολύ αποτελεσματικό στην παρακίνηση για το μάθημα και στην προαγωγή του παιδαγωγικού περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο εκφράζονται απόψεις και λάθη, χωρίς να καταστρέφεται η αυτοεικόνα του μαθητή. Έτσι οι δάσκαλοι που δηλώνουν ότι τα λάθη είναι φυσικά και αποδεκτά γελώντας πρώτα με τα δικά τους, κάνουν τους μαθητές να αισθάνονται λιγότερο ανήσυχοι και πιο άνετοι στην επικοινωνία και να παίρνουν περισσότερα ρίσκα στην επιδίωξη της μάθησης. Ταυτόχρονα, κάνει τους μαθητές να νιώθουν ότι δεν απειλούνται,

ενδυναμώνει ή διατηρεί τόσο τις καλές σχέσεις ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές όσο και μεταξύ των ίδιων των μαθητών.

Κείμενο 2

Μαινόμενο πεδίο

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Ιφιγένειας Χρυσόχου «Πυρπολημένη Γη», 1999, Αθήνα: εκδ. Αλέξανδρος, σ.σ.65-72.

Κοντά δύο χρόνια απ' τον καιρό της μεγάλης πλημμύρας, δεν πάτησε πια προξενιό στο σπίτι της Νικολέλαινας. Τα 'χασε η κυρα-Λέγκω, όταν εκείνο το πρωινό, είδε την προξενήτρα, όχι τόσο για την επίσκεψη όσο γιατί έκανε λόγο για τη μικρή της κόρη. «Αυτήν θέλει ο γαμπρός», είπε.

- Ακούς, εκεί, να ζητάνε τη μικρή, αφού είναι μεγάλη στη μέση; Και για όλα αυτά εσύ φταις, άρπαξε τον άντρα της η Νικολέλαινα, όταν έφυγε η προξενήτρα.
- Γιατί εγώ;
- Όταν ζήτησε την κόρη μας ο Γιώργης ο Καλλιώρας, έπρεπε να τη δώσεις.
- Να τη δώσω στο μεροκαματιάρη μας;
- Εσύ το λες αυτό; Τι ήτανε ο παππούλης σου; Απ' τη Μυτιλήνη δεν ερχότανε να δουλέψει στο μεροκάματο τα καλοκαίρια;
- Εκείνος δεν πήρε προίκα. Ούτε έβαλε στο μάτι πλούσια νύφη. Με τη δουλειά του πρόκοψε.
- Κι ο Γιώργης σου το 'πε. «Τίποτα δε θέλω».
- Ήξερε ότι δε θα 'δινε την κόρη μου ξεβράκωτη.
- Κι έπρεπε με τέτοιο τρόπο να τον διώξεις;
- Τι να σου πω, με είχε τυφλώσει ο θυμός τότε. Εγώ τον εκτιμούσα και τον λογάριαζα για τίμιο. Κι εκείνος να ξελογιάσει το παιδί μου...
- Γιατί δηλαδή, επειδή αγαπούσε το κορίτσι μας, δεν ήτανε τίμιος; Ύστερα, αν το πάρεις έτσι, φταίει η δικιά μας. Ας μην του 'δινε θάρρος.
- Γι' αυτό και εγώ την κανόνισα για καλά.
- Σαν δε ντρέπεσαι... Κι έπρεπε να τη σακατέψεις στο ξύλο; Από τότε έχει να πάρει απάνω της. Πετσί και κόκκαλο έμεινε. Πίσω απ' την πλάτη μας το φωνάζει ο κόσμος, ότι χτικιάρικο το κατάντησες το παιδί σου.
- Ο έρωτας φταίει.
- Εσύ φταις σε όλα. Κι εγώ φταίω, που σ' άκουσα. Από τότε που 'διωξες το Γιώργη, κακήν κακώς πήγαμε. Πρώτα οι πλημμύρες. Πνίγηκαν τα ζωντανά, και καταστράφηκαν τα σπαρτά. Ούλη η σοδειά πήγε χαμένη.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Σύμφωνα με το Κείμενο 1, ποιες θετικές συνέπειες για την παιδαγωγική διαδικασία προκαλεί η χρήση του χιούμορ από τον εκπαιδευτικό σε μια τάξη (70 - 80 λέξεις);

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 επιλέγεται ως τρόπος ανάπτυξης το αίτιο και αποτέλεσμα. Να τεκμηριώσεις αυτή τη διαπίστωση (μονάδες 6) και να αναφέρεις πως αυτή η επιλογή από τον συντάκτη εξυπηρετεί τον σκοπό του κειμένου. (μονάδες 4).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Κλίμα, να αποφορτίσει, καλύπτει, άνετο, επίπεδα: Να χρησιμοποιήσεις τις λέξεις με έντονη γραφή, που χρησιμοποιούνται συνυποδηλωτικά στο Κείμενο 1, σε πέντε φράσεις ή προτάσεις (μία για κάθε λέξη), στις οποίες θα φαίνεται η κυριολεκτική τους χρήση. (Μπορείς να κάνεις αλλαγές στους ζητούμενους τύπους σε πρόσωπο, έγκλιση, γένος κ.α.)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Να αξιοποιήσετε στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και να γράψετε ένα άρθρο (300-350 λέξεων) στη σχολική εφημερίδα, όπου θα παρουσιάσετε τη σημασία του κωμικού στοιχείου ζωή μας. Πώς το σχολείο μπορεί να καλλιεργήσει την αισθητική του γέλιου στους μαθητές;

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3

Να εντοπίσετε τον αφηγηματικό τρόπο που κυριαρχεί στο Κείμενο 2 και να εξηγήσετε τη λειτουργία του.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Πώς θα χαρακτήριζες τον πατέρα του Κειμένου 2 από τα λόγια και τις επιλογές του; Ποια συναισθήματα σου δημιουργεί η ανάγνωση του κειμένου; Να αναπτύξεις την απάντησή σου σε 100 - 150 λέξεις.

Μονάδες 15

Η τεχνολογία βρίσκει όλο και περισσότερες εφαρμογές στην σύγχρονη εποχή, έχοντας πλέον κεντρικό ρόλο στην ζωή των ανθρώπων. Οι νέοι είναι αυτοί που πρωτίστως και λόγω της ηλικίας τους γίνονται οι βασικοί χρήστες όλων των εργαλείων της τεχνολογίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι η συντριπτική πλειοψηφία των νέων έχουν σήμερα πρόσβαση σε κινητά τηλέφωνα και ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

Τα αίτια της χρήσης των κινητών από τους νέους

- Το κινητό τηλέφωνο φαίνεται να είναι αναπόσπαστο κομμάτι της νεανικής πραγματικότητας. Η εξέλιξη αυτή σχετίζεται πρωτίστως με το γεγονός ότι το τηλέφωνο πλέον είναι ένα εργαλείο που δίδει την δυνατότητα για πολλαπλές εφαρμογές στους χρήστες. Δεν αποτελεί απλώς έναν δίαυλο άμεσης επικοινωνίας, καθώς πλέον αποτελεί και ένα εργαλείο από όπου οι νέοι αντλούν την απαραίτητη καθημερινή πληροφόρησή τους. Επίσης είναι ο βασικός αγωγός της κοινωνικοποίησής τους, καθώς μέσω αυτού επιτελούν όλες τις προσωπικές τους δραστηριότητες και διαμορφώνουν τις προσωπικές τους σχέσεις.
- Φυσικά δεν πρέπει να λησμονείτε και το γεγονός ότι για τους περισσότερους το τηλέφωνο έχει αναδειχθεί σε ένα σύμβολο αυτονομίας και προσωπικής έκφρασης. Η κατοχή του εξασφαλίζει ότι ένα σημαντικό μέρος της ιδιωτικότητας τους θα μείνει μακριά από τα μάτια των ενηλίκων γονέων τους. Ταυτόχρονα, είναι και η οδός μέσω της οποίας είναι σε θέση να ενημερώνονται αναφορικά με τις καλλιτεχνικές ή άλλες τυχόν ανησυχίες με ένα τρόπο αδιαμεσολάβητο και προσωπικό.
- Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι για τον έφηβο η κατοχή ενός κινητού - και δη σύγχρονου - σηματοδοτεί και μια χειρονομία ένταξης τους στην ομήγυρη των συνομήλικων του και μάλιστα αυτών με τα πιο θελκτικά χαρακτηριστικά. Σηματοδοτεί ότι ανήκει στην ομάδα των νέων με τα πιο σύγχρονα δεδομένα, βιώνοντας μια αίσθηση αυταξίας και αυτοπεποίθησης.

Κίνδυνοι από την υπερβολική χρήση των κινητών.

- Μια βασική αρνητική παράμετρος που σχετίζεται με την υπερβολική χρήση των κινητών τηλεφώνων αποτελεί το γεγονός ότι ενδέχεται να προκαλέσει μελλοντικά προβλήματα υγείας στους νεαρούς χρήστες. Οι έφηβοι βρίσκονται σε ένα εξελικτικό στάδιο που ακόμα οι λειτουργίες και τα όργανα του οργανισμού είναι υπό διαμόρφωση και ως εκ τούτου είναι και πιο ευάλωτα στις όποιες αντενδείξεις από την χρήση των κινητών τηλεφώνων.
- Σημαντική αρνητική διάσταση θα πρέπει να θεωρείται και το γεγονός ότι το κινητό τηλέφωνο υποκαθιστά την πρόσωπο με πρόσωπο καθημερινή επικοινωνία. Τα παιδιά εθίζονται σε μια τέτοια εκφραστικά περιορισμένη επικοινωνία, που είναι φτωχή σε συναισθηματική αλλά και λεκτική έκφραση. Το κόσμος της

επικοινωνίας τους χάνει τα πιο βασικά ποιοτικά χαρακτηριστικά του και μετατρέπεται σε ένα μηχανιστικό και απρόσωπο τρόπο διασύνδεσης με τους άλλους.

- Αξίζει μνείας και το γεγονός ότι μέσω των τεχνολογικών συσκευών και προγραμμάτων οι έφηβοι έρχονται σε επαφή με μια σειρά από επισφαλείς δραστηριότητες και καταστάσεις. Δεν είναι λίγα τα φαινόμενα της απόπειρας σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων που καταγράφονται. Ούτε επίσης είναι σπάνια τα περιστατικά παρενόχλησης με τα οποία μπορεί να έρθουν αντιμέτωπα, όπως και οι καταστάσεις που μπορεί να μνηθούν σε επικίνδυνες κατατάσεις, όπως η χαρτοπαιξία. Σε κάθε περίπτωση, οι νέοι πιθανώς να μην είναι αρκετά πληροφορημένοι και θωρακισμένοι για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά αυτές τις προκλήσεις.

Προς μια λογική χρήση του κινητού τηλεφώνου και της τεχνολογίας

- Η επίτευξη μιας ορθολογικής χρήσης του κινητού, μια χρήσης που δεν θα εγκυμονεί φυσικούς ή άλλους κινδύνους για τον έφηβο, μπορεί να επιτευχθεί με την ύπαρξη επαρκούς και σαφούς ενημέρωσης για τους κινδύνους αυτούς. Μόνο μέσω από τις απαραίτητες ενημερωτικές αναφορές που το σχολείο μπορεί να προσφέρει, είναι δυνατό οι νέοι να αποκτήσουν μια πανοραμική εικόνα των πιθανών κινδύνων, αλλά και των πιθανών τρόπων αντιμετώπισης των κινδύνων αυτών.
- Εξίσου σημαντικός είναι και ο γονικός ρόλος στην πρόληψη αυτών των αρνητικών φαινομένων. Οι γονείς θα πρέπει και οι ίδιοι να είναι φορείς ενημέρωσης προς τα παιδιά τους και να εξηγούν την ανάγκη ύπαρξης περιορισμών στην χρήση του τηλεφώνου. Θα πρέπει να είναι σε συνεχή επαφή, με διάθεση προσφοράς και όχι αποπνικτικού ελέγχου, έτσι ώστε να έχουν τους εφήβους σύμμαχους στην όλη προσπάθεια και όχι δυσαρεστημένους συνεργάτες. Με πειθώ και υπομονή πρέπει συναινετικά να επιδιώξουν και να θεσπίσουν το όριο της υγιούς και θεμιτής χρήσης και να θέσουν στο περιθώριο τις όποιες επισφαλείς πρακτικές.
- Τέλος, θα πρέπει να τονιστεί και η εταιρική ευθύνη των επιχειρήσεων κινητής τηλεφωνίας για την διαχείριση της όλης κατάστασης. Θα πρέπει να πρωτοστατούν σε επιμορφωτικές πρωτοβουλίες που θα απευθύνονται στους νέους και θα περιγράφουν τους ενδεδειγμένους τρόπους αντιδράσεις σε αυτά τα ζητήματα. Επίσης θα μπορούσε το λογισμικό τους να ανιχνεύει τις όποιες επικίνδυνες χρήσεις των νέων και να τις γνωστοποιούσε στους γονείς των παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο.

Συνοπτικό σχεδιάγραμμα του θεματικού κύκλου

Τα αίτια της χρήσης των κινητών από τους νέους

- Αναπόσπαστο κομμάτι της νεανικής πραγματικότητας.
- Σύμβολο αυτονομίας και προσωπικής έκφρασης.
- Εργαλείο κοινωνικοποίησης.

Κίνδυνοι από την υπερβολική χρήση των κινητών

- Μελλοντικά προβλήματα υγείας στους νεαρούς χρήστες.
- Υποκατάσταση της πρόσωπο με πρόσωπο επαφής.
- Επαφή με επισφαλείς δραστηριότητες και καταστάσεις.

Προς μια λογική χρήση του κινητού τηλεφώνου και της τεχνολογίας

- Ο ενημερωτικός ρόλος του σχολείου.
- Ο προληπτικός ρόλος της οικογένειας.
- Η ευθύνη των εταιριών κινητής τηλεφωνίας.

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Κείμενο 1

Αυτό το ναρκωτικό είναι στο χέρι σου

Κείμενο δημοσιοποιημένο στην εφημερίδα καθημερινή από την Α. Γιάνναρου 15-01-2022.

Τι δεν μπορείς να κάνεις άραγε σήμερα από το κινητό σου; Μπορείς να πληρώσεις τους λογαριασμούς σου, να ενημερωθείς για τις εξελίξεις, να συνεννοηθείς για το ποιος θα πάρει το παιδί από το σχολείο, να παραγγείλεις φαγητό, να κάνεις μια νέα γνωριμία, να τσακωθείς, να φιλιώσεις, να ακούσεις μουσική, να καταχρεωθείς, να δεις Netflix, να μετρήσεις τους βήματά σου, να βρεις πάρκινγκ, να βρεις ταξί, να κλείσεις διακοπές, να τραβήξεις το επόμενο βάιραλ βίντεο, ακόμα και να βρεις πόσο πολύ ασχολείσαι με το κινητό σου (μην το ψάχνεις: πολύ). Μπορεί στην Ελλάδα να μη φθάνουμε τις 4,8 ώρες την ημέρα συνδεδεμένοι με τις εφαρμογές στο κινητό μας όπως σε κάποιες αγορές (App Annie), όμως η χώρα μας φιγουράρει στις τρεις πρώτες θέσεις παγκοσμίως στην αύξηση της χρήσης mobile data την περίοδο της πανδημίας (Tefficient).

«Εθισμός στο κινητό τηλέφωνο – Η νέα πανδημία» διαβάζουμε στη σελίδα του Κέντρου Απεξάρτησης «Οασίς» της Θεσσαλονίκης στο Facebook. «Είναι πράγματι έτσι;», ρωτήσαμε τον **Δαμιανό Δουίτση**, πρώην χρήστη και σύμβουλο απεξάρτησης στο Κέντρο που ίδρυσε με τον Γιάννη Μπουτάρη. «Σαφέστατα», απαντάει. «Βλέπουμε τρομακτική έξαρση στον εθισμό στα κινητά, στο Ιντερνετ, στις οθόνες. Φυσικά οι συγκυρίες ευνοούν το φαινόμενο. Το lockdown, η τηλεργασία, ότι πλέον μπορείς να κάνεις όλες σου τις δουλειές online. Παλιά εγώ έπρεπε να τραβηχτώ δεξιά κι αριστερά για να βρω τη δόση μου. Αυτό το ναρκωτικό είναι στο χέρι σου. Το κινητό είναι μεν χρήσιμο εργαλείο, καλύπτει πρακτικές ανάγκες, αλλά μαθαίνουμε να λειτουργούμε μέσα από αυτό, ο άνθρωπος μαθαίνει να μη χρειάζεται την επαφή με άλλους ανθρώπους».

Τα παιδιά, που ζουν κι αναπνέουν online, διαποτίζονται με αυτή την αντίληψη.

«Πρόκειται για έναν εθισμό όπως όλοι οι άλλοι, που όμως είναι απενοχοποιημένος ακριβώς γιατί είμαστε όλοι online».

«Τα παιδιά στα πρώτα πέντε λεπτά που θα ξυπνήσουν ανοίγουν το κινητό. Δεν θα πάνε τουαλέτα, δεν θα πάνε να μιλήσουν στη μαμά, θα συνδεθούν με την πραγματικότητα μέσω του κινητού», λέει ο κ. Δουίτσης. Η... πραγματική πραγματικότητα άλλωστε είναι βαρετή.

«Δεν έχει τον ρυθμό, την ένταση, τα χρώματα, την έλξη που έχει η πραγματικότητα μέσα από το κινητό. Κυρίως δεν δίνει την αίσθηση της παντοδυναμίας που δίνει το κινητό, ότι είσαι ο κυρίαρχος, ότι με ένα κουμπί αν θέλεις το κλείνεις». Κλείνεις το κινητό, κλείνεις την κουβέντα, κλείνεις τη σχέση. «Αυτά στη ζωή δεν γίνονται».

«Το κινητό είναι μεν χρήσιμο εργαλείο, καλύπτει πρακτικές ανάγκες, αλλά μαθαίνουμε να λειτουργούμε μέσα από αυτό, ο άνθρωπος μαθαίνει να μη χρειάζεται την επαφή με άλλους ανθρώπους», λέει στην «Κ» ο Δαμιανός Δουίτσης, πρώην χρήστης και σύμβουλος απεξάρτησης στο Κέντρο Απεξάρτησης «Οασίς» που ίδρυσε με τον Γιάννη Μπουτάρη. (SHUTTERSTOCK)[...].

Κείμενο 2

Ο Στέφανος Μαρτζώκης (1855-1913)

Η ΕΞΟΧΗ

Προβαίνει ο ήλιος σ' όλη του τη χάρη
κι από λάμψη τον κόσμο πλημμυρίζει.
Μες στο χωράφι ατίμητο ζευγάρι
από βόδια θωρείς να τριγυρίζει.

Εδώ κοιτάς περήφανο μοσχάρι
στο πράσινο σιτάρι να βαδίζει,
εν' άλλο εκεί γειρμένο στο χορτάρι
και το πλατύ ρουθούνι να καπνίζει.

Μύριες αζίνες σκάφτουνε τη γη
κι υψωμένες στον ήλιο λαμпыρίζουν.
Στους κάμπους βασιλεύει θεία σιγή,

κι ενώ θωρείς τα σπίτια να καπνίζουν,
άλλο πλια δε γροικάς τη χαρ αυγή
παρά τα βόδια αγάλι να μουγκρίζουν.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (Μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο

Να παρουσιάσετε περιληπτικά τις συνέπειες που ο Δ. Δαούτσης περιγράφει για την χρήση των κινητών από τους νέους στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

Ερώτημα 2^ο

«Πρόκειται για έναν εθισμό όπως όλοι οι άλλοι, που όμως είναι απενοχοποιημένος ακριβώς γιατί είμαστε όλοι online». Να αποδώσετε το νόημα του παραπάνω αποσπάσματος σε μια παράγραφο 80 περίπου λέξεων.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο

α) Ποιος είναι τρόπος ανάπτυξης που κυριαρχεί στην πρώτη παράγραφο; Γιατί επιλέγει η συντάκτρια του κειμένου τον συγκεκριμένο τρόπο να αναπτύξει την παράγραφό της; (μον.9)

β) Να μετατρέψεις σε κυριολεκτικό λόγο τις εξής φράσεις της β παραγράφου: *έπρεπε να τραβηχτώ δεξιά κι αριστερά, τρομακτική έξαρση στον εθισμό, οι συγκυρίες ευνοούν το φαινόμενο*. (μον.6)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Σε μια εκδήλωση που θα γίνει με πρωτοβουλία του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων του σχολείου σας, να παρουσιάσετε δημόσια τις απόψεις σας για τους λόγους οι οποίοι στρέφουν τους έφηβους σε υπερβολική χρήση των κινητών και της τεχνολογίας (250-300 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Να εντοπίσετε στο Κείμενο 2 τρεις μεταφορές και μία εικόνα και να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (Μονάδες 15)

Πιστεύετε ότι μια επίσκεψη στην εξοχή θα σας βοηθούσε να «δραπετεύσετε» από τις δυσκολίες της καθημερινότητας; Ποια είναι τα συναισθήματα που βιώνετε όταν βρίσκεστε κοντά στη φύση; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

2^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ)

Κείμενο 1

Έφηβοι στην πρίζα

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από άρθρο που έχει δημοσιεύσει ο Άθως Δημουλάς στην ιστοσελίδα <https://www.kathimerini.gr> στις 28 Ιανουαρίου 2019 και αναφέρεται στη σχέση εξάρτησης που έχουν αναπτύξει οι έφηβοι με το κινητό τους τηλέφωνο.

Πριν από περίπου δέκα με δώδεκα χρόνια, ο κόσμος άλλαξε. Ο κόσμος των κινητών τηλεφώνων, έστω. Κυκλοφόρησαν τα iPhone και το σύστημα Android⁴¹, η οθόνη αφής αντικατέστησε τα παραδοσιακά πλήκτρα, η σύνδεση στο ίντερνετ έγινε δεδομένη πολυτέλεια και τα social media⁴² εξελίχθηκαν σε ένα παγκόσμιο σπίτι. Κάπως έτσι τα 122 εκατ. τηλέφωνα που πουλήθηκαν το 2007 έφτασαν μία δεκαετία αργότερα στο 1,5 δισεκατομμύριο. Είναι τα χρόνια που τα παιδιά που γεννήθηκαν στην αυγή της νέας χιλιετίας αποκτούσαν την πρώτη τους προσωπική συσκευή.

Είναι η γενιά των σημερινών εφήβων, την οποία οι κοινωνιολόγοι ονομάζουν Generation Z ⁴³(ως συνέχεια της Generation Y⁴⁴, των περιβόητων Millennials) ή iGeneration, με το «i» να λειτουργεί για προφανείς λόγους ως σύμβολο αυτής της εποχής. Είναι η πρώτη γενιά που δεν έχει μνήμες από έναν κόσμο χωρίς ίντερνετ, είναι τα παιδιά που έμαθαν από νωρίς πώς είναι να χτυπάει ένα κινητό τηλέφωνο στο σπίτι, που εξοικειώθηκαν από μικροί με τις οθόνες και σήμερα διαμορφώνουν την προσωπικότητά τους μέσα από τα προφίλ τους στα social media.

Την ίδια ακριβώς στιγμή που τα «έξυπνα» τηλέφωνα άρχισαν να εξαπλώνονται, ας πούμε στο τέλος της προηγούμενης και στην αρχή της τρέχουσας δεκαετίας, άρχισε να παρατηρείται και μια σημαντική αλλαγή στη συμπεριφορά των εφήβων. Μια αμερικανική έρευνα, που βρίσκεται σε εξέλιξη εδώ και δεκαετίες εξετάζοντας τις συνήθειες και τα χαρακτηριστικά αυτών των ηλικιών, παρουσίασε μια σειρά από πολύ εντυπωσιακά ευρήματα. Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι σημερινοί έφηβοι βγαίνουν έξω πολύ λιγότερο, δεν επιδιώκουν τις κοινωνικές συναναστροφές, αλλά ούτε και την ανεξαρτησία τους από την πατρική οικογένεια, ενώ εμφανίζονται απρόθυμοι να εμπλακούν συναισθηματικά μεταξύ τους.[...]

41Το Android είναι το πιο ευρέως διαδεδομένο λογισμικό στον κόσμο. Εφαρμόζεται σε συσκευές κινητής τηλεφωνίας.

42social media: Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

43Generation Z: όσοι είναι γεννημένοι μεταξύ 1996-2012

44Generation Y: όσοι είναι γεννημένοι μεταξύ 1981-1995

Εν τω μεταξύ, η ζωή έχει μεταφερθεί στα smartphones⁴⁵ σε όλα τα επίπεδα. Το bullying⁴⁶ που παρατηρούνταν ως μάλιστα στα σχολεία τις προηγούμενες δεκαετίες συμβαίνει πλέον στα social media: cyberbullying⁴⁷, η εκδοχή του εκφοβισμού προσαρμοσμένη στις οθόνες. Μια πρόσφατη αμερικανική έρευνα (Pew Research Center) κατέδειξε ότι το 59% των εφήβων έχουν υποστεί έστω και μία φορά κάποιου είδους bullying στο διαδίκτυο – συχνότερες είναι οι λεκτικές επιθέσεις και η διάδοση ψευδών φημών. Είναι μάλλον αυτονόητο τι μπορεί να προκαλέσει κάτι τέτοιο σε ένα παιδί: από ένα επιφανειακό αίσθημα μειονεξίας μέχρι κοινωνικό αποκλεισμό.[...]

Ωστόσο, παρά τις ενδείξεις για τον επιζήμιο χαρακτήρα της εμμονικής σχέσης των εφήβων με τα κινητά τους τηλέφωνα, αλλά και τα αμιγώς ιατρικά προβλήματα που προκαλεί η συχνή τους χρήση (ακτινοβολία, πονοκέφαλοι, ζαλάδες, δυσκολία στον ύπνο κ.ά.), το τελευταίο που χρειάζεται είναι να φτάσουμε σε σημείο δαιμονοποίησης. Είναι μεγάλος ο πειρασμός. Το καινούργιο δυσκολευόμαστε να το αποδεχτούμε. Και παραγνωρίζεται το γεγονός ότι από τα κινητά τηλέφωνα οι έφηβοι έχουν επίσης πολλά να κερδίσουν: αναπτύσσουν επικοινωνιακές δεξιότητες, εξοικειώνονται με έναν χώρο στον οποίο θα βασιστούν στο μέλλον, δικτυώνονται, ενημερώνονται, εκπαιδεύονται, ακονίζουν την αντίληψή τους. Το ζήτημα είναι προφανώς, και ως συνήθως, να βρεθεί ισορροπία.[..]

Κείμενο 2

Νεότητα Δύσκολων Χρόνων

Απόσπασμα από ποίημα της Ζωής Καρέλη (1901 – 1998) από τη συλλογή «Της μοναξιάς και της έπαρσης», Θεσσαλονίκη, 1951.

Τι θα κάνουν οι νεότατοι, οι ωραίοι,
με την τραγικήν εφηβεία,
ραγισμένο κρύσταλλο της ψυχής,
αφανισμένο λουλούδι, άγουρο χαλασμένο καρπό,
κίτρινο της αυγής χρώμα μελαγχολικό;
Αρχίζει μέρα συννεφιασμένη,
μ' αδιέξοδον ουρανό, βαρύ, φορτωμένο
καταιγίδες φανερές κι ύπουλες.

Τι θα κάνουν εκείνοι, που έχουν
τα ωραία, τα φοβερά εκείνα μάτια
της νεότητας καθαρά κι αμετάπειστα;
[...]

Τι θα κάνουν οι έφηβοι,

45smartphones: έξυπνα τηλέφωνα

46bullying: εκφοβισμός

47cyberbullying: διαδικτυακός εκφοβισμός

όταν τόσο πολύ γνωρίζουν
και δεν μπορούν να ελπίζουν,
καθώς αρχινούν τη ζωή;

Λαχταράν ουρανό, καθαρό φως και στον γαλάζιο πόντο ν' αρμενίσουν
ελεύθεροι να πιστέψουν ζητούν στην ανθρώπινη δύναμή τους ακέρια.
Τους έταξαν την πλήρη ελευθερία, η θυσία του αίματος να πληρωθεί.
Πιο βαριά η δουλειά τούς δένει κι η προσπάθεια που αυξάινει επίπονη,
δεν αφήνει το άνθισμα ευτυχίας καλής. Οι πιο καθαροί πόθοι άσπρα περιστέρια,
σκλαβωμένα χτυπιούνται, λαβώνονται απάνθρωπα. Τι ξέρουν αυτοί και δεν μιλούν;
Ποια σκληρότητα έμαθαν;
[...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να αποδώσεις συνοπτικά σε 60 λέξεις τα αποτελέσματα των ερευνών που αναφέρονται στο Κείμενο 1.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να βρεις τον τρόπο ανάπτυξης στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 και να εξηγήσεις τι θέλει να πετύχει ο συγγραφέας επιλέγοντας αυτόν τον τρόπο οργάνωσης του λόγου του.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

σημαντική αλλαγή, αίσθημα μειονεξίας, κοινωνικό αποκλεισμό, επιζήμιο χαρακτήρα, επικοινωνιακές δεξιότητες: Γράψε ξανά τα παραπάνω ονομαστικά σύνολα αντικαθιστώντας κάθε φορά την υπογραμμισμένη λέξη με μια συνώνυμη με τρόπο, ώστε να μη διαφοροποιηθεί το νόημα στο περιβάλλον των προτάσεων στις οποίες βρίσκονται.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (Μονάδες 30)

Σε σχετική ημερίδα του δήμου σας καλείστε ως εκπρόσωπος του σχολείου σας να εκθέσετε τις συνέπειες της χρήσης κινητών τηλεφώνων στη ζωή των εφήβων, προτείνοντας παράλληλα τρόπους για την έλλογη χρήση τους (300-350 λέξεις).

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (Μονάδες 20)

Στο Κείμενο 2 κυριαρχούν οι μεταφορές. Να εντοπίσετε τέσσερις από αυτές και να τις σχολιάσετε.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

«Τι θα κάνουν οι έφηβοι, όταν τόσο πολύ γνωρίζουν και δεν μπορούν να ελπίζουν, καθώς αρχινούν τη ζωή;» Ποια απάντηση θα έδινες στο ερώτημα των προηγούμενων στίχων λαμβάνοντας υπόψη το θέμα του ποιήματος; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε ένα κείμενο 100 – 150 λέξεων.

Μονάδες 15

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- Έκφραση – Έκθεση Για το Ενιαίο Λύκειο, Α΄ τεύχος, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος
- Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων (Γυμνασίου Λυκείου), Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος
- Τριανταφυλλίδης Μανόλης, Νεοελληνική Γραμματική, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα
- Συντακτικό της Νέας Ελληνικής Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα
- Εμείς και οι άλλοι. Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΙΕΠ
- Τράπεζα Θεμάτων, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής <http://iep.edu.gr/>
- schooltime.gr
- filologikos-istotopos.gr
- [filologikigonia](http://filologikigonia.gr)
- [e-keimena](http://e-keimena.gr)
- filologika.gr
- efsyn.gr
- neapaideia.gr
- greek-language.gr